

การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549)

ธโรธร ตู่ทองคำ

คุณฉันทน์เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

กรกฎาคม 2563

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

อาจารย์ผู้ควบคุมคุณภาพและคณะกรรมการสอบคุณภาพ ได้พิจารณา
คุณภาพของ ฐโสธร ผู้ทองคำ ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ
ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

อาจารย์ผู้ควบคุมคุณภาพ

..... อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โอพาร์ ถิ่นบางเตียว)

..... กรรมการ

(ดร.สกฤติ อีสริยานนท์)

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ อนุมัติให้รับคุณภาพฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ
ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร)

วันที่.....24..... เดือน.....กรกฎาคม..... พ.ศ. 2563.....

ประกาศคุณูปการ

คุณฐิณีพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก คณะกรรมการสอบที่ประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร. ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ อาจารย์ที่ปรึกษา คุณฐิณีพนธ์หลัก อาจารย์ ดร. สกฤติ อิศริยานนท์ อาจารย์ที่ปรึกษาคณะคุณฐิณีพนธ์ร่วม รองศาสตราจารย์ ดร. สมศักดิ์ สามัคคีธรรม ประธานกรรมการสอบ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โอฟาร ถิ่นบางเตียว กรรมการสอบ ที่กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำ และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์แก่ ผู้วิจัย ส่งผลให้คุณฐิณีพนธ์เล่มนี้ถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอขอบคุณในความกรุณาของท่านเป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณคณาจารย์คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาทุกท่าน ที่ให้ความรู้ ให้คำแนะนำและประสบการณ์อันมีค่าแก่ผู้วิจัย ขอขอบคุณเจ้าของหรือผู้เขียนเอกสาร ที่ประกอบด้วย ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ ภาคนิพนธ์ วารสาร และเอกสารทางวิชาการอื่นทุกเล่มที่ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือสนับสนุนการวิจัยส่งผลให้นักวิจัยสามารถ ดำเนินการวิจัย จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

คุณค่าหรือประโยชน์อันเกิดจากคุณฐิณีพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมบูชาแด่พระคุณบิดา มารดา คุณป้า ครู อาจารย์ ที่อบรมสั่งสอน แนะนำ ให้การสนับสนุนและให้กำลังใจอย่างดียิ่งเสมอมา

ธ โสธร ตู๋ทองคำ

55820028: สาขาวิชา: เศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ; ร.ด. (เศรษฐศาสตร์การเมือง และการบริหารจัดการ)

คำสำคัญ: สังคมการเมือง/ทักษิณ ชินวัตร/พรรคไทยรักไทย

ธโรธร คุ้มทองคำ: การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) (THAILAND POLITICAL SOCIETY CHANGE IN THE ERA OF THAKSIN SHINAWATRA (2001-2006)) คณะกรรมการควบคุมคดียุติพันธุ์: ชงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ , Ph.D., 245หน้า. ปี พ.ศ. 2563.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. ปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 2. สาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 3. ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 วิธีการศึกษาเป็นการวิจัยเอกสารจากการนำเสนอผลงานวิจัยในรูปของการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า 1. ปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 แบ่งเป็นปัจจัยภายนอก คือ การแพร่ขยายของประชาธิปไตยเป็นที่มาของการปฏิรูปการเมืองของประเทศหลายประเทศ การแพร่ขยายของแนวคิดเสรีนิยมใหม่และประชานิยม และการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศ และปัจจัยภายใน คือ การถือกำเนิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 และความเปลี่ยนแปลงทางสังคม 2. สาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 มาจากการก่อตั้งพรรคไทยรักไทยที่เป็นกลุ่มทุนขนาดใหญ่ ชัยชนะจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงของสภาผู้แทนราษฎร การจัดตั้งรัฐบาลพรรคไทยรักไทย การปฏิรูประบบราชการเพื่อเป็นเครื่องมือของรัฐบาล และความเปลี่ยนแปลงของประชาสังคม 3. ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 นำมาสู่การถือกำเนิดของระบอบทักษิณ ที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของระบบการเมืองไทยผ่านสถาบันและกระบวนการทางการเมืองที่ประกอบด้วย พรรคการเมือง การเลือกตั้ง รัฐสภา รัฐบาล ระบบราชการ และประชาสังคม อย่างกว้างขวาง

55820028: MAJOR: POLITICAL ECONOMY AND GOVERNANCE; D.POL.SC.

(POLITICAL ECONOMY AND GOVERNANCE)

KEYWORDS: POLITICAL SOCIETY/ THAKSIN SHINAWATRA/ THAI RAK THAI PARTY

THASOTHORN TOOTONGKAM: THAILAND POLITICAL SOCIETY CHANGE
IN THE ERA OF THAKSIN SHINAWATRA (2001-2006). ADVISORY COMMITTEE:
THONGCHAI WONGCHAI SUWAN, Ph.D., 245 P. 2020.

The purpose of this research is to study Thailand political society change in the era of Thaksin Shinawatra (2001-2006) on the following issues 1. Factors leading to Thailand political society change, 2. The essence of Thailand political society change, and 3. The impact of Thailand political society change. The method of this study is documentary research and the presentation of research results is in the form of analysis descriptive. The study found that 1. the factors leading to Thailand political society change during Thaksin Shinawatra era between 2001 and 2006 are divided into 2 factors. The first is external factors that include the spread of democracy leading to political reform, the spread of neoliberalism and populism, and the changes in information technology. The second factor is internal factors that included the birth of the Constitution of the Kingdom of Thailand 1997, the economic crisis in 1997, and social changes. 2. The essence of Thailand political society change during Thaksin Shinawatra era between 2001 and 2006 came from the establishment of the Thai Rak Thai Party which is a large capital group. Victory from the election of members of parliament leading to the change of the House of Representatives, government establishment from the Thai Rak Thai Party, bureaucratic reform to be a government tool, and the changes of civil society. 3. The impact of Thailand political society change during Thaksin Shinawatra era from 2001 to 2006 led to the advent of the Thaksinocracy which led to changes in the Thai political system through institutions and political institutions and processes which consist of a political party, election, parliament, government, bureaucracy, and civil society.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามวิจัย.....	11
วัตถุประสงค์.....	12
สมมติฐานชั่วคราว.....	12
ขอบเขตการวิจัย.....	13
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	14
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	14
2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	16
แนวคิดทฤษฎี.....	16
จากแนวคิดทฤษฎีสู่กรอบการวิจัย.....	39
กรอบการวิจัย.....	56
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	58
3 วิธีการวิจัย.....	68
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	69
การตรวจสอบข้อมูล.....	71
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	73
4 การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร.....	78
ปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549.....	79
สาระสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549.....	122

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549	164
5 สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	200
สรุปผลการวิจัย.....	200
การอภิปรายผลการวิจัย.....	215
ข้อเสนอแนะของการวิจัย.....	229
บรรณานุกรม.....	236
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	245

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ระหว่าง พ.ศ. 2531 ถึง 2534 หัวหน้าพรรคชาติไทย นับเป็นพลเรือนคนแรก เป็นสมาชิกสภาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัด นครราชสีมา ที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีภายหลังเหตุการณ์วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 นับเป็นช่วงเวลาของการเปลี่ยนผ่าน (Transitional period) จากการปกครองระบอบประชาธิปไตยครึ่งใบ (Semi-democracy regime) สมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ สู่การปกครองเสรีนิยมประชาธิปไตย (Liberal democracy) สมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ นำมาสู่การจัดตั้งรัฐมนตรีที่แสดงถึงอำนาจและอิทธิพลของนักธุรกิจที่เป็น นักการเมือง เพราะ โครงสร้างของคณะรัฐมนตรีประกอบด้วยรัฐมนตรีที่มีพื้นฐานหรือมาจากนัก ธุรกิจ จนนำไปสู่การขนานนามว่าเป็นรัฐบาลบุฟเฟต์คาบิเน็ต (Buffet cabinet) เพราะนำไปสู่ปัญหา การคอร์รัปชันอย่างกว้างขวาง ที่สำคัญ การกำหนดนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า (From war zone to trade zone) ความปรารถนาให้ประเทศไทยเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrialized Countries: NICs) ทำให้มุ่งเน้นการลงทุนจากภายนอกเพื่อประสานผลประโยชน์ของกลุ่มทุนภายในพรรคและรัฐบาล ระบบอุปถัมภ์ระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มทุนทำให้กลุ่มอื่นกลายเป็น ขายขอบของระบบการเมือง คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน (กรอ.) ที่จัดตั้งสมัย นายกรัฐมนตรี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ใน พ.ศ. 2524 ลดความสำคัญลง การกำหนดยุทธศาสตร์ การส่งออกเพื่อ นำความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Export-led growth) ของรัฐบาลที่ต่อเนื่องจาก รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ การลงทุนหรือการย้ายฐานการผลิตจากญี่ปุ่นนับตั้งแต่ พ.ศ. 2529 ภายหลังการประชุมพลาซาเอกคอคอิน พ.ศ. 2527 ทำให้ประเทศไทยมีความเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจสูงมาก (Hewison, 1987, pp. 52-79 อ้างถึงใน ธ โสธร ผู้ทองคำ, 2551ค, หน้า 15-39) นับเป็นช่วงเวลาที่มีการรุกรานชนบทอย่างต่อเนื่องของกลุ่มทุนเพื่อควบคุมหรือครอบงำหรือใช้ ประโยชน์จากทรัพยากร ที่สำคัญ คือ ที่ดิน น้ำ ป่าไม้ และทะเล ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง ระหว่างเมือง ชนชั้นกลาง ภาคอุตสาหกรรม กับชนบท ชนชั้นล่าง และภาคเกษตรกรรม อย่าง รุนแรง กลายเป็นการเมืองภาคประชาชน ทำให้เกษตรกรต่างรวมกลุ่มกันเป็นขบวนการเคลื่อนไหว ทางสังคม (Social movement) นับเป็นประชาสังคมที่มีบทบาทสำคัญ จากตัวอย่างที่สำคัญ คือ โครงการพัฒนาสหกรณ์ชาวนา (กนกศักดิ์ แก้วเทพ และคณะ, 2542, หน้า 25-67 อ้างถึงใน ธ โสธร

ผู้ทองคำ, 2551ค, หน้า 15-39; 15-40) ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันทำให้สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยเคลื่อนไหวในมหาวิทยาลัยหลายแห่ง ที่สำคัญ คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อย่างกว้างขวางใน พ.ศ. 2534 (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2536, หน้า 80 อ้างถึงใน ธ โสธร ผู้ทองคำ, 2551ค, หน้า 15-40) ปัญหาของรัฐบาลที่สะสมความจากความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับทหาร การฉ้อราษฎร์บังหลวง การเป็นเผด็จการรัฐสภา และการขาดความชอบธรรมทางการเมือง นำไปสู่การรัฐประหารของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 (ธ โสธร ผู้ทองคำ, 2551ค, หน้า 15-40)

การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของอดีตประธานบริษัทสหยูเนี่ยน นายอานันท์ ปันยารชุน อดีตปลัดกระทรวงการต่างประเทศ อดีตเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา อดีตเอกอัครราชทูตไทยประจำสหประชาชาติ ระหว่าง พ.ศ. 2534 ถึง 2535 นับเป็นขุนนางนักวิชาการ (Technocrat) ที่สำคัญคนหนึ่งของประเทศ ทำให้รัฐบาลประกอบด้วยรัฐมนตรีที่เคยเป็นนักธุรกิจและขุนนางนักวิชาการจำนวนมาก นับเป็นรัฐบาลที่สอดคล้องกับความต้องการของชนชั้นกลาง ขณะนั้น การกำหนดนโยบายเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่และอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก จากการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ ที่เป็นการเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุนต่อเนื่องจากรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ทำให้เป็นประโยชน์กับกลุ่มทุน พ่อค้านักธุรกิจ และนายทุนอุตสาหกรรม จากนโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ (Constructive engagement) ของไทยที่มีต่อพม่า นับเป็นตัวอย่างที่สำคัญด้านการต่างประเทศของรัฐบาล ความสำคัญของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมทำให้สมาคมการค้ามีบทบาทเพิ่มมากขึ้น การเป็นรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหาร จากการปกครองระบอบเผด็จการอำนาจนิยม แม้ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับคณะรัฐประหารทั้งหมด แต่ทำให้ไม่มีการตรวจสอบถ่วงดุลที่เป็นกลไกสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย การออกพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2534 ทำให้กลุ่มผู้ใช้แรงงานลดบทบาทลง การกำหนดนโยบายการจัดที่ทำกินให้ราษฎรผู้ยากไร้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (คจก.) ทำให้เกิดความขัดแย้งในชนบทอย่างรุนแรงระหว่างรัฐกับประชาชน (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2530, หน้า 151-187 อ้างถึงใน ธ โสธร ผู้ทองคำ, 2551ค, หน้า 15-41) แต่การแสดงความเป็นอิสระของรัฐบาลต่อคณะรัฐประหารทำให้กลุ่มนิสิตนักศึกษาปัญญาชนสนับสนุน โดยเฉพาะต่อประเด็นการร่างรัฐธรรมนูญที่ต้องการคงอำนาจคณะรัฐประหารผ่านวุฒิสภา และเป็นที่มาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 นำไปสู่การจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปใน พ.ศ. 2535

การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกสุจินดา คราประยูร ภายหลังจากเลือกตั้งในวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2535 แม้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 ที่ไม่กำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องมาจากการเลือกตั้งหรือเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และ

คณะรัฐมนตรีประกอบด้วยรัฐมนตรีจำนวนมากที่มาจากพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่นำไปสู่การประท้วงของประชาชนจำนวนมาก จากความพยายามสืบทอดอำนาจของคณะรัฐประหารผ่านพลเอกสุจินดา คราประยูร นายกรัฐมนตรี ที่เคยดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการทหารบก รองประธานสภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) แต่ลาออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกและให้พลเอกอิสระพงศ์ หนุนภักดี เพื่อนร่วมรุ่นและน้องเขย ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกแทน และเคยกล่าวว่าจะจะไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี การใช้ความรุนแรงทางการเมืองจากการปราบปรามผู้เข้าร่วมชุมนุมประท้วง นำไปสู่เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ระหว่างวันที่ 17 ถึง 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ที่เป็นมือบของชนชั้นกลาง (Surin Maisirikrod, 1992, p. 38 อ้างถึงใน ธ โสธร ตู้อองคำ, 2551ค, หน้า 15-41) หรือมือบมือถือ สะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมือง (Political society) จากการเติบโตของชนชั้นกลางที่มาจากนิสิตนักศึกษาปัญญาชน ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2536 อ้างถึงใน ธ โสธร ตู้อองคำ, 2551ค, หน้า 15-41) กลายเป็นกลุ่มพลังสำคัญที่รวมเป็นประชาสังคม (Civil society) และมีบทบาทสำคัญในการผลักดันการปฏิรูปการเมืองระหว่าง พ.ศ. 2536 ถึง 2538 (ชุตินา สุมน, 2541 อ้างถึงใน ธ โสธร ตู้อองคำ, 2551ค, หน้า 15-41) ขณะที่สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูลการประท้วงและต่อต้านรัฐบาล ความพยายามในการกลับสู่อำนาจทางการเมืองของทหารภายหลังการลาออกของพลเอกสุจินดา คราประยูร ทำให้สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสมาคมธนาคารไทยต่างต่อต้านและเรียกร้องให้กลับสู่วิถีทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2536, หน้า 120 อ้างถึงใน ธ โสธร ตู้อองคำ, 2551ค, หน้า 15-41) นำมาสู่การกลับมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายอานันท์ ปันยารชุน ซึ่งเป็นที่พึงพอใจของชนชั้นกลางจำนวนมาก ส่งผลให้มีการกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2535 ขณะที่กลุ่มประชาสังคม ที่สำคัญ คือ สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย คณะกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 16 สถาบัน สหพันธ์นักศึกษาอีสาน คณะกรรมการฟื้นฟูชีวิตและชุมชนแม่น้ำมูล ต่างเจรจากับรัฐบาล นำมาสู่การยกเลิกนโยบายการจัดที่ทำกินให้ราษฎรผู้ยากไร้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมด (กนกศักดิ์ แก้วเทพ และคณะ, 2542, หน้า 25-67 อ้างถึงใน ธ โสธร ตู้อองคำ, 2551ค, หน้า 15-41)

การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ระหว่าง พ.ศ. 2535 ถึง 2538 นับเป็นช่วงเวลาสำคัญเพราะนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรีที่เป็นพลเรือน เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตรังนับตั้งแต่ พ.ศ. 2512 และและดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีหลายกระทรวง การที่นายชวน หลีกภัย เคยนักกฎหมาย ไม่เป็นนักธุรกิจ เท่ากับจำกัดอำนาจทุนครอบรัฐหรือเหนือรัฐ คณะรัฐมนตรีประกอบด้วยตัวแทนจากพรรคการเมืองที่ส่วนใหญ่

เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นำไปสู่การปฏิรูปการเมืองด้วยการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 แต่การปฏิรูปการเมืองเพื่อแก้ปัญหาทางการเมืองเป็นไปอย่างล่าช้า จากมุมมอง ทักษะคติ ความเชื่อ ค่านิยม โลกทัศน์ หรืออื่นใด ของผู้ปกครองที่มีอำนาจจำนวนหนึ่ง เสนอให้เป็นหน้าที่ของรัฐสภามากกว่ารัฐบาล มีการกำหนดนโยบายด้านเศรษฐกิจตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ที่ต่อเนื่องจากรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จากข้อเสนอและบทบาทของสมาคมทางธุรกิจและการค้า การปกครองระบอบประชาธิปไตยทำให้มีการเปิดพื้นที่สาธารณะสำหรับภาคประชาสังคมท่ามกลางความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีการประท้วงจำนวน 610 ครั้ง ใน พ.ศ. 2537 และ 2538 (Phatharathananunth, 2002, p. 128 อ้างถึงใน ธโรธร คุ้มทองคำ, 2551 ค, หน้า 15-42) มีความเคลื่อนไหวในการรวมกลุ่มจากเกษตรกรหรือคนชนบท ที่สำคัญ คือ การจัดตั้งสมัชชาเกษตรกรรายย่อย (สกย.) ใน พ.ศ. 2536 แต่ความต้องการของชนชั้นกลางและประชาชนส่วนอื่นที่รวมกันเป็นประชาสังคมในการปฏิรูปการเมืองกลายเป็นประเด็นทางการเมืองความขัดแย้งทางการเมืองจากกรณี สปก. 4-01 นำมาสู่การยุบสภาผู้แทนราษฎรของรัฐบาลใน พ.ศ. 2538 (ธโรธร คุ้มทองคำ, 2551 ค, หน้า 15-42)

การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายบรรหาร ศิลปอาชา หัวหน้าพรรคชาติไทย ระหว่าง พ.ศ. 2538 ถึง 2539 นับเป็นช่วงเวลาที่สำคัญของการกลับมาของกลุ่มทุนท้องถิ่นที่ขึ้นสู่ตำแหน่งทางการเมืองของฝ่ายบริหารสูงสุด จากบทบาทของนายบรรหาร ศิลปอาชา ที่เป็นนักธุรกิจ เป็นพลเรือน และนักการเมือง จากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุพรรณบุรี นับตั้งแต่ พ.ศ. 2519 และดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีหลายกระทรวง ที่สำคัญ คือ มีบทบาทการพัฒนาจังหวัดสุพรรณบุรีให้เจริญรุ่งเรืองอย่างต่อเนื่องจากโครงการพัฒนาที่หลากหลาย ก่อให้เกิดมุมมองต่อการแพร่ขยายของชนกิจการเมือง (Money politics) หรือธนาธิปไตย (Plutocracy) ท่ามกลางการจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรีที่เป็นปัญหาจากตัวแทนของกลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปักการเมือง ของพรรคการเมือง และระหว่างพรรคการเมือง จำนวนมาก ก่อให้เกิดปัญหาทางการเมืองหลากหลาย จากการเจรจา การต่อรอง การจัดสรรอำนาจ การจัดสรรผลประโยชน์ การดำรงตำแหน่ง เป็นปัญหาการเมืองเรื่องกลุ่ม (Faction politics) อย่างเด่นชัด ทำให้ไม่ได้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถตรงกับสายงาน (Put the right man in the wrong job) ประสบการณ์ทางการเมืองที่ยาวนาน และเผชิญปัญหาทางการเมือง ทำให้นายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี เป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทผลักดันการปฏิรูปการเมืองอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง มีความเปลี่ยนแปลงจากภาคประชาชน (ธโรธร คุ้มทองคำ, 2551 ค) จากบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนและสื่อมวลชนที่นับเป็นกลุ่มองค์กร หน่วยงาน สถาบัน ที่มีบทบาทสำคัญต่อการนำเสนอความต้องการของประชาชนเพื่อปฏิรูปการเมืองให้รัฐบาล (ปวีณา อินวะสา, 2544 อ้างถึงใน ธโรธร คุ้มทองคำ, 2551 ค, หน้า 15-42)

นำไปสู่การปฏิรูปการเมืองอย่างเป็นรูปธรรม แต่ความล้มเหลวจากการแก้ปัญหาในชนบทและการปฏิรูปที่ดินที่มีมากกว่าสี่ทศวรรษนำมาสู่การจัดตั้งสมัชชาคนจนใน พ.ศ. 2538 (ประกาศ ปิ่นตบแต่ง, 2541, หน้า 68 อ้างถึงใน ธ โสธร ตู้อทองคำ, 2551ค, หน้า 15-42) และเป็นช่วงที่รัฐบาลมีบทบาทสำคัญด้านต่างประเทศเพราะประเทศไทยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมนานาชาติหลายครั้ง การกดดันทางการเมืองของพรรคร่วมรัฐบาลให้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีภายหลังการอภิปรายไม่ไว้วางใจ ทำให้นายบรรหาร ศิลปอาชา ตัดสินใจ ยุบสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2539 การปรับคณะรัฐมนตรีภายหลังมีการนำบุคคลที่มีความรู้ความสามารถจำนวนมากเข้าร่วมรัฐบาล ระหว่างการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แสดงถึงปัญหาทางการเมืองที่กลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปีกการเมือง ของพรรคการเมือง และระหว่างพรรคการเมือง กดดันนายกรัฐมนตรี เพื่อแลกกับการสนับสนุนทางการเมือง

การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ ระหว่าง พ.ศ. 2539 ถึง 2540 นับเป็นช่วงเวลาสำคัญที่เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของประเทศไทย จากประสบการณ์ทางทหารที่ต่อเนื่องยาวนานที่มีผลงานอย่างโดดเด่นจากการปราบปรามคอมมิวนิสต์ การปฏิบัติการในพื้นที่ทางทหารในประเทศเพื่อนบ้าน และเป็นบุคคลเบื้องหลังนโยบาย 66/23 ของรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ จนดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก ระหว่าง พ.ศ. 2529 ถึง 2533 และรักษาการผู้บัญชาการทหารสูงสุดระหว่าง พ.ศ. 2530 ถึง 2533 ลาออกจากราชการเพื่อดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และจัดตั้งพรรคความหวังใหม่ เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนนทบุรีและจังหวัดนครพนมภายหลัง พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรี เฝ้าปัญหาการจัดตั้งคณะรัฐมนตรีจากกลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปีกการเมือง ของพรรคการเมือง และระหว่างพรรคการเมือง ที่มีบทบาทและความเคลื่อนไหวอย่างมากจากการเจรจาต่อรอง ทำให้พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ มีบทบาทสำคัญผลักดันการปฏิรูปการเมืองอย่างต่อเนื่อง เป็นที่มาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และผลักดันการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ ที่สำคัญ คือ การเปิดเสรีทางการเงิน อย่างต่อเนื่อง นำมาสู่วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ทำให้พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ต้องลาออก ภายหลังการต่อต้านจากชนชั้นกลาง ที่สำคัญคือ ชนชั้นกลางที่ทำงานในสำนักงาน (White collar) ที่กรุงเทพฯ ทำให้พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีใน พ.ศ. 2540 (ธ โสธร ตู้อทองคำ, 2551ค, หน้า 15-42)

การกลับมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายชวน หลีกภัย ระหว่าง พ.ศ. 2540 ถึง 2544 ถือกำเนิดภายหลังการช่วงชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีระหว่างพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา จากการสนับสนุนของสมาชิกส่วนใหญ่ของพรรคร่วมรัฐบาลเดิม กับนายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตรัง จากการสนับสนุนของสมาชิกส่วนใหญ่ของพรรคฝ่ายค้าน และการแปรพักตร์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคประชากรไทยส่วนใหญ่ที่เคยร่วมรัฐบาล นับเป็นช่วงเวลาที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ทำให้รัฐบาลต้องแก้ปัญหาด้วยการยอมรับเงื่อนไขจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศทำให้เผชิญปัญหาเพิ่มมากขึ้น และนำไปสู่ปัญหาภายหลัง จากการต่อต้านของนิสิต นักศึกษา ปัญญาชน และชนชั้นกลางในกรุงเทพฯ ภายหลังการปฏิเสหรือการแก้ปัญหาอย่างค่อยเป็นค่อยไปของรัฐบาลตามข้อเรียกร้อง กลุ่มกรรมกรทั้งภาครัฐและเอกชนต่างรวมกลุ่มกัน ทำให้สหภาพแรงงาน ที่สำคัญ คือ สมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ (สรส.) ที่รัฐสภา มีบทบาทสำคัญจากการปกป้องผลประโยชน์ นำไปสู่การรวมกลุ่มกันเพื่อต่อต้านการแปรรูปรัฐวิสาหกิจใน พ.ศ. 2542 (บัณฑิตย ชาญ เศรษฐวุฒิ, 2543, หน้า 115 อ้างถึงใน ช โสธร ผู้ทองคำ, 2551ค, หน้า 15-42) มีความเคลื่อนไหวจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่สำคัญ คือ สมัชชาคนจน (ช โสธร ผู้ทองคำ, 2551ค, หน้า 15-42)

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองช่วงทศวรรษ 2530 นับเป็นช่วงเวลาและสายธารของการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญจากรอยต่อของการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบครึ่งใบ สมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ผู้ทิศทางการปกครองระบอบประชาธิปไตย สมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ แต่การเปลี่ยนไม่ผ่านสู่ประชาธิปไตย (Non-transitional democracy) และการทำให้ประชาธิปไตยไม่เข้มแข็ง (Non-consolidating democracy) ตลอดทศวรรษ จากปัญหาทางการเมืองที่สำคัญ จากระบอบการปกครองที่สลับกันไปมาระหว่างประชาธิปไตยกับเผด็จการอำนาจนิยม พรรคการเมืองที่ขาดความเป็นสถาบันทางการเมืองจากการเป็นกลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปีกการเมือง เป็นฝักเป็นฝ่าย รัฐสภาที่มีบทบาทสำคัญการตรวจสอบและถ่วงดุลรัฐบาล ที่สำคัญ คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองร่วมรัฐบาลมากกว่าฝ่ายค้าน รัฐบาลที่เป็นรัฐบาลผสม (Coalition government) ที่เผชิญปัญหาจากกลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปีกการเมือง เป็นฝักเป็นฝ่าย ภายในพรรคการเมือง และระหว่างพรรคการเมือง ทำให้นายกรัฐมนตรีเผชิญปัญหาภาวะผู้นำ ที่สำคัญ คือ การขาดอำนาจการตัดสินใจเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งของฝ่ายบริหาร ทำให้มีข้อจำกัดการกำหนดนโยบายสาธารณะ (Public policy) ทำให้ระบบราชการที่มีบทบาทสำคัญขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงของประเทศ แทนการมีบทบาทเฉพาะการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (Policy implementation) และภาคประชาชนหรือภาคประชาสังคมที่มีบทบาทจำกัดจากการแทรกแซงตั้งการ บงการ ควบคุม และครอบงำ จากภาครัฐ

มรดกของการเมืองการปกครองไทยที่ต่อเนื่อง นำไปสู่แนวทางการศึกษาการเมืองการปกครองไทยที่มีจำนวน 4 แนวทาง คือ (ธงชัย วินิจจะกูล, 2548, หน้า 144-145 อ้างถึงใน ช โสธร

ผู้ทองคำ, 2554ก, หน้า 1-60) แนวทางที่หนึ่ง การเมืองการปกครองที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ที่พระมหากษัตริย์ทรงมีบทบาทแก้ปัญหามืองที่สำคัญ คือ เหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และระหว่างวันที่ 17 ถึง 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 แนวทางที่สอง การเมืองที่เป็นความขัดแย้งระหว่างฝ่ายการเมืองกับฝ่ายข้าราชการประจำหรือระหว่างพลังในระบบราชการ (Bureaucratic force) กับพลังนอกระบบราชการ (Ex-bureaucratic force) ที่สะท้อนจากการยึดอำนาจ การรัฐประหาร การปรับเปลี่ยนระบบราชการ และการโยกย้ายข้าราชการ แนวทางที่สาม คือ การเมืองของนักการเมือง เป็นการเมืองที่เป็นผลมาจากความขัดแย้งระหว่างฝ่ายการเมืองเอง ทั้งจากนักการเมือง พรรคการเมือง เป็นต้น ที่มีความเกี่ยวข้องกับที่มา อำนาจหน้าที่ การจัดสรรอำนาจ การกำหนดนโยบายสาธารณะ ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันบริหารกับสถาบันนิติบัญญัติ การตรวจสอบและถ่วงดุล กระบวนการทางการเมืองที่เน้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญ คือ เลือกลง และยังเกี่ยวข้องกับปัญหาทางการเมือง ที่สำคัญ คือ การซื้อสิทธิขายเสียง ความรุนแรงทางการเมือง การฉ้อราษฎร์บังหลวง การตอบสนองความต้องการของประชาชน แนวทางที่สี่ คือ การเมืองภาคประชาชนหรือการเมืองภาคพลเมือง เป็นการเมืองที่ถือกำเนิดจากความล้มเหลวของสถาบันทางการเมือง ที่สำคัญ รัฐสภาและรัฐบาลที่ขาดประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา ทำให้ผู้คนต่างรวมกลุ่มเพื่อต่อต้าน ต่อสู้ เรียกร้อง วิพากษ์วิจารณ์ หรืออื่นใด เพื่อทำให้รัฐบาลให้ความสำคัญยอมรับ หรือให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น แสดงถึงปัญหาทางการเมืองไทยที่มาจากแนวทางที่สอง คือ การเมืองที่เป็นความขัดแย้งระหว่างฝ่ายการเมืองกับฝ่ายข้าราชการประจำหรือระหว่างพลังในระบบราชการ กับพลังนอกระบบราชการ แนวทางที่สาม คือ การเมืองของนักการเมือง และแนวทางที่สี่ คือ การเมืองภาคประชาชนหรือการเมืองภาคพลเมือง อย่างต่อเนื่อง

ความพยายามแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง ผลลัพธ์ภายหลังด้านบวกจะนำไปสู่การแก้ไข ปัญหา แต่ผลลัพธ์ด้านลบจะนำไปสู่ปัญหาอีกปัญหาหนึ่ง ทำให้เผชิญปัญหาในรูปแบบใหม่ที่แตกต่างจากเดิมอย่างสิ้นเชิง ที่สำคัญ ปัญหาเดิมนอกจากจะแก้ไขไม่ได้แล้ว อาจนำไปสู่การยกระดับปัญหาที่ขยายอย่างกว้างขวาง

ความเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยเพิ่มความสลับซับซ้อนจากความเปลี่ยนแปลงของโลกจากกระแสโลก (Global wave) ที่เป็นโลกาภิวัตน์ (Globalization) ก่อตัวนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 และถือกำเนิดนับตั้งแต่ 1990 นับเป็นโครงสร้าง (Structure) และกระบวนการ (Process) ที่ครอบคลุมทั่วโลกจากแนวคิดกระบวนการ (Ization) ต่อ โลก (Global) ทำให้ไร้พรมแดน เกี่ยวพัน (Ferguson & Mansbach, 2012, p. 17 อ้างถึงใน ธ โสธร ผู้ทองคำ, 2561ก, หน้า 1-5) ไร้พรมแดน (Distant proximity) (Rosenau, 2003, pp. 85-86 อ้างถึงใน ธ โสธร ผู้ทองคำ, 2561ก, หน้า 1-6) ข้ามประเทศ (Chirico, 2014, p. 8 อ้างถึงใน ธ โสธร ผู้ทองคำ, 2561ก, หน้า 1-5) หลอมรวม

(Robertson & Chirico, 1985, p. 220 อ้างถึงใน ธ โสธร ตู๋ทองคำ, 2561ก, หน้า 1-5) สลับซับซ้อน (Hearn, 2009, p. 498 อ้างถึงใน ธ โสธร ตู๋ทองคำ, 2561ก, หน้า 1-5) เป็นการสื่อสารที่ลุ่มลึก รวดเร็ว แพร่ขยาย นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตทุกแง่มุมร่วมสมัย (Held, McGrew, Goldblatt & JPerraton, 2006, pp. 547-570 อ้างถึงใน ธ โสธร ตู๋ทองคำ, 2561ก, หน้า 1-6) ด้านการเมือง ที่สำคัญ คือ การเน้นการมีส่วนร่วมทางการเมือง การแพร่ขยายแนวคิดประชาธิปไตย การปฏิรูปการเมือง การจรรโลงประชาธิปไตย และการทำให้ประชาธิปไตยเข้มแข็ง (Consolidating democracy) ด้านเศรษฐกิจ ที่สำคัญ คือ การแพร่ขยายของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ (Neo-liberalism) ที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางด้านการพัฒนาระหว่างประเทศ การค้าระหว่างประเทศ การลงทุนระหว่างประเทศ และความช่วยเหลือระหว่างประเทศ และด้านสังคม คือ การแพร่ขยายของแนวคิดสิทธิมนุษยชน และการอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อม นับเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญ

ความเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยที่สำคัญจากรอยต่อระหว่างทศวรรษที่ 2530 กับ ทศวรรษที่ 2540 ด้านการเมือง คือ การถอยห่างจากประชาธิปไตยของนักการเมืองจากพฤติกรรมที่ บิดเบือน การซื้อสิทธิขายเสียง การคอร์รัปชันหรือการฉ้อราษฎร์บังหลวง การแสวงหา ผลประโยชน์และใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ ความอ่อนแอของสถาบันทางการเมือง การขาด เสถียรภาพทางการเมือง การขาดประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และความชอบธรรมทางการเมือง และ ปัญหาการตรวจสอบและถ่วงดุลทางการเมือง ที่สำคัญ คือ การขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล จากสังคมคือประชาชน นับเป็นปัญหาทางการเมืองไทยสำคัญ นำมาสู่การปฏิรูปการเมืองตาม แนวทางรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) และนำมาสู่การถือกำเนิดของรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ด้านเศรษฐกิจ คือ การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ (Economic liberalization) ที่สำคัญ คือ การเปิดเสรีทางการเงิน (Financial liberalization) ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจ ที่สำคัญ คือ การก่อดำเนินการรับพันธะข้อ 8 ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ การ จัดตั้งวิเทศธนกิจที่กรุงเทพฯ (Bangkok International Banking Facilities: BIBF) นำมาสู่การถือ กำเนิดของวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 และด้านสังคม คือ ปัญหาทางสังคมจากการ พัฒนา ผลกระทบทางสังคมจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และบทบาทและความเคลื่อนไหวของ ภาคประชาชนและประชาสังคม นับเป็นปัจจัยภายในที่สำคัญ

ความมุ่งมั่น ความคาดหวัง ความต้องการ และความปรารถนา ของประชาชน จากการ กำหนดคดึกาความสัมพันธ์ของอำนาจอธิปไตยผ่านรัฐธรรมนูญ ทำให้พ่อค้านักธุรกิจ นายทุน อุตสาหกรรม ชนชั้นกลาง นิสิตนักศึกษาปัญญาชน คนชายขอบและคนระดับล่าง จำนวนมาก (ปวีณา อินวษา, 2544) ต่างรวมกันเป็นกลุ่มพลังขับเคลื่อนการปฏิรูปการเมืองที่เป็นขงเขี้ยวด้วยการผลักดันให้มีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ นับเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญของคนไทยทุกภาคส่วน

ก่อนกำเนิดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่มีสมมติฐานจากความไม่ไว้วางใจ
 นักการเมือง ก่อให้เกิดปัญหาเมื่อต้องผ่านความเห็นชอบจากสมาชิกรัฐสภาประกอบด้วย
 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาที่มีความคิดเห็นแตกต่างและหลากหลาย การผ่าน
 ความเห็นชอบจากสมาชิกรัฐสภา นำไปสู่การลงพระพระปรมาภิไธยของพระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัว และประกาศใช้เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.
 2540 นับเป็นกฎหมายสูงสุดของการปกครองประเทศที่มีความหมาย สัญลักษณ์ และนัยสำคัญต่อ
 การจรรโลงประชาธิปไตย ด้วยการให้การปฏิรูปการเมืองเป็นเครื่องมือพัฒนาการเมืองจาก
 การสถาปนาสถาบันทางการเมืองให้เข้มแข็ง หรือการสร้างความเป็นสถาบันทางการเมือง (Political
 institutionalization) จากโครงสร้างส่วนบนที่ประกอบด้วย รัฐธรรมนูญ และสถาบันทางการเมือง ที่
 สำคัญ คือ รัฐสภา ที่ต้องเข้มแข็ง โครงสร้างส่วนกลาง คือ พรรคการเมือง และกลุ่มผลประโยชน์
 โดยเฉพาะในฐานะเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่มีการกำหนดพฤติกรรมให้มีความเข้มแข็ง และ
 โครงสร้างส่วนล่าง คือ ประชาชน ที่มีทัศนคติและพฤติกรรมที่สนับสนุนประชาธิปไตย ซึ่ง
 สอดคล้องกับระดับของวิธีการในการสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตย (Level mode of
 democratic consolidation) (Merkel, 1998, p. 41) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ประชาสังคมของไทยที่
 เป็นรากฐานของประชาธิปไตยมีความเข้มแข็ง (Bunte, 2001, pp. 177-218)

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญจากพรรคไทยรักไทย ในวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ.
 2541 นับเป็นพรรคการเมืองพรรคแรกที่จัดตั้งภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่ง
 ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่มีสาระสำคัญและรายละเอียดที่แตกต่างจากพรรคการเมืองอื่น การ
 ลงสนามการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 นับเป็นการลงสมัครรับเลือกตั้งครั้ง
 แรกของพรรคที่ต้องต่อสู้แข่งขันกับผู้สมัครจากพรรคการเมืองอื่น จำนวนมาก และหลากหลาย ที่
 สำคัญ คือ พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล มีนายชวน หลีกภัย ดำรงตำแหน่ง
 นายกรัฐมนตรีขณะนั้น แต่กลับนำมาสู่ชัยชนะการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคไทย
 รักไทยที่เกือบครองเสียงข้างมากหรือเกือบครึ่งหนึ่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544
 และชนะการเลือกตั้งอย่างท่วมท้นหรือถล่มทลายจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน
 พ.ศ. 2548 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงของรัฐสภา
 ที่สำคัญ คือ สภาผู้แทนราษฎร ที่ความขัดแย้งภายในพรรคจากกลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปึก
 การเมือง ของพรรคการเมือง ลดความสำคัญลง จำกัดเฉพาะการแย่งชิง ช่วงชิง ต่อสู้ ขัดแย้ง กับ
 ตำแหน่งภายในรัฐสภา ที่สำคัญ คือ ตำแหน่งประธานกรรมการ ไม่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งของ
 รัฐสภาที่สัมพันธ์กับรัฐบาลโดยตรง ที่สำคัญ คือ ประธานสภาผู้แทนราษฎร ที่เป็นประธานรัฐสภา
 แต่ความขัดแย้งระหว่างพรรครัฐบาลกับพรรคฝ่ายค้านทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ที่สำคัญ ภายหลัง

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2548 การจัดตั้งรัฐบาลที่นายทักษิณ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ที่มีความโดดเด่น แสดงภาวะผู้นำอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มากกว่านายกรัฐมนตรีพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้งของประเทศไทยคนใด มีอำนาจเหนือรัฐมนตรีในคณะรัฐมนตรีทุกคน ทำให้กำหนดนโยบายสาธารณะตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่และประชานิยม ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวาง และนำมาสู่ชัยชนะจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2548 และนำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงของระบบราชการ จากการปฏิรูประบบราชการตามแนวคิดการจัดการภาครัฐสมัยใหม่ (New Public Management: NPM) ที่สำคัญ จากกระทรวงจำนวน 14 กระทรวง เป็นจำนวน 20 กระทรวง และจากประชาธิปไตยที่มีแนวโน้มเป็นอำนาจนิยม (Authoritarianism) ทำให้ภาคประชาชนและภาคประชาสังคมที่เคยเป็นพันธมิตรช่วงแรก กลับถอยห่าง และส่วนหนึ่งกลายเป็นศัตรูที่นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญ นับเป็นสาระที่สำคัญ

การสถาปนาระบอบทักษิณ (Thaksin regime) จากการสั่งการ บงการ ควบคุม ครอบงำ และแทรกแซง ของผู้ปกครองที่มีนายทักษิณ ชินวัตร เป็นตัวแสดงทางการเมือง (Political actor) ที่สำคัญ ผ่านการครอบงำของทุน การผูกขาดอำนาจทางการเมือง การกำหนดนโยบายสาธารณะ และการกำหนดวาระและการสื่อสารกับประชาชน ทำให้ความมุ่งมั่น ความคาดหวัง ความต้องการ และความปรารถนา ของประชาชน ที่มีต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ทางทฤษฎีที่มีรากฐานทางความคิดแบบเสรีนิยม ห่างไกลจากพื้นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยหรือเสรีนิยมประชาธิปไตยทางปฏิบัติ และมีแนวโน้มเป็นประชาธิปไตยที่ไม่เสรี (Illiberal democracy) จากความเปลี่ยนแปลงของสถาบันและกระบวนการทางการเมืองของประเทศ ที่สำคัญ คือ พรรคการเมืองที่มีแนวโน้มช่วงแรกก้าวสู่ระบบพรรคการเมืองสองพรรคใหญ่ (Two-parties system) และแนวโน้มเป็นระบบพรรคเด่นพรรคเดียว รัฐสภาที่เสมือนเป็นตรายาง (Rubber stamp) เหมือนสมัยที่ประเทศไทยปกครองระบอบเผด็จการอำนาจนิยมที่มีสถานะกึ่งประชาธิปไตยแห่งชาติที่มาจากการแต่งตั้งทำหน้าที่เสมือนเป็นตัวแทนจากประชาชนเพื่อออกกฎหมายและควบคุมรัฐบาล ทำให้มีแนวโน้มเป็นเผด็จการรัฐสภา รัฐบาลที่นายกรัฐมนตรีมีอำนาจทางการเมืองสูงสุดจนมีการแสดงออกทางการเมืองจากการปรับคณะรัฐมนตรี การกำหนดนโยบายสาธารณะตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่และประชานิยม การเสนอแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทักษิณ (Thaksinomics) และการลดหรือหลีกเลี่ยงการตรวจสอบและถ่วงดุลของการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาและเพิ่มการแทรกแซงสถาบันและกระบวนการทางการเมืองอื่น ระบบราชการที่มีการรวมศูนย์ระบบราชการที่นายทักษิณ ชินวัตร ทำให้มีแนวโน้มเป็นเครื่องมือและกลไกที่สำคัญขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ ทำให้มีการจัดองค์การใหม่ทั้งหมด และภาคประชาชนและประชาสังคมที่ส่วนหนึ่งยอมรับนาย

ทักษิณ ชินวัตร รัฐบาล และพรรคไทยรักไทย แต่ภาคประชาชนและประชาสังคมจำนวนมากมีแนวโน้มเผชิญหน้ากับรัฐบาลที่มีแนวโน้มอำนาจนิยม ก่อให้เกิดการเผชิญหน้า แต่ทั้งหมดสิ้นสุดลงอย่างเป็นทางการภายหลังการรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 แต่กลับมีผลกระทบอย่างไม่เป็นทางการต่อเนื่องตามมาเป็นระยะ นับเป็นผลกระทบที่สำคัญ

ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองของประเทศไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง 2549 นับเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของประเทศไทยที่มีผลต่อเนื่องถึงปัจจุบัน จากปัจจัยภายในที่เป็นการก่อตัวนับตั้งแต่การถือกำเนิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 วิฤตการณ์เศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ชัยชนะของพรรคไทยรักไทยและการดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีของ นายทักษิณ ชินวัตร และปัจจัยภายนอกที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงจากโลกาภิวัตน์ นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงองคาพยพและตัวแสดงทางการเมืองทั้งหลายในประเทศไทย แบ่งเป็นโครงสร้างส่วนบน (Superstructure) ที่เป็นตัวแทน รัฐ หรือสถาบันที่เป็นตัวแทนรัฐ ที่สำคัญ ประกอบด้วย รัฐบาล รัฐสภา และพรรคการเมือง และโครงสร้างส่วนล่าง (Infrastructure) ที่ประกอบเป็นประชาสังคม นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่ต่อเนื่องถึงปัจจุบัน จึงเป็นที่มาของความสำคัญของการวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549)

คำถามวิจัย

การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) มีคำถามวิจัย คือ การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 เป็นอย่างไร แบ่งออกเป็นสามส่วน ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 เป็นอย่างไร
2. สาระสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 เป็นอย่างไร
3. ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549
2. เพื่อศึกษาสาระสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549
3. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549

สมมติฐานชั่วคราว

สมมติฐานชั่วคราว (Working hypothesis) ของการวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) คือ

1. จาก (1.1) ปัจจัยภายนอก จากโลกาภิวัตน์ (ก) ด้านการเมือง คือ การแพร่ขยายแนวคิดประชาธิปไตย การจรรโลงประชาธิปไตย ความล้มเหลวของประชาธิปไตยแบบตัวแทน และการปฏิรูปการเมือง (ข) ด้านเศรษฐกิจ คือ การแพร่ขยายของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านการพัฒนา การค้า การเงิน การลงทุน และความช่วยเหลือ (ค) ด้านสังคม ความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การขยายตัวของทุน การขยายตัวของชนชั้นกลาง การแพร่ขยายของแนวคิดประชานิยม ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านสังคม (1.2) ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย (ก) ด้านการเมือง ที่สำคัญ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ พ.ศ. 2540 (ข) ด้านเศรษฐกิจ ที่สำคัญ คือ วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 (ค) ด้านสังคม คือ การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ผิดพลาด ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเมือง ภาคอุตสาหกรรม ชนชั้นกลาง กับชนบท ภาคเกษตรกรรม และชนชั้นล่าง นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และ 2548

2. ความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมือง มาจากการก่อตั้งพรรคไทยรักไทย ที่นายทักษิณ ชินวัตร เป็นหัวหน้าพรรคและมีบทบาทนำ นำมาสู่การกำหนดโครงสร้างและกระบวนการของพรรค ความร่วมมือระหว่างกลุ่มทุนระดับประเทศและทุนระดับท้องถิ่น การเป็นพรรคการเมืองที่รวมบุคคลที่หลากหลาย และการกำหนดการตลาดทางการเมืองเพื่อการรณรงค์หาเสียง ทำให้พรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และ 2548 ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของรัฐสภา จากการครองเสียงเกือบครึ่งหนึ่งของพรรคไทยรักไทยในสภาผู้แทนราษฎร และนายทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคไทยรักไทย เป็นผู้นำเสียงข้างมากของสภาผู้แทนราษฎร ภายหลังจากเข้าร่วมรัฐบาลของพรรคการเมืองอื่น การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ของนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 ที่มีอำนาจนำเหนือรัฐมนตรี และรัฐมนตรีที่มีความหลากหลายและมีบทบาทที่สำคัญ นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงระบบราชการจากการปฏิรูประบบราชการที่เปลี่ยนแปลงประกอบสร้าง (Deconstruction) จากเดิมตามแนวคิดการจัดการภาครัฐสมัยใหม่ เพื่อให้ระบบราชการเป็นเครื่องมือที่น่าไว้วางใจไปปฏิบัติตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่และประชานิยม นำไปสู่การสนับสนุนจากประชาชน ภาคประชาชน ประชาสังคม และภาคประชาสังคม ส่วนหนึ่ง และการต่อต้านจากประชาชน ภาคประชาชน ประชาสังคม และภาคประชาสังคมส่วนหนึ่ง ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยอย่างกว้างขวาง

3. ความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมืองจากการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายทักษิณ ชินวัตร พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 ชัยชนะของพรรคไทยรักไทย การครองเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรของพรรคไทยรักไทย และการกำหนดนโยบายสาธารณะตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่และประชานิยม การปฏิรูประบบราชการที่เป็นเครื่องมือและกลไกสำคัญของรัฐ การสนับสนุนของประชาชน ภาคประชาชน ประชาสังคม และภาคประชาสังคม จำนวนหนึ่ง นำไปสู่การสถาปนาระบอบทักษิณ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของสถาบันและกระบวนการทางการเมือง ที่สำคัญคือพรรคการเมืองที่กลุ่มทุนมีบทบาทอย่างมีนัยสำคัญต่อการกำหนดพรรค ทำให้ระบบพรรคการเมืองในช่วงแรกเป็นระบบพรรคการเมืองสองพรรคใหญ่แต่มีแนวโน้มเป็นระบบพรรคเด่นพรรคเดียว รัฐสภาที่ขาดประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และความชอบธรรม เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลรัฐบาลที่เสมือนเป็นรัฐบาลของประเทศที่การปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี เพราะประธานาธิบดีมีอำนาจทางการเมืองสูงสุด ระบบราชการที่ลดบทบาทการกำหนดนโยบายสาธารณะและมุ่งเน้นการนำนโยบายสาธารณะไปสู่การปฏิบัติ และประชาชนและประชาสังคมที่มีความขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มที่สนับสนุนและกลุ่มที่ต่อต้านนำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมือง และสิ้นสุดจากการรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 แบ่งออกเป็นสองด้าน คือ ด้านเนื้อหา และด้านเวลา

1. ด้านเนื้อหา

ด้านเนื้อหาแบ่งเป็นสามส่วน ประกอบด้วย 1. สาเหตุและปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 2. การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 3. ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549

2. ด้านเวลา

ด้านเวลา เป็นการวิจัยของช่วงเวลานับตั้งแต่การเลือกตั้งวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 ภายหลังจากชัยชนะของพรรคไทยรักไทย นำมาสู่การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายทักษิณ ชินวัตร จนถึงการรัฐประหารวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 หรือระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง 2549

นิยามศัพท์เฉพาะ

สังคมการเมือง (Political society) คือ ส่วนประกอบหรือองค์ประกอบขององคาพยพ ที่เป็นกลุ่ม เป็นกลุ่ม องค์การ หน่วยงาน สถาบัน หรืออื่นใด เพื่อแสวงหาอำนาจจัดสรรแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าเพื่อผลประโยชน์สาธารณะ ผ่านสถาบันทางการเมืองที่สำคัญ คือ พรรคการเมืองที่เป็นการรวมกันของบุคคลที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองเดียวกันเพื่อแสวงหาอำนาจรัฐ รัฐบาลและรัฐสภาทำหน้าที่กำหนดนโยบายสาธารณะ ระบบราชการทำหน้าที่นำนโยบายไปปฏิบัติ และประชาชน หรือพลเมือง มีส่วนร่วมทางการเมืองหลากหลายรูปแบบ ที่สำคัญ คือ การเป็นผู้ออกเสียงลงคะแนนผ่านการเลือกตั้งที่เป็นกระบวนการทางการเมืองที่สำคัญ การรวมกลุ่มเป็นภาคประชาชนและภาคประชาสังคม แบ่งเป็นโครงสร้างส่วนบน (Superstructure) จากงานวิจัยการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 หมายถึง พรรคการเมืองไทยรักไทยที่ชนะการเลือกตั้งและครอบครองอำนาจรัฐ รัฐสภาที่ประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีพรรคไทยรักไทยเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลและพรรคร่วมรัฐบาลอื่น รัฐบาลที่มี นายทักษิณ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรี ระบบราชการที่นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ กับโครงสร้างส่วนล่าง (Infrastructure) คือ ประชาชน และประชาสังคม (Civil society)

รัฐ หมายถึง สถาบันทางการเมืองที่มีอำนาจปกครองประเทศ ประกอบด้วย สถาบันนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ที่เป็นสถาบันทางการเมืองที่ใช้อำนาจอธิปไตย ที่งานวิจัยการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 หมายถึง รัฐบาล และสถาบันทางการเมืองอื่นบางสถาบันที่ใช้อำนาจอธิปไตย คือ รัฐสภา และระบบราชการ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงสาเหตุและปัจจัย สำคัญ และผลกระทบ จากการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549
2. ทำให้ทราบถึงจุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549

3. ทำให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและรอบด้านที่นำมาสู่การกำหนดกรอบแนวคิดทฤษฎีที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 จากข้อค้นพบ

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เป็นจำนวน 4 ส่วน ประกอบด้วย

1. แนวคิดทฤษฎีที่อธิบายและวิเคราะห์ เป็นแนวคิดทฤษฎีหลัก คือ สังคมการเมือง ที่ประกอบด้วย ระบอบการปกครอง รัฐธรรมนูญ สถาบันทางการเมือง และกระบวนการทางการเมือง

2. จากแนวคิดทฤษฎีที่กรอบการวิจัย เป็นการนำแนวคิดทฤษฎีที่สำคัญขยายความเป็นแนวคิดทฤษฎีที่ลงรายละเอียดแยกย่อยเป็นแนวคิดทฤษฎีอื่นที่เกี่ยวข้อง ที่สำคัญ คือ โลกาภิวัตน์ เสรีนิยมใหม่ ประชานิยม และการจัดการภาครัฐแนวใหม่ เพื่อพรรณนา อธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์ เพื่อประยุกต์ใช้ในงานวิจัย และสัมพันธ์กับกรอบแนวคิดการวิจัย

3. กรอบการวิจัย (Conceptual framework) ที่นำโจทย์วิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย แนวคิดทฤษฎี หรืออื่นใด มาสรุปรวบยอดความคิดเพื่ออธิบายและวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 จากแนวคิดทฤษฎีที่หลากหลาย เพื่ออธิบายและวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง แนวคิดเพื่ออธิบายและวิเคราะห์การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 ประกอบด้วย สังคมการเมือง มีรายละเอียด ดังนี้

แนวคิดทฤษฎี

การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) มีแนวคิดทฤษฎีที่อธิบายและวิเคราะห์ ประกอบด้วย สังคมการเมือง ที่ประกอบด้วย ระบอบการปกครอง รัฐธรรมนูญ สถาบันทางการเมือง และกระบวนการทางการเมือง

1. แนวคิดสังคมการเมือง

สังคมการเมือง คือ ส่วนประกอบหรือองค์ประกอบหลักขององคาพยพ เป็นกลุ่มองค์การ หน่วยงาน สถาบัน หรืออื่นใด เพื่อแสวงหาอำนาจจัดสรรแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าเพื่อผลประโยชน์สาธารณะ ผ่านสถาบันทางการเมืองที่สำคัญ คือ รัฐบาลและรัฐสภาเพื่อกำหนดนโยบายสาธารณะ และระบบราชการเพื่อนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เป็นสังคมที่มีสถาบันที่ทำหน้าที่ด้านการปกครอง สัมพันธ์กับการวางกติกา หลักเกณฑ์ กฎเกณฑ์ และกฎระเบียบ ของการ

ปกครอง บุคคลากร และการจัดการปกครองหรือรัฐธรรมนูญ สังคมการเมืองสัมพันธ์กับโครงข่าย การปกครอง มีขอบเขตเป็นพลเมืองที่เป็นตัวแทนที่ทำหน้าที่รวบรวมและจัดทำเป็นชุดของความ ต้องการและข้อเสนอของนโยบายที่เฉพาะเจาะจง (Hyden, Court & Mease, 2003)

แนวคิดพัฒนาการของรัฐสมัยใหม่ (Modern state) ส่วนหนึ่ง แบ่งสังคมการเมืองเป็น โครงสร้างส่วนบน (Superstructure) ที่สำคัญ คือ รัฐธรรมนูญ รัฐบาล รัฐสภา ศาล ระบบราชการ และพรรคการเมืองที่ชนะการเลือกตั้งจากรอบครองอำนาจรัฐ กับโครงสร้างส่วนล่าง (Infrastructure) คือ ประชาสังคม ประชาชน และพลเมือง กำหนดส่วนหนึ่งก่อให้เกิดแนวคิดคู่ตรง ข้ามที่สัมพันธ์กันระหว่างรัฐกับสังคม (State and society) และเป็นปัญหาจากการจัดสรรอำนาจ (Distribution of power) ระหว่างรัฐนำสังคม (State led society) หรือสังคมนำรัฐ (Society led state) ก่อกำเนิดทฤษฎีที่รัฐเป็นศูนย์กลาง (State – center theory) หรือสังคมเป็นศูนย์กลาง (Society – center theory) นำไปสู่การอธิบายและวิเคราะห์ทฤษฎีรัฐ (State theory) ที่แบ่งเป็นสองกลุ่ม (เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา, 2547, หน้า 107-108) กลุ่มแรก ชนชั้นนำ (Elitism) และรัฐนิยม (Statism) เน้น รัฐเป็นแกนกลาง ความเป็นอิสระของรัฐจากแรงกดดันของพลังทางสังคม เป็นผลประโยชน์ของ เจ้าหน้าที่รัฐที่ชนชั้นนำที่เป็นอิสระและแยกจากพลังทางสังคมอื่น เป็น โครงสร้างและกระบวนการ ของสถาบันทางการเมืองภายในรัฐที่มีปฏิสัมพันธ์กับรัฐอื่นตามภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) ทำให้ แนวคิดทฤษฎีชนชั้นนำและรัฐนิยมสัมพันธ์ใกล้ชิดกันนับตั้งแต่ภายหลังสงคราม โลกครั้งที่ 2 เหมาะกับการพรรณนา อธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์ สังคมการเมืองไทยช่วงเวลาบางช่วง เวลา กลุ่มที่สอง พหุนิยม (Pluralism) และมาร์กซิสต์ (Marxism) เน้นสังคมเป็นแกนกลาง ปฏิเสธการเป็น อิสระของพลังทางสังคมของรัฐ พลังทางสังคมเป็นตัวแปรต้นและรัฐที่เฉื่อย (Cipher state) เป็นตัว แปรตาม ตามความต้องการผลประโยชน์ของพลังทางสังคม จากกลุ่มผลประโยชน์จากพหุนิยม และ ชนชั้นนำจากมาร์กซิสต์ กลุ่มพลังทางสังคมที่มาจากภาคธุรกิจบางกลุ่มมีอำนาจและอิทธิพลเหนือหรือ นำกลุ่มอื่นจนนำมาสู่การครอบครองอำนาจรัฐบางช่วงเวลา ทำให้แนวทางพหุนิยมสอดคล้องกับ ข้อเท็จจริงที่พลังทางสังคมของกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอื่นใดที่หลากหลายมีบทบาทนำใกล้เคียง กัน เหมาะกับการพรรณนา อธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์ สังคมการเมืองไทยช่วงเวลาบาง ช่วงเวลา

การสถาปนาสังคมการเมืองมีจุดเริ่มต้นมาจากความคิดทั่วไปของการเมืองที่เป็นการ บรรลุถึงชัยชนะและการแสดงออกของอำนาจภายในสังคม และพลังที่มากกว่าสถาบันหรือองค์การ หรือวิสาหกิจที่ปฏิบัติการสร้างสรรค์ความต่อเนื่องและความเปลี่ยนแปลงทุกวันด้วยการ ประนีประนอมและสร้างสมดุลท่ามกลางความหลากหลายและการแข่งขันด้านผลประโยชน์เพื่อ ต่อต้านสิ่งหนึ่ง (Religion and Political Society, 1974) นับเป็นสิ่งที่นอกเหนือคุณค่าของเทววิทยา

เป็นทางเลือกที่ให้ประโยชน์สูงสุด และกำหนดเป้าหมายของอนาคต มีคุณค่าตามขั้นตอนของ โครงสร้างเพื่อกำหนดแนวทางของสังคมที่มีการจัดเป็นองค์การเพื่อตัดสินใจและดำเนินการตาม ทางเลือกและเป้าหมายทั้งหลาย นำไปสู่การอธิบายสังคมการเมืองเป็นสองส่วน ประกอบด้วย ความ ไม่เป็นสังคมการเมือง (Nonpolitical society) ที่มีลักษณะที่สำคัญ คือ การถือกำเนิดของรัฐบาลมา จากการแสดงออกของคนเพียงกลุ่มเดียว เป็นการผูกขาด กับสังคมการเมือง (Davis, 1980, p. 19)

สังคมการเมืองมีลักษณะที่สำคัญ คือ การถือกำเนิดของรัฐบาลมาจากการแสดงออกผ่าน เจตจำนงที่หลากหลาย มีความหลากหลาย เป็นพหุสังคม (Herbert, Johann, Willi, & Darrol, 1974, p. 101) ยอมรับเสรีภาพที่สมบูรณ์แบบท่ามกลางความหลากหลายของประชาชนที่ประกอบเข้า ด้วยกัน เป็นบุคคลหรือกลุ่ม มีเป้าประสงค์เพื่อสถาปนาประชาคม ซึ่งส่งผลทำให้สมาชิกของ ประชาคมไม่สามารถแสดงความคิดเห็นได้เพียงลำพัง แต่เป็นความคิดเห็นร่วมกัน มีความต้องการ กิจกรรมทางการเมืองที่ไม่เป็นธรรมชาติ แต่นำไปสู่การสร้างสรรควัฒนธรรม ของสังคมการเมืองที่ สรรคสร้างความเป็นการเมือง (Politicization) ของผู้ชายและผู้หญิง นำไปสู่การสถาปนาจิตสำนึกที่ นับเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น นับเป็นจิตสำนึกที่หลากหลาย (Poly-consciousness) (Herbert, Johann, Willi, & Darrol, 1974, p. 113) กับทุนสู่ความหลากหลายด้วยโครงสร้างและกระบวนการ และ ช่องว่างอำนาจกับส่วนอื่น ความศรัทธาที่เป็นความเชื่อของประชาคมการเมืองจากการแสดงออก ตามเจตจำนงของปัจเจกบุคคลแต่ละคน กลุ่ม หรือชุดของเป้าประสงค์ชั่วคราว มีความหมายถึง ศรัทธาของประชาคมทางการเมืองที่คัดค้านความไม่เป็นการเมือง (Nonpolitical) (Herbert, Johann, Willi, & Darrol, 1974, p. 114)

ความศรัทธาที่มาจากการเรียนรู้ของปัจเจกนำไปสู่การก่อตัวของประชาคมทางการเมือง ที่มีการให้คุณค่า และสังคมการเมืองนำเสนอความศรัทธาและความหลากหลายหรือพหุสังคม สังคมการเมืองจะจัดทำความตกลงและขั้นตอนหรือกระบวนการที่ไม่ให้คุณค่ากับการออกแบบเทว วิทยา นับเป็นความแตกต่างของแนวคิดอำนาจอธิปไตยของรัฐบาลที่เป็นเจตจำนงหนึ่งของความไม่ เป็นสังคมการเมือง เพราะแนวคิดสำคัญของสังคมการเมืองคือเจตจำนงที่หลากหลายที่เป็นการ สื่อสารความหลากหลายของเจตจำนง (Herbert, Johann, Willi, & Darrol, 1974, p. 105) ส่งผลให้ การเมืองสัมพันธ์กับเสรีภาพสมัยใหม่ มีความชัดเจนในการเมืองของเทววิทยาที่เป็นความเชื่อหรือ ศาสนาเพียงความเชื่อหรือศาสนาเดียว ที่นำไปสู่การก่อตัวของการกระทำทางสังคม ชื่อเรียกร่องที่ เป็นความศรัทธาถูกทำให้เป็นกลางผ่านการกระทำทางการเมืองจากมุมมองที่เป็นการเมือง การมี ลิทธิทางการเมือง นับเป็นเสรีภาพของบุคคลและประชาคมที่บรรลุถึงคุณค่าที่ได้ เสรีภาพกับพหุ นิยมหรือการยอมรับความหลากหลายนับเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด (Davis, 1980, p. 19)

ความศรัทธาเพื่อหลุดพ้นจากสังคมการเมืองนับเป็นพื้นฐานของข้อกำหนดทางวัฒนธรรมที่เป็นเป้าหมายของมนุษย์และอรรถประโยชน์สูงสุด นับเป็นสิ่งที่สำคัญ คุณค่าที่เป็นไปตามขั้นตอนหรือกระบวนการเป็นสิ่งที่เน้นถึงการให้คุณค่าความหมายทางเทคนิค การดำรงอยู่ของการเมืองที่ถูกคุกคามปัจจุบัน จากระบบที่ผูกขาดของรัฐบาล คำสั่งของขุนนางนักวิชาการหรือคนที่มีอำนาจนำไปสู่การลดทอนเนื้อหาสาระทางสังคมผู้คำถามและความหมาย ห่างไกลจากการอภิปรายเกี่ยวกับการปรับใช้หรือประยุกต์ใช้เหตุผลของความหมาย ซึ่งตระหนักถึงเทคนิคการอภิปรายท่ามกลางผู้เชี่ยวชาญและเทคโนโลยี โนแคเรต นำไปสู่การประยุกต์เทคนิคและศาสตร์เชิงประจักษ์สู่ความรู้และการควบคุมกระบวนการทางสังคมที่มีการเพิ่มขึ้นของการเมืองเสมือนหนึ่งเป็นการบริหารทางสังคมผ่านการออกแบบเทคนิคเพื่อการควบคุม นักการเมืองจะวิพากษ์วิจารณ์ถึงการบรรลุการออกแบบเทคนิคที่มีความลึกลับเพื่อแก้ปัญหาของสังคมมากกว่าส่วนประกอบอื่น ดังนั้นในทางปฏิบัติจึงสร้างความสับสนให้กับผู้เชี่ยวชาญกับผลลัพธ์ในทางปฏิบัติที่เน้นคุณค่าหรืออรรถประโยชน์สูงสุดที่มาจากข้อถกเถียงสาธารณะ นำไปสู่ความพยายามบรรลุฉันทมติด้วยเหตุและผล แม้กระทั่งจากการประนีประนอมที่มาจากการก่อตัวของหลายฝ่ายที่นับเป็นสาระสำคัญ แทนที่จะเป็นการสนับสนุนจากสังคมที่เป็นการใช้เหตุผลเพียงอย่างเดียว กับผลที่เป็นอันตรายและทารุณ (Davis, 1980, pp. 20-21)

สังคมการเมืองของชาติหรือรัฐสมัยใหม่สัมพันธ์กับระบอบการปกครอง รัฐธรรมนูญ สถาบันทางการเมือง และกระบวนการทางการเมือง เป็นความสัมพันธ์ การกระทำ ความเกี่ยวพัน ความเกี่ยวข้อง และความเกี่ยวเนื่อง ปฏิสัมพันธ์ทางการเมือง ที่สำคัญ คือ การกล่อมเกลางานการเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง พฤติกรรมทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง การสื่อสารทางการเมือง พลวัตทางการเมือง พัฒนาการทางการเมือง การปฏิรูปการเมือง ปัญหาและวิกฤตการณ์ทางการเมือง จากแนวคิดระบอบการปกครอง รัฐธรรมนูญ สถาบันทางการเมือง และกระบวนการทางการเมือง

1.1 ระบอบการปกครอง

ความขัดแย้ง การต่อสู้ การช่วงชิง และความรุนแรง เพื่อสถาปนารัฐสมัยใหม่หรือชาติ (Nation-State) จากเหตุผลของการสร้างความเข้มแข็งของรัฐภายหลังการจัดตั้ง นำไปสู่การสถาปนาระบอบการปกครองระบอบเผด็จการช่วงแรก ความต้องการและความปรารถนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนำไปสู่การสถาปนาระบอบประชาธิปไตย ความต้องการและความปรารถนาของชนชั้นนำครอบครองอำนาจทางการเมืองภายหลังนำไปสู่การสถาปนาระบอบการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ไม่เสรีนับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 21 จากความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตย สังคมการเมืองของไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นการ

ปกครองระบอบพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional monarchy) แต่เป็นระบอบการปกครองที่เป็นเผด็จการอำนาจนิยม ประชาธิปไตยครึ่งใบ ประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม และ ประชาธิปไตยที่ไม่เสรี สลับกันไปมา ตลอดภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ระบอบเผด็จการอำนาจนิยม (Authoritarianism) ระบอบเผด็จการอำนาจนิยม เป็นระบอบการปกครองที่มีตัวแสดงทางการเมือง เป็นบุคคล กลุ่ม องค์กร หน่วยงาน หรือสถาบันทางการเมือง เป็นองค์อธิปัตย์และผูกขาดการใช้อำนาจอธิปไตย ปราศจากการเป็นตัวแทนของประชาชนที่มาจากการเลือกตั้ง ไม่มีการตรวจสอบถ่วงดุลจากบุคคล กลุ่ม องค์กร หน่วยงาน หรือสถาบันทางการเมืองอื่น มุ่งเน้นการแทรกแซง สั่งการ บงการ ควบคุม และครอบงำทางการเมือง จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงสังคมเป็นวงกว้าง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สู่ระบอบสถาบันพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ทำให้ไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเผชิญกับปัญหาทางการเมืองด้านประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ความชอบธรรม และเสถียรภาพทางการเมือง นำไปสู่การปกครองระบอบเผด็จการอำนาจนิยมหลายช่วงเวลาที่สำคัญ คือ การปกครองระบอบเผด็จการอำนาจนิยมภายหลังการรัฐประหารใน พ.ศ. 2534 จนถึงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬใน พ.ศ. 2535 ภายหลังการรัฐประหารใน พ.ศ. 2549 จนถึง พ.ศ. 2551 ภายหลังการรัฐประหารใน พ.ศ. 2557 จนถึง พ.ศ. 2562

ระบอบประชาธิปไตย ประชาธิปไตยนับเป็นแนวคิด ระบบการเมือง และระบอบการเมืองการปกครอง ที่สำคัญของโลกปัจจุบัน เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน มีสมมติฐานเบื้องต้นของระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยและหลักการที่สำคัญของประชาธิปไตย ประกอบด้วย ได้แก่ (จรรยา สุภาพ, 2538, หน้า 216-219) ความคิดและความเชื่อในการเป็นมองโลกในแง่ดี ความเป็นปัจเจกบุคคล การยอมรับในศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ รัฐเป็นเครื่องมือของประชาชน ความชอบธรรมของผู้มีอำนาจในการเข้าสู่อำนาจ และประชาชนมีความรู้เพียงพอที่จะตัดสินใจเลือกผู้ปกครองและสามารถที่จะควบคุมการกระทำของผู้ปกครอง มีหลักการอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน แบ่งรูปแบบเป็นสองรูปแบบ คือ ประชาธิปไตยทางตรง (Direct democracy) ที่ปราศจากตัวแทนทำหน้าที่ และประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect democracy) หรือประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative democracy) ที่มีตัวแทนทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติ พัฒนาการที่ต่อเนื่องทำให้ระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบันแบ่งเป็นสามรูปแบบ คือ ระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา (Parliamentary system) แบบประธานาธิบดี (Presidential system) และแบบกึ่งรัฐสภากึ่งประธานาธิบดีหรือระบอบประชาธิปไตยแบบกึ่งประธานาธิบดี (Semi-presidential system) และไทยใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ภายหลังการ

เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 แต่ไทยเผชิญปัญหาความสับสนวุ่นวายจากตัวแสดงทางการเมืองที่หลากหลาย นำไปสู่การสถาปนากองการปกครองที่เป็นเผด็จการอำนาจนิยมเป็นเวลายาวนานทำให้ไทยมีการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยในช่วงสั้น ที่สำคัญ คือ ระหว่าง พ.ศ. 2535 ภายหลังเหตุการณ์วันที่ 17 ถึง 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 หรือเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ จนถึงการรัฐประหารของพลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ใน พ.ศ. 2549

ระบอบประชาธิปไตยที่ไม่เสรี (Illiberal democracy) (O ' Donell, 1994, pp. 55-69 อ้างถึงใน ธ โสธร ตู้อทองคำ, 2561ข, หน้า 15-9; 15-11) เป็นระบอบการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย (Non-democratic Regime) เป็นระบอบลูกผสม (Hybrid regime) จากความเปลี่ยนแปลงของระบอบประชาธิปไตยหรือเสรีนิยมประชาธิปไตยสู่ความไม่เป็นประชาธิปไตย เป็นระบอบการปกครองที่ตั้งอยู่ระหว่างการปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยมกับประชาธิปไตย ระบอบประชาธิปไตยแบบไม่เสรีทำให้ผู้ปกครองมีความสำคัญมากกว่าสถาบัน มีอำนาจกว้างขวางไม่จำกัด มีอำนาจนำเหนือคณะรัฐมนตรีและสถาบันทางการเมืองอื่นทั้งหมด (Martin, 2007, p. 4 อ้างถึงใน วรวิทย์ ไรจนพล, 2558, หน้า 6-12 อ้างถึงใน ธ โสธร ตู้อทองคำ, 2561ข, หน้า 15-10) การตรวจสอบและถ่วงดุลทางการเมืองล้มเหลว การเลือกตั้งเป็นเครื่องมือเพื่อเข้าสู่รักษา และกลับสู่อำนาจทางการเมือง มีการใช้อำนาจและอิทธิพล นโยบายสาธารณะ และกฎหมาย เกินขอบเขต เพื่อเป็นเครื่องมือแทรกแซง สั่งการ บงการ ควบคุม และครอบงำ บุคคล กลุ่ม หน่วยงาน องค์กร สถาบัน ที่สำคัญ คือ ฝ่ายค้าน สื่อมวลชน และฝ่ายตรงข้ามอื่น มีการคุกคามสิทธิเสรีภาพของประชาชน นับเป็นแนวคิดที่ตรงกันข้ามกับการเลือกตั้ง การเปิดกว้าง เสรี และยุติธรรม (Zakaria, 1997, p. 24 อ้างถึงใน ธ โสธร ตู้อทองคำ, 2561ข, หน้า 15-10) นับเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของเสรีนิยมประชาธิปไตย (Liberal democracy) ตามแนวคิดของแซมมวล ฮันติงตัน (Samuel Huntington) แนวคิดประชาธิปไตยที่ไม่เสรีของไทยโดดเด่นภายหลังการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายทักษิณ ชินวัตร ช่วงหลัง จากการใช้ประโยชน์จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ก่อตั้งนับตั้งแต่การจัดตั้งพรรคการเมือง การเลือกตั้ง การดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี การจัดตั้งรัฐบาลและการกำหนดให้บุคคลดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี การตรวจสอบและถ่วงดุลของฝ่ายค้าน การกำหนดนโยบายสาธารณะของรัฐบาล และการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติของระบบราชการ ความเปลี่ยนแปลงของประชาชนในภาคประชาสังคม

1.2 รัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญนับเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ลักษณะพิเศษที่สำคัญของรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย (วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน, 2545ก, หน้า 61-63) ความเป็นกฎหมายสูงสุดเหนือกฎหมายทั่วไป ความเป็นกฎหมายที่กำหนดหลักการและวิธีการในการปกครอง

ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจทั้งหลาย ที่สำคัญ คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ การประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน ความเป็นกฎหมายหลักในการใช้บังคับ การเปลี่ยนแปลงแก้ไข และการตีความที่แตกต่างจากกฎหมายอื่น สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย (ก) เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ คือ ข้อความเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ เจตจำนงหรือเหตุผลในการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ข้อความที่แสดงถึงอุดมการณ์แห่งชาติ (ข) โครงสร้างรัฐบาล เป็นการกำหนดรูปแบบของรัฐกับรัฐบาล (ค) การแบ่งแยกอำนาจ เป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจและความสัมพันธ์แห่งอำนาจ การตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างอำนาจ (ง) สิทธิเสรีภาพ เป็นการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน เป็นการกำหนดขอบเขตการใช้อำนาจรัฐเหนือประชาชน และภาระของรัฐที่มีต่อประชาชน (จ) การเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญ ต้องทำได้ยากกว่าปกติ หรือมีคะแนนเสียงที่มากกว่าปกติ

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 นำมาสู่การสถาปนาระบอบรัฐธรรมนูญ นับเป็นจุดเริ่มต้นของการถือกำเนิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อเป็นแหล่งที่มาของอำนาจอธิปไตยและการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐ การแสดงฐานะของรัฐในกฎหมายระหว่างประเทศ และการเป็นสัญลักษณ์ของการพัฒนาทางการเมือง ลักษณะพิเศษของกฎหมายรัฐธรรมนูญของไทย ด้านสถานภาพ กฎหมายอื่นจะขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดไม่ได้ การเปลี่ยนแปลงแก้ไขทำให้มีการแก้ไขที่ยากกว่าปกติ ด้านการบังคับใช้ รัฐธรรมนูญมีผลบังคับใช้แน่นอนและคงทนกว่ากฎหมายทั่วไป ความยากเกินนำมาสู่การจัดแบ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ปัจจุบันแบ่งเป็นสองประเภท ประกอบด้วย รัฐธรรมนูญชั่วคราว และรัฐธรรมนูญฉบับถาวร (วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน, 2545ก, หน้า 64-66; 77-79)

รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวของไทย เป็นรัฐธรรมนูญที่กลุ่มผู้ยึดอำนาจหรือคณะรัฐประหารประกาศใช้แทนรัฐธรรมนูญฉบับเดิมที่ถูกยกเลิก เพื่อสถาปนากำหนดอำนาจของคณะผู้ยึดอำนาจหรือคณะรัฐประหาร รักษาอำนาจและความมั่นคง ป้องกันการยึดอำนาจซ้อน และการกำหนดให้มีกฎหมายสูงสุดเพื่อปกครองประเทศ รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวของไทย ที่สำคัญ คือ รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2534 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2549 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557

รัฐธรรมนูญฉบับถาวรของไทย เป็นรัฐธรรมนูญที่มีเจตนารมณ์เพื่อให้บังคับใช้ถาวร บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ที่สำคัญ ประกอบด้วย บทบัญญัติทั่วไป พระมหากษัตริย์ หน้าที่และสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย การใช้อำนาจอธิปไตย นโยบายแห่งรัฐ รัฐสภา รัฐบาล และศาล นับเป็นรายละเอียดที่กว้างขวาง รัฐธรรมนูญฉบับถาวรของไทย ที่สำคัญ ประกอบด้วย รัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

1.3 สถาบันทางการเมือง

สถาบันทางการเมือง (Political institutions) หมายถึง แบบแผน การประพฤติปฏิบัติ และพฤติกรรมทางการเมือง เป็นการกระทำ ความสัมพันธ์ ปฏิสัมพันธ์ พัฒนาการ และพลวัต เป็นกฎเกณฑ์ กติกา ขนบธรรมเนียม ประเพณี บรรทัดฐาน ระเบียบปฏิบัติทั้งหลาย เป็นการแสดงออก ความสัมพันธ์ ปฏิสัมพันธ์ กับกิจกรรมสาธารณะและการมีส่วนร่วมของกลุ่ม องค์กร หน่วยงาน สถาบัน มีโครงสร้าง กระบวนการ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน ยุทธวิธี กลยุทธ์ เพื่อทำหน้าที่จัดสรร แบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม ตามอำนาจหน้าที่ ภารกิจ และบทบาท (สุชาย ตรีรัตน์, 2521, หน้า 94-95) ลักษณะสำคัญ คือ สถาบันทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันทางสังคม (Social institutions) ที่ประกอบด้วย สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา สถาบันการเมือง การปกครอง สถาบันเศรษฐกิจ และสถาบันนันทนาการ เป้าหมายสำคัญของสถาบันทางการเมือง ด้านการเมือง คือ การรักษาความมั่นคงปลอดภัย การบำบัดทุกข์บำรุงสุข การสร้างความสัมพันธ์กับต่างประเทศ ด้านเศรษฐกิจ คือ การแสวงหารายได้เพื่อการบำรุงรักษาประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจ การจัดสรรทรัพยากร และการสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ และด้านสังคม คือ การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน การพัฒนาการศึกษา การพัฒนาการแพทย์และการสาธารณสุข และการพัฒนาบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคม (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2559, หน้า 1-9)

คุณสมบัติของสถาบันทางการเมือง ประกอบด้วย (Huntington, 1968, pp. 12-24)

1. ความสามารถปรับตัว (Adaptability) ของสถาบัน มาจากความต่อเนื่องของสถาบัน (Chronological age) อายุของรุ่น (Generational age) ของสถาบัน และภารกิจหน้าที่ขององค์กร (Organization's age) 2. ความสลับซับซ้อน (Complexity) ของสถาบัน มาจากการแบ่งงานกัน (Division of labor) ตามความชำนาญเฉพาะด้าน (Specialization) 3. ความเป็นอิสระ (Autonomy) มาจากการตัดสินใจที่เป็นเอกเทศ อิสระ ปราศจากการแทรกแซง สั่งการ บงการ ควบคุม และครอบงำ 4. ความเป็นปึกแผ่น (Coherence) เป็นเอกภาพ ไม่มีความแตกแยก

สถาบันทางการเมือง แบ่งเป็นสองประเภท ประกอบด้วย สถาบันทางการเมืองแบบจารีต (Traditional political institutions) เป็นสถาบันทางการเมืองแบบดั้งเดิม เน้นชนชั้นนำที่ปกครอง ปฏิเสธการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และสถาบันทางการเมืองสมัยใหม่ (Modern political institutions) มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดเพื่อการปกครองประเทศ สถาบันทางการเมืองสมัยใหม่ ประกอบด้วย สถาบันประมุขของรัฐ ที่สำคัญ คือ ประธานาธิบดี และ

พระมหากษัตริย์ สถาบันบริหาร คือ รัฐบาล สถาบันนิติบัญญัติ คือ รัฐสภา และสถาบันตุลาการ คือ ศาล และระบบราชการเป็นสถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ หลายกรณี สถาบันบริหาร (Administrative institutions) คือ รัฐบาลและระบบราชการ และพรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาล พรรคการเมืองที่ผูกขาดของการปกครองระบอบเผด็จการ ที่สำคัญคือ พรรคคอมมิวนิสต์ พรรคฟาสซิสต์ พรรคการเมืองที่ครองอำนาจต่อเนื่องยาวนาน และพรรคการเมืองที่ชนะการเลือกตั้ง นับเป็นโครงสร้างส่วนบน (Superstructure) และสถาบันทางการเมืองจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ที่สำคัญคือ พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ นับเป็นโครงสร้างส่วนล่าง (Infrastructure) มีประชาชน ภาคประชาชน ประชาสังคม และภาคประชาสังคมเป็นตัวแสดงที่สำคัญ สถาบันทางการเมืองที่มีความเป็นสถาบันทางการเมืองที่แท้จริงมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาการเมือง สถาบันทางการเมืองที่สำคัญคือ รัฐบาล รัฐสภา ศาล และระบบราชการ เพื่อใช้อำนาจเหนือดินแดนของตน มีระบบกฎหมายรองรับ และมีความสามารถใช้อำนาจ (Force) เพื่อดำเนินนโยบายให้สำเร็จลุล่วง (Giddens, 1994, p. 309)

สถาบันทางการเมือง ที่สำคัญ ประกอบด้วย พรรคการเมือง รัฐสภา รัฐบาล และระบบราชการ

พรรคการเมือง (Political party) รากฐานที่สำคัญของพรรคการเมืองก่อกำเนิดมานับตั้งแต่สมัยใหม่ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 จากแนวคิดของ โทมัส ฮอบส์ จอห์น ล็อก ฌอง ฌาค รุสโซ และมองเตสกีเออร์ จากแนวคิดสัญญาประชาคม (Social contract) ของ โทมัส ฮอบส์ ที่มีสมมติฐานว่ามนุษย์เอาเปรียบ เช่นฆ่าระหว่างกัน ทำให้ทุกคนต่างร่วมกันลงนามเป็นเจตจำนงร่วม (General will) จากการลงนามจากการที่คนทุกคนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย มีการจัดสรรแบ่งปันอำนาจอธิปไตย และจากแนวคิดของมองเตสกีเออร์ที่เน้นการปกครองโดยกฎหมายนับเป็นที่มาของหลักนิติรัฐ (Rule of law) และการตรวจสอบถ่วงดุล (Check and balance) ทำให้แบ่งอำนาจเป็นสามส่วน คือ นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ นับเป็นที่มาของประชาธิปไตยแบบตะวันตก นำไปสู่การรวมกันของประชาชนที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองเดียวกันจัดตั้งพรรคการเมืองเพื่อเสนอทางเลือกตั้งกับประชาชนเพื่อเป็นผู้ปกครอง เป็นการรวมกันเพื่อใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อเป็นเป้าหมายสูงสุด นับเป็นที่มาของการเลือกตั้ง ทำให้แตกต่างจากกลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่แสวงหาอำนาจรัฐ พรรคการเมืองถือกำเนิดจากการรวมกันของคนตั้งแต่สองคน มีความคิดที่คล้ายคลึงกันหรือมีอุดมการณ์ทางการเมืองเดียวกัน การเป็นกลุ่ม องค์การ หน่วยงาน หรือสถาบันที่ต่อเนื่อง การทำกิจกรรมผ่านองค์การอย่างต่อเนื่อง การแสวงหาการสนับสนุนจากภายนอกเพื่อให้มีอำนาจทางการเมืองบริหาร พรรคการเมืองมีหน้าที่ที่สำคัญ ประการแรก การสนับสนุนบุคคล ระบอบ และประชาคม ตามแนวคิดของเดวิด อีสตัน (David easton) ประการที่สอง การคัดเลือกผู้นำทางการเมือง (Elite recruitment)

การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ดีที่สุดทำให้พรรคการเมือง ที่สำคัญ คือ พรรคมวลชน สร้างผู้นำทางการเมืองอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ประการที่สี่ การสร้างการเรียนรู้กับประชาชน จากการทำงานการเมืองการปกครองกับมวลชน (ระดม วงษ์น้อย, 2541)

พรรคการเมืองที่มีสาขาพรรคจำนวนมากเป็นพรรคมวลชน (Mass party) ตามแนวคิดของคูเวอร์เซ่ (Duverger, 1972) ส่วนใหญ่เป็นพรรคการเมืองในประเทศพัฒนาแล้ว ตรงกันข้ามกับแนวคิดพรรคการเมืองที่ไม่จำเป็นต้องมีพรรคการเมืองขนาดใหญ่ เป็นพรรคการเมืองที่มีขนาดเล็ก มีสมาชิกจำนวนน้อยหรือไม่จำกัดจำนวน ที่สำคัญ คือ มีความเชื่อคล้ายคลึงกัน การส่งผู้สมัคร ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้สมัครของพรรคชนะการเลือกตั้ง และมีการจัดตั้งองค์การที่มีประสิทธิภาพ เพื่อการปกครองประเทศ ตามแนวคิดของเอปสแตน (Epstein, 1967) ส่วนใหญ่เป็นพรรคการเมืองในประเทศกำลังพัฒนา ทำให้การจัดองค์การหรือ โครงสร้างองค์การภายในพรรค (Political organization) ที่สำคัญ ประกอบด้วย กรรมการบริหารพรรค สาขาพรรค และสมาชิกพรรค การกำหนดความสัมพันธ์จากการจัดลำดับสูงต่ำ การติดต่อสื่อสาร ทำให้มีจัดองค์การเป็นแบบหลวม (Loosely) และแบบเข้มข้น (Tightly) ที่เป็นพรรคมวลชน เพื่อทำงานร่วมกันจากคนและสมาชิกเข้าร่วมเพราะแรงจูงใจจากผลตอบแทนด้านวัตถุ (Material incentive) ทำให้ทุนมีบทบาทสำคัญ หรือแรงจูงใจจากอุดมการณ์ (Ideological incentive) ก่อให้เกิดแนวคิดการเมืองแบบจักรกล (Machine politics) จากความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ที่สำคัญ ระหว่างนักการเมืองของพรรคกับผู้สนับสนุนผ่านผลประโยชน์ต่างตอบแทน (Mutual interest) (ระดม วงษ์น้อย, 2541)

พรรคการเมืองนับเป็นกลุ่ม องค์การ หน่วยงาน สถาบัน ที่เป็นการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมทางการเมือง เพื่อแก้ปัญหาสังคมที่มีตามแนวคิดทางสังคมวิทยา ทำให้พรรคการเมืองมีหน้าที่ (ระดม วงษ์น้อย, 2541) ประการแรก การเสนอทางเลือกให้กับประชาชนเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง ทำให้หน้าที่ของการเลือกตั้งคือการเลือกผู้แทนเพื่อดูแลผลประโยชน์ของประชาชน และการเลือกผู้ปกครอง การเลือกตั้งเสมือนหนึ่งทำให้พรรคการเมืองเสนอทางเลือกที่แตกต่างกันจากอุดมการณ์ทางการเมืองและนโยบายของพรรคการเมือง ประการที่สอง หน้าที่ในการปกครองแตกต่างกันตามระบอบการปกครอง การปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา พรรคการเมืองที่มีบทบาทสำคัญมาจากพรรคมวลชนที่สมาชิกพรรคต้องมีวินัยเพื่อสถาปนาเอกภาพการออกเสียงลงคะแนน และมีมวลชนสนับสนุน ที่สำคัญ คือ จากที่นั่งที่ปลอดภัย (Safe seat) ทำให้กลไกจากการคัดเลือกของพรรคมีความสำคัญมากกว่าการเลือกตั้ง ทำให้การเลือกตั้งลดความสำคัญลง วันออกเสียงลงคะแนนหมดความหมาย เป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับผู้สมัครและพรรคการเมืองที่ชนะการเลือกตั้ง ประการที่สาม หน้าที่การเป็นฝ่ายค้าน การเป็นฝ่ายค้านที่เข้มแข็ง ประมุขของประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาหลายประเทศแต่งตั้งผู้นำฝ่ายค้าน

นับเป็นที่มาของรัฐบาลเงา (Shadow government) ทำให้เป็นรัฐบาลที่ถูกต้องชอบธรรมภายหลังการลาออกของรัฐบาลตามหลักความรับผิดชอบร่วมกัน (Collective responsibility) ปัญหาที่สำคัญของพรรคการเมืองในประเทศกำลังพัฒนา ที่สำคัญ คือ ประเทศไทย มาจากการเป็นกลุ่มการเมือง (Political faction) มากกว่าพรรคการเมือง

ระบบพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบ่งเป็นสามระบบ คือ ระบบพรรคเด่นพรรคเดียว (One-dominant party system) เป็นระบบการเมืองที่ประกอบด้วยพรรคการเมืองหลายพรรค แต่มีพรรคการเมืองพรรคเดียวที่ชนะการเลือกตั้งและจัดตั้งรัฐบาลต่อเนื่องติดต่อกันหลายปีก่อนให้เกิดระบบผูกขาด (System of monopoly) ระบบพรรคการเมืองสองพรรค หรือระบบสองพรรคการเมืองใหญ่ (Two-dominant party system) เป็นระบบการเมืองที่ประกอบด้วยพรรคการเมืองหลายพรรค แต่มีพรรคการเมืองขนาดใหญ่จำนวนสองพรรค ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนเป็นรัฐบาลหรือครองเสียงข้างมากในรัฐสภา เป็นระบบการแข่งขัน (System of competition) (Stamen, 1981, pp. 47-49) เป็นระบบแองโกลแซกซอน (Anglo-saxon) และระบบพรรคการเมืองหลายพรรค (Multiple party system) เป็นระบบที่มีพรรคการเมืองแข่งขันหลายพรรคต่อสู้แข่งขันเพื่อเป็นรัฐบาลหรือครองเสียงข้างมากในรัฐสภา เป็นระบบความร่วมมือ ประสาน ผสมผสาน และกลมกลืน (System of concordance) (Stamen, 1981, pp. 47-49) จากเป้าหมายของพรรคการเมือง คือ การชนะการเลือกตั้งเพื่อจัดตั้งรัฐบาล นำไปสู่ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับการเลือกตั้งที่สำคัญ จากการกำหนดเขตการเลือกตั้งและการออกเสียงลงคะแนน ที่มีผลต่อชัยชนะและการปราศัยของพรรคการเมือง ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การกำหนดเขตการเลือกตั้งแบบเขตเดียวคนเดียว การกำหนดให้มีเบอร์สมัครรับเลือกตั้งเป็นเบอร์เดียวกันทั้งประเทศ ทำให้พรรคการเมืองมีความสำคัญมากกว่าผู้สมัครรับเลือกตั้ง ความสำคัญของการณรงค์หาเสียงจากแนวคิดการตลาดทางการเมือง (Political marketing) ทำให้พรรคการเมืองเป็นเสมือนสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ (Product) ที่นำเสนอต่อผู้ออกเสียงลงคะแนนเสมือนเป็นผู้บริโภค เท่ากับเพิ่มความสำคัญให้กับพรรคการเมืองที่เสมือนเป็นตราสินค้าหรือยี่ห้อสินค้า (Brand) ภายหลังจากการเลือกตั้ง พรรคการเมืองที่จัดตั้งรัฐบาล (Party government) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับรัฐบาลบนพื้นฐานที่พรรคการเมืองตัดสินใจทั้งหมด หากพรรคการเมืองเข้มแข็ง สมาชิกพรรคมีวินัย ที่สำคัญ คือ การเป็นพรรคมวลชน และการปฏิบัติตามโครงสร้างและกระบวนการของรัฐสภา จากการออกกฎหมายหรือตรวจสอบถ่วงดุลหรืออื่นใดของรัฐบาล เป็นการทำพอเป็นพิธี ทำให้รัฐสภา ที่สำคัญ คือ สภาผู้แทนราษฎรลดความสำคัญลง

รัฐสภา (Parliament) คือ สถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติ เป็นสถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่ออกกฎหมาย และควบคุมรัฐบาลผ่านการตรวจสอบถ่วงดุล เพราะรัฐสภา

เป็นสถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนประชาชน เป็นที่มาของกฎหมายทั้งหมด รัฐสภามีรากศัพท์มาจากภาษาฝรั่งเศสที่แปลว่าพูดหรือเจรจา (Parler) และแปลว่าสถานที่พูดหรือเจรจา การต่อรองผลประโยชน์ ลักษณะรูปแบบการใช้อำนาจรัฐ (Parlement) รัฐสภาเป็นชื่อเรียกของสถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติของประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา และคองเกรส (Congress) เป็นชื่อเรียกของสถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติของประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี ระบบรัฐสภา มีหลักการที่สำคัญสามประการ คือ (โกสินทร์ วงศ์สุรวัฒน์, 2518, หน้า 1-23 อ้างถึงใน ช โสธร ตู๋ทองคำ, 2548ข, หน้า 121-122) ประการแรก หลักการการแบ่งแยกอำนาจ มาจากแนวคิดการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมหรือเสรีนิยมประชาธิปไตย เป็นการแบ่งแยกอำนาจเป็นสามส่วน คือ นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ จากสถาบันทางการเมืองที่ใช้อำนาจอธิปไตย คือ รัฐสภา รัฐบาล และศาล เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน และป้องกันผู้ปกครองใช้อำนาจในทางที่ผิด แนวคิดความสัมพันธ์ของสถาบันทางการเมืองที่ใช้อำนาจอธิปไตยแบ่งเป็นสองแนวคิด คือ การแบ่งแยกอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดหรือเกือบเบ็ดเสร็จเด็ดขาด นับเป็นที่มาของการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี และการแบ่งอำนาจแบบร่วมมือระหว่างกัน ไม่แบ่งแยกแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาด นับเป็นที่มาของการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ทำให้นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีที่มาจากสภาผู้แทนราษฎรต้องรับผิดชอบต่อรัฐสภา ประการที่สอง หลักการการมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สัมพันธ์กับประชาชน ประการที่สาม หลักการตามกฎหมายที่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง ทำให้กฎหมายที่มาจากรัฐสภา มีศักดิ์ศรีเหนือกว่ากฎหมายอื่น ยกเว้นกฎหมายรัฐธรรมนูญ

รัฐสภาแบ่งเป็นสองรูปแบบ คือ สภาเดียวหรือระบบสภาเดียว และสภาคู่หรือระบบสองสภา (ช โสธร ตู๋ทองคำ, 2548ข, หน้า 122-123) สภาเดียว (Unicameral หรือ one-chamber หรือ One-house legislature) เป็นระบบที่รัฐสภามีสภาเดียว มีชื่อเรียกหลากหลาย ที่สำคัญ คือ สภาผู้แทนราษฎร สภานิติบัญญัติแห่งชาติ สมัชชาแห่งชาติ สภาประชาชน และสภาคู่หรือสองสภา (Bicameral หรือ Two-chamber) เป็นรูปแบบที่ประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรหรือสภาสามัญหรือสภาล่างหรือสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน และวุฒิสภาหรือสภาขุนนางหรือสภาสูง ที่เป็นตัวแทนจากกลุ่มที่หลากหลาย มีที่มาที่หลากหลาย เป็นแนวคิดที่มีพัฒนาการมาจากอังกฤษและแพร่หลายภายหลัง สภาคู่แบ่งเป็นสองประเภท คือ ระบบสภาคู่ที่มีอำนาจใกล้เคียงกัน สหรัฐอเมริกา เป็นตัวอย่างที่สำคัญ (Roche & Levy, 1964 อ้างถึงใน ช โสธร ตู๋ทองคำ, 2548ข, หน้า 122) ประเภทที่สอง ระบบสภาคู่ที่มีสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจที่แท้จริง อังกฤษ เป็นตัวอย่างที่สำคัญ ที่สภาสามัญหรือสภาล่าง (House of common) มีอำนาจเหนือ

สภาขุนนางหรือสภาสูง (House of lords) อย่างมาก รัฐสภามีอำนาจหน้าที่ออกกฎหมาย การควบคุมรัฐบาล และอำนาจหน้าที่อื่น ที่สำคัญ คือ การประกาศสงคราม การสงบศึก การสืบสันตติวงศ์ และการเปลี่ยนแปลงเขตแดน การควบคุมรัฐบาลตามแนวคิดทฤษฎีดุลยภาพ (โกลินทร์ วงศ์สุวรรณ, 2518, หน้า 24-28 อ้างถึงใน ธ โสธร ตู๋ทองคำ, 2548ข, หน้า 129-130) แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสภากับรัฐบาล หรือระหว่างสถาบันทางการเมืองที่ใช้อำนาจนิติบัญญัติกับสถาบันทางการเมืองที่ใช้อำนาจบริหาร จากการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ที่สำคัญคือ รัฐสภาให้ความเห็นชอบรัฐบาลจากการแถลงนโยบายสาธารณะ การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน ประกอบด้วย การตั้งกระทู้ถาม การอภิปรายทั่วไป และการอภิปรายทั่วไปพร้อมทั้งลงมติไม่ไว้วางใจ การควบคุมรัฐบาลผ่านกรรมาธิการจากการเรียกเจ้าหน้าที่ของรัฐชี้แจง การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อตรวจสอบเฉพาะเรื่อง หากรัฐบาลทั้งคณะถูกอภิปรายทั่วไปพร้อมทั้งลงมติไม่ไว้วางใจ หากปราชัยต้องลาออกหรือยุบสภาผู้แทนราษฎรตามแนวคิดทฤษฎีความรับผิดชอบทางการเมือง (โกลินทร์ วงศ์สุวรรณ, 2518, หน้า 28-30 อ้างถึงใน ธ โสธร ตู๋ทองคำ, 2548ข, หน้า 130) บทบาทของสมาชิกรัฐสภา ประกอบด้วย (Norton, 1990, pp. 305-306 อ้างถึงใน ชีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, 2558, หน้า 4-37) การเป็นตัวแทนของผู้ออกเสียงลงคะแนน การเป็นตัวแทนของประเทศ การก่อให้เกิดรัฐบาลที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และการออกกฎหมายและควบคุมรัฐบาล (ธ โสธร ตู๋ทองคำ, 2548ข, หน้า 122-123)

การประชุมรัฐสภามีโครงสร้าง แบ่งเป็นสองส่วน (ธ โสธร ตู๋ทองคำ, 2548ข, หน้า 123-124) คือ ประชานที่ประชุม ที่สำคัญ คือ ประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานสภาสามัญ (Speaker) ของสภาผู้แทนราษฎร ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการประชุมตามระเบียบข้อบังคับ และสมาชิกรัฐสภา ที่สำคัญ คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่อภิปรายแสดงความคิดเห็นที่ที่ประชุม รัฐสภาเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีความสำคัญจากการเป็นตัวแทนประชาชน ตัวกลางระหว่างประชาชนกับรัฐบาล และมีความสำคัญสูงสุดของการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา สัมพันธ์กับการเลือกตั้งจากการเป็นตัวแทนของประชาชน พรรคการเมือง และรัฐบาล สัมพันธ์กับแหล่งที่มา การเป็นสัญลักษณ์ของความชอบธรรม ทำให้รัฐบาลมีความชอบธรรมจากการใช้อำนาจ ทำให้สถาบันนิติบัญญัติ (Legislature) ความชอบธรรม (Legitimacy) และเกี่ยวกับกฎหมาย (Legality) สัมพันธ์กัน (Hakes, 1973, p. 5 อ้างถึงใน ธ โสธร ตู๋ทองคำ, 2548ข, หน้า 123) สถาบันรัฐสภาเป็นพลังที่สำคัญของประเทศกำลังพัฒนาที่ทำหน้าที่ถ่วงดุลกับพลังอำนาจทางการเมืองอื่น ที่สำคัญ คือ ทหาร (ชัยอนันต์ สมุทวณิช และอัจฉราพร กุมุทพิสัย, 2529, หน้า 6 อ้างถึงใน ธ โสธร ตู๋ทองคำ, 2548ข, หน้า 123) สถาบันรัฐสภามีบทบาทที่สำคัญสองประการ (โกลินทร์ วงศ์สุวรรณ, 2544, หน้า 346-347

อ้างอิงใน ธ โสธร ผู้ทองคำ, 2548ข, หน้า 124) ประการแรก สถาบันรัฐสภามีบทบาทสร้างเสถียรภาพทางการเมือง จากการตัดสินใจ การวินิจฉัย สั่งการ แก้ปัญหา ความขัดแย้งในสังคม และจัดสรรแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม ประการที่สอง บทบาทเพื่อสร้างความเป็นสถาบันทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย เน้นความมั่นคงถาวร เน้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่เป็นอิสระ ปราศจากอำนาจบังคับ สั่งการ บงการ ควบคุม แทรกแซง จากรัฐ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรัฐสภา

พัฒนาการของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่สำคัญ เป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาบนพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสภากับรัฐบาล ทำให้รัฐสภาเผชิญปัญหาจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน จากโครงสร้างภายใน ที่สำคัญ คือ ความเสียเปรียบของ โครงสร้างและกระบวนการของกลไกของรัฐสภาที่เชื่อมโยงกับรัฐบาล การขาดผู้เชี่ยวชาญประจำรัฐสภา ความเสียเปรียบทางจิตวิทยาเพราะความสนใจของประชาชนที่มีต่อ นายกรัฐมนตรีมากกว่าประธานรัฐสภา การขาดการประมุขของสมาชิกรัฐสภา และการขาดการผลักดันเปลี่ยนหมุนเวียนการดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกรัฐสภาที่มีน้อยกว่าการเป็นรัฐมนตรี (Roskin, Cord, Medeiros & Jones, 1994, pp. 273-277 อ้างถึงใน ธ โสธร ผู้ทองคำ, 2548ข, หน้า 142-143) และปัจจัยภายนอก จากการที่รัฐบาลหรือฝ่ายบริหารก้าวล้ำฝ่ายนิติบัญญัติหรือรัฐสภา และการขยายอำนาจของรัฐบาลหรือฝ่ายบริหาร (ช้อยนันต์ สมทวนิช, 2544, หน้า 291) ทำให้รัฐสภาที่เป็นสถาบันทางการเมืองร่วมสมัยมีอำนาจและบทบาททางการเมืองลดลงมากจากการศึกษาวิจัย บทบาทของฝ่ายนิติบัญญัติในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษของจอร์จ เดวิดสัน เดวิด โคเวนออกซ์ และ ไมเคิล โอเลียรี่ (Davidson, Kovenock & O' leary, 1968 อ้างถึงใน ธ โสธร ผู้ทองคำ, 2548ข, หน้า 142) และอำนาจของรัฐสภาของโคเนลล์ บัทท์ (Butt, 1967 อ้างถึงใน ธ โสธร ผู้ทองคำ, 2548ข, หน้า 142) สาเหตุมาจากบุคลากรของรัฐบาลมีความรู้ความเชี่ยวชาญ ความชำนาญ และประสบการณ์สูงมาก และการสะสมข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัย ก้าวหน้าล้ำสมัย เกินกว่าที่รัฐสภาก้าวหน้าเพียงพอ เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุล แสดงออกในทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมจากจุดเริ่มต้นที่รัฐบาลหรือฝ่ายบริหารที่มีระบบราชการเป็นเครื่องมือที่สำคัญ เป็นกลไกของรัฐบาล มีบทบาทเสนอร่างพระราชบัญญัติจำนวนมาก ทำให้รัฐสภามีหน้าที่เพียงการอนุมัติและให้ความเห็นชอบ การขาดเครื่องมือและกลไกที่เพียงพอ ทำให้การตรวจสอบถ่วงดุลและควบคุมรัฐบาลของรัฐสภาขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล การแทรกแซง สั่งการ บงการ ควบคุม และครอบงำของรัฐบาล ทำให้รัฐสภาของประเทศกำลังพัฒนากลายเป็นสถาบันทางการเมืองที่ปราศจากอำนาจ เสมือนหนึ่งเป็นสภาดรยางค์ (Rubber-stamp) เป็นสัญลักษณ์ของการปกครองระบอบประชาธิปไตย (Crick, 1965 อ้างถึงใน ธ โสธร ผู้ทองคำ, 2548ข, หน้า 144)

สมาชิกรัฐสภากลายเป็นตัวแทนของบุคคล กลุ่ม องค์กร หน่วยงาน สถาบัน ที่ล่าหลังและคับแคบ เพราะมุ่งเน้นเฉพาะเขตหรือพื้นที่เลือกตั้งของตนหรือเฉพาะเจาะจง (Packenham, 1970, p. 579 อ้างถึงใน ธ โสธร ตู๋ทองคำ, 2548ข, หน้า 144) ก่อให้เกิดปัญหาด้านพฤติกรรมภาพรวมหรือมหภาค และภาพย่อยหรือจุลภาค (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2544, หน้า 290-293) อย่างต่อเนื่อง

จากสมมติฐานของบทความเรื่องการวิเคราะห์สถาบันนิติบัญญัติและพรรคการเมืองของไทย (Legislative development and political parties: The case in Thailand) ของไมเคิล เมชี (Micheal Macy) (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ และสมชาย ปัญญาเจริญ, 2557, หน้า 4-42) ที่ว่าสถาบันนิติบัญญัติจะอ่อนแอมากในระบบการเมืองที่พรรคการเมืองเข้มแข็งมากหรืออ่อนแอมาก และสถาบันนิติบัญญัติจะเข้มแข็งมากที่สุดในระบบการเมืองที่พรรคการเมืองเข้มแข็งระดับปานกลาง เป็นพรรคการเมืองที่เข้มแข็งเพียงพอสำหรับการสนับสนุนสถาบันนิติบัญญัติ แต่ไม่เข้มแข็งพอสำหรับการแทรกแซง สั่งการ บงการ ควบคุม และครอบงำสถาบันนิติบัญญัติ (Boynton & Kim, 1975, p. 107 อ้างถึงใน ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ และสมชาย ปัญญาเจริญ, 2557, หน้า 4-42) นับเป็นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของรัฐสภา และแสดงถึงแนวโน้มที่เป็นปัญหาด้านระบบโครงสร้างของรัฐสภาของไทย

รัฐบาล (Government) คือ สถาบันทางการเมืองทางด้านบริหาร ใช้อำนาจด้านการบริหาร เป็นฝ่ายบริหาร (Executive) ที่เป็นตัวแทนรัฐบาลเพราะเป็นความหมายที่กว้างเพื่อการปกครองประเทศ (จุมพล หนิมพานิช, 2541, หน้า 364) เป็นสถาบันทางการเมืองที่ใช้อำนาจอธิปไตยเพื่อบริหารราชการแผ่นดิน สถาบันบริหารที่เป็นรัฐบาล หรือคณะรัฐมนตรี (Cabinet) เป็นสถาบันทางการเมืองที่กำหนดนโยบายสาธารณะ (Public policy formalution) และการบริหารตามนโยบายสาธารณะและกฎหมาย (Law and policy executive) จากความเห็นชอบของรัฐสภา หากเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา หรือคองเกรส หากเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี เป็นสถาบันทางการเมืองที่เกี่ยวพัน สัมพันธ์ เป็นพิเศษ กับรัฐสภาที่ทำหน้าที่ออกกฎหมายและจัดทำนโยบาย (Law-making and policy-making) และระบบราชการสาธารณะ (Public bureaucracy) ที่มีหน้าที่นำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ (Public policy implementation) ผู้ประชาชน อำนาจหน้าที่ของรัฐบาล ที่สำคัญ คือ การกำหนดนโยบายสาธารณะ หรือการกำหนดนโยบายของรัฐ หรือการกำหนดนโยบายของรัฐบาล (Huszar and Stevenson, 1951, pp. 94-96 อ้างถึงใน ธ โสธร ตู๋ทองคำ, 2548ข, หน้า124-125)

ประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี ประธานาธิบดี (President) เป็นหัวหน้าของรัฐบาล มาจากการเลือกตั้งของประชาชน เป็นการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน หรือเป็นการเลือกตั้งทางอ้อมจากประชาชน และรัฐมนตรีที่เสมือนเป็นเลขานุการ

(Secretary) ของประธานาธิบดี มาจากการคัดเลือกของประธานาธิบดีและเสนอชื่อผ่านความเห็นชอบจากองคมนตรี รัฐมนตรีต้องไม่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการประจำ ทำให้ประธานาธิบดีมีอำนาจสูงสุดจากการเป็นประมุขของรัฐและหัวหน้าฝ่ายบริหาร มีสำนักงานประธานาธิบดีทำหน้าที่เลขานุการดำเนินงานประธานาธิบดี ประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา นายกรัฐมนตรี (Prime minister) เป็นหัวหน้าของรัฐบาล เป็นหัวหน้าพรรคการเมือง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มาจากการเลือกตั้งของประชาชน สำหรับประเทศที่พัฒนาแล้ว นายกรัฐมนตรีมาจากการคัดเลือกของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสภาผู้แทนราษฎร ทำหน้าที่คัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ยกเว้นอิสราเอล ที่ช่วงเวลาบางช่วง นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน รัฐมนตรีมีที่มาจากความหลากหลาย ที่สำคัญ คือ เป็นผู้เชี่ยวชาญ ข้าราชการประจำ ข้าราชการพลเรือน ทหาร ขุนนางนักวิชาการ นักธุรกิจ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา พ่อค่านักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม ผู้บริหารองค์การ พัฒนาเอกชน นิสิตนักศึกษาปัญญาชน แล้วแต่บทบาทหน้าที่ของรัฐธรรมนูญ

การเลือกตั้งของประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาจำนวนมาก มักไม่มีพรรคการเมืองใดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครองเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร หรือมีคะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่ง ทำให้ต้องจัดโครงสร้างรัฐบาลเป็นรัฐบาลผสม (Coalition Government) (Blondel, 1969; Bryce, 1921; Laski, 1938; Lowell, 1896; Taylor & Herman, 1971) อ้างถึงใน พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2544) เพราะประกอบด้วยพรรคการเมืองมากกว่าหนึ่งพรรคร่วมมือกันจัดตั้งรัฐบาล ความยั่งยืนของรัฐบาลผสมมาจากจำนวนพรรคที่น้อยที่สุดร่วมกันจัดตั้งรัฐบาล เพื่อให้ได้เสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรเพียงพอ (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2544 , หน้า 15-16) ก่อให้เกิดรัฐบาลที่เข้มแข็ง แนวคิดรัฐบาลผสม (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2544) มีหลักการสำคัญ คือ พรรคการเมืองมีวัตถุประสงค์เข้าร่วมการจัดตั้งรัฐบาลผสมเพื่อสร้างความได้เปรียบจากการเลือกตั้งภายใน การเข้าร่วมรัฐบาลผสมของพรรคการเมืองเป็นไปตราบเท่าที่พรรคไม่เสียหายจากการร่วมรัฐบาล เป็นความเสียหายขนาดใหญ่กว่าความเสียหายเล็กน้อย และความเสียหายใหม่มากกว่าความเสียหายที่มีมาแต่เดิม ยุทธศาสตร์สำคัญ คือ (อมร รักษาสัตย์, 2532 , หน้า 6) ความร่วมมือระหว่างพรรค การแข่งขันระหว่างพรรค และการผสมผสานที่เป็นความร่วมมือและการแข่งขันระหว่างพรรค และความยั่งยืนของรัฐบาลผสม (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2544, หน้า 14-18) แบ่งเป็นจำนวน 4 รูปแบบ คือ การเป็นรัฐบาลผสมที่มีพรรคการเมืองที่มีเสถียรภาพหลายพรรค เป็นแบบผสมน้อยพรรคที่สุด ไม่มีอุดมการณ์แตกต่างอย่างสุดขั้ว ทำให้ยั่งยืน การเป็นรัฐบาลผสมมีพรรคการเมืองที่มีเสถียรภาพหลายพรรค เป็นแบบผสมน้อยพรรคที่สุด มีความแตกต่างด้านอุดมการณ์อย่างสุดขั้ว ทำให้อายุสั้น การเป็นรัฐบาลผสมที่มีพรรคการเมืองที่

ไม่มีเสถียรภาพหลายพรรค เป็นแบบผสมมากพรรคที่สุด เพื่อให้มีคะแนนเสียงท่วมท้นจากการเป็นรัฐบาลขนาดใหญ่ (Oversized carbinet) มีนโยบายไม่แตกต่างกันมาก ทำให้อายุสั้น และการเป็นรัฐบาลผสมที่มีพรรคการเมืองที่ไม่มีเสถียรภาพ มีความแตกต่างภายในพรรคสูง มีนโยบายสุดขั้ว เป็นรัฐบาลแบบผสมเสียงข้างน้อย (Undersized carbinet or minority carbinet) ทำให้อายุสั้น

ระบบราชการ คือ กลุ่ม องค์กร หน่วยงาน สถาบัน ที่มีโครงสร้างและกระบวนการ ประกอบด้วย (สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ, 2533, หน้า 196-197) ลำดับขั้นการบังคับบัญชา (Level of hierarchy) ที่มีรูปทรงเป็นพีระมิด การแบ่งงานกันทำ (Division of labor) ตามความชำนาญเฉพาะด้าน (Specialization) การยึดถือความเป็นทางการ (Formalization) ปฏิเสธความไม่เป็นทางการ (Informalization) หรือความเป็นส่วนตัว (Impersonality) การยึดถือกฎระเบียบข้อบังคับ (Rules and regulation) การทำงานเป็นอาชีพ (Career service) และการแบ่งแยกเรื่องส่วนตัวและทรัพย์สินของบุคคลออกจากองค์กรหรือส่วนร่วมหรือสาธารณะ (Separation of the property and affairs) ระบบราชการแบ่งเป็นสองประเภท คือ ระบบราชการที่เป็นเอกชน (Private bureaucracy) เป็นองค์กรที่มีคุณสมบัติตามแนวคิดระบบราชการครบถ้วน และระบบราชการสาธารณะ (Public bureaucracy) เป็นองค์กรสาธารณะ (Public organization) เป็นสถาบันทางการเมืองและการบริหารที่ทำหน้าที่การบริหารราชการแผ่นดินจากการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ

การถือกำเนิดของสังคมช่วงรัฐจารีต จากพัฒนาการที่แบ่งคนของเมือง แวนแคว้น อาณาจักร และจักรวรรดิ เป็นจำนวน 2 ชั้น คือ ชั้นปกครอง ที่ทำหน้าที่ดูแล รักษา คุ้มครอง และบริหารบ้านเมือง กับชนชั้นผู้ถูกปกครอง นำไปสู่การถือกำเนิดจากการก่อตัวของระบบราชการ เพื่อเป็นเครื่องมือสนับสนุนการบริหารของชนชั้นปกครองให้ทำหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ผู้ปกครอง สาธารณะ หรือส่วนรวม ระบบราชการอย่างเป็นทางการเป็นระบบถือกำเนิดจากอาณาจักรอียิปต์ประมาณ 4500 ปี ก่อนคริสต์กาล นำไปสู่การถือกำเนิดของอารยธรรมที่สำคัญของโลก นครรัฐเอเธนส์ที่มีการจัดวางระบบราชการจากการปกครองแบบประชาธิปไตย ถือกำเนิดก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 1 ก่อนคริสต์กาล อาณาจักรโรมัน ที่มีการจัดวางระบบราชการอย่างเป็นทางการเป็นระบบ จากการปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยมแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และสาธารณรัฐ ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 1 ถึง 5 และสมัยกลางที่มีการปกครองแบบฟิวดัล ที่เจ้าเมืองมีระบบราชการตามแต่ละเมือง การถือกำเนิดของรัฐสมัยใหม่ (Modern state) ที่เป็นรัฐชาติ (Nation-state) นำไปสู่ความสำคัญของระบบราชการสมัยใหม่ในประเทศ ที่สำคัญ คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย ที่สำคัญ คือ การนำไปสู่ข้อสรุปเป็นความคิดรวบยอดของแมกซ์ เวเบอร์ (Max weber) จากการเสนอแนวคิดเรื่องอำนาจ และอำนาจที่มี

เหตุผลและเป็นอำนาจตามกฎหมาย (Legal-rational authority) นับเป็นสิทธิอำนาจหรืออำนาจหน้าที่ (Authority) ที่มีความชอบธรรม ก่อให้เกิดแนวคิดระบบราชการที่สมัยใหม่ (Modern bureaucracy) ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมืองจากระบอบราชาธิปไตยที่ระบบราชการมีหน้าที่หลัก คือ การเก็บภาษีกับควบคุมกำลังคน เป็นรัฐชาติทำให้ระบบราชการขยายอำนาจหน้าที่อย่างกว้างขวาง ที่สำคัญ คือ ด้านการเมือง คือ การรักษาความมั่นคง การป้องกันประเทศ การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ การต่างประเทศ การบริหารงานภาครัฐ ด้านเศรษฐกิจ คือ การพัฒนาเศรษฐกิจ การแสวงหารายได้และการเก็บภาษี การสะสมความมั่งคั่ง และการกระจายรายได้ และด้านสังคม คือ การพัฒนาการแพทย์และการสาธารณสุข การศึกษา บริการสาธารณะและสวัสดิการสังคม และงานสังคมอื่น

การขาดประสิทธิภาพ การขาดประสิทธิผล การขาดการประหยัด และการขาดการสนองตอบต่อผลประโยชน์สาธารณะและความต้องการประชาชน ทำให้ระบบราชการประสบปัญหาจากการบริหารรัฐกิจที่เป็นการบริการงานภาครัฐ ก่อให้เกิดแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่หรือการจัดการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Management: NPM) นับเป็นการปฏิรูประบบราชการที่นำแนวคิดและการปฏิบัติของภาคเอกชนมาจัดการภาครัฐเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และประหยัด เน้นหลักธรรมาภิบาล ที่ประกอบด้วย ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม การตรวจสอบได้ และความคุ้มค่า การบริหารงานที่มุ่งสัมฤทธิ์ผล การเน้นผลลัพธ์มากกว่าขั้นตอนหรือกระบวนการ การกำหนดตัวชี้วัดและมาตรฐานการปฏิบัติงาน การบริหารงานเชิงรุก การบริหารงานเชิงยุทธศาสตร์ การปรับเปลี่ยนองค์การ สันองตอบต่อความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยบริบท และสภาพแวดล้อม จากแนวคิดที่หลากหลาย ที่สำคัญ คือ การนำแนวคิดการตลาด (Marketing) แนวคิดการจัดการ (Managerialism) การเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial) ที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวาง และนำไปสู่การออกแบบระบบราชการหลากหลายรูปแบบเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของประชาชน

1.4 กระบวนการทางการเมือง

กระบวนการทางการเมือง มาจากแนวคิดกระบวนการ กับการเมือง กระบวนการ คือ กรรมวิธี ลำดับการกระทำ ที่ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จนเสร็จสิ้นลง เป็นเหตุการณ์ สภาพการณ์ สถานการณ์ ปรากฏการณ์ ที่ดำเนินการอย่างเป็นลำดับจนสิ้นสุด เพื่อเป้าหมาย เป้าประสงค์ วัตถุประสงค์ ผล ผลลัพธ์ ผลกระทบ ผลที่ตามมา อย่างใดอย่างหนึ่ง ลักษณะสำคัญของกระบวนการ ประการแรก การเป็นหรือการจัดลำดับขั้นจากขั้นตอนแรกสู่ขั้นตอนสุดท้าย ประการที่สอง การปฏิบัติการสัมพันธ์ เกี่ยวข้อง เกี่ยวเนื่อง เกี่ยวพัน กับส่วนประกอบย่อย หรือส่วนประกอบอื่นที่ หลากหลาย สรรพสิ่ง ปัจจัย บริบท และสภาพแวดล้อม ประการที่สาม การเป็นวิธีการ ขั้นตอน

การปฏิบัติอย่างเป็นระบบตามลำดับขั้น ประการที่สี่ การเป็นความเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระเบียบแบบแผน ตามกรอบที่กำหนด ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม หรืออื่นใด ประการที่ห้า การเป็นปฏิภิกิริยาที่ต่อเนื่องจากจุดเริ่มต้นสู่จุดสิ้นสุด ประการที่หก การเป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงต่อเนื่องระหว่างกัน สัมพันธ์กับตัวแสดงที่หลากหลาย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ผู้กำหนดกระบวนการ ผู้ปฏิบัติตามกระบวนการ ผู้มีส่วนร่วม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

กระบวนการทางการเมือง คือ กรรมวิธี ลำดับการกระทำ ที่ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จนเสร็จสิ้นลง เป็นเหตุการณ์ สภาพการณ์ สถานการณ์ ปรากฏการณ์ ที่ดำเนินการอย่างเป็นลำดับขั้นสูงสุด เพื่อเป้าหมาย เป้าประสงค์ วัตถุประสงค์ ผล ผลลัพธ์ ผลกระทบ ผลที่ตามมา อย่างใดอย่างหนึ่ง ที่สัมพันธ์ เกี่ยวข้อง เกี่ยวเนื่อง และเกี่ยวพัน กับการจัดสรรแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม เกี่ยวข้องกับอำนาจ ความขัดแย้ง และผลประโยชน์ สาธารณะ กระบวนการทางการเมืองส่วนหนึ่ง สัมพันธ์กับวิธีการใช้อำนาจอธิปไตย ที่เป็นส่วนสำคัญของระบบการเมือง จากข้อเรียกร้องที่เป็นความต้องการ และการสนับสนุน สู่กระบวนการแปรรูป นำไปสู่กฎหมายและนโยบายสาธารณะ และนำไปสู่ปัจจัยป้อนกลับ ตามปัจจัย บริบท และสภาพแวดล้อม (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2559, หน้า 1-26) กระบวนการทางการเมืองนับเป็นกิจกรรมที่สลับซับซ้อนเพราะสัมพันธ์กับบุคคล กลุ่ม องค์กร หน่วยงาน สถาบัน หรืออื่นใด จำนวนมาก

กระบวนการทางการเมืองที่สำคัญแบ่งเป็นกระบวนการทางการเมืองแนวนอน (Horizontal political process) เป็นความสัมพันธ์ระดับเดียวกัน ที่สำคัญ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมือง ตัวอย่างที่สำคัญ คือ สถาบันนิติบัญญัติ สถาบันบริหาร และสถาบันตุลาการ และกระบวนการทางการเมืองแบบแนวตั้ง (Vertical political process) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางการเมืองที่ส่งผลต่อตัวแสดงทางการเมืองอื่นที่สูงกว่าหรือต่ำกว่า ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองหลากหลายรูปแบบ ที่สำคัญ คือ การเลือกตั้ง ตามรูปแบบประชาธิปไตย ทางอ้อม การทำประชามติ การทำประชามติ การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การเสนอร่างกฎหมาย การคัดค้านกฎหมาย ตามรูปแบบประชาธิปไตยทางตรง กระบวนการทางการเมืองที่การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) มุ่งเน้นที่การเลือกตั้ง และมีความเกี่ยวข้องกับประชาสังคม

การเลือกตั้ง (Election) คือ โครงสร้าง กระบวนการ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน ยุทธวิธี กลยุทธ์ เพื่อเลือกตัวแทนทำหน้าที่แทนผู้ออกเสียงลงคะแนน จำนวนมาก สัมพันธ์ เกี่ยวข้อง เกี่ยวเนื่อง เกี่ยวพัน เชื่อมโยง กับการจัดสรรแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม การเลือกตั้งนับเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญรูปแบบหนึ่งของระบอบประชาธิปไตยทางอ้อมหรือประชาธิปไตยแบบตัวแทน เพื่อเลือกตัวแทนทำหน้าที่ ที่สำคัญ คือ ด้านบริหารและนิติบัญญัติ ตามการปกครอง

ระบอบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี และด้านนิติบัญญัติตามการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ยกเว้นอิสราเอลบางช่วงเวลา ลักษณะสำคัญของการเลือกตั้ง ประการแรก การเลือกตั้งสัมพันธ์กับอำนาจ ความขัดแย้ง และผลประโยชน์ สาธารณะ เป็นส่วนใหญ่ ประการที่สอง การเลือกตั้งสัมพันธ์กับประชาชนที่เป็นผู้ออกเสียงลงคะแนน (Voter) จากการใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนน ประการที่สาม การเลือกตั้งสัมพันธ์กับประชาชนที่เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง (Candidate) จากความปรารถนาและความต้องการแสวงหาอำนาจของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ประการที่สี่ การเลือกตั้งสาธารณะสัมพันธ์กับกลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปักการเมือง และพรรคการเมือง ที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสังกัด ประการที่ห้า การเลือกตั้งสาธารณะสัมพันธ์กับสถาบันและกระบวนการทางการเมืองอย่างกว้างขวาง ที่สำคัญ คือ รัฐสภา และรัฐบาล เพราะผู้ออกเสียงลงคะแนนเลือกตัวแทนเพื่อทำหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่เลือกนายกรัฐมนตรีและส่วนใหญ่มีหน้าที่ลงมติเพื่อให้ความเห็นชอบกับการจัดตั้งคณะรัฐมนตรีตามการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา และผู้ออกเสียงลงคะแนนเลือกตัวแทนเพื่อทำหน้าที่ในสภาองเกรส และเลือกตัวแทนเพื่อดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีตามการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี การเลือกตั้งที่เสรีจึงมีความสำคัญเพราะสัมพันธ์กับแนวคิดความเป็นตัวแทน การแสดงออก และพฤติกรรมการออกเสียงลงคะแนนของผู้ออกเสียงลงคะแนนเพื่อตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาหรือรัฐบาล (Magstadt, 2006, p. 321 อ้างถึงใน ธ โสธร ตู๋ทองคำ, 2560, หน้า 11-23) ทำให้การเลือกตั้งสัมพันธ์กับระบบการเลือกตั้ง

ระบบการเลือกตั้ง (Electoral system) คือ โครงสร้าง กระบวนการ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน ยุทธวิธี กลยุทธ์ เพื่อแปลงคะแนนหรือจำนวนเสียงตามความต้องการ ความปรารถนา เจตนาารมณ์ ของผู้ออกเสียงลงคะแนนเป็นตัวแทนหรือจำนวนตัวแทนหรือจำนวนที่นั่งที่ได้รับการเลือกตั้งหรือชนะการเลือกตั้ง ทำให้ระบบการเลือกตั้งที่ประกอบด้วย โครงสร้างเขตการเลือกตั้ง (Constituency structure) สูตรการเลือกตั้ง (Electoral formula) และ โครงสร้างบัตรลงคะแนน (The ballot structure) (Reeve & Ware, 1992, pp. 64-68 อ้างถึงใน ธ โสธร ตู๋ทองคำ, 2560, หน้า 11-23) มีความสำคัญ เพราะ ประการแรก การเป็นวิธีการแปลเจตจำนงของผู้ออกเสียงลงคะแนนเป็นตัวแทนที่สำคัญ คือ จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวนสมาชิกวุฒิสภา ประธานาธิบดี หรืออื่นใดแล้วแต่ระบบ ที่ชนะการเลือกตั้ง (Butler Penniman & Renny, 1981, p. 1 อ้างถึงใน ธ โสธร ตู๋ทองคำ, 2560, หน้า 11-24) ประการที่สอง การเป็นกรอบความคิดของการออกเสียงลงคะแนนของพลเมืองที่สำคัญ เพื่อออกเสียงลงคะแนนให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีอำนาจและหน้าที่การปกครองอย่างจำกัด (Danziger, 2005, p. 168 อ้างถึงใน ธ โสธร ตู๋ทองคำ, 2560, หน้า 11-23) นัยสำคัญของระบบการเลือกตั้งเป็นไปเพื่อสนองตอบต่อวัตถุประสงค์ เป้าหมาย เป้าประสงค์ ผลลัพธ์ ผลกระทบ

ผลสะท้อน ผลที่ตามมา บางประการ และไม่สนองตอบต่อสรรพสิ่งอื่น ความแตกต่างเพื่อสนองตอบต่อวัตถุประสงค์ เป้าหมาย เป้าประสงค์ ผลลัพธ์ ผลกระทบ ผลสะท้อน ผลที่ตามมา ทั้งหมด นับเป็นรากฐานสำคัญความแตกต่างของระบบการเลือกตั้ง (ไชยวัฒน์ คำชู และนิธิ เนื่องจางค์, 2559, หน้า 270 อ้างถึงใน ธ โสธร ผู้ทองคำ, 2560, หน้า 11-23) การแสดงสมรรถนะของประชาธิปไตยที่เป็นผลจากระบบเลือกตั้ง (Johannsen, 2002, p. 109 อ้างถึงใน ธ โสธร ผู้ทองคำ, 2560, หน้า 11-23) ทำให้การเลือกตั้งระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมมีความหมายอย่างมีนัยสำคัญสำหรับผู้ปกครองเพื่อสานหรือสิ้นสุดการทำหน้าที่ ตรงข้ามกับระบอบเผด็จการ หลากหลายรูปแบบ ประชาธิปไตยที่ไม่เสรี หรืออื่นใดที่ไม่ใช่ประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม ที่มีการบิดเบือนการแปลงคะแนนหรือจำนวนเสียงให้ไม่เป็นไปตามความต้องการ ความปรารถนา เจตนาธรรมณ์ ของผู้ออกเสียงลงคะแนน ทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองเท่ากับสถาปนาความชอบธรรมให้กับผู้ปกครองครองอำนาจ ผ่านการเลือกตั้งที่เป็นปัญหา ถูกตั้งคำถาม มีข้อสงสัย และไม่ไว้วางใจ (Magstadt, 2006, p. 321 อ้างถึงใน ธ โสธร ผู้ทองคำ, 2560, หน้า 11-23)

ระบบการเลือกตั้งก่อให้เกิดคุณค่าที่สำคัญ (Butler, Penniman, and Renny, 1981, p. 344 อ้างถึงใน ธ โสธร ผู้ทองคำ, 2560, หน้า 11-23) ประการแรก การมีส่วนร่วม จากการเป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อการตัดสินใจของผู้ออกเสียงลงคะแนนในกิจการสาธารณะที่มีขอบเขต กว้างขวาง ประการที่สอง ฉันทามติ จากการกำหนดขอบเขต ตำแหน่ง จำนวน ที่มาจากการเลือกตั้ง เป็นผลมาจากการแปลงคะแนนของผู้ออกเสียงลงคะแนนให้เป็นสัดส่วนจำนวนที่นั่งที่ชนะการเลือกตั้ง ประการที่สาม ความเป็นตัวแทน จากการเป็นกลไกสำคัญของผู้ออกเสียงลงคะแนนเพื่อเลือกบุคคลที่เป็นตัวแทน บนพื้นฐานการตัดสินใจ จากมุมมอง ทักษะ ทักษะคิด ค่านิยม ค่านิยม ความเชื่อ โลกทัศน์ ที่สอดคล้องกับผู้ออกเสียงลงคะแนน ประการที่สี่ ความเสมอภาค จากการเป็นกลไกเพื่อถ่วงดุลกับอิทธิพลของบุคคลที่หลากหลาย และมีผลต่อการตัดสินใจทางการเมือง เฉพาะเจาะจงหรือเป็นการเฉพาะ ประการที่ห้า การสร้างเสถียรภาพ จากการผสมผสานความแตกต่าง เพื่อลดความแตกแยก จากผลการเลือกตั้งเพื่อนำไปสู่ความเป็นเอกภาพ การปกครองประเทศ และขับเคลื่อนประเทศภายหลัง ประการที่หก การปกครองเสียงข้างมาก จากการเป็นกลไกสำคัญสร้างความเข้มแข็งความชัดเจน เชื่อมโยงระหว่างผู้สมัคร พรรคการเมือง และนโยบาย เพื่อเอื้ออำนวย สนับสนุน หรือปฏิเสธ การมีส่วนร่วมของสาธารณชนเพื่อตัดสินใจนโยบายสาธารณะ ประการที่เจ็ด การสร้างรัฐบาลที่เข้มแข็ง จากการสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อความร่วมมืออย่างมีศักยภาพเพื่อเผชิญหน้ากับประเด็นปัญหาที่ท้าทาย

ระบบการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยมีหลักการสำคัญ (วิสุทธิ์ โปธิแทน, 2524, หน้า 30 อ้างถึงใน ธ โสธร ผู้ทองคำ, 2560, หน้า 11-23) ประการแรก การทำให้รัฐสภาที่เป็นสถาบัน

นิติบัญญัติเป็นตัวแทนทางความคิดของประชาชนระดับมหภาค ประการที่สอง การกำหนดระบบการเลือกตั้งเท่ากับเปิดโอกาสให้รัฐบาลทดสอบคะแนนนิยมจากการเลือกตั้งซ่อม ประการที่สาม การกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นที่รู้จักอย่างทั่วถึงก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลข่าวสารระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับผู้ออกเสียงลงคะแนนระหว่างกันทำให้เขตการเลือกตั้งควรมีขนาดเล็ก ประการที่สี่ การเปิดโอกาสให้ผู้ออกเสียงลงคะแนนมีส่วนร่วมทางการเมืองให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อเลือกรัฐบาลโดยตรง

การเลือกตั้งและระบบการเลือกตั้งนับเป็นส่วนสำคัญเพื่อการสรรค์สร้างและจรรโลงการปกครองระบอบประชาธิปไตย การละเลยหลักนิติธรรม นิติรัฐ สิทธิเสรีภาพ และภราดรภาพ ทำให้การเลือกตั้งที่ทวีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น และละเลยการมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบอื่นที่สำคัญ คือ การทำประชามติ การทำประชาพิจารณ์ การริเริ่มกฎหมาย การคัดค้านกฎหมาย และการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ก่อให้เกิดมายาคติและมายาภาพของชนชั้นนำจากการเป็นพิธีกรรมอันศักดิ์ ที่มีสมมติฐานว่าการเลือกตั้งเป็นวิธีการที่ทรงอำนาจของประชาชนเพื่อควบคุมผ่านการตรวจสอบและถ่วงดุลรัฐบาลจากสถาบันทางการเมืองที่สำคัญคือรัฐสภาและองค์กรอิสระตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แต่การเลือกตั้งกลับกลายเป็นพิธีกรรมที่สร้างความชอบธรรมให้กับผู้ปกครอง (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร, 2540, หน้า 21-22) การเลือกตั้งที่บ่อยครั้งเท่ากับทำให้ผู้ปกครองใช้อำนาจ อิทธิพล และบารมี กลับมาครองอำนาจตามที่ปรารถนาเสมอ ก่อให้เกิดเครือข่ายความสัมพันธ์ เสมือนเป็นระบบที่มาจากการแต่งตั้ง นำไปสู่ระบบอุปถัมภ์ ส่วนหนึ่งผ่านระบบหัวคะแนน และตลาดการเมือง จากการสังกัดพรรคและการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เท่ากับกีดกันการจัดสรรแบ่งปันอำนาจและผลประโยชน์ของกลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปึกการเมือง และพรรคการเมืองอื่น เป็นอันมาก และนำไปสู่การแบ่งแยกระหว่างผู้ออกเสียงลงคะแนนที่เป็นประชาชนที่มีส่วนร่วมทางการเมืองทั่วไป กับนักกิจกรรม นักณรงค์ทางการเมือง ที่เป็นผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบอื่นอย่างแข็งขัน ก่อให้เกิดความแตกต่างจากมุมมองและการปฏิบัติที่แตกต่างกัน การกำหนดให้กฎหมายเป็นหน้าที่ซึ่งที่ควรเป็นสิทธิกลายเป็นการใช้ความรุนแรงรูปแบบหนึ่งจากความปรารถนาและความต้องการของผู้ปกครอง

ประชาสังคม (Civil society) มาจากการรวมกันของคำว่าสุภาพชน อารยะ พลเรือน พลเมือง ความเจริญรุ่งเรือง (Civil) กับคำว่าสังคม (Society) ประชาสังคมนับเป็นคำที่มีความหมายว่าการรวมกลุ่มของประชาชนระหว่างครอบครัวจนถึงรัฐ จากความสนใจปราศจากการบังคับจากภายนอก ที่สำคัญ คือ รัฐ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2540, หน้า 56; เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2542, หน้า 35) บนพื้นฐานความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิและทุดิภูมิ ประชาสังคมมีลักษณะสำคัญ ประการแรก การเป็นพื้นที่ที่เป็นนามธรรมหรือรูปธรรมที่มีประชาชนเป็นตัวแสดงหลัก หรือตัวแสดงสำคัญ ไม่ใช่

ภาครัฐที่เน้นการบริการสาธารณะ และภาคเอกชนที่เน้นการแสวงหากำไร ประการที่สอง ประชาสังคมเป็นหุ้นส่วนที่สาม (Third party) ที่มีบทบาทต่อการจรรโลงและพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ทุกอนุ ทุกภาคส่วน ขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ระดับล่างสุดจนถึงสูงสุดภายใน และภายนอกสังคมหรือประเทศ ประการที่สาม ประชาสังคมเป็นการรวมกลุ่มทุกรูปแบบ ทุกประเภท ทุกอย่าง ระหว่างปัจเจกบุคคล กับกลุ่ม หน่วยงาน องค์กร สถาบัน ภาครัฐ หลากหลายรูปแบบ เกือบทุกประเภท ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ชมรม มูลนิธิ สมาคม สถาบัน สภา คณะกรรมการ ชุมชน ละแวกบ้าน บ้านใกล้เรือนเคียง หมู่บ้านตามธรรมชาติ หรืออื่นใด ประการที่สี่ การรวมกลุ่มถือกำเนิดจากพื้นที่ที่เป็นรูปธรรม ตัวอย่างที่สำคัญ คือ หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ลานกีฬา สวนสาธารณะ อาคารสถานที่ และพื้นที่เป็นนามธรรม เป็นชุมชนเสมือนจริง (Virtual community) เป็นชุมชนที่จัดตั้งผ่านการสื่อสารทางออนไลน์ จากเฟสบุ๊ก ไลน์ อินสตาแกรม ยูทูป

จากการรวมกลุ่มระหว่างปัจเจกบุคคลถึงรัฐ ทำให้การรวมกลุ่มประชาสังคมมีหลากหลายรูปแบบ ที่สำคัญ ประกอบด้วย กลุ่มผลประโยชน์ (Interest group) ที่เป็นการรวมกลุ่มจากผลประโยชน์ร่วม (Common interest) และกลุ่มกดดัน (Pressure group) ที่เป็นการรวมกลุ่มจากการแสดงออกหรือพฤติกรรมที่กดดัน องค์กรพัฒนาเอกชน หรือองค์กรเอกชน (Non-Governmental Organizations: NGOs) ที่เน้นการทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคมปราศจากการแสวงหากำไร และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social movement) ที่เป็นการรวมกลุ่มทางสังคมหลากหลายรูปแบบ จากการนำแง่มุม ทักษะ ทักษคติ ความเชื่อ ค่านิยม ความรู้สึก โลกทัศน์ แบบแผน การประพฤติปฏิบัติ ทางสังคม และจากเชื้อชาติ ศาสนา ชนเผ่า เผ่าพันธุ์ ชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม เพื่อรวมกลุ่มกันทางสังคม มุ่งเน้นการอนุรักษ์หรือขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ก่อกำเนิดเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ (New Social Movement: NSM) ภายหลังนับตั้งแต่สงครามเย็นสิ้นสุดลงจนก้าวสู่ยุคโลกาภิวัตน์ นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 ที่มุ่งเน้นความเปลี่ยนแปลงจากการนำอัตลักษณ์ (Identity) จากเชื้อชาติ ศาสนา ชนเผ่า เผ่าพันธุ์ ชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม จิตสำนึกสาธารณะ เพื่อเป็นจุดร่วมต่อสู้ ขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ที่สำคัญ จากนโยบายสาธารณะและโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐ และกลุ่มทุนขนาดใหญ่ ที่จำนวนมากเป็นกลุ่มทุนชาติและกลุ่มทุนข้ามชาติ จากแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญ คือ ดิน น้ำ ป่าไม้ อากาศ นำไปสู่ความขัดแย้งอย่างกว้างขวางในสังคม นับเป็นการช่วงชิงพื้นที่สาธารณะจากการให้ความหมายและความสำคัญของสรรพสิ่งที่สัมพันธ์ ประชาสังคมมีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย เป้าประสงค์ ความต้องการ ความปรารถนาที่หลากหลาย ด้านการเมือง ที่สำคัญ คือ การรวมกลุ่มเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมือง การเปลี่ยนแปลง

ทางการเมือง การส่งเสริมสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย (อนุสรณ์ ล้อมมณี, 2542, หน้า 11-15) การสนับสนุนนโยบายสาธารณะและกฎหมายของรัฐ การสนับสนุนการปฏิบัติการ หรือการดำเนินการของรัฐ การต่อต้านนโยบายสาธารณะและกฎหมายของรัฐ การต่อต้านการ ปฏิบัติการหรือการดำเนินการของรัฐ การต่อต้านอำนาจรัฐ การแบ่งแยกดินแดน ด้านเศรษฐกิจ ที่สำคัญ คือ การรวมกลุ่มเพื่อเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ การพึ่งตนเอง การ ต่อต้านนโยบายสาธารณะและโครงการการพัฒนาจากรัฐ การต่อต้านการแทรกแซง สั่งการ บงการ ควบคุม และครอบงำ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ จากทุนภายนอกหรือบริษัทขนาดใหญ่หรือภาคเอกชน ด้านสังคม การรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต การจัดสรรทรัพยากรอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การเคลื่อนไหวเรียกร้องความเป็นธรรม จากภายนอก การพัฒนาสังคมเพื่อความเข้มแข็ง และการพัฒนาให้สังคมเข้มแข็งและยั่งยืน

จากแนวคิดทฤษฎีสู่กรอบการวิจัย

จากแนวคิดทฤษฎีสู่กรอบการวิจัย เป็นการนำแนวคิดทฤษฎีที่สำคัญขยายความเป็น แนวคิดทฤษฎีที่ลงรายละเอียดแยกย่อยเป็นแนวคิดทฤษฎีอื่นที่เกี่ยวข้อง มีความสำคัญระดับรอง ที่ สำคัญ คือ โลกาภิวัตน์ เสรีนิยมใหม่ ประชานิยม และการจัดการภาครัฐแนวใหม่ เพื่อพรรณนา อธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์ เพื่อประยุกต์ใช้ในงานวิจัย และสัมพันธ์กับกรอบแนวคิดการวิจัย

1. โลกาภิวัตน์

โลกาภิวัตน์ (Globalization) นับเป็นกระแสโลกที่ตามแนวคิดของเคนิจิ โอเม (Kenichi Ohmae) (1990 อ้างถึงใน ธวัชธร ผู้ทองคำ, 2551ก, หน้า 2-5) ก่อตัวนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 จาก การถือกำเนิดของคอมพิวเตอร์ที่มีประสิทธิภาพเครื่องแรกของโลก การพึ่งพาอาศัยระหว่างกันทาง เศรษฐกิจจากวิกฤตการณ์น้ำมัน และแพร่ขยายช่วงทศวรรษที่ 1980 โลกาภิวัตน์ถือกำเนิดนับตั้งแต่ ปลายทศวรรษที่ 1980 จากการขยายตัวของทุนและเทคโนโลยีสารสนเทศ การขยายตัวของทุนถือ กำเนิดภายหลังการล่มสลายของระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ในกลุ่มประเทศยุโรปตะวันออกใน ค.ศ. 1989 จากการพังทลายของกำแพงเบอร์ลินที่เป็นสัญลักษณ์ของสงครามเย็น การขยายตัวของ ทุนที่แต่เดิมจำกัดเฉพาะโลกเสรี แพร่ขยายไปทั่วโลกภายหลังระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ล่ม สลาย ที่สำคัญ คือ การล่มสลายของสหภาพโซเวียตใน ค.ศ. 1991 เป็นประเทศเครือรัฐเอกราช (Commonwealth of Independence State: CIS) จำนวน 15 ประเทศช่วงแรก มีรัสเซียเป็นแกนนำ และการขยายตัวของเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology: IT) จากพัฒนาการของ คอมพิวเตอร์ที่มีสมรรถนะสูง ก่อให้เกิดระบบอินเทอร์เน็ต ทำให้การติดต่อสื่อสารเชื่อมโยงไปทั่ว โลก สอดคล้องกับการเคลื่อนย้ายทุนที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ลักษณะสำคัญของแนวคิดโลกาภิวัตน์ (Chirico, 2014, p. 8 อ้างถึงใน ธโรธร ตู๋ทองคำ, 2561ก, หน้า 1-5) ประการแรก การเป็นชุดของกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มปริมาณของมิติที่หลากหลายเคลื่อนไหวเป็นพลวัตของสรรพสิ่ง ประชากร ข้อมูลข่าวสาร (O' Hearn, 2009, p. 498 อ้างถึงใน ธโรธร ตู๋ทองคำ, 2561ก, หน้า 1-5) ประการที่สอง การเป็นคำที่มีความหลากหลายจากองค์ประกอบจำนวนมากและเป็นที่น่าสงสัยหรือความน่าเชื่อถือของความหมายของโลกาภิวัตน์เป็นคำศัพท์เฉพาะที่เป็นที่นิยมหลากหลายคำนิยามแต่ขาดการวิเคราะห์อย่างเฉพาะเจาะจง ประการที่สาม แนวคิดโลกาภิวัตน์แผ่ขยายออกครอบคลุมสังคมศาสตร์ ที่สำคัญ คือ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ภูมิศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ และภายหลังครอบคลุมมนุษยศาสตร์ ประการที่สี่ แนวคิดโลกาภิวัตน์อ่อนไหวและลื่นไหล ทำให้ขยายครอบคลุมองค์ประกอบระหว่างประเทศและข้ามชาติที่เป็นความหมายของสรรพสิ่ง บางกรณีใช้ในความหมายการแพร่ขยายของกระบวนการผลิตข้ามประเทศ หรือการเพิ่มขึ้นของมูลค่าการค้าระหว่างประเทศ

หลักการพื้นฐานของโลกาภิวัตน์มาจาก (Chirico, 2014, pp. 15-19 อ้างถึงใน ธโรธร ตู๋ทองคำ, 2561ก, หน้า 1-6; 1-7) แนวคิดด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ด้านการเมืองโลกาภิวัตน์สรรค์สร้างที่ถักทอเครือข่ายท่ามกลางสังคมต่อเนื่องที่แผ่ขยาย ประเทศและตัวแสดงในประเทศกลายเป็นตัวแสดงที่เป็นอิสระ กิจกรรมทางการเมืองของตัวแสดงหนึ่งส่งผลกระทบต่อตัวแสดงอื่น การกำหนดข้อบังคับ กฎระเบียบ ด้านคุณธรรม ระหว่างสังคมร่วมสมัยของโลกาภิวัตน์ผ่านสนธิสัญญา ผ่านการครอบงำของอำนาจทางสังคมเหนือการนิยามที่มากกว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เป็นการกำหนดระเบียบวาระระดับโลก ระบบสังคมระหว่างประเทศตั้งอยู่บนพื้นฐานการแสวงหาอำนาจ หรือการสถาปนาสถาบันระหว่างประเทศเพื่อเอื้ออำนวยต่อการสร้างความร่วมมือ ที่เป็นวิวัฒนาการระหว่างนักรัฐศาสตร์ ส่วนประชาชนปรารถนาความยุติธรรมในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กระบวนการโลกาภิวัตน์ด้านการเมืองนำไปสู่การพัฒนาการเมืองในสังคม เป็นผลจากโครงสร้างของรัฐและกระบวนการทางการเมืองที่เป็นเอกภาพหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รัฐธรรมนูญที่ปกคลุมรัฐมีความเปลี่ยนแปลง การแพร่ขยายของประชาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960

ด้านเศรษฐกิจ มาจากแนวคิดของอดัม สมิท (Adam Smith) นับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 ของหนังสือความมั่งคั่งแห่งชาติ (The wealth of nations) นับเป็นบุคคลที่ริเริ่มแนวคิดทฤษฎีเศรษฐกิจสมัยใหม่ เสนอแนวคิดที่ว่าระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมแพร่ขยายไปทั่วโลก ทั้งที่เป็นช่วงลัทธิล่าอาณานิคมที่แผ่ขยายไปทั่วโลก การพยากรณ์ของอดัม สมิท นับเป็นส่วนหนึ่งของโลกาภิวัตน์ร่วมสมัยในปัจจุบัน โลกาภิวัตน์ปัจจุบันเป็นความเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจภายในรัฐ เป็นสังคมเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ท่ามกลางความหลากหลาย โลกาภิวัตน์เปลี่ยนแปลง

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เป็นเศรษฐกิจแบบทุนนิยมระดับโลก จากการเข้าซื้อกิจการผ่านเวทีที่หลากหลาย เป็นการทำงานและแสวงหาการทำ การจัดสรร ทรัพยากร การผลิตที่แพร่ขยายระดับโลก สำหรับตลาดสินค้า การบริการ และแรงงาน กิจกรรมของ บริษัทข้ามชาติที่แพร่ขยายไปทั่วโลก นับเป็นมิติของทุนนิยมระดับโลก การเงิน การธนาคาร และ กระบวนการทางเศรษฐกิจอื่นกลายเป็นกิจกรรมระดับโลก การไหลเวียนของธุรกรรม อิเล็กทรอนิกส์ นับเป็นการเพิ่มการลงทุนหรือการถอนการลงทุน นับเป็นพลังที่สำคัญที่สุดของ โลกาภิวัตน์

ด้านสังคม โลกาภิวัตน์ด้านสังคมและวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและยาวนาน ที่สำคัญ สินค้าและบริการจากสหรัฐอเมริกา ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ยีนส์ โคคาโคลา แฮมเบอร์เกอร์ ที่เป็นภาพลักษณ์ของชีวิต โลกร่วมสมัย ภาพยนตร์ต่างประเทศ อาหารจากต่างประเทศ ภาษาต่างประเทศ และสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ นับเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม และสัมพันธ์ กับมิติทุกมิติของโลกาภิวัตน์ นำไปสู่การสร้างความเป็นจริงของชีวิตประจำวัน การตัดสินใจทาง การเมืองและเศรษฐกิจทำให้ประชาชนให้คุณค่าและความเชื่อตามขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ระดับโลกที่เป็นสากล การกำหนดวิถีการใช้ชีวิต (Lifestyle) เป็นส่วนหนึ่งของ วัฒนธรรมบริโภคนิยมและวัตถุนิยม ที่สำคัญ คือ รูปแบบการสื่อสารและเทคโนโลยีเพื่อการ พักผ่อน จากการใช้โทรศัพท์มือถือ ยูทูบ เฟสบุ๊ก ไลน์ อินสตราแกรม และสื่อสังคมอิเล็กทรอนิกส์ อื่น ก่อให้เกิดความรู้และความคิดใหม่ที่หลากหลายสำหรับประชากร ที่สำคัญ คือ เยาวชน เพื่อ ค้นหาคำคิดใหม่ นับเป็นสาระสำคัญของแนวคิดโลกาภิวัตน์ด้านสังคม และหลายกรณีนำไปสู่ ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การถือกำเนิดของการลุกฮือของประชาชนใน ตะวันออกกลาง (Arab Spring) ใน ค.ศ. 2011 ที่นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศ หลายประเทศ

กระแสโลกจากโลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดผลอย่างกว้างขวางอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

ด้านการเมือง ความเปลี่ยนแปลงจากโลกาภิวัตน์นำไปสู่การถือกำเนิดของตัวแสดง ระหว่างประเทศ ที่สำคัญ คือ กลุ่มความร่วมมือและองค์การระหว่างประเทศ องค์การระหว่าง ประเทศระดับโลก ที่สำคัญ คือ องค์การการค้าโลก ที่ถือกำเนิดนับตั้งแต่ ค.ศ. 1995 และองค์การ ระหว่างประเทศระดับภูมิภาค ที่สำคัญ คือ สหภาพยุโรป เป็นตัวแทนของประเทศพัฒนาแล้ว และ เอเชีย เป็นตัวแทนของประเทศกำลังพัฒนา และเพิ่มความสำคัญของตัวแสดงระหว่างประเทศ ที่สำคัญ คือ องค์การระหว่างประเทศภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ช่วงสงครามเย็น ที่สำคัญ คือ สหประชาชาติ ธนาคารโลก และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ และรัฐชาติ ที่สหรัฐอเมริกาเป็น

อภิมหาอำนาจประเทศเดียว (Unilateralism) นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 และสาธารณรัฐประชาชนจีนมีบทบาททำทลายอย่างมีนัยสำคัญนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2010 และมหาอำนาจระดับรอง ที่สำคัญคือ อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี ญี่ปุ่น สหภาพยุโรป รัสเซีย มีการถือกำเนิดจากการรวมกลุ่มประเทศเศรษฐกิจใหม่ ที่สำคัญคือ บริกส์ (BRICS) ประกอบด้วย บราซิล รัสเซีย อินเดีย จีน และแอฟริกาใต้ ที่มีบทบาทสำคัญนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2000 ชาติทั้งหลายมุ่งเน้นผลประโยชน์แห่งชาติ (National interest) ที่สำคัญคือ ความอยู่รอดปลอดภัย ความมั่นคงแห่งชาติ ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ และเกียรติภูมิแห่งชาติ ความเปลี่ยนแปลงจากโลกาภิวัตน์ทำให้ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจเพิ่มความสำคัญ

ความเปลี่ยนแปลงจากโลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากการเน้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน นำไปสู่การจรรโลงประชาธิปไตย (Democratization) จากการทำให้ประชาธิปไตยเข้มแข็ง (Consolidating democracy) ความล้มเหลวของประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative democracy) นำไปสู่การปฏิรูปการเมือง (Political reformation) นับเป็นความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างค่อยเป็นค่อยไป ถือกำเนิดช่วงสงครามเย็นในทศวรรษที่ 1980 และภายหลังสงครามเย็นนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 จากประเทศญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และประเทศไทย ที่สำคัญ เป็นการปฏิรูปการเมืองที่หลากหลาย

ด้านเศรษฐกิจ กระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ด้านเศรษฐกิจแสดงถึงการให้คุณค่า (Value) กับระบบเศรษฐกิจตามแบบทุนนิยมหรือแนวคิดเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (Capitalism) ที่ปฏิเสธระบบการวางแผน ที่สำคัญ การวางแผนจากส่วนกลาง เอกชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต อุปสงค์และอุปทานเป็นไปตามกลไกตลาด (Market mechanism) ตามธรรมชาติจากการแข่งขันเสรี และกำไรเป็นแรงจูงใจในการลงทุน แทนที่ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมหรือตามแนวคิดสังคมนิยม (Socialism) ที่เน้นบทบาทของรัฐที่มีการรวมศูนย์อำนาจจากการควบคุมและวางแผนด้านเศรษฐกิจ (Centralized plan) ทำให้มีการวางแผนเศรษฐกิจจากส่วนกลาง จากการจัดตั้งหน่วยงานหรือคณะกรรมการด้านการวางแผนเศรษฐกิจ (State planner commission) ไม่มีเอกชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ไม่มีกลไกตลาดสำหรับการกำหนดอุปสงค์และอุปทาน และไม่มีแรงจูงใจหรือการจูงใจการผลิตที่เป็นตัวเงินแต่เป็นปทัสถาน (Normative) จากการกำหนดของรัฐกำหนดการผลิต

ความเปลี่ยนแปลงจากโลกาภิวัตน์ด้านเศรษฐกิจจากการขยายตัวของทุนมาจากรากฐานทางความคิดของเสรีนิยมใหม่ (Neoliberalism) ที่มีสาระสำคัญจากหลักการที่สำคัญจำนวน 3 ประการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิภาพการผลิตสินค้าและบริการ ประกอบด้วย (วรวิทย์ เจริญเลิศ, 2543, หน้า 42-43) ประการแรก เสรีภาพ จากการลดบทบาทของรัฐที่มีโครงสร้าง กระบวนการ และพฤติกรรม ที่แทรกแซง สั่งการ บงการ ควบคุม และครอบงำ ทำให้ประชาชนขาด

เสรีภาพ และเน้นการส่งเสริมสนับสนุนเสรีภาพของเอกชนตามกลไกตลาดเพื่อจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล ประการที่สอง ความไม่เสมอภาค จากสมมติฐานที่ว่า ไม่สามารถทำให้ประชาชนทุกคนรวยเท่ากันได้ ทำให้มุ่งเน้นที่ผลประโยชน์สาธารณะ ผลประโยชน์ส่วนรวม การขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับคนเสียเปรียบ คนชายขอบ คนชนบท และคนยากไร้ ในสังคม ประการที่สาม ความยืดหยุ่น จากการลดข้อจำกัดจากกติกา กฎ ระเบียบ และกฎหมาย เพื่อเพิ่มการลงทุนระหว่างประเทศ ไม่มีการประกันค่าจ้าง ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านการพัฒนา ระหว่างประเทศ การค้าระหว่างประเทศ การเงินระหว่างประเทศ การลงทุนระหว่างประเทศ และความช่วยเหลือระหว่างประเทศ

ด้านสังคม กระแสโลกของโลกาภิวัตน์นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงของสังคม จากความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและนวัตกรรม แบ่งเป็นสี่กลุ่มตามแนวคิดของฟรีแมน (Freeman, 1987) ประกอบด้วย (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2543, หน้า 19-41) เทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีชีวภาพ (Biological technology) เทคโนโลยีวัสดุภัณฑ์สมัยใหม่ (New materials technology) และเทคโนโลยีด้านพลังงาน (Energy technology) เทคโนโลยีสารสนเทศ นับเป็นเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงทางสังคมเข้าสู่ช่วงโลกาภิวัตน์ ที่สำคัญจากการสื่อสารระหว่างประเทศ (International communication) ก่อให้เกิดความรู้ ความรู้ลึก ทักษะ ทักษะคิด ค่านิยม ความเชื่อ โลกทัศน์ อุดมการณ์ หรืออื่นใด ร่วมกัน นำไปสู่การถือกำเนิดของหมู่บ้านโลก (Global village) และครอบครัวโลก (Global household) ที่มีวิถีชีวิตระดับมหภาค คล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกัน จากแนวคิดวัตถุนิยมและบริโภคนิยมจากสินค้าและบริการที่มีชื่อเสียง จากตราสินค้า (Brand) ระดับโลก ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ที่สำคัญ คือ วัฒนธรรมประชานิยม (Popular culture) ที่นำพลเมืองสู่วัฒนธรรมแบบตะวันตก ส่วนหนึ่งเท่ากับทำลายแนวคิดเอกลักษณ์ของชาติที่กำหนดจากรัฐหรือศูนย์กลางอำนาจของรัฐ

ความเปลี่ยนแปลงจากโลกาภิวัตน์นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงด้านสังคมที่เน้นสิทธิมนุษยชน (Human rights) และสิ่งแวดล้อม (Environment) จากปัญหาที่เผชิญและมีความต่อเนื่องที่มีแนวโน้มรุนแรง ที่สำคัญ (ธโรธร ผู้ทองคำ, 2551ก, หน้า 2-7) จากความมั่นคงจากการเปลี่ยนแปลงความหมายของความมั่นคงที่เน้นความมั่นคงแบบจารีต (Traditional security) ที่เน้นกำลังพล กำลังรบ การสะสมอาวุธยุทโธปกรณ์ การพัฒนาอาวุธยุทโธปกรณ์ และการพัฒนาขีดความสามารถของกองทัพ เป็นความมั่นคงที่ครอบคลุม (Comprehensive security) หรือความมั่นคงแบบไม่ใช่จารีต (Non-traditional security) ที่เน้นความหมายของความมั่นคงที่ครอบคลุมหลากหลายมิติ ที่สำคัญ คือ ความมั่นคงมนุษย์ (Human security) ความมั่นคงทางการเมือง (Political security) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (Economic security) ความมั่นคงทางสังคม (Social security)

ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental security) ความเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาอุตสาหกรรมและการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองนำไปสู่ปัญหาภาวะโลกร้อน (Global warming) ทำให้เพิ่มความถี่ของภัยธรรมชาติ ที่สำคัญ จากเอลนีโญ และลานีญา ความขัดแย้งระหว่างประเทศและการแสวงหาคุณภาพชีวิตที่ดีนำไปสู่การอพยพประชากรจำนวนมาก พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของหลายประเทศที่สำคัญ คือ ญี่ปุ่น และกลุ่มประเทศแอฟริกาใต้ เวียดนาม การก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) และความยากจนจากหลายสาเหตุ นำไปสู่การกำหนดการประชุมสุดยอดแห่งสหประชาชาติ (United Nations Millennium Summit) ใน ค.ศ. 2000 กำหนดเป้าหมายเป็นสหประชาชาติแห่งการพัฒนา (Millennium Development Goals: MDGs) ของสหประชาชาติ

2. เสรีนิยมใหม่

แนวคิดเสรีนิยมใหม่ (Neoliberalism) นับเป็นแนวคิดที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างกว้างขวาง แนวคิดเสรีนิยมใหม่ คือ การรื้อฟื้นแนวคิดเสรีนิยม (Liberalism) ที่มีความหมายที่ครอบคลุม ประการแรก การรื้อฟื้นแนวคิดเสรีนิยมหรือเสรีนิยมแบบคลาสสิก ประการที่สอง การเป็นแนวคิดเสรีนิยมใหม่ที่มีลักษณะเฉพาะตัว เป็นแนวคิดที่ผสมผสานแนวคิดเศรษฐกิจเสรีนิยมที่เน้นการทำงานของกลไกตลาดหรือกลไกไรรา (Laissez-faire) แนวคิดพาณิชย์นิยม (Mercantilism) แนวคิดสำนักการเงินนิยม (Monetarism) แนวคิดตลาดที่กำหนดตนเอง (Self-regulating market) และแนวคิดฉันทามติวอชิงตัน (Washington Consensus) แนวคิดเสรีนิยมใหม่มีสมมติฐาน (Assumption) คือ ความอยู่ดีกินดีของมนุษย์จะบรรลุได้ด้วยการปล่อยให้กลไกตลาดทำงานด้วยตัวเอง เพื่อให้รัฐที่มีบทบาทนำแทรกแซงน้อยที่สุด การขยายตลาดและกลไกตลาดนำไปสู่ความอยู่ดีกินดีและความมั่งคั่งทางวัตถุของมนุษยชาติ แนวคิดเสรีนิยมใหม่ให้คุณค่า (Value) กับการคงอยู่และการปฏิบัติการตามกลไกตลาดทำให้มีอำนาจนำการประพฤติปฏิบัติทั้งหมดของมนุษย์ แนวคิดเสรีนิยมใหม่ให้คุณค่ากับการตลาด มีการมองประเทศเป็นเสมือนบริษัท นายกรัฐมนตรีเป็นเสมือนประธานกรรมการบริหารบริษัท หรือประธานกรรมการบริษัท มีหน่วยการวิเคราะห์ ที่เปรียบเทียบแนวคิดทฤษฎีด้านการตลาดกับหน่วยการวิเคราะห์ที่เล็กกว่าหรือย่อยลงกว่าระดับประเทศ และระดับปัจเจกบุคคล แนวคิดทฤษฎีด้านการตลาดกับหน่วยการวิเคราะห์ที่เล็กกว่าหรือย่อยลงกว่าระดับประเทศ เป็นระดับรอง ที่สำคัญ คือ ระดับรัฐ มณฑล จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน หน่วยการปกครองทำเสมือนหนึ่งเป็นผู้ประกอบการขายสินค้า การขายทางการตลาดแบ่งเป็นสองแบบ คือ การขายสินค้าและบริการ จากการผลิตสินค้าและบริการ และมีสาระสำคัญที่เชื่อมั่นในเสรีภาพของปัจเจกบุคคล ตลาดเสรี การค้าเสรี กรรมสิทธิ์เอกชน (ภักวดี วีระภาสพงษ์, 2548, หน้า 58-64)

พัฒนาการของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ มาจากความเปลี่ยนแปลงของการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ของโลก ภายหลังจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ (The Great Depression) ในทศวรรษที่ 1930 สงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงทศวรรษที่ 1960 แนวคิดแบบเคนส์และสังคมนิยมประชาธิปไตยมีบทบาทสำคัญในการครอบงำทางเศรษฐกิจ นับเป็นแนวคิดหลักขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ แนวคิดเสรีนิยมหรือตลาดเสรีนับเป็นแนวคิดรอบนอกหรือแนวคิดชายขอบ การเพิ่มข้อจำกัดของการสะสมทุนนับเป็นสาเหตุสำคัญของแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์เปลี่ยนแปลง จากจุดเริ่มต้นนับตั้งแต่ ค.ศ. 1973 และมีจุดเปลี่ยนที่สำคัญระหว่าง ค.ศ. 1978 ถึง 1981 ด้านการเมืองมาจากการก้าวสู่การเป็นผู้นำของประเทศมหาอำนาจ ที่สำคัญ ประกอบด้วย เต็งเสี่ยวผิง เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์ของสาธารณรัฐประชาชนจีนใน ค.ศ. 1978 นางมากาเร็ต แทตเชอร์ นายกรัฐมนตรีของอังกฤษใน ค.ศ. 1979 และนายโรนัลด์ รีแกน ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา ใน ค.ศ. 1981 ด้านเศรษฐกิจ มาจากความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดเสรีนิยมใหม่กับแนวคิดฉันทามติวอชิงตัน (Washington Consensus) แนวคิดฉันทามติวอชิงตัน (Washington Consensus) ก่อตัวและถือกำเนิดนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 มีสาระสำคัญ ประกอบด้วย การเปิดเสรีทางการค้าและการผลักดันการเติบโตจากการส่งออก การเปิดเสรีของตลาดการเงินและการเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างเสรี การกำหนดมาตรการที่เข้มงวดทางการเงินและการคลัง การปฏิรูประบบราชการและการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ และการกำหนดความยืดหยุ่นของตลาดแรงงาน

แนวคิดฉันทามติวอชิงตันมีการทดลองใช้ครั้งแรกในชิลีภายหลังการรัฐประหาร นายซัลวาดอร์ กิเยโมร์ เอเอนเด้ โกเซนเต้ (Salvador Guillermo Allende Gossens) หรือนายซัลวาดอร์ เอเอนเด้ ประธานาธิบดี ใน ค.ศ. 1973 และนำมาสู่การดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี นายพลออกุสโต โจเซรามอน ปิโนเช่ ยูการ์เต (Augusto Jose Ramon Pinochet Ugarte) หรือนายพลออกุสโต ปิโนเช่ นำมาสู่การบทบาทของนายมิลตัน ฟรีดแมน (Milton Friedman) นักเศรษฐศาสตร์สำนักชิคาโก นำไปสู่ข้อเสนอทางเศรษฐกิจจากการปฏิรูปเศรษฐกิจเพื่อพึ่งพาการส่งออก การแปรรูปสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การลดสวัสดิการสังคม และการเปิดเสรีทางการค้า ความสำเร็จจากการเริ่มต้นนำไปสู่การผลักดันของประเทศมหาอำนาจตามฉันทามติวอชิงตันให้เป็นนโยบายสาธารณะทั่วโลก นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980

คลื่นลูกแรกของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ถือกำเนิดในทศวรรษที่ 1980 นับเป็นสงครามอุดมการณ์ที่ประสบความสำเร็จจากการต่อต้านรัฐบาลขนาดใหญ่และการแทรกแซงตลาดของรัฐตามแนวคิดของสำนักเคนส์ ลัทธิเศรษฐกิจแบบบริแกน (Reganomics) ของนายโรนัลด์ รีแกน ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา และลัทธิแทตเชอร์ (Thachernism) ของนางมากาเร็ต แทตเชอร์ นายกรัฐมนตรีอังกฤษ ที่มีค่านิยมที่เน้นการมีรัฐบาลที่เข้มแข็งเพื่อกำหนดนโยบายสาธารณะ

และการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ การลดบทบาทภาครัฐ การลดงบประมาณด้านสวัสดิการสังคมแต่เพิ่มด้านความมั่นคง ที่สำคัญ คือ ด้านการทหาร การปลดปล่อยพลังของผู้ประกอบการของประชาชน แต่มีรายละเอียดที่ของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ที่แตกต่างกัน แนวคิดเสรีนิยมใหม่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางนับตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 1980 จากกลุ่มแนวคิดประชาธิปไตยฝ่ายซ้าย (Democratic left) กำหนดเป็นระเบียบวาระหลักของนโยบายทางการเมืองของกลุ่ม

คลื่นลูกที่สองของเสรีนิยมใหม่ถือกำเนิดในทศวรรษที่ 1990 จากยุทธศาสตร์ที่เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ที่ผสมผสานระหว่างแนวคิดที่เน้นการตลาดกับนโยบายสังคมสายกลางที่ผสมผสานอย่างสร้างสรรค์ จากแนวคิดตลาดแบบโลกนิยม (Market Globalism) ที่เน้น การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจและการหลอมรวมตลาดโลก การไม่ปฏิเสธและฝ่าฝืนแนวคิดโลกาภิวัตน์ โลกาภิวัตน์เป็นปรากฏการณ์ที่ไม่มีใครกำกับและควบคุม โลกาภิวัตน์ทำให้ทุกคนได้รับประโยชน์ และการสนับสนุนการเผยแพร่แนวคิดประชาธิปไตยและเสรีภาพทั่วโลก ของบิล คลินตัน และแนวทางที่สาม (The Third Way) ของโทนี แบลร์ ตามข้อเสนอของแอนโทนี กิดเดนส์ (Anthony Giddens) มีสาระสำคัญ ที่เน้นการรักษาสมดุลระหว่างการกำกับดูแลกับการผ่อนปรนกฎเกณฑ์ระดับระหว่างประเทศ ระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น การรักษาสมดุลระหว่างชีวิตในระบบและนอกระบบ เศรษฐกิจและสังคม แนวคิดตลาดแบบโลกนิยมและแนวทางที่สามแสวงหายุทธวิธีการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจผ่านกลไกตลาดในกรอบจริยธรรมเรื่องความยุติธรรมทางสังคมและสิทธิมนุษยชน เท่ากับแสดงถึงการสิ้นสุดของยุคคุ้มครองทางเศรษฐกิจ ทำให้ไม่มีประเทศใดป้องกันเศรษฐกิจจากพลังของโลกาภิวัตน์ที่บริษัทข้ามชาติขับเคลื่อนต่อไป แต่การขับเคลื่อนตามแนวคิดของลัทธิเศรษฐกิจแบบบริแกนและลัทธิเทรดเซอร์มีอย่างต่อเนื่อง และมีปัญหาความเหลื่อมล้ำที่เพิ่มสูงมากต่อเนื่องภายหลัง แสดงถึงความไม่สมดุลจากแนวคิดเสรีนิยมใหม่ของคลื่นลูกที่สอง แต่แนวคิดโลกนิยมมีบทบาทขับเคลื่อนความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเข้มแข็งจากการเพิ่มผู้บริโภคของประเทศกำลังพัฒนาให้เข้าถึงสินค้าอุปโภคบริโภคราคาถูกลง เท่ากับยกระดับมาตรฐานการครองชีพในภูมิภาคที่สำคัญ

ความเปลี่ยนแปลงจากแนวคิดเสรีนิยมใหม่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจในเอเชีย เป็นการขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอก ถือกำเนิดและเป็นรากฐานที่สำคัญของโลกาภิวัตน์นับเป็นความตั้งใจของผู้นำที่ใ้กลไกตลาดเพื่อสนองตอบต่อเป้าหมายทางการเมือง นับเป็นความเปลี่ยนแปลงตลอดสองทศวรรษสุดท้ายก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 21 แนวคิดเสรีนิยมใหม่มีความเปลี่ยนแปลงตามประเทศแต่ละประเทศที่มีลักษณะเฉพาะตัว ไม่เหมือนกัน ก่อให้เกิดความหลากหลายของการนำแนวคิดเสรีนิยมใหม่ไปปฏิบัติ ก่อให้เกิดความหลากหลายมากกว่าแนวคิดเสรีนิยมใหม่ตามตัวแบบเอกโกลแซกซอน จากตัวอย่างที่สำคัญ คือ

ญี่ปุ่น สาธารณรัฐประชาชนจีน อินเดีย และประเทศไทย การปฏิรูปที่มุ่งเน้นกลไกตลาดของประเทศในแอฟริกาและละตินอเมริกาที่มีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนผ่านพ้นความยากจน ตามแนวคิดของธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ทำให้มีบทบาทช่วยเหลือด้านการเงินกับการกำหนดแผนงานเพื่อปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจนับเป็นมาตรการที่ครอบคลุมอย่างกว้างขวาง นำไปสู่ปัญหาจากรูปแบบและผลลัพธ์ที่แตกต่างจากสูตรสำเร็จของแนวคิดเสรีนิยมใหม่จากปัจจัย บริบท และสภาพแวดล้อม ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่แตกต่างกัน ที่สำคัญคือ กำไรสูงสุด และความเป็นผู้ประกอบการ ไม่ใช่ค่านิยมสำคัญของประเทศกำลังพัฒนาในแอฟริกาและละตินอเมริกา และวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ถือกำเนิดภายหลัง นำไปสู่การตั้งคำถามของประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี และคนสำคัญอื่น ของประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนาที่มีต่อธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศจากแนวคิดเสรีนิยมใหม่ที่มาจากรากฐานอันทามติวอชิงตัน

3. ประชานิยม

ประชานิยม (Populism) มาจากรากศัพท์ภาษาละตินที่หมายถึงประชาชน (Populus) พัฒนาการที่ต่อเนื่องนำไปสู่ความหมายหรือการนิยามที่หลากหลาย ประชานิยมแบ่งความหมายเป็นความหมายทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2549, หน้า 1-23)

ความหมายของประชานิยมทางการเมือง แบ่งตามพื้นที่ หรือประเทศ หรือภูมิภาค หรือทวีป ที่สำคัญ ประกอบด้วย รัสเซีย สหรัฐอเมริกา ประเทศตะวันตกอื่น และละตินอเมริกา

ประชานิยมของรัสเซียถือกำเนิดครั้งแรกระหว่างทศวรรษที่ 1860 ถึง 1870 นับเป็นช่วงศตวรรษที่ 19 มาจากคำว่า Narodnichestvo เป็นขบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมขนาดใหญ่ ประกอบด้วย นิสิตนักศึกษาปัญญาชน เน้นคุณค่ากับเกษตรกรที่เป็นชาวนาที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ทำให้มีบทบาทปลุกกระดม เน้นบทบาทของรัฐพัฒนาชนบท รื้อฟื้นและพัฒนาสหกรณ์บนที่ดินส่วนรวมหรือสาธารณะ เป็นชุมชนปกครองตนเอง นับเป็นการใช้ทุนทางสังคม (Social capital) ของรัสเซียพัฒนาประเทศ แตกต่างจากแนวคิดทุนนิยมและสังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์เท่ากับปฏิเสศทุนนิยมและสังคมนิยม การส่งเสริมสนับสนุนของประชาชนอย่างกว้างขวาง ก่อให้เกิดบุคคลที่เลื่อมใสประชานิยม (Narodniki) แต่ภายหลังเลื่อมความนิยมลง

ประชานิยมของสหรัฐอเมริกาก็ถือกำเนิดจากการเรียกพรรคการเมืองและขบวนการเกษตรกรภาคใต้และตอนกลางของภาคตะวันตก (Midwest) ของสหรัฐอเมริกาช่วงศตวรรษที่ 19 มีการก่อตั้งพรรคประชาชน (People's Party) ใน ค.ศ. 1892 เพื่อเป็นทางเลือกที่สาม เพราะมีสมมติฐานที่กลุ่มนักธุรกิจที่วอลล์สตรีท (Wall Street) ต่างมีอำนาจและอิทธิพลหรือบทบาทนำเหนือพรรครีพับลิกันและพรรคดีโมแครต และเรียกประชาชนที่นิยมพรรคประชาชนว่านักประชานิยม (Populist)

เน้นความสำคัญและปรารถนาการพัฒนาเกษตรกร หากปราศจากการพัฒนาทำให้เกษตรกร กลายเป็นลูกจ้างหรือผู้ขายแรงงานทำให้เป็นปัญหาภัยกับระบอบประชาธิปไตยจากความเป็ผลเมือง การเป็นเกษตรกรที่เป็นอิสระหรืออิสรชนที่ถือครองปัจจัยการผลิต นับเป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่ การพัฒนาประชาธิปไตย ภายหลังกลุ่มประชานิยมของสหรัฐอเมริกาเน้นสามัญชนมากกว่า เกษตรกร

ประชานิยมของประเทศตะวันตกอื่นมาจากแนวคิดพรรคการเมืองจากการสนับสนุนของ ประชาชน ประชาชนที่สงบเงียบและเป็นเสียงข้างมากส่วนใหญ่ (Silent Majority) ปฏิเสธการ สนับสนุนพรรคการเมืองร่วมสมัย เพราะนักการเมืองที่ครองอำนาจในปัจจุบันชาวต่างประเทศเพื่อ การพำนักอาศัยและหางานทำ ก่อให้เกิดปัญหาจากการปรับตัวของผู้อพยพหรือผู้ลี้ภัยและการรักษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม อารยธรรม เดิมของตะวันตก ก่อให้เกิดพรรคการเมือง แนวทางชาตินิยม ขวจัด นาซีใหม่ (Neo-Nazi) มีนโยบายการต่อต้านผู้อพยพหรือผู้ลี้ภัย การ ผสมผสานผู้อพยพหรือผู้ลี้ภัยให้เข้ากับคนพื้นเมืองหรือเป็นยุโรป การจัดสรรสวัสดิการบริการและ สังคมให้กับผู้เสียภาษีที่เป็นคนของประเทศนั้นหรือชาวยุโรปที่ไม่ใช่ผู้อพยพ การรักษาสรรพสิ่งที่ เป็นของประเทศนั้นหรือยุโรป นำไปสู่การถือกำเนิดของพรรคการเมืองแนวประชานิยมจากการ สนับสนุนของประชาชนที่เป็นเสียงส่วนใหญ่แต่ไม่มีบทบาทหรือแสดงบทบาททางการเมือง เป็น ชนชั้นกลาง เป็นกลุ่มคนที่เคยถูกกีดกัน (exclude) ทางการเมือง แต่กลับเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ทำให้รัฐมีบทบาทที่สำคัญทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อเอื้ออำนวยแก่ชนชั้นล่าง คนชายขอบ คนที่ยากจน คนที่ยากไร้ ทำให้แตกต่างจากแนวคิดเศรษฐกิจแบบเคนส์ (Keynesianism) ของจอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ ที่เน้นการแทรกแซงจากการป้องกันปัญหาวิกฤตจากคนว่างงาน หรือทำให้คนมีงาน ทำ

ประชานิยมของละตินอเมริกาถือกำเนิดนับตั้งแต่ระหว่างทศวรรษที่ 1920 ถึง 1930 ที่ สำคัญ คือ อาร์เจนตินาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จากแนวคิดเปโรง (Peronism) จากฮวน โดมิง โก เปโรง ประธานาธิบดี ที่โดดเด่น มีเสน่ห์ มีบารมี มีภาวะผู้นำ เข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว การใช้วาทกรรม ภาษา ถ้อยคำ และสำนวนโวหาร สื่อสารเพื่อสร้างความใกล้ชิดระหว่างประธานาธิบดีกับประชาชน สนับสนุนชนชั้นกลาง คนชายขอบ ที่สำคัญ คือ ชนชั้นล่าง กรรมกร คนยากจน ที่เป็นฐานเสียงที่ สำคัญ ก่อกำเนิดเป็นขบวนการเปโรง นับเป็นขบวนการทางการเมืองที่สนับสนุนนักการเมืองผ่าน การเลือกตั้ง ทำให้เน้นบทบาทของกลุ่ม ขบวนการ องค์กร สถาบัน หน่วยงาน และพรรคการเมือง หรืออื่นใด น้อย แต่เน้นการขึ้นสู่และการครองอำนาจของนักการเมืองแนวประชานิยม เท่ากับ ปฏิเสธการใช้ความรุนแรง การปฏิวัติ การรัฐประหาร หรือการใช้กำลังรูปแบบอื่นเปลี่ยนแปลง ทางการเมืองนอกวิถีประชาธิปไตย และปฏิเสธแนวคิดแบบตะวันตก ที่สำคัญ คือ เสรีนิยม

ประชาธิปไตย สังคมนิยมประชาธิปไตย สังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์ และเผด็จการเบ็ดเสร็จนิยมแบบฟาสซิสต์ แต่เน้นการผสมผสานระหว่างแนวคิดที่หลากหลายและปัจจัย บริบท และสภาพแวดล้อมของประเทศแต่ละประเทศ

ประชานิยมของละตินอเมริกาเน้นการปกครองระบบสาธารณรัฐ (Republic) แบบประธานาธิบดี (Presidential System) ถือกำเนิดจากบุคลิกภาพที่เข้มแข็งของประธานาธิบดีที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี กลยุทธ์ แผนงาน และโครงการจากบทบาทนำของรัฐ ก่อให้เกิดความหลากหลาย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ฮวน โดมิงโก เปรอน ประธานาธิบดีอาร์เจนตินา ที่เน้นแนวคิดฟาสซิสต์และสังคมนิยม ฮูโก ชาเวซ ที่เน้นแนวคิดสังคมนิยมจากการยึดกิจการเอกชนเป็นของรัฐ (Nationalization) อัลแบร์โต ฟุจิโมริ ประธานาธิบดีของเปรู เน้นแนวคิดแบบทุนนิยมและกลไกตลาด และเอกชนจากนักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม มีบทบาทสำคัญ ทำให้ประเทศละตินอเมริกามีประชานิยมฝ่ายซ้ายและประชานิยมฝ่ายขวา และประชาชนคนเมืองและกรรมกรในเมืองต่างสนับสนุนแตกต่างจากประชานิยมของประเทศอื่นที่เป็นเกษตรกรและคนชนบท ทำให้ประชาธิบดีชนะการเลือกตั้งต่อเนื่อง และภายหลังจะพ้นจากตำแหน่งจากวิธีการที่หลากหลาย แต่กลับเข้าสู่อำนาจต่อเนื่องหรือส่งทายาททางการเมืองเป็นตัวแทนเสมอ ทำให้ก้าวเข้าสู่อำนาจจุลวงเป็นส่วนใหญ่ ประชานิยมในลาตินอเมริกานั้นแนวคิดสังคมนิยมจากสวัสดิการสังคม เน้นความมีอยู่ของคนจนเพื่อการเป็นฐานอำนาจทางการเมือง ผ่านระบบอุปถัมภ์กับชนชั้นนำที่มีอำนาจทางการเมือง ทำให้เน้นความสัมพันธ์แนวราบ ความเปลี่ยนแปลงจากโลกาภิวัตน์ทำให้ประชานิยมของลาตินอเมริกายอมรับแนวคิดเสรีนิยมใหม่และฉันทามติวอชิงตัน

ความหมายของประชานิยมทางเศรษฐกิจ เป็นความหมายของประชานิยมที่เน้นการพัฒนาที่ปฏิเสธแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจกระแสหลักแบบตะวันตก ที่เน้นความเป็นอุตสาหกรรม (Industrialization) ความเป็นเมือง (Urbanization) และความเป็นตะวันตก (Westernization) เป็นแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจแบบอเมริกันของสหรัฐอเมริกาที่เป็นตัวแบบกระแสหลักภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่เน้นความเป็นเกษตรกรรม ความเป็นชนบท และความเป็นตะวันออก สหกรณ์นับเป็นตัวอย่างรูปแบบการพัฒนาที่สำคัญ ประชานิยมจากความหมายทางเศรษฐกิจครอบคลุมมากกว่าการจำกัดเฉพาะบทบาทของผู้นำ นำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา และนโยบายสาธารณะ ที่เป็นไปตามแนวคิดประชานิยมทางเศรษฐกิจ ประเทศที่เป็นตัวอย่างที่สำคัญคือ สหภาพโซเวียต โปแลนด์ ฮังการี บัลแกเรีย และโครเอเชีย ในยุโรปตะวันออก ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 ถึง 2 ที่มีพรรคประชาชนหรือพรรคชาวนาถือกำเนิดอย่างกว้างขวาง (Kitching, 1982) สาธารณรัฐประชาชนจีนสมัยเหมาเจ๋อตง และแทนซาเนียสมัยเนเรเร (Nyerere) ภายหลัง

สงครามโลกครั้งที่ 2

ความหมายของประชานิยมทางสังคม เน้นการให้คุณค่ากับชนชั้นล่าง คนชายขอบ คนยาก คนจน คนยากไร้ ถือกำเนิดนับตั้งแต่ยุคคลาสสิกสมัยกรีกนับตั้งแต่ศตวรรษ 5 ก่อนคริสตกาล จากแนวคิดของโสเครติส เพลโต อริสโตเติล ที่เน้นผู้นำมวลชน หรือผู้นำฝูงชน หรือนักปลุกปั่น หรือผู้นำลวง (Demagogue) เป็นบุคคลหรือนักการเมืองที่มีสำนวนโวหาร วาทกรรม หยิบยื่นความต้องการ ความปรารถนา ผลประโยชน์ นโยบายสาธารณะ หรืออื่นใด ให้กับมวลชนหรือฝูงชน เป็นผู้นำประชานิยม (Populist leader) จากนโยบายประชานิยม (Populist policy) การฟื้นฟูศิลปวิทยาการ นับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 15 นำไปสู่การถือกำเนิดของแนวคิดประชาธิปไตยแบบตัวแทน และการถกเถียงสิทธิออกเสียงคะแนนที่เท่าเทียมกัน นำไปสู่ข้อเสนอของ อเล็กซิส เดอ ท็อกเกอร์วิลล์ ที่เน้นบทบาทชนชั้นกลางมีส่วนร่วมทางการเมือง มากกว่าชนชั้นล่างที่เป็นคนส่วนใหญ่และนำประเทศไทยสู่การเป็นทราชย์เสี่ยงข้างมาก จากการส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือ อุปถัมภ์ ชนชั้นล่าง ของผู้นำประชานิยม

แนวทางการศึกษาประชานิยม แบ่งเป็น แนวทางการศึกษาประชานิยมแบบมโนคติ แบบตัวแทนที่เป็นที่นิยม แบบลาคราว แบบเศรษฐกิจสังคม และแบบชาวบ้าน

แนวทางการศึกษาประชานิยมแบบมโนคติ (The ideational approach) เป็นการนิยามประชานิยมว่าเป็นวาทกรรม อุดมการณ์ โลกทัศน์ จากการศึกษาที่เพิ่มเติมเด่นชัดของยุโรปตะวันตก และเพิ่มจำนวนมากขึ้นในยุโรปตะวันออกและอเมริกาเหนือ คุณสมบัติของประชานิยมมาจากการอ้างประชาชน และการประนามชนชั้นนำ นำไปสู่การอธิบายกับแนวคิดชนชั้นนำ (Elitism) กับแนวคิดพหุนิยม (Pluralism) แนวคิดชนชั้นนำมีสมมติฐานว่าการเมืองเป็นเรื่องของชนชั้นนำ เพราะมีความเหนือกว่าทุกด้าน ที่สำคัญ คือ ศีลธรรม วัฒนธรรม และภูมิปัญญา แนวคิดพหุนิยมมีสมมติฐานว่าการเมืองสะท้อนถึงความแตกต่างหลากหลายของกลุ่มทางสังคมที่มีจำนวนมาก ผ่านการประนีประนอม การรวมขอม หรืออื่นใด เป็นเสียงข้างมากหรือนันทามติ แสดงถึงอำนาจที่กระจายออกไป ทำให้ประชานิยมสัมพันธ์กับระบบอุปถัมภ์จากแนวคิดการแลกเปลี่ยนเพื่อชัยชนะจากการเลือกตั้งและการครองอำนาจที่ต่อเนื่อง

แนวทางการศึกษาประชานิยมแบบตัวแทนที่เป็นที่นิยม (The popular agency approach) เป็นประชานิยมที่ถือเป็นวิถีประชาธิปไตยที่สถาปนาจากประชาชน ถือกำเนิดจากประชานิยมในสหรัฐอเมริกา นับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นแนวทางการศึกษาที่ให้คุณค่ากับประชาชนที่เป็นขบวนการประชาชน ขบวนการมวลชน ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม นับเป็นประชาสังคมที่เป็นตัวแสดงเป็นพลังขับเคลื่อนประเทศสู่การพัฒนาประชาธิปไตยตามตัวแบบชุมชนนิยม

แนวทางการศึกษาประชานิยมแบบลาคราว (The Laclauan approach) นับเป็นการศึกษาที่สำคัญจากการศึกษาเชิงวิพากษ์ (Critical studies) มีสมมติฐานที่สำคัญ คือ ประชานิยมเป็นสารัตถะทางการเมือง และพลังปลดปล่อยที่สำคัญ ปัญหาของระบอบเสรีประชาธิปไตย (Liberal democracy) นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงเป็นประชาธิปไตยแบบรุนแรง (Radical democracy) ที่มีประชานิยมเป็นกุญแจสำคัญ จากการนำความขัดแย้งกลับสู่การเมืองและเสริมสร้างการขับเคลื่อนภาคส่วนทุกภาคส่วนของสังคมที่ถูกกีดกันจากการกำหนดเป้าหมายสู่การเปลี่ยนเป็นสถานะเดิม

แนวทางการศึกษาประชานิยมแบบเศรษฐกิจสังคม (The socio-economic approach) นับเป็นแนวทางที่ครอบงำการศึกษาประชานิยมลาตินอเมริกาอย่างต่อเนื่องระหว่างทศวรรษที่ 1980 และ 1990 จากแนวคิดของรูดีเกอร์ ดอร์นบุง และเจฟฟรีย์ แซกส์ นักเศรษฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียง ที่มีสมมติฐานว่าประชานิยมเป็นนโยบายเศรษฐกิจที่ขาดความรับผิดชอบระยะที่หนึ่งจากการใช้จ่ายงบประมาณจำนวนมากที่มาจากภาษีที่ขูดรีดจากต่างประเทศ และระยะที่สองจากการเผชิญภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรง (Hyperinflation) นำไปสู่การปรับตัวทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง ก่อให้เกิดแนวคิดเศรษฐศาสตร์ประชานิยม (Populist economics) ที่หมายถึงหลักของนโยบายทางการเมืองที่ขาดความรับผิดชอบเพราะเป็นปัญหาจากการกระจายความมั่งคั่งและการใช้จ่ายงบประมาณที่มากเกินไป การสนับสนุนแนวคิดเสรีนิยมใหม่นำมาสู่การสูญเสียการสนับสนุนจากนักประชานิยมรุ่นหลัง แนวทางการศึกษาประชานิยมระยะหลัง นับเป็นยุทธศาสตร์ทางการเมืองที่สำคัญ มาจากผู้นำทางการเมืองที่ปกครองและบริหารประเทศบนพื้นฐานการสนับสนุนของผู้สนับสนุน บริวาร ผู้ถูกอุปถัมภ์ ปราศจากการประสานจากสถาบันอื่น ทำให้เป็นแนวทางการศึกษาที่เป็นที่ยอมรับในสังคมนอกตะวันตก ที่สำคัญ คือ ลาตินอเมริกา และมีนัยจากการถือกำเนิดของบุคคลที่เข้มแข็ง มีบารมีมากล้น และรวมศูนย์ของตนเองกับข้าราชการสายสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกับมวลชน ทำให้ความยั่งยืนของประชานิยมมาจากการครองอำนาจของผู้นำหรือตัวแทน ที่นำไปสู่ความขัดแย้งในสังคม

แนวทางการศึกษาประชานิยมแบบชาวบ้าน (Folkloric style of politics) เป็นแนวทางการศึกษาที่ผู้นำทางการเมืองและพรรคที่สนับสนุนขับเคลื่อนมวลชน นับเป็นแนวทางการศึกษาที่เป็นที่นิยมและยอมรับจากการศึกษาด้านการสื่อสาร ที่สำคัญ คือ การสื่อสารทางการเมืองประชานิยมนับเป็นพฤติกรรมทางการเมืองแบบมือสมัครเล่น ไม่เป็นมืออาชีพ มุ่งดึงดูดความสนใจของสื่อมวลชนและการสนับสนุนจากมวลชนให้สูงสุด จากเสื้อผ้า หน้าตา ทรงผม ที่สำคัญ คือ คำพูด วาทกรรม สำนวน โวหาร นอกหรือแตกต่างจากขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมเดิมที่สำคัญ เป็นผู้นำที่ยืนหยัดเคียงข้างประชาชน ต่อต้านและคัดค้านชนชั้นนำ

4. การจัดการภาครัฐแนวใหม่

ความเปลี่ยนแปลงของระบบราชการถือกำเนิดภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จากปัจจัยด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ด้านการเมือง ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ มาจากการผ่านพ้นการเป็นอาณานิคมสู่การเป็นประเทศเอกราช ทำให้ประเทศทั้งหลายต่างปรารถนาและต้องการพัฒนาประเทศ ความปรารถนาและความต้องการการขยายอำนาจและบทบาทของภาครัฐ ที่สำคัญคือ รัฐบาล จากการขยายขอบเขตอำนาจหน้าที่ของรัฐครอบคลุมงานด้านเศรษฐกิจและสังคม จากงานที่มุ่งเน้นด้านการทหารและการป้องกันประเทศ การต่างประเทศ การเก็บภาษีอากร การเงินการคลัง และการงบประมาณ เป็นการทำหน้าที่ครอบคลุมกิจกรรมทุกอย่างในรัฐ ส่งผลให้ระบบราชการขยายตัวอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง ด้านเศรษฐกิจ แนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบเคนส์ (Keynesianism) ของจอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes) นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบล ศาสตราจารย์ด้านเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ แทนที่แนวคิดเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมของอดัม สมิท ที่เน้นบทบาทของรัฐแทรกแซงเศรษฐกิจ จากนโยบายการเงินที่เน้นอัตราดอกเบี้ย และนโยบายการคลังที่เน้นงบประมาณและอัตราภาษี เพื่อฟื้นฟูประเทศภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ก่อให้เกิดแผนมาร์แชล (Marshall plan) ผ่านธนาคารเพื่อการบูรณะฟื้นฟูและพัฒนา (International Bank for Reconstruction and Development: IBRD) เพื่อฟื้นฟูประเทศในยุโรปที่เป็นสมรภูมิช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ก่อให้เกิดเป็นธนาคารโลก (World Bank) ที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ บนสมมติฐานของเคนส์ที่แพร่ขยายทำให้ระบบราชการขยายตัวอย่างกว้างขวางนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1950 เพื่อแก้ปัญหาที่หลากหลาย ด้านสังคม มาจากความปรารถนาของสังคม ของประชาชน ที่ต้องการรับบริการจากรัฐ ทำให้ระบบราชการขยายตัวเพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชน

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญถือกำเนิดช่วงทศวรรษที่ 1970 จากความเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม ความเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง ที่สำคัญ มาจากการถือกำเนิดของแนวคิดการปกครองชีวญาณ (Governmentalities) ตามแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) เป็น โครงสร้าง กระบวนการ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน ยุทธวิธี และกลยุทธ์ ของการปกครอง บนสมมติฐาน ตรรกะ และความสัมพันธ์ทางอำนาจแบบใดแบบหนึ่ง รากฐานการปกครองแบบชีวญาณของแนวคิดเสรีนิยมใหม่มาจากค่านิยมของผู้ประกอบการ ที่สำคัญคือ ความสามารถด้านการแข่งขัน การเน้นผลประโยชน์ส่วนตัว การเสริมอำนาจให้ปัจเจกชน การกระจายอำนาจ ที่สำคัญคือ การกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น เพราะมีสมมติฐานว่าตลาดเสรีที่กำกับตนเองนับเป็นรูปแบบการปกครองที่เหมาะสมรูปแบบเดียว การนำนวัตกรรมจากภาคธุรกิจเอกชนและการพาณิชย์กรรมเพื่อเป็นเครื่องมือปกครอง ที่สำคัญคือ การกำหนดแผน

ยุทธศาสตร์ การบริหารสู่ความเป็นเลิศ การบริหารความเสี่ยง การสร้างส่วนเกินทางเศรษฐกิจ การวิเคราะห์ต้นทุนผลได้ การลดขนาดการบริหารรัฐกิจ ทำให้วิถีการปกครองแบบชีวญาณตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่มุ่งเน้นข้าราชการให้มีจิตวิญญาณแบบผู้ประกอบการ เป็นตัวแสดงที่เน้นผลประโยชน์ส่วนตัวผ่านตลาดและความสำเร็จทางการเงินจากการปรับขนาดภาครัฐลดลง

ด้านเศรษฐกิจ วิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่ 1 ใน ค.ศ. 1973 และครั้งที่ 2 ใน ค.ศ. 1979 นำไปสู่ความตกต่ำทางเศรษฐกิจทั่วโลกอย่างกว้างขวาง นำไปสู่ปัญหาของระบบราชการที่มีขนาดใหญ่จากการขยายอำนาจหน้าที่และบทบาทตามแนวคิดของเคนส์ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ความถดถอยทางเศรษฐกิจทำให้รายได้ของรัฐบาลลดลง แต่รายจ่ายกลับเพิ่มมากขึ้น ทำให้รัฐบาลของประเทศหลายประเทศจัดสรรงบประมาณแบบขาดดุล ที่สำคัญคือ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ แคนาดา การเพิ่มขึ้นของข้อจำกัดทางการเงินนับเป็นแรงกดดันที่ส่งผลต่อรัฐบาลบริหารจัดการด้านเศรษฐกิจ ที่เชื่อมโยง เกี่ยวพันกันอย่างกว้างขวาง ก่อให้เกิดปัญหาด้านการขาดดุลการชำระเงิน การขาดดุลการค้า การจ้างงาน และการขาดดุลงบประมาณที่เพิ่มมากขึ้น และทวีความรุนแรงอย่างมาก การเผชิญปัญหาทางเศรษฐกิจที่สลับซับซ้อนจากภาวะเงินเฟ้อ ภาวะเงินฝืด การว่างงาน การขาดดุลงบประมาณ การขาดดุลการค้า การขาดดุลการชำระเงิน นับเป็นภาวะเศรษฐกิจที่ชะงักงันพร้อมกัน ทำให้ปัญหาทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น นับเป็นปัญหาด้านการเงิน (Financial problem) ที่รัฐบาลสมัยใหม่เผชิญ (Peter, 1995, pp. 5-11 อ้างถึงใน เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, 2546, หน้า 224-225)

ด้านสังคม การขยายบทบาทของระบบราชการที่เสมือนเป็นรัฐบาลหรือการปกครองขนาดใหญ่ (Big government) ก่อให้เกิดคำถามกับสังคม ถึงประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ การประหยัด และความคุ้มค่า ของการใช้จ่ายงบประมาณประจำปี ที่สำคัญ จากการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ส่วนมากมาจากภาษีที่ประชาชนที่จำนวนมาจากชนชั้นกลางจ่าย ความล้มเหลวจากภาครัฐเพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชนแสดงถึงปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อบริหารจัดการการใช้จ่ายของรัฐบาล นับเป็นเวลาเดียวกับที่รัฐบาลต้องสนับสนุนสวัสดิการสังคม บริการสาธารณะหลากหลายรูปแบบ เพื่อสนองตอบต่อประชาชนที่เป็นชนชั้นล่างหรือกรรมกรและเกษตรกร นับเป็นแรงกดดันที่สำคัญ ที่เป็นข้อจำกัดที่สำคัญระหว่างแนวทางทุนนิยมที่ใช้กลไกตลาดกับสังคมนิยมที่ใช้สวัสดิการสังคม นับเป็นปัญหาที่สลับซับซ้อนกว่าเดิมมาก นับเป็นปัญหาที่ยากลำบากสำหรับการแก้ปัญหา (Difficult problem) (Peter, 1995, pp. 5-11 อ้างถึงใน เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, 2546, หน้า 226-227)

ปัญหาอุปสรรคและวิกฤตการณ์ที่ถือกำเนิดนำมาสู่แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ หรือการจัดการสาธารณะแนวใหม่ การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) คือ การนำแนวคิดเอกชนมาปรับใช้เพื่อการปฏิรูประบบราชการ ถือกำเนิดมานับตั้งแต่ทศวรรษที่

1980 จากชัยชนะของของพรรคการเมืองแนวอนุรักษ์นิยมหรือฝ่ายขวาและพรรคการเมืองแนวสังคมนิยมหรือฝ่ายซ้าย นำไปสู่การปฏิรูประบบราชการขนาดใหญ่ ที่สำคัญ รัฐบาลจากพรรคการเมืองแนวสังคมนิยมหรือฝ่ายซ้าย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ นิวซีแลนด์ มอบอำนาจให้กับภาคเอกชนมากกว่ารัฐบาลจากพรรคการเมืองแนวอนุรักษ์นิยมหรือฝ่ายขวา การปฏิรูประบบราชการตามแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่มีสมมติฐานว่า การปฏิบัติของภาครัฐหรือระบบราชการตามภาคเอกชน ก่อให้เกิดการปรับปรุงและแก้ปัญหการบริหารงานภาครัฐผ่านระบบราชการ นำไปสู่เป้าหมายสำคัญ คือ การเพิ่มประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และประชาธิปไตย ของรัฐบาลและระบบราชการ (เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, 2546, หน้า 228-229)

สาระสำคัญของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, 2546, หน้า 228-230) คือ การปรับปรุงระบบบริหารที่เป็นมิตรกับลูกค้าและพนักงาน จากบทบาทของรัฐบาลที่กระตุ้นให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐอื่นปฏิบัติต่อประชาชนเหมือนลูกค้าที่ปฏิบัติในภาคเอกชน การกำหนดให้ลูกค้าเลือกบริการที่หลากหลายจากภาครัฐ เพื่อทำลายการผูกขาดของรัฐที่มีมาอย่างยาวนาน จากวิธีการสำคัญ คือ การแยกหน่วยงานขนาดใหญ่ให้เป็นหน่วยงานที่เป็นอิสระจำนวนมาก การใช้เครื่องมือเพื่อกำหนดทางเลือกให้กับประชาชน ที่สำคัญ คือ การให้สิทธิเพื่อรับบริการ (Vouchers) การสร้างการแข่งขันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และการแข่งขันกับภาคเอกชน การปฏิรูประบบราชการแนวใหม่มุ่งเน้นการลดลำดับชั้นการบังคับบัญชา การเพิ่มอำนาจการตัดสินใจของบุคคลระดับล่างเพื่อรับผิดชอบต่อการกิจและหน้าที่ แตกต่างจากอดีตที่การตัดสินใจระดับปฏิบัติงานอยู่ระดับอื่น มีการใช้วัฒนธรรมที่เข้มแข็งขององค์กรเป็นเครื่องมือกำกับ การมอบหมายให้พนักงานระดับล่างทำให้ไม่ต้องมีผู้บริหารระดับล่าง พนักงานทุกระดับมีคุณค่าและปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จากการปรับปรุงคุณภาพการบริการภาครัฐที่มีเป้าหมายเพื่อเป็นมิตรกับลูกค้าและพนักงาน จากการนำเทคนิคการจัดการคุณภาพ (Total Quality Management: TQM) ของภาคเอกชนมาประยุกต์ เพื่อให้พนักงานมีส่วนร่วมเสนอแนะปรับปรุงองค์กร เท่ากับเพิ่มประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และประหยัด กับองค์กร และการเพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อภาครัฐ (Peter, 1995, pp. 11-13 อ้างถึงใน เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, 2546, หน้า 230)

จุดเด่นของแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ คือ การนำแนวคิดเสรีนิยมใหม่เป็นรากฐานทางความคิดของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ การเพิ่มประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และประหยัด แก่ระบบราชการ นำไปสู่การถือกำเนิดตัวแบบที่หลากหลาย ที่สำคัญ คือ ตัวแบบอังกฤษกับตัวแบบสหรัฐอเมริกา จุดค้อยของแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ มาจากการตั้งคำถามจากการนำแนวคิดภาคเอกชนประยุกต์กับภาครัฐผ่านระบบราชการ ที่สำคัญ การบริการสาธารณะ

มุ่งเน้นต้นทุนผลได้มากกว่าต้นทุนกำไร เน้นภาคสังคมมากกว่าการตลาด เน้นการสนับสนุนการแทรกแซงเศรษฐกิจเพื่อบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมมากกว่ากลไกตลาด และเน้นกระบวนการมากกว่าผลลัพธ์ การแสวงหาผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตัวอย่างที่สำคัญคือนักการเมือง ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ พ่อค้าธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม และชนชั้นนำอื่นทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จากการการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ทั้งหมดนำไปสู่เป้าหมายวัตถุประสงค์ ที่ต้องการและปรารถนามากน้อยเพียงใด จากรัฐบาลอนุรักษ์นิยมของประเทศหลายประเทศที่เข้มงวดการใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดินแต่การขาดดุลงบประมาณกลับไม่ลดลง นับเป็นตัวอย่างที่สำคัญ (เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, 2556)

การจัดการภาครัฐแนวใหม่นับเป็นแนวคิดที่แพร่ขยายอย่างกว้างขวางและครอบงำระบบราชการทั่วโลกนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 จากตัวแบบของอังกฤษและสหรัฐอเมริกา การจัดการภาครัฐแนวใหม่ตามตัวแบบอังกฤษ ถือกำเนิดภายหลังการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนางมาการีต แทตเชอร์ (ค.ศ. 1979 ถึง 1990) หัวหน้าพรรคอนุรักษนิยม มาจากสมมติฐานว่า ภาคเอกชนต้องมีบทบาทสร้างความมั่งคั่งแทนรัฐ เพื่อลดการเสียภาษี นำไปสู่การถือกำเนิดของระบอบแทตเชอร์ (Thatcherism) จากปัจจัย บริบท และสภาพแวดล้อม ต่อเนื่องจากรัฐบาลนายจิม คาลาฮาน (Jim Callaghan) นายกรัฐมนตรีจากพรรคแรงงาน (ค.ศ. 1976 ถึง 1979) ที่มีปัญหาภาวะเงินเฟ้อ และรายจ่ายรัฐบาลสูงกว่าร้อยละ 49 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ จากผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างรัฐบาลและสหภาพแรงงานที่เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่สำคัญ วิธีการสำคัญ คือ การลดรายจ่ายสาธารณะและกิจกรรมภาครัฐทั้งหมด จากยุทธวิธีสำคัญ (Isaac-Henry, Painter & Barnes, 1993, pp. 30-31 อ้างถึงใน เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, 2556, หน้า 51-53) คือ 1. การเน้นประสิทธิภาพจากการลดข้าราชการจากจำนวน 734,000 คน ใน ค.ศ. 1979 เหลือจำนวน 567,000 คน ใน ค.ศ. 1990 เพื่อลดความสูญเสียชีวิต การขาดประสิทธิภาพ และความซ้ำซ้อน การจัดตั้งการจัดการการเงิน (Financial management initiative) เพื่อส่งเสริมการกระจายอำนาจการบริการ และลดค่าใช้จ่ายที่ไม่คุ้มค่าลง ทำให้เป็นปัญหากับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับท้องถิ่น และการจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบภายใน (Audit commission) เพื่อขับเคลื่อนความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของท้องถิ่น 2. การสร้างระบบตลาดหรือการค้า (Commercialism) เป็นการนำหลักการตลาดมาใช้ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ กระทรวงต้องรับผิดชอบธุรกิจบริการทุกด้าน การสร้างระบบตลาดภายในการบริการสาธารณสุขมูลฐาน 3. การสร้างความรับผิดชอบ เน้นความคุ้มค่าของการลงทุน ทำให้ผู้ให้บริการและผู้ใช้งบประมาณรับผิดชอบต่อตลาดและอุปสงค์ของลูกค้าหรือผู้รับบริการ

การจัดการภาครัฐแนวใหม่ตามตัวแบบสหรัฐอเมริกา มีความต่อเนื่องและโดดเด่นสมัยนายบิล คลินตัน ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1993 ถึง 2001) จากบทบาทของนายอัล

กอร์ (Al Gore) รองประธานาธิบดี ที่มีบทบาทสำคัญจากการนำหลักการบริหารภาครัฐแนวใหม่ ที่พัฒนามาจากแนวคิดการปกครองแบบชีวญาณ มาใช้จนมีชื่อเสียง จากการบังคับให้หน่วยงานภาครัฐจำนวนมากอยู่ภายใต้การตรวจสอบผลการปฏิบัติงานระดับชาติ (National Performance Review) เพื่อตัดความสูญเปล่าที่ถือกำเนิดในรัฐบาล การเพิ่มประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และความรับผิดชอบต่อการบริหารงานสาธารณะ (สเตเกอร์ และรวี, 2559, หน้า 16-17) การจัดการภาครัฐแนวใหม่ตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่นำไปสู่การปฏิรูประบบราชการ ที่กำหนดเป็นโครงสร้าง กระบวนการ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน ยุทธวิธี กลยุทธ์ ที่สำคัญ (Osborne & Gaebler, 1992) คือ ภาครัฐทำหน้าที่กระตุ้น (Catalytic government) การให้ชุมชนเป็นเจ้าของภาครัฐ (Community-own government) ภาครัฐทำหน้าที่แข่งขัน (Competitive government) ภาครัฐบาลขับเคลื่อนด้วยพันธกิจ (Mission-driven government) ภาครัฐเน้นที่ผลลัพธ์ (Result-oriented government) ภาครัฐขับเคลื่อนด้วยลูกค้า (Customer-driven government) ภาครัฐมุ่งเน้นการหารายได้ (Enterprising government) ภาครัฐเน้นการคาดการณ์ถึงอนาคต (Anticipatory government) ภาครัฐเน้นกระจายอำนาจ (Decentralization government) และภาครัฐเน้นการตลาด (Market-oriented government)

กรอบการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) มุ่งอธิบายและวิเคราะห์ตามแนวคิด ที่สำคัญ คือ 1. สังคมการเมือง สังคมการเมืองนับเป็นองค์รวมระดับมหภาคที่สัมพันธ์กับการเมืองการปกครอง ที่สำคัญ คือ ระบอบการปกครอง รัฐธรรมนูญ สถาบันทางการเมือง และกระบวนการทางการเมือง ที่เป็นการรวมกลุ่ม เป็นกลุ่ม องค์การ หน่วยงาน สถาบัน หรืออื่นใด เพื่อให้ได้อำนาจการจัดสรรแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่า ผ่านสถาบันทางการเมือง ที่สำคัญ คือ รัฐบาล รัฐสภา พรรคการเมือง และระบบราชการ จากการกำหนดนโยบายสาธารณะ และระบบราชการทำหน้าที่นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เพื่อผลประโยชน์สาธารณะ และกระบวนการทางการเมือง ที่สำคัญ คือ การเลือกตั้ง และประชาสังคม ที่มีบทบาทที่สำคัญ สังคมการเมืองเชื่อมโยงกับโครงข่ายการปกครอง ประกอบด้วย (ก) ระบอบการปกครอง ที่มีสมัชชา นายทักษิณ ชินวัตร ที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา แต่มีรายละเอียดที่สำคัญหลายประการที่มีความโน้มเอียงเป็นระบอบอำนาจนิยม ประชาธิปไตยที่ไม่เสรี ก่อให้เกิดระบอบทักษิณ (Thaksin regime) ภายหลัง (ข) รัฐธรรมนูญ ที่มีความเป็นประชาธิปไตยสูงแต่กลับก่อให้เกิดการใช้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่เป็นปัญหาทางการเมืองภายหลัง (ค) สถาบันทางการเมือง ที่มีจุดเน้นที่มีความเปลี่ยนแปลง ที่สำคัญ คือ รัฐบาล รัฐสภา พรรคการเมือง และระบบราชการ และ (ง) กระบวนการทางการเมือง ที่สำคัญ คือ การเลือกตั้ง และเกี่ยวข้องกับประชาสังคม

กรอบแนวคิดการวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) ส่วนหนึ่งมุ่งเน้นการอธิบายและวิเคราะห์สังคมการเมือง แบ่งเป็นสามส่วน ประกอบด้วย

1. ปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) เป็นการพรรณนาวิเคราะห์ปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) แบ่งออกเป็นสองส่วน คือ ปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน

ปัจจัยภายนอก แบ่งเป็นสามส่วน คือ 1. ด้านการเมือง คือ ความล้มเหลวของประชาธิปไตยแบบตัวแทน นำมาสู่การแพร่ขยายแนวคิดประชาธิปไตยนำไปสู่การปฏิรูปการเมือง (Political reformation) การจรรโลงประชาธิปไตย (Democratization) การสร้างประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง (Consolidating Democracy) นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศหลายประเทศ 2. ด้านเศรษฐกิจ คือ การแพร่ขยายของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ จากสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 และ 1980 ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจระหว่างประเทศ คือ การพัฒนาระหว่างประเทศ การค้าระหว่างประเทศ การเงินระหว่างประเทศ การลงทุนระหว่างประเทศ และความช่วยเหลือระหว่างประเทศ 3. ด้านสังคม เป็นความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การขยายตัวของทุน การขยายตัวของชนชั้นกลาง การแพร่ขยายของแนวคิดประชานิยม ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านสังคม

ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย 1. ด้านการเมือง ที่สำคัญ คือ การมุ่งเน้นอธิบายและวิเคราะห์ ปัจจัย สภาพแวดล้อม และบริบททางเมือง ของการปฏิรูปการเมือง ตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) นำไปสู่การถือกำเนิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ พ.ศ. 2540 เน้นเฉพาะส่วนที่สัมพันธ์กับสถาบันและกระบวนการทางการเมืองของการวิจัย 2. ด้านเศรษฐกิจ ที่สำคัญ คือ การถือกำเนิดของวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 นำไปสู่การล่มสลายทางเศรษฐกิจ และการขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ 3. ด้านสังคม จากการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ผิดพลาด ทำให้เป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างเมือง ชนชั้นกลาง และภาคอุตสาหกรรม กับชนบท ชนชั้นล่าง และภาคเกษตรกรรม

2. สาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 เป็นการพรรณนาวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร แบ่งเป็นจำนวน 6 ส่วน คือ พรรคการเมือง การเลือกตั้ง รัฐสภา รัฐบาล ระบบราชการ และประชาสังคม กล่าวคือ จากพรรคการเมือง มาจากการก่อตั้งพรรคไทยรักไทย แตกต่างจากพรรคการเมืองอื่นอย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลต่อชัยชนะของพรรคในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และ 2548 จากความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญของพรรคไทยรักไทย ทำให้

สภาผู้แทนราษฎรมีความเปลี่ยนแปลงส่วนหนึ่ง และไม่แตกต่างจากเดิมส่วนหนึ่ง การครองเสียงข้างมากของพรรคไทยรักไทยเป็นแกนนำที่ร่วมมือกับพรรคการเมืองอื่นจัดตั้งรัฐบาล ทำให้นายทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคไทยรักไทย ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มีรัฐมนตรีที่เป็นส่วนสำคัญ และมีบทบาทขับเคลื่อนจากการกำหนดนโยบายพรรคให้เป็นนโยบายสาธารณะ การสนองตอบต่อนโยบายสาธารณะของระบบราชการที่เป็นเคชปัญหาอุปสรรคนำไปสู่การปฏิรูประบบราชการ เพื่อเป็นเครื่องมือ กลไก ขับเคลื่อน การนำนโยบายไปปฏิบัติตามนโยบายสาธารณะและยุทธศาสตร์ของรัฐบาล ตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่และประชานิยม นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงของประชาชน ประชาสังคม ภาคประชาชน และภาคประชาสังคม ที่สนับสนุนและต่อต้านนายทักษิณ ชินวัตร รัฐบาล และพรรคไทยรักไทย

3. ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 เป็นการพรรณนาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร จากชัยชนะของพรรคไทยรักไทย การครองเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรของพรรคไทยรักไทย และการกำหนดนโยบายสาธารณะตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่และประชานิยม การปฏิรูประบบราชการที่เป็นเครื่องมือและกลไกสำคัญของรัฐ การสนับสนุนของประชาชน ภาคประชาชน ประชาสังคม และภาคประชาสังคม จำนวนหนึ่ง นำไปสู่การสถาปนาระบอบทักษิณ (Thaksin regime) ที่ถอยห่างจากแนวคิดประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม หรือเสรีนิยมประชาธิปไตย (liberal democracy) จนก้าวสู่ประชาธิปไตยที่ไม่เสรี (illiberal democracy) ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองจากสถาบันและกระบวนการทางการเมือง ที่สำคัญ คือ พรรคการเมือง การเลือกตั้ง รัฐสภา รัฐบาล ระบบราชการ และประชาสังคม ด้านเศรษฐกิจ จากแนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบทักษิณหรือทักษิณนิคม และด้านสังคม นำมาสู่การต่อต้านจากประชาสังคมอย่างกว้างขวาง

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

พรใจ ลีทองอินทร์ (2545) ศึกษาเรื่อง การสถาปนาอำนาจของประชาชนในระดับรากหญ้า สรุปว่าปฏิบัติการทางอำนาจของขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนระดับรากหญ้าวิเคราะห์ภายใต้ความเชื่อพื้นฐานว่า การกักขังความหมายของการเมืองไว้กับอัตลักษณ์และความหมายของการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเสรีนิยมที่ถูกสถาปนาขึ้น ไม่อาจทำให้เราเข้าใจปฏิบัติการทางอำนาจของประชาชนระดับรากหญ้าได้ เนื่องจากกฎเกณฑ์และกติกาถูกสถาปนาขึ้นจะกลายเป็นเส้นแบ่งหรือตัวกำหนดความหมายของการกระทำทางการเมืองที่ขอบธรรมหรือไม่ขอบธรรม การศึกษานี้ได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ด้วยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีจาก

สาขาวิชาต่าง ๆ โดยเลือกปฏิบัติการของขบวนการเคลื่อนไหวของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนปากมูลเป็นสนามในการศึกษา และนำข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและอื่น ๆ มาวิเคราะห์ร่วม เพื่อสืบค้นให้เห็นถึงกระบวนการสร้างอัตลักษณ์และความหมายของการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทย กฎเกณฑ์และกติกาของการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเสรีนิยมที่ครองพื้นที่อยู่ ปิดกั้นและเบียดขับประชาชนในระดับรากหญ้าให้มีพื้นที่ทางการเมืองอยู่เพียงชายขอบ เพื่อปกป้องสิทธิและวิถีการใช้ประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติ ประชาชนในระดับรากหญ้าจึงต้องสรรค์สร้างอำนาจหรือสร้างการเมืองขึ้นมาผ่านการสร้างความหมายของสิทธิชุดใหม่ เพื่อเปิดพื้นที่ให้ตนเองมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยไม่ถูกเขี่ยให้ไปอยู่ที่ริมขอบอำนาจและถูกบังคับให้ยอมรับชะตากรรมที่ตนเองไม่มีส่วนในการกำหนด

ทวิศักดิ์ สุรชาติธำรงรัตน์ (2550) ศึกษาเรื่อง รัฐทุนนิยมประชาธิปไตยชนชั้นกระฎุมพีไทย พ.ศ. 2535-2548: รัฐในฐานะเครื่องมือแห่งชนชั้นการครอบงำ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนของรัฐไทยในช่วงเวลาดังกล่าว โดยมีได้เจาะจงศึกษารัฐบาลใดรัฐบาลหนึ่งเป็นการเฉพาะหรือการศึกษาตัวผู้นำในฐานะปัจเจก กล่าวอีกอย่างหนึ่ง คือ เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ของรัฐไทยโดยมีรัฐเป็นตัวเดินเรื่องตามกรอบสำนักมาร์กซิสต์ ทั้งนี้ผู้เขียนได้เสนอตัวแบบรัฐในนาม “รัฐทุนนิยมประชาธิปไตยชนชั้นกระฎุมพี” โดยวางอยู่บนสมมติฐานว่าการเปลี่ยนแปลงของพลังการผลิตและผลแห่งการต่อสู้ทางชนชั้น คือ เงื่อนไขการก่อตัวของรัฐทุนนิยมประชาธิปไตยชนชั้นกระฎุมพี ปี พ.ศ. 2535-2548 หลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 ได้ปลดปล่อยพลังการผลิตอย่างก้าวกระโดด บรรยากาศทางการเมืองประชาธิปไตยเป็นเงื่อนไขให้กระฎุมพีเอกชนได้ยกระดับพลังการผลิตที่ก้าวหน้าวางรากฐานการผลิตรองรับทุนนิยมโลกาภิวัตน์ การจัดระเบียบเศรษฐกิจใหม่ได้กระทำอย่างรีบเร่ง พร้อมกันนี้จำเป็นต้องสร้างพันธมิตรทางชนชั้นกับชนชั้นกลาง ชนชั้นกรรมาชีพ และการจัดโครงสร้างทางการเมืองใหม่ ผ่านกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 เพื่อรองรับความชอบธรรมของรูปแบบรัฐประชาธิปไตยกระฎุมพี อย่างไรก็ตาม เส้นทางของกระฎุมพีเอกชน พ.ศ. 2535-2548 หากใช้ทฤษฎีใหม่ พลังความขัดแย้งทางชนชั้นได้ปะทุขึ้นในหลายมิติ ตัวแบบรัฐทุนนิยมประชาธิปไตยชนชั้นกระฎุมพี มิได้เพียงเปิดกว้างให้กับชนชั้นกระฎุมพีได้แสวงหาประโยชน์จากการทุจริตและสะสมทุน แต่ก็ได้สร้างเงื่อนไขความเข้มแข็งให้แก่การต่อสู้ภาคประชาชนด้วย กล่าวคือ ชนชั้นกรรมาชีพและชนชั้นผู้ถูกทุจริตทั้งหมด ได้ยกระดับการต่อสู้ทางชนชั้น จนชนชั้นกระฎุมพีเอกชนจำเป็นต้องประนีประนอมผลประโยชน์ทางชนชั้นผ่านนโยบายประชานิยมในที่สุด ทั้งนี้เพื่อเวลาเพื่อสร้างเงื่อนไขของการผลิตซ้ำและแสวงหาส่วนเกินทางเศรษฐกิจต่อรัฐไทยต่อไป อีกทั้งเงื่อนไขของตัวแบบรัฐประชาธิปไตยกระฎุมพีนี้ จะดำรงอยู่ได้โดยการสร้างความชอบธรรมผ่านระบบการเมืองแบบเลือกตั้ง กระฎุมพีเอกชนจึงจำเป็นต้องสร้างความมั่นใจด้วยการเข้าไปยึด

กุมอำนาจรัฐโดยตรงด้วยการจัดตั้งฝ่ายบริหารที่เข้มแข็งโดยพรรคเดียว เพื่อเป็นหลักประกันว่า ประชาธิปไตยจะถูกระงับเพื่อกษัตริย์จะไม่ถูกแทรกแซงจากชนชั้นครอบงำกลุ่มอื่น ๆ ดังเช่นในอดีต จุดสุดยอดของการต่อสู้ทางชนชั้นนี้ คือ ชัยชนะของรัฐบาลพรรคไทยรับไทยที่สามารถจัดตั้งรัฐบาล ธรรมนูญพิสัยข้างมากพรรคเดียวครั้งแรกในประวัติศาสตร์การเมืองไทยในปี พ.ศ. 2548

วินัย ผลเจริญ (2550) ศึกษาเรื่อง โลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่กับความพ่ายแพ้ของประเทศไทย เพื่อศึกษาพัฒนาการของ โลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่ในประเทศไทย ประเทศไทยนับตั้งแต่ พ.ศ. 2531 กำหนดและดำเนินนโยบายแบบเสรีนิยมใหม่อย่างต่อเนื่อง จากการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ ที่สำคัญ คือ การเปิดเสรีทางการเงิน มีการแปรรูปกิจการของรัฐ ที่สำคัญ คือ รัฐวิสาหกิจ ให้เป็นของเอกชน การกำหนดและดำเนินนโยบายเสรีนิยมใหม่ของรัฐบาล มาจากพลังผลักดันที่ทำให้ทุนจาก ต่างประเทศที่นำไปสู่การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ ที่สำคัญ คือ การเปิดเสรีทางการค้าและการเงิน จาก ความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศ การกำหนดและดำเนินนโยบายเสรีนิยมใหม่นับเป็น ประโยชน์และเอื้ออำนวยต่อภาคธุรกิจและก่อให้เกิดผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างรุนแรง เพราะมี สาเหตุมาจากโครงสร้างและกระบวนการภายในของประเทศไทยอ่อนแอ จากบทบาทของนักธุรกิจ การเมืองที่ครอบครองอำนาจรัฐ อำนาจรัฐของฝ่ายบริหารที่เพิ่มพูนทำให้ขาดการตรวจสอบจาก ด้วงคูดจากหลายฝ่าย ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ขาดความโปร่งใส ทำให้พลังอำนาจต่อรอง ของประเทศไทยในฐานะที่เป็นรัฐอ่อนแอเมื่อเปรียบเทียบกับพลังจากโลกาภิวัตน์ นำมาสู่ความ เปลี่ยนแปลงของประเทศไทยทุกด้าน ทำให้ประเทศไทยที่เป็นรัฐประสบปัญหาและความพ่ายแพ้ ภายหลัง เพราะเผชิญปัญหาอุปสรรคและล้มเหลวจากการแก้ปัญหาจากผลกระทบที่ตามมาภายหลัง จากกรณีศึกษาของวิทยานิพนธ์ จำนวน 4 กรณี ประกอบด้วย หนังสือแสดงเจตจำนง การตรา กฎหมาย 11 ฉบับ นโยบายส่งเสริมการลงทุน และนโยบายด้านการจ้างแรงงาน ที่ก่อให้เกิด ผลกระทบหลากหลายมิติ จากตัวอย่างที่สำคัญ คือ หนังสือแสดงเจตจำนงส่งผลต่อเอกราชและ อำนาจอธิปไตยของประเทศไทยอย่างเด่นชัด การออกกฎหมายจำนวน 11 ฉบับ ทำให้ประเทศไทย สูญเสียโอกาสจากการเพื่อเปิดโอกาสให้ทุนจากต่างประเทศเพิ่มบทบาทขับเคลื่อนเศรษฐกิจของ ประเทศไทยมากยิ่งขึ้น การกำหนดนโยบายส่งเสริมการลงทุน เท่ากับทำให้ทุนขนาดใหญ่มีบทบาท ทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง เบียดขับทุนขนาดกลางและขนาดเล็ก ส่งผลให้นักธุรกิจที่ทำธุรกิจ ขนาดกลางและขนาดเล็กประสบและเผชิญปัญหาอย่างกว้างขวาง และการกำหนดและดำเนิน นโยบายการจ้างงานก่อให้เกิดความเสียหายเปรียบแก่แรงงานที่เป็นคนไทยจำนวนมาก มีการเอารัดเอาเปรียบเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยเป็นวงกว้าง

ว่าที่ร้อยตำรวจเอกพจน์ เลิศพรเจริญ (2544) ศึกษาเรื่อง การเลือกสรรและจัดลำดับ ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองไทย: ศึกษากรณี พรรคประชาธิปัตย์ พรรคไทยรักไทย พรรคชาติพัฒนา พรรคชาติไทย และพรรคความหวังใหม่ ผลการศึกษา พบว่า ระบบการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองไทย จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับหลักการ คือ การคำนึงถึงควมมีชื่อเสียง ความรู้ความสามารถและ ประสบการณ์ทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ส่วนการจัดลำดับนั้น พรรคประชาธิปัตย์จะให้ความสำคัญกับผู้บริหารพรรคและอดีตรัฐมนตรีมาเป็นอันดับต้น พรรคไทยรักไทยไม่ให้ความสำคัญกับผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ ส่วนพรรคชาติพัฒนา พรรคชาติไทย และพรรคความหวังใหม่ ที่เป็นพรรคการเมืองขนาดกลาง จะพิจารณาเรียงลำดับของบุคคลที่มีต่อพรรคการเมือง การเลือกตั้งที่ผ่านมา พรรคขนาดกลางเผชิญปัญหาการเลือกสรรบุคคลเพื่อลงรับสมัครรับเลือกตั้งบัญชีรายชื่ออย่างมาก การเลือกสรรและการจัดลำดับของพรรคการเมืองทั้งห้าพรรค มีลักษณะของการต่อรอง แลกเปลี่ยนระหว่างผู้สมัครแบบแบ่งเขตกับผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อ หัวหน้าพรรคหรือคณะกรรมการบริหารพรรคจำนวน 2 ถึง 3 คน มีอำนาจตัดสินใจครั้งสุดท้ายเป็นส่วนใหญ่ จากผล การศึกษาแสดงถึงการเลือกสรรและการจัดลำดับของผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อของพรรค การเมืองไทยไม่ได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนุญ การศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะว่า ควรมี การแก้ไขรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งในส่วนของการกำหนดให้การ เลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อกระจายไปทั่วทุกภูมิภาคอย่างเป็นธรรม จาก การกำหนดอย่างชัดเจนว่าภูมิภาคหมายถึงที่อยู่ปัจจุบันหรือภูมิลำเนาของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และการ กระจายตัวอย่างเป็นธรรมนั้นควรมีจำนวนเท่าใดต่อภูมิภาค ควรมีการสร้างจารีตประเพณีของพรรค การเมืองว่ารัฐมนตรีต้องมาจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมือง และมีการจัดลำดับตามความสำคัญ ในบัญชีรายชื่อ โดยผู้สมัครที่มีลำดับต้นย่อมมีโอกาสเป็นรัฐมนตรีมากกว่าลำดับท้าย

ภูริวรรธ ใจสำราญ (2546) ศึกษาเรื่อง การรวมพรรคการเมือง: ศึกษากรณีการรวมพรรค ไทยรักไทยกับพรรคความหวังใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุของการรวมพรรคการเมือง เฉพาะกรณีพรรคไทยรักไทยกับพรรคความหวังใหม่ เป็นการศึกษาจากปัจจัยด้านการสนับสนุนผู้ ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ด้านผลประโยชน์ ที่สำคัญ คือ ผลประโยชน์ด้านตำแหน่งทางการเมือง ด้านธุรกิจและการเงิน ด้านพลังของพรรคการเมืองที่ได้จากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็น สมาชิกของพรรค และผลการรวมพรรคเป็นตัวแปรตาม และได้ศึกษาถึงผลกระทบที่มีต่อพรรคไทย รักไทยด้านเสถียรภาพของพรรค และผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาล ผลการศึกษา พบว่า สาเหตุสำคัญในการรวมพรรคไทยรักไทยกับพรรคความหวังใหม่ มาจากปัจจัยด้านผลประโยชน์ ด้านธุรกิจและการเงิน ปัจจัยด้านคะแนนเสียงในสภาผู้แทนราษฎร ส่วนปัจจัยด้านการสนับสนุน

ผู้นำและผลประโยชน์ด้านตำแหน่งทางการเมืองไม่เป็นสาเหตุของการรวมพรรค สำหรับด้านเสถียรภาพของพรรคไทยรักไทยและรัฐบาลภายหลังการรวมพรรค พบว่า การรวมพรรคไม่ก่อให้เกิดสภาวะความไร้เสถียรภาพแก่พรรค เพราะกรอบ กติกา กฎเกณฑ์ และระเบียบข้อบังคับของพรรค และผลประโยชน์ที่เอื้ออำนวยแก่สมาชิกพรรค ทำให้สามารถควบคุมสมาชิกพรรคอย่างต่อเนื่อง และคะแนนเสียงของพรรคที่เพิ่มรวมเป็นจำนวน 295 ที่นั่ง ทำให้การรวมพรรคก่อให้เกิดเสถียรภาพแก่รัฐบาล

ชุมพล อุ่นพัฒนาศิลป์ (2553) ศึกษาเรื่อง ความถดถอยของประชาธิปไตยภายใต้รัฐบาลทักษิณและปูดิน: ความท้าทายต่อกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย มุ่งเน้นประเด็นสำคัญจำนวน 3 ประเด็น ประการแรก รัฐบาลทักษิณและรัฐบาลปูดินเข้าสู่ตำแหน่งและบริหารประเทศภายใต้เงื่อนไขทางโครงสร้างและสถาบันทางการเมืองแบบใด มีกระบวนการอธิบายอำนาจและความชอบธรรมอย่างไร ประการที่สอง รัฐบาลทักษิณและรัฐบาลปูดินดำเนินนโยบายอย่างไรที่ก่อให้เกิดรัฐผู้ล่า ประการที่สาม ผลจากการสร้างรัฐที่เป็นผู้ล่าส่งผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างไร จากผลการศึกษา พบว่า รัฐบาลทักษิณและรัฐบาลปูดินเข้าสู่ตำแหน่งและบริหารประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญที่มีกลไกเอื้อให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างมาก การมีความชอบธรรมด้านภูมิหลัง จากอำนาจบารมีและอำนาจตามกฎหมายและเหตุผลรองรับ แต่ภายใต้การบริหารประเทศของรัฐบาลทักษิณและรัฐบาลปูดิน กลับไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตย เพราะมีสาเหตุมาจาก รัฐบาลทั้งสองใช้รัฐธรรมนูญ อำนาจความชอบธรรม และความนิยมชมชอบจากประชาชนสร้างรัฐที่เป็นผู้ล่า นับเป็นพฤติกรรมประชาธิปไตยแบบมอบอำนาจหรือมอบฉันทะเพื่อให้ตัวแทน (Delegative democracy) นับเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ก่อให้เกิดความถดถอยของประชาธิปไตย (Democracy rollback)

ปานหทัย ดันติเดชา (2546) ศึกษาเรื่อง การตลาดทางการเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีการใช้สื่อในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทย ในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบรูปแบบของกลยุทธ์การตลาดแบบครบวงจรที่พรรคไทยรักไทยใช้ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เพื่อทราบถึงกระบวนการวางแผนการใช้สื่อ และกระบวนการนำสื่อไปใช้เพื่อสร้างภาพลักษณ์ทางการเมือง การเสนอนโยบายของพรรคการเมือง การเข้าถึงพฤติกรรมความพึงพอใจของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ที่เป็นส่วนสำคัญจากการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งจนได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 ผลการศึกษาพบว่า พรรคไทยรักไทยมีการใช้สื่อหลากหลายประเภท สอดคล้องกับกลยุทธ์การตลาดแบบครบวงจรอย่างเป็นระบบ สามารถสื่อภาพลักษณ์ทางการเมืองเป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าพรรคไทยรักไทยจะชนะการเลือกตั้งและเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล แต่ปัจจัยด้านกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดทางการเมืองแบบครบวงจรไม่ใช่

ปัจจัยหลักเพียงปัจจัยเดียวที่ทำให้พรรคไทยรักไทยประสบความสำเร็จทางการเมือง

บุญอริ ยีหมะ (2547) ศึกษาเรื่อง นโยบายหาเสียงแนวทางประชานิยมกับอำนาจทางเศรษฐกิจ: การศึกษาเชิงเศรษฐกิจการเมืองเกี่ยวกับความสำเร็จในการเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงเงื่อนไขหรือปัจจัยที่ทำให้พรรคไทยรักไทย ที่เป็นพรรคการเมืองใหม่ที่ก่อตั้งไม่ถึง 3 ปี แต่กลับประสบความสำเร็จอย่างท่วมท้นจากการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2544 ผลการวิจัยพบว่า ความสำเร็จในการเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทยมาจากปฏิสัมพันธ์ที่สอดคล้องกันระหว่างบริบททางโครงสร้างขณะนั้น กับการดำเนินกลยุทธ์ทางการเมืองของพรรคไทยรักไทย กล่าวคือ การเลือกตั้งครั้งนี้ถือกำเนิดภายใต้บริบทเชิงโครงสร้างที่สังคมไทยเผชิญกับปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 บริบททางโครงสร้างเช่นนี้ทำให้พรรคไทยรักไทย เลือกดำเนินกลยุทธ์ทางการเมืองแบบประชานิยม (Populism) ที่ใช้หลัก 3 ประสาน ประกอบด้วย ประการแรก การเชิดชู พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคเป็นจุดขาย มีการเสนอให้ประชาชนเห็นว่า เป็นเพียงบุคคลเดียวที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการเข้ามาเพื่อแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ถือกำเนิดขึ้นเพราะเป็นบุคคลที่ประสบความสำเร็จจากการประกอบธุรกิจด้านโทรคมนาคมและการสื่อสาร ทำให้มีชื่อเสียงติดอันดับโลก ประการที่สอง การใช้นโยบายหาเสียงแนวประชานิยมเพื่อสร้างจุดเด่นทำให้ผู้ออกเสียงลงคะแนนเห็นความแตกต่างจากพรรคการเมืองอื่นว่านโยบายของพรรคไทยรักไทยเท่านั้น ที่สามารถแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่ถือกำเนิดได้ ประการที่สาม การเน้นอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นจุดเสริม โดยพรรคไทยรักไทยเลือกอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ย้ายมาจากพรรคการเมืองอื่นเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรค อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคไทยรักไทยเลือกทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้ความสามารถของหัวหน้าพรรค และความโดดเด่นของนโยบายของพรรคในพื้นที่การเลือกตั้ง

เชษฐา ทรัพย์เย็น (2547) ศึกษาเรื่อง พัฒนาการความคิดประชาสังคมไทย มีจุดเริ่มต้นมาจากการที่ผู้ศึกษามีความต้องการวางรากฐานองค์ความรู้ประชาสังคมไทยอย่างเป็นระบบ เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจแนวคิดประชาสังคมที่กำลังเคลื่อนไหวในประเทศไทย การเป็นฐานความรู้สำหรับการค้นคว้าวิจัยแนวคิดประชาสังคมที่มีเหมาะสมต่อบริบทสังคมไทยในอนาคต ดำเนินการศึกษาด้วยการวิจัยและตีความเอกสารจากแหล่งข้อมูลทั้งหลายพร้อมกับการคัดเลือกนักคิดหรือนักวิชาการของประเทศไทยด้านประชาสังคมตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ เพื่อศึกษาเป็นภาพรวมขององค์ความรู้ประชาสังคมของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์และผลการศึกษาที่สำคัญ 3 ประการ ประการแรก เพื่อศึกษาถึงวิวัฒนาการความคิดประชาสังคมในประเทศไทย พิจารณาจากจุดกำเนิด พัฒนาการทางความคิด สาระสำคัญทางความคิด สภาพการณ์ตามความเป็นจริงของสังคมไทยแต่ละช่วงเวลา นับเป็นการต่อยอดทางความคิดเกี่ยวกับประชาสังคมที่สะสมแนวคิดมาอย่างต่อเนื่องตาม

ยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง ประการที่สอง เพื่อศึกษาความคิดประชาสังคมของนักคิดหรือนักวิชาการร่วมสมัยของประเทศไทย พิจารณาสาระสำคัญทางความคิดของบุคคลที่หลากหลาย เพื่อค้นหาสถานภาพทางองค์ความรู้ประชาสังคมในประเทศไทย การเป็นฐานความรู้ที่เป็นระบบสำหรับการพัฒนาความคิดด้านประชาสังคมที่เหมาะสมสำหรับบริบทสังคมไทยภายหลัง ทำให้เห็นว่าแนวคิดว่าด้วยประชาสังคมของนักคิดหรือนักวิชาการแต่ละท่านมีความหลากหลายในเนื้อหาสาระ แนวคิดบางด้านทั้งคล้ายคลึงและแตกต่าง ทำให้จัดหมวดหมู่สำนักคิดจำนวน 4 สำนัก ประกอบด้วย สำนักศาสนวิถี สำนักชุมชนวิถี สำนักสากลวิถี และสำนักประสบการณ์วิถี ประการที่สาม เพื่อศึกษาพัฒนาการความสัมพันธ์ด้านความคิดและความเป็นจริงของประชาสังคมในประเทศไทย ก่อให้เกิดความเข้าใจถึงความเชื่อมโยงระหว่างองค์ความรู้และภาคปฏิบัติที่ถือกำเนิดในสังคมไทย เป็นความคิดและความจริงที่ถือกำเนิดขึ้น ส่วนใหญ่สัมพันธ์กันในลักษณะชี้นำทางความคิดที่ชี้นำเพื่อให้เกิดการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสังคมไทย และการตรวจสอบภาคปฏิบัติจริงของสังคมที่มีต่อรัฐและการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทย ที่สรุปเป็นความเคลื่อนไหวของประชาสังคมที่ส่งผลด้านบวกและลบต่อรัฐและระบอบประชาธิปไตยของไทย ที่สำคัญ มิติของรัฐประชาสังคมส่งผลต่อปัญหาด้านความชอบธรรมในการปกครองและการดำเนินการของรัฐ ส่วนมิติประชาธิปไตย ประชาสังคมก่อให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตยที่เพิ่มขึ้นแม้มีด้านลบก็ตาม

นพรัตน์ วงศ์วิทยาพานิชย์ (2550) ศึกษาเรื่อง การก่อเกิดรัฐบาลพรรคเดียวในการเมืองไทย: ศึกษากรณีพรรคไทยรักไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการก่อเกิดของรัฐบาลพรรคเดียวภายใต้พรรคไทยรักไทยที่มีการค้นหาว่าปัจจัยใดเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดต่อการก่อเกิดของรัฐบาลพรรคเดียวของพรรคไทยรักไทย ผลการวิจัย พบว่า การก่อเกิดรัฐบาลพรรคเดียวของพรรคไทยรักไทยสามารถศึกษาความหมายของรัฐบาลพรรคเดียวได้สองความหมายในช่วงสองเวลา ดังนี้ รัฐบาลพรรคเดียวในความหมายแรก เป็นรัฐบาลเดียวแบบชี้นำ ถือกำเนิดช่วงเวลาหลังจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 ที่พรรคไทยรักไทยเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลผสมหลายพรรคการเมืองและดำเนินการบริหารงานจนครบวาระ 4 ปี ตั้งแต่วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 ถึงวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2548 และรัฐบาลพรรคเดียวความหมายที่สอง คือ รัฐบาลพรรคเดียวแบบพรรคเด่นพรรคเดียว ที่ถือกำเนิดภายหลังจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2548 ที่พรรคไทยรักไทยเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียวจากพรรคการเมืองเดียว และดำเนินการบริหารงานเป็นเวลาจำนวน 11 เดือน ตั้งแต่วันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2548 ถึง วันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 เพราะ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎร และกำหนดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549

การก่อเกิดรัฐบาลพรรคเดียวแบบชั้นนำของพรรคไทยรักไทยใน พ.ศ. 2544 มีปัจจัยที่สำคัญ 4 ประการ ประกอบด้วย ประการที่หนึ่ง สภาวะเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงจากการปฏิรูปการเมืองและนำไปสู่การถือกำเนิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ประการที่สอง ภาวะผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ที่มีวิสัยทัศน์เหมาะสมกับการบริหารประเทศ ที่สำคัญ การมีอำนาจทุนทางเศรษฐกิจและการส่งสมอำนาจไปสู่กลุ่มการเมืองอื่น ประการที่สาม นโยบายพรรคการเมืองที่เป็นรูปธรรม ประการที่สี่ ความอ่อนแอของพรรคการเมืองคู่แข่งก่อนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 จากความอ่อนแอของพรรคการเมืองคู่แข่ง ที่สำคัญ คือ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคความหวังใหม่ พรรคชาติไทย และพรรคชาติพัฒนา และความอ่อนแอจากการถูกรวมพรรคการเมืองคู่แข่ง เข้ากับพรรคไทยรักไทย การก่อเกิดรัฐบาลพรรคเดียวแบบพรรคเด่นพรรคเดียวของพรรคไทยรักไทยใน พ.ศ. 2548 ถือกำเนิดมาต่อเนื่องจาก พ.ศ. 2544 ประกอบด้วย ประการแรก พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคไทยรักไทย นับเป็นนายกรัฐมนตรีที่มีความเข้มแข็งมากที่สุด ทำให้ลดบทบาทรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการ นักวิชาการ เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน และสื่อมวลชน ที่สำคัญ คือ การใช้สื่อเข้าถึงประชาชน ประการที่สอง นโยบายของพรรคการเมือง ที่แปลงนโยบายพรรคสู่การเป็นนโยบายของรัฐ ครอบคลุมความต้องการของประชาชนทุกกลุ่ม ประการที่สาม ความอ่อนแอของพรรคการเมืองคู่แข่งก่อนการเลือกตั้ง พ.ศ. 2548 จากความอ่อนแอจากตัวของพรรคการเมืองคู่แข่ง ที่สำคัญ คือ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย และพรรคมหาชน และความอ่อนแอที่มาจากการรวบรวมพรรคการเมืองคู่แข่งสู่พรรคไทยรักไทย ที่ประกอบด้วย พรรคความหวังใหม่ พรรคชาติพัฒนา และพรรคเสรีธรรม

รตวรรณ อยู่เมือง (2550) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยเชิงโครงสร้างและผู้กระทำการในการเกิดการเมืองแบบประชานิยมของไทย: ศึกษากรณีรัฐบาลพรรคไทยรักไทย การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงโครงสร้างและผู้กระทำการที่ส่งผลให้เกิดการเมืองแบบประชานิยมในสมัยรัฐบาลพรรคไทยรักไทย จากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย ได้แก่ วารสาร หนังสือพิมพ์ รายงานการประชุม สัมมนา รายงานการประเมินผลการดำเนินงานของรัฐบาล เอกสาร ตำรา บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ สัมภาษณ์อาจารย์ผู้ชำนาญการในสาขาวิชารัฐศาสตร์ นักการเมือง ข้าราชการระดับท้องถิ่น เกษตรกร พนักงานภาครัฐและเอกชน ผลการวิจัย พบว่า การเกิดการเมืองประชานิยมแบบไทยกับบริบทเชิงโครงสร้าง 4 ด้าน คือ หนึ่ง ด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือ วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ทำให้เศรษฐกิจทั้งระบบหายนะ รัฐบาลต้องถึงกองทุนการเงินระหว่างประเทศ หลังจากที

รัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์เข้ามาบริหาร โดยมุ่งแก้ไขวิกฤตตามแนวทางของกองทุนการเงินระหว่างประเทศอย่างเคร่งครัด ทำให้ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยอย่างรุนแรง ด้านสังคม ผลกระทบจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจก่อให้เกิดปัญหาการว่างงาน ความยากจน ประชาชนจำนวนมาก รู้สึกว่ารัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ไม่ได้ให้ความช่วยเหลือจนเท่าที่ควร รวมทั้งความเข้มแข็งภาคสังคมที่มีมากขึ้น ทำให้รัฐบาลตระหนักถึงความสำคัญของภาคสังคมในการกำหนดนโยบาย สามด้านการเมือง รัฐบาลผสมที่ไร้เสถียรภาพของรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ส่งผลให้ไม่มีเอกภาพในการบริหารประเทศเพราะไม่สามารถใช้อำนาจได้อย่างเต็มที่ ไม่สามารถแก้วิกฤตฟองสบู่ที่เกิดขึ้นได้ส่งผลให้รัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์สูญเสียแรงศรัทธาจากสังคม สี่ ด้านต่างประเทศ ภายหลังจากที่รัฐบาลไทยขอรับความช่วยเหลือทางการเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศอย่างเข้มงวด ผลที่ตามมาคือสถาบันการเงินและการธนาคาร องค์กรธุรกิจรวมทั้งประชาชนต้องได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายของรัฐบาลอย่างมาก นอกจากนี้ พบว่า ปัจจัยผู้กระทำการ คือ พรรคไทยรักไทยมีปฏิสัมพันธ์กับบริบทเชิงโครงสร้างข้างต้นด้วยการนำกลยุทธ์การตลาดการเมืองมาใช้ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งด้วยการประกาศนโยบายประชานิยมที่สร้างความแตกต่างจากพรรคการเมืองอื่น จนนำมาประสบความสำเร็จในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544

อุเชนทร์ เชียงเสน (2561) ศึกษาเรื่อง การเมืองภาคประชาชน เป็นหนังสือที่ปรับมาจากวิทยานิพนธ์เรื่องประวัติศาสตร์การเมืองภาคประชาชน: ความคิดและการปฏิบัติการของ “นักกิจกรรมทางการเมือง” ในปัจจุบัน เป็นการศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง จากภายหลังเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ต่อเนื่องจนถึงเหตุการณ์วันที่ 17 ถึง 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 หรือเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ นับเป็นยุคทองของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม การเมืองบนท้องถนน ก่อให้เกิดการขยายตัวขององค์กรประชาชนอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง บทบาทของนักพัฒนาขององค์กรพัฒนาเอกชน และนักกิจกรรมทางการเมือง ส่งผลต่อความสำเร็จของสมัชชาคนจนใน พ.ศ. 2540 ที่เป็นตัวแทนของคนจนในสงครามที่ยืดเยื้อกลางเมืองหลวง การยกระดับขบวนการเพื่อตนเองสู่ขบวนการเพื่อสังคม ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ ผ่านการต่อสู้เพื่อการปฏิรูปการเมือง นับเป็นการประกอบสร้างตัวแสดงทางการเมืองที่สำคัญ นับเป็นจุดสูงสุดของการเมืองบนท้องถนน ความถดถอยขององค์กรภาคประชาชนก่อตัวนับตั้งแต่สมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย มีอำนาจต่อรองเป็นระยะจากรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ช่วงแรก จากวงจรของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงตามกระแสสภาพการณ์ สถานการณ์ ปราชญ์การเมืองทางการเมือง โครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่กำหนดความสัมพันธ์กับศักยภาพของพัฒนาการวิธีการต่อสู้ของขบวนการและความสำเร็จของความ

เคลื่อนไหว นับเป็นความสามารถที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ของรัฐกับขบวนการเคลื่อนไหวหรือองค์กรภาคประชาชน ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวาง ที่สำคัญ คือ การก่อตัวและถือกำเนิดขบวนการพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยใน พ.ศ. 2548 เพื่อโค่นล้มรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญ จากการสนับสนุนการรัฐประหารใน พ.ศ. 2549 และนำไปสู่วิงวอนของการถดถอยของประชาธิปไตยที่โค่นล้มเครือข่ายทักษิณ จุดรั้งให้ประเทศไทยก้าวสู่วงจรอุบาทว์ใหม่ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ที่สำคัญ คือ สถาบันทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง และอำนาจประชาชน อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องถึงทศวรรษที่ 2560

อนุสรณ์ ลีम्मณี (2548) เขียนบทความการศึกษาเรื่อง การปฏิรูปการเมือง เป็นการศึกษาเพื่อมุ่งประเมินความก้าวหน้าของการปฏิรูปการเมืองภายหลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พิจารณาจากกระบวนการคัดสรรผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและทางตรวจสอบ การตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจรัฐ และการเมืองภาคประชาชน ตามกรอบแนวคิดด้านการพัฒนาประชาธิปไตยและการสร้างประชาธิปไตยให้เข้มแข็ง ผลการศึกษา พบว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาที่ผ่านกระบวนการคัดสรรในยุคปฏิรูปการเมือง ไม่มีความแตกต่างจากยุคก่อนการปฏิรูป ส่วนการคัดสรรผู้ดำรงตำแหน่งองค์กรอิสระช่วงหลังเผชิญปัญหาในระดับการสรรหาและการลงมติโดยวุฒิสภา ชัยชนะของพรรคไทยรักไทยอย่างท่วมท้นจากการเลือกตั้งทั้งสองครั้ง ทำให้พรรคไทยรักไทยจัดตั้งรัฐบาลที่เข้มแข็งและมีเสถียรภาพ มีนายกรัฐมนตรีที่มีความเป็นผู้นำสูงสุด ทำให้ระบบพรรคการเมืองมีแนวโน้มพัฒนาไปสู่ระบบสองพรรค การถือกำเนิดของผู้นำทางการเมืองที่เข้มแข็งกลับทำให้กระบวนการตรวจสอบตามแนวราบจากรัฐสภาและองค์กรอิสระส่วนใหญ่อ่อนแอ และการตรวจสอบทางสังคมจากองค์กรภาคประชาชนประสบปัญหาเพราะผู้นำมีท่าทีไม่ยอมรับการตรวจสอบ พยายามแทรกแซง และลดบทบาทขององค์กรภาคประชาชน ทำให้การปฏิรูปการเมืองไม่ก้าวหน้าและมีแนวโน้มชะงักงัน

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544 ถึง 2549) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. ปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 2. สาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 3. ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 มาจากพัฒนาการของการศึกษารัฐศาสตร์ยุคสถาบันทางการเมืองจากการสรรค์สร้างระบอบประชาธิปไตย รัฐใช้อำนาจปกครองตามรัฐธรรมนูญ จากตัวแทนของประชาชน สนองตอบและเป็นประโยชน์กับสาธารณชน เป็นผลประโยชน์สาธารณะ (Smith ed, al. 1976, p. 17 อ้างถึงใน อนุสรณ์ ลีम्मณี, 2548 , หน้า 9) จากแนวคิดสถาบันและกระบวนการทางการเมือง (Political institution and process) ก่อกำเนิดเป็นตัวแสดงทางการเมือง ที่สำคัญ คือ พรรคการเมือง การเลือกตั้ง รัฐสภา รัฐบาล ระบบราชการ และประชาสังคม นับเป็นตัวแทนของสังคมการเมือง (Hay & Lister, 2006, pp. 12-13) ที่มีสมมติฐานที่ว่าสถาบันทางการเมืองและกระบวนการทางการเมืองทำให้สังคมการเมืองมีการจัดระเบียบสังคมและมีสิทธิเสรีภาพที่สูงสุดควบคู่กัน (Apter, 1981, p. 143 อ้างถึงใน อนุสรณ์ ลีम्मณี, 2548, หน้า 9) นับเป็นการศึกษาเชิงสถาบัน (Institution) ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ นำไปสู่การกำหนดหน่วยวิเคราะห์ (Unit of analysis) เป็นระบอบการปกครอง รัฐธรรมนูญ สถาบันทางการเมือง และกระบวนการทางการเมือง (อนุสรณ์ ลีम्मณี, 2548, หน้า 9-10) สัมพันธ์กับพรรคการเมือง การเลือกตั้ง รัฐสภา รัฐบาล ระบบราชการ และประชาสังคม ที่เป็นหัวข้อย่อยของการอธิบายและวิเคราะห์

การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544 ถึง 2549) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มาจากกระบวนทัศน์ทางเลือก (Alternative paradigm) ที่มีวิธีการแบบอุปนัย (Inductive) (ชาย โพธิสิตา, 2547, หน้า 31-33) เพื่อพัฒนาข้อเสนอของข้อค้นพบ เน้นการตีความทางสังคมศาสตร์ (Interpretive social science) จากเหตุการณ์ สภาพการณ์ สถานการณ์ ปรากฏการณ์ ที่มาจากแนวคิดปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary research) ที่นำไปสู่การพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis) อธิบาย วิเคราะห์ สังเคราะห์ จากการเน้นความสำคัญของประเด็นปัญหาที่สลับซับซ้อนรวบรวมอย่างรอบด้าน เพื่อนำมาสู่การนำเสนออย่างเป็นระบบเพื่อนำมาสู่การอธิบายและวิเคราะห์ของการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อตีความผลการวิจัย จากแนวคิดสังคมการเมืองที่มีความสัมพันธ์ทางอำนาจและ

สรรพสิ่งที่เป็นเบื้องหลังของงานวิจัยที่อธิบายและวิเคราะห์ช่วงของนายทักษิณ ชินวัตร ที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง 2549 เป็นตัวแสดงหลักที่สำคัญ ทำให้การวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544 ถึง 2549) มีรายละเอียดที่สำคัญ คือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544 ถึง 2549) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) จากเหตุการณ์ สภาพการณ์ สถานการณ์ ปรากฏการณ์ ที่เป็นข้อเท็จจริงที่ค้นพบจากเอกสาร บทความ หนังสือ ตำรา ภาคนิพนธ์ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยอื่น หรืออื่นใด ทำให้การวิจัยมีลักษณะเป็นอัตวิสัย (Subjective) นับเป็นที่มาของการศึกษาแบบอุปนัย (Inductive) จากเหตุการณ์เฉพาะเจาะจงที่ระบอบการปกครอง รัฐธรรมนูญ สถาบันทางการเมือง และกระบวนการทางการเมือง ผู้การสร้างแนวคิดทฤษฎีหรือกฎสากลหรือกฎทั่วไป การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544 ถึง 2549) มีจุดเริ่มต้นมาจากหลักการเบื้องต้นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ให้คุณค่ากับปรากฏการณ์นิยม ด้วยวิธีวิทยา (Methodology) จากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) (โยธิน แสงดี, 2554 , หน้า 1-3) เพื่อทำความเข้าใจรายละเอียดและการหาคำอธิบาย (Explanatory) จากปรากฏการณ์ (Yin, 2012 อ้างถึงใน ชาย โพธิสิตา, 2547, หน้า 165-166) นำไปสู่การค้นหาคำตอบที่เป็นความจริงจากเอกสารที่แสดงถึงความรู้และองค์ความรู้เพื่อตอบโจทย์วิจัย ทำให้ข้อมูลของการวิจัยการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544 ถึง 2549) มาจากเทคนิคการวิจัย (Technique research) ที่สำคัญ คือ การวิจัยเอกสาร

การวิจัยเอกสาร เป็นเนื้อหาที่เรียบเรียงเป็นผ่านตัวอักษร พยัญชนะ สระ ตัวเลข หรืออื่นใด ที่เป็นต้นฉบับเป็นสัญลักษณ์ เป็นตัวแทน เป็นถ้อยคำ เป็นถ้อยแถลง นำเสนอรูปแบบของการเรียบเรียงแบบร้อยแก้ว ร้อยกรอง หรืออื่นใด (Scott, 1990, pp. 12-13) ผ่านกระดาษหรือวัตถุอื่นใดที่แสดงออกจากตัวอักษร ตัวเลข แผ่นผังกั้น เป็นแบบแผนรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง นับเป็นเครื่องมือสำคัญของนักวิจัยเพื่อแสวงหาความรู้ที่เป็นคำตอบของการวิจัยทางสังคมศาสตร์จากบุคคลเป็นผู้รู้ ฤๅนด ชำนาญ เชี่ยวชาญ จากการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ประสบการณ์มุมมอง ทักษะ ค่านิยม ความเชื่อ โลกทัศน์ การแสดงออก พฤติกรรม อำนาจหน้าที่ บทบาท เพื่อนำไปสู่การอธิบายและวิเคราะห์ที่สัมพันธ์กับสมมติฐานชั่วคราว กรอบการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย หัวข้อการวิจัย และโจทย์การวิจัย นำเสนออย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย (Bailey, 1994, p. 194) เอกสารชั้นต้น และเอกสารชั้นรอง

1. เอกสารขั้นต้น (Primary document) คือ สรรพสิ่งที่แสดงออกความหมายผ่านตัวอักษร พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ แผนผัง แบบแผน จากการนำเสนออย่างเป็นระบบ จากประจักษ์พยาน บุคคลจากการสัมผัสทางสายตา (Eye-witness) เชิงประจักษ์ (Empirical) ที่รับรู้ เข้าร่วม มีส่วนร่วม ปฏิบัติการ ดำเนินการ กับเหตุการณ์ สภาพการณ์ สถานการณ์ ปรัชญาการณ ที่ถือกำเนิดช่วงเวลานั้น เป็นการบันทึกส่วนตัวตามการรับรู้ ความคิด ประสบการณ์มุมมอง ทักษะคิด ค่านิยม ความเชื่อ โลกทัศน์ การแสดงออก พฤติกรรม อำนาจหน้าที่ บทบาท หรืออื่นใด จากเหตุการณ์ สภาพการณ์ สถานการณ์ ปรัชญาการณ ทำให้นักวิจัยทราบและนำไปสู่ข้อค้นพบและข้อสรุปตามสมมติฐาน ชั่วคราว กรอบการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย หัวข้อการวิจัย และโจทย์การวิจัย อย่างเป็นระบบ การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544 ถึง 2549) ที่สำคัญ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2541

2. เอกสารชั้นรอง (Secondary document) คือ สรรพสิ่งที่แสดงออกความหมายผ่านตัวอักษร พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ แผนผัง แบบแผน จากการนำเสนออย่างเป็นระบบ ที่ไม่ได้มาจากประจักษ์พยานบุคคลจากการสัมผัสทางสายตา (Eye-witness) เชิงประจักษ์ (Empirical) ที่รับรู้ เข้าร่วม แต่มาจากบุคคลภายนอก ส่วนสำคัญมาจากการอ่านผลงาน การพบปะพูดคุย การสนทนา หรือเสวนา และการบอกเล่าสืบต่อกันมา ก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนบางกรณีมากกว่าเอกสารขั้นต้น

จากบทความ หนังสือ ตำรา ภาคนิพนธ์ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยอื่น หรืออื่นใด ที่เป็นภาษาไทย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ บทความเรื่อง โครงสร้างการเมืองไทยใหม่: สถานภาพและปัญหา ของอุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ หน่วยที่ 13 การเมืองและเศรษฐกิจในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เอกสารการสอนชุดวิชาประวัติศาสตร์การเมืองและเศรษฐกิจไทย ของวรวลัญช์ โรจนพล ใน พ.ศ. 2561 หนังสือ 2540 จุดเปลี่ยนประเทศไทย ใน พ.ศ. 2544 หนังสือเรื่องเสรีนิยมใหม่: ความรู้ฉบับพกพา ของเมนเฟร็ด บี สเตเกอร์ และราวี เค รอย ใน พ.ศ. 2559 หนังสือเรื่องประชานิยม: ความรู้ฉบับพกพา ของคาส มูด์เด ใน พ.ศ. 2561 หนังสือคู่มือการเมืองไทย ของรังสรรค์ ชนะพรพันธุ์ ใน พ.ศ. 2544 หนังสือเรื่องรัฐไทยกับการปฏิรูปเศรษฐกิจ: จากกำเนิดทุนนิยมนายธนาคารถึงวิกฤตเศรษฐกิจ 2540 ของอภิชาติ สถิตนิรามัยใน พ.ศ. 2556

จากบทความ หนังสือ ตำรา ภาคนิพนธ์ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยอื่น หรืออื่นใด ที่เป็นภาษาอังกฤษ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ Reinventing Government: How the Entrepreneur Spirit is Transforming to Public Sector from School House to State House, City Hall to Pentagon ของ Osborne and Gaebler ใน ค.ศ. 1992 เรื่อง Sociology ของ Anthony Giddens ใน 1994

การเลือกเอกสาร ผู้วิจัยเลือกเอกสารตามกรอบการวิจัย (Conceptual framework) ที่กำหนดหัวข้อตามวัตถุประสงค์วิจัยเป็นปัจจัย สำคัญ และผลกระทบการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544 ถึง 2549) จาก (ก) การค้นหา จัดหา แสวงหา เสาะหา ข้อมูลจำนวนมาก จากสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย (ข) การคัดเลือกเพื่อจัดจำแนกข้อมูลตามกรอบการวิจัยที่กำหนด เน้นตามสมมติฐานชั่วคราว กรอบการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย หัวข้อการวิจัย และโจทย์การวิจัย ด้านปัจจัยที่เน้นปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน ด้านเนื้อหาที่เน้นพรรคการเมือง การเลือกตั้ง รัฐสภา รัฐบาล ระบบราชการ ประชาสังคม และผลที่เน้นเป็นภาพรวม ที่สำคัญ จากการถือกำเนิดของระบอบทักษิณ

แหล่งข้อมูลที่สำคัญจำแนกออกตามประเภทของสื่อ แบ่งเป็น สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ 1. แหล่งข้อมูลจากสื่อสิ่งพิมพ์มาจากห้องสมุด ที่สำคัญ จากห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักบรรณาสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2. แหล่งข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ มาจากเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องที่หลากหลาย

การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลจากเอกสารของการวิจัยการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544 ถึง 2549) มาจากการตั้งคำถามของผู้วิจัยที่มีต่อประเด็น เรื่อง หัวข้อที่สำคัญ คือ (สุภาศค์ จันทวานิช, 2535, หน้า 108) 1. ประวัติความเป็นมาของเอกสาร 2. ความสำคัญของเอกสาร 3. ความครบถ้วนสมบูรณ์ของเอกสาร 4. บุคคล กลุ่ม หน่วยงาน องค์กร สถาบัน ที่จัดทำเอกสาร 5. วัตถุประสงค์การจัดทำเอกสาร 6. กลุ่มเป้าหมายของบุคคล กลุ่ม หน่วยงาน องค์กร สถาบัน ที่รับผิดชอบจัดทำ 7. แหล่งข้อมูลของเอกสาร 8. การแก้ไขปรับเปลี่ยนเอกสาร 9. การตีพิมพ์ใหม่หรือตีพิมพ์ซ้ำ 10. ความรู้ความสามารถ ความเข้าใจ ความเชื่อ ทักษะ ทักษะ ค่านิยม โลกทัศน์ มุมมอง อคติ ความลำเอียง หรืออื่นใด ของบุคคล กลุ่ม หน่วยงาน องค์กร สถาบัน ที่จัดทำ 11. การบรรยาย อธิบาย ดีความ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ของบุคคล กลุ่ม หน่วยงาน องค์กร สถาบัน ที่จัดทำ ทำให้ผู้วิจัยตรวจสอบเอกสารที่ใช้จำนวนมากเป็นเบื้องต้น

การตรวจสอบข้อมูลการวิจัยการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544 ถึง 2549) มาจาก (Goetz & LeCompte, 1984; Guba & Lincoln, 1989; Kirk & Miller 1986; McMillan & James, 1984 อ้างถึงใน วรพิทย์ มีมาก, 2548, หน้า 164-165) 1. การตรวจสอบ

จากเอกสารของนักวิชาการหรือบุคคลที่เขียนเอกสาร เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ความคิด ประสพการณ์ ทำให้มีความน่าเชื่อถือ สัมพันธ์กับงานวิจัย จาก โจทย์ หัวข้อ วัตถุประสงค์ ขอบเขต วิธีการวิจัย สมมติฐานชั่วคราว หรืออื่นใด 2. การตรวจสอบจากนักวิชาการอื่นท่านอื่น สัมพันธ์กับ งานวิจัย จาก โจทย์ หัวข้อ วัตถุประสงค์ ขอบเขต วิธีการวิจัย สมมติฐานชั่วคราว 3. การตรวจสอบ จากภายนอก เป็นการตรวจสอบจากการเป็นเอกสารจากแหล่งนั้น ตัวอย่างที่สำคัญ เป็นเอกสารจาก ทางราชการ เป็นเอกสารงานวิจัยที่มีวิธีวิทยาแบบอื่น 4. ช่วงเวลาที่ใช้ เป็นช่วง หรือระยะเวลา ที่ เพียงพอ กับการศึกษาจากงานวิจัยที่เป็นช่วงเวลาที่เพียงพอสำหรับการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ของนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) 5. ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง เป็นความสัมพันธ์ทาง ตรรกะของชุดข้อมูล เพื่อเชื่อมโยง สัมพันธ์ เกี่ยวพัน เกี่ยวเนื่อง หรืออื่นใด ให้สอดคล้องกัน หรือ สอดคล้องต้องกัน หรืออื่นใด เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และ 6. การตรวจสอบแบบสามเหลี่ยม (Triangulation) คือ การกำหนดความแตกต่างเพื่อนำไปสู่การบรรยาย พรรณนา อธิบาย วิเคราะห์ สังเคราะห์ เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ สภาพการณ์ สถานการณ์ หรืออื่นใดเดียวกัน จากวิธีการที่ หลากหลายที่สอดคล้องกับงานวิจัย ที่สำคัญ คือ 6.1 ความแตกต่างด้านข้อมูล จากข้อมูลจากการวิจัย เอกสารทั้งชั้นต้นและชั้นรอง เป็นแนวทางเดียวกัน สัมพันธ์กัน ไม่ขัดแย้งกัน ไม่ต่อต้านกัน เป็นไป ในแนวทางเดียวกัน 6.2 ความแตกต่างด้านแนวคิดทฤษฎี จากแนวคิดทฤษฎีที่หลากหลาย ประกอบด้วย สังคมการเมือง ที่ผสมผสาน ผสมกลมกลืน ก่อให้เกิดเป็นระบอบการปกครอง รัฐธรรมนูญ สถาบันทางการเมือง กระบวนการทางการเมือง และแนวคิดอื่น ที่สำคัญ คือ โลกาภิวัตน์ เสรีนิยมใหม่ ประชานิยม และการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ที่มีความต่อเนื่องสอดคล้องกัน กับ งานวิจัยจาก โจทย์ หัวข้อ วัตถุประสงค์ ขอบเขต วิธีการวิจัย สมมติฐานชั่วคราว หรืออื่นใด

การที่ผู้เขียนเอกสารที่มีสมมติฐาน วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และการนำเสนอ แตกต่างกัน ผ่านทัศนคติ ทัศนคติ มุมมอง ความรู้สึก ค่านิยม ความรู้สึก ความคิด ความเห็น ความคิดเห็น ความเชื่อ ทัศนคติ ทัศนคติ ค่านิยม โลกทัศน์ หรืออื่นใด ของผู้เขียน ทำให้เอกสารแต่ละฉบับมีโครงสร้าง กระบวนการ ขั้นตอน รูปแบบ วิธีการ กลยุทธ์ หรืออื่นใด แตกต่างกัน ที่สำคัญ คือ สมมติฐาน ค่านิยม หน่วยการวิเคราะห์ สาระสำคัญ จุดเด่นจุดด้อย ภาษาที่ใช้ และการนำเสนอ ที่แตกต่างกัน นับเป็นสิ่งที่การวิจัยเอกสารต้องยอมรับ ทำให้นักวิจัยต้องให้ความสำคัญอย่างสูงต่อเป้าหมายที่แท้จริงของเอกสาร และผู้ใช้ข้อมูลจากเอกสารนั้นอย่างแท้จริง (Mogalakwe, 2006, p. 222)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การจัดระเบียบข้อมูลอย่างเป็นระบบ จากการจำแนกแยกแยะข้อมูล นำมาสู่ผล ผลลัพธ์ ผลกระทบ ผลสะท้อน ผลที่ตามมา ของข้อมูล สัมพันธ์กับ โจทย์ หัวข้อ วัตถุประสงค์ ขอบเขต วิธีการวิจัย สมมติฐานชั่วคราว หรืออื่นใด การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่อธิบายและวิเคราะห์แนวทางสถาบัน เป็นองค์รวม (Holistic) จากเหตุการณ์ สภาพการณ์ สถานการณ์ ปรากฏการณ์ หลากหลายมิติ ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จากเอกสารที่มีลักษณะเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ทำให้ข้อมูลที่รวบรวมเพื่อการวิเคราะห์ คือ ข้อมูลที่มาจากเอกสาร จากการทบทวนวรรณกรรม จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร บทความ หนังสือ ตำรา ภาคนิพนธ์ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยอื่น หรืออื่นใด จากสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อทำความเข้าใจและลำดับเหตุการณ์ สถานการณ์ ปรากฏการณ์ หรืออื่นใด จากการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544 ถึง 2549)

ลักษณะสำคัญของการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544 ถึง 2549) ประกอบด้วย (Adapt from Punch, 1998, pp. 198-200; Devine, 1995, pp. 137-141; Ragin, Berg-Schlosser, de Meur, 1996; Tesha-Khori & Teddie, 1998, pp. 112-113; ชยันต์ วรรณระภูติ, 2536, หน้า 464 อ้างถึงใน จุมพล นิมพานิช, 2548, หน้า 230-248)

1. การจำแนกหมวดหมู่ของข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อความเข้าใจในความหมาย คำนิยาม ความสำคัญ ความสัมพันธ์ ความหลากหลาย ของข้อมูล เพื่อนำไปสู่บริบทสังคมการเมือง (Political society context) จากบริบททางสังคมที่รอบด้านและเป็นภาพรวมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่อธิบายและวิเคราะห์ปัจจัยที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544 ถึง 2549) ที่แบ่งเป็นปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน สาเหตุสำคัญของความเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ที่เน้นพรรคการเมือง การเลือกตั้ง รัฐสภา รัฐบาล ระบบราชการ และประชาสังคม และผลกระทบของความเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ที่เน้นการก่อกำเนิดของระบอบทักษิณ

2. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการจำแนกแยกแยะข้อเท็จจริง หรือสรรพสิ่งที่ถือว่าเป็นจริง จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร จากเอกสารชั้นต้น และเอกสารชั้นรอง ตามโจทย์ หัวข้อ วัตถุประสงค์ ขอบเขต แนวคิดทฤษฎี วิธีการวิจัย สมมติฐานชั่วคราว หรืออื่นใด ของการวิจัย เป็นการจำแนกข้อมูลตามกรอบการวิจัยและสมมติฐานชั่วคราว เพื่อนำมาสู่การอธิบายและวิเคราะห์ตามการพรรณนาวิเคราะห์

3. ข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์เรื่องความเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) มีลักษณะเป็นประโยค ถ้อยแถลง ถ้อยความ ข้อความ ตามลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการบรรยาย พรรณนา อธิบาย ดีความ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ จากเอกสาร จากการทำความเข้าใจเบื้องหลัง ที่มีมุมมอง ความรู้ ความรู้สึก ความคิด ความเห็น ความคิดเห็น ความเชื่อ ทศนะ ทศนคติ ค่านิยม โลกทัศน์ หรืออื่นใด นับเป็นแบบแผนความรู้ความเข้าใจของเหตุการณ์ สภาพการณ์ สถานการณ์ ปรัชญาการณ ของปัจจัย บริบท และสภาพแวดล้อม ของปัจจัย สาระสำคัญ และผลกระทบ จากการศึกษาของงานวิจัย

4. การกำหนดกรอบแนวคิดทฤษฎีอย่างหลวมของการวิจัยเรื่องความเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) ตามสมมติฐานชั่วคราวเพื่อการปรับเปลี่ยนและปรับปรุงตามการเก็บรวบรวมข้อมูล และข้อมูลจากเหตุการณ์ สภาพการณ์ สถานการณ์ และปรัชญาการณ

5. ข้อมูลการวิจัยมีสาระสำคัญจากการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544 ถึง 2549) สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง ที่เป็นเหตุการณ์ สภาพการณ์ สถานการณ์ ปรัชญาการณทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม หรือทุกด้าน

6. ข้อมูลการวิจัยการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544 ถึง 2549) เป็นข้อมูลเชิงพรรณนา มีโครงสร้าง กระบวนการ ขั้นตอน รูปแบบ วิธีการ ยุทธวิธี กลยุทธ์ ตามกรอบการวิจัยและสมมติฐานชั่วคราว ตามปัจจัยที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองสมัยนายทักษิณ ชินวัตร สาระสำคัญของความเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองสมัยนายทักษิณ ชินวัตร และผลกระทบของความเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองสมัยนายทักษิณ ชินวัตร

7. การวิเคราะห์ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทย สมัย นายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544 ถึง 2549) เป็นการกระทำซ้ำ มีปฏิสัมพันธ์ มีโครงสร้างและกระบวนการที่กลับไปกลับมา (Interactive) ตามกรอบการวิจัย นับเป็นเปลี่ยนแปลง เคลื่อนไหว ที่เป็นพลวัต เป็นความสัมพันธ์ ปฏิสัมพันธ์ จากเหตุการณ์ สภาพการณ์ สถานการณ์ และปรัชญาการณ ที่ต่อเนื่อง

8. การวิเคราะห์ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544 ถึง 2549) เป็นการวิจัยเอกสาร ตามกรอบการวิจัยที่กำหนดจากสภาพแวดล้อม ของปัจจัย สาระสำคัญ และผลกระทบ ของการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ทำให้รูปแบบการวิเคราะห์มาจากวิธีวิทยาการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) (โยชิน แสงวดี, 2554, หน้า 1-3) ที่ใช้ในการวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) มาจากการให้คุณค่ากับการวิจัยเชิงคุณภาพที่เชื่อในหลักปฏิฐานนิยม ปรัชญาการณนิยม การค้นหาความรู้ที่เป็น

ความจริงจากผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ที่เป็นนักวิชาการ อาจารย์ นักวิจัย ผ่านเอกสาร ที่สำคัญ คือ บทความ หนังสือ ตำรา ภาคนิพนธ์ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยอื่น หรืออื่นใด สัมพันธ์กับเนื้อหาที่ต้องการคำตอบ ข้อมูลของการวิจัยนับเป็นข้อความที่เรียบเรียงเป็นร้อยแก้วจากการบรรยาย พรรณนา อธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์ เอกสาร การถอดความ หรืออื่นใด ตามหลักการสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพที่เป็นความเชื่อในความจริง (Reality) ตามลักษณะอัตวิสัย (Subjectivity) เพื่ออธิบายเป็นความรู้ (Knowledge) จากการตีความของนักวิจัย เป็นการนำความรู้จากทฤษฎีหลักที่เป็นรากฐานสำคัญของกรอบการวิจัยทำให้เพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการอธิบายและวิเคราะห์ ที่มุ่งเน้นความเที่ยงตรงที่แบ่งเป็นสองส่วน คือ ความเที่ยงตรงภายใน (Internal validity) คือ การวิเคราะห์ที่มีความเที่ยงตรงจากการอ่านเนื้อหาจากข้อมูลร้อยกรอง ที่เป็นการบรรยาย พรรณนา อธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์ เอกสาร ทุกแง่มุม ทุกแหล่งข้อมูล อย่างละเอียด ถี่ถ้วน รอบคอบ เพื่อตกผลึกเป็นความคิด ถ่ายทอดสู่งานวิจัย และความเที่ยงตรงภายนอก (External validity) เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากวรรณกรรมที่หลากหลาย แหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และสาระสำคัญหรือเนื้อหาที่หลากหลาย ว่ามีความสอดคล้องหรือแตกต่างกันอย่างไร หากแตกต่างต้องแยกประเด็นแล้ววิเคราะห์ว่าเพราะเหตุใด เพื่อนำมาสู่การสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะของงานวิจัย

กระบวนการการบรรยาย พรรณนา อธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์ เพื่อนำไปสู่การพรรณนาวิเคราะห์ของการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อสรุปผลว่าสอดคล้องหรือขัดแย้งกับวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบยืนยันผลทฤษฎี มุ่งเน้นการวางโครงสร้าง การลำดับเนื้อหา และการกำหนดขอบเขตของเนื้อหาอย่างละเอียด เพื่อการนำเสนออย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์เนื้อหาของงานวิจัย เรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) มีลำดับขั้นตอน กล่าวคือ (โยธิน แสงดี, 2554, หน้า 1-3)

ขั้นตอนแรก การจัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามกรอบการวิจัย ประกอบด้วย ปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 สาระสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549

ขั้นตอนที่สอง การจำแนกแยกแยะรายละเอียดของหัวข้อ แบ่งเป็นหัวข้อหลัก และหัวข้อย่อย จำแนกแยกแยะข้อมูลตามหัวข้อหลักและหัวข้อย่อย ตามที่กำหนด เน้นความครบถ้วนของหัวข้อทุกหัวข้อหลักและหัวข้อย่อย ที่สำคัญ คือ ปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 ที่แบ่งเป็นปัจจัยภายนอกและปัจจัย

ภายใน แบ่งเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม สาระสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 ที่แบ่งเป็น พรรคการเมือง การเลือกตั้ง รัฐสภา รัฐบาล ระบบราชการ และประชาสังคม และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 ที่กำหนดจากระบบทักษิณ ที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

ขั้นตอนที่สาม การจัดหมวดหมู่ตามหัวข้อหลักที่กำหนดของหัวข้อหลักแต่ละหัวข้อ และนำข้อมูลที่กำหนดไว้ร้อยเรียง เรียบเรียง เป็นร้อยแก้ว มาใส่ในหัวข้อแต่ละหัวข้อ ข้อมูลที่นำมาจัดเรียงหรือร้อยเรียงที่ส่วนใหญ่เป็นร้อยแก้ว เป็นข้อมูลที่ซ้ำกันได้ เพราะข้อมูลที่กำหนดมีรายละเอียดที่สัมพันธ์กับมุมมอง ความรู้ ความรู้สึก ความคิด ความเห็น ความคิดเห็น ความเชื่อ ทักษะ ทศนคติ ค่านิยม โลกทัศน์ หรืออื่นใด ที่แตกต่างกันตามหัวข้อหลักตามที่กำหนด

ขั้นตอนที่สี่ การนำข้อมูลที่กำหนดจากหัวข้อหลักสู่การนำข้อมูลสู่หัวข้อย่อยตามที่กำหนด เป็นนำข้อมูลที่กำหนดไว้ร้อยเรียง เรียบเรียง เป็นร้อยแก้ว จากหัวข้อหลักมาใส่ในหัวข้อย่อยแต่ละหัวข้อ ข้อมูลที่นำมาจัดเรียงหรือร้อยเรียงที่ส่วนใหญ่เป็นร้อยแก้ว เป็นข้อมูลที่ซ้ำกันได้ เพราะข้อมูลที่กำหนดมีรายละเอียดที่สัมพันธ์กับมุมมอง ความรู้ ความรู้สึก ความคิด ความเห็น ความคิดเห็น ความเชื่อ ทักษะ ทศนคติ ค่านิยม โลกทัศน์ หรืออื่นใด ที่แตกต่างกันตามหัวข้อย่อยที่กำหนด

ขั้นตอนที่ห้า การอ่านเนื้อหาของข้อมูลย่อย เพื่อนำมาสรุป บรรยาย อธิบาย พรรณนา วิเคราะห์ สังเคราะห์ อย่างเป็นระบบ ถัดวัน และรอบด้าน เพื่อนำมาสู่การสร้างสรรค์หรือรังสรรค์ ผลงานที่เป็นข้อค้นพบของงานวิจัย เพื่อนำไปสู่ข้อสรุป การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ภายหลัง

การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 แบ่งเป็น ปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 แบ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 แบ่งเป็น ด้านการเมือง คือ ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากการปฏิรูปการเมืองของประเทศหลายประเทศ ด้านเศรษฐกิจ คือ การแพร่ขยายและความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจจากแนวคิดเสรีนิยมใหม่ และด้านสังคม คือ ความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศ และความเปลี่ยนแปลงของสังคม และปัจจัยภายในที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 แบ่งเป็น ด้านการเมือง คือ การถือกำเนิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ด้านเศรษฐกิจ คือ การถือกำเนิดของวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 และด้านสังคม คือ ความเปลี่ยนแปลงและความขัดแย้งทางสังคม

สาระสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 ที่แบ่งเป็น พรรคการเมือง ที่มาจากการถือกำเนิดของพรรคไทยรักไทย การเลือกตั้ง ที่พรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และ 2548 รัฐสภา ที่มีความเปลี่ยนแปลงจากการถอดถอนการทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลทางการเมือง รัฐบาล ที่นายกรัฐมนตรีมีความโดดเด่นและรัฐมนตรีมีความเปลี่ยนแปลงองคาพยพ ระบบราชการ ที่เป็นเครื่องมือสำคัญของการดำเนินนโยบายของรัฐบาล และประชาสังคม ที่มีกลุ่มสนับสนุนและ กลุ่มคัดค้าน

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 ที่กำหนดจากระบอบทักษิณ ที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง ที่สำคัญ คือ การถอยห่างจากระบอบประชาธิปไตยสู่ประชาธิปไตยที่ไม่เสรีและอำนาจนิยม เศรษฐกิจ ที่สำคัญ คือ การถือกำเนิดของระบบเศรษฐกิจแบบทักษิณ และสังคม ที่สำคัญ คือ ความขัดแย้งทาง สังคมที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากการรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549

บทที่ 4

การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร

การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. ปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 2. สาระสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 3. ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 จากแนวคิดสังคมการเมืองที่เป็นแนวคิดหลักนำมาสู่การพรรณนา อธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์ องค์การ หน่วยงาน สถาบัน ที่เป็นส่วนประกอบหลักและส่วนประกอบย่อยของกลุ่ม องค์กร หน่วยงาน สถาบัน ที่เป็นตัวแสดงทางการเมืองที่สำคัญ ผ่านสถาบันและกระบวนการทางการเมือง เพื่อกำหนดกรอบ ทฤษฎี ระเบียบแบบแผน ขั้วเคลื่อนไหวความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมืองจากกฎหมายและนโยบาย สาธารณะ นำมาสู่การพรรณนา อธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์ การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) ที่เน้นสถาบันและกระบวนการทางการเมือง ที่ประกอบด้วย พรรคการเมือง การเลือกตั้ง รัฐสภา รัฐบาล ระบบราชการ และประชาสังคม เป็นตัวแสดงหลักของงานวิจัย และจากปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549)

การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) กำหนดกรอบการวิจัยที่แบ่งตามวัตถุประสงค์ แบ่งเนื้อหาเป็นสามส่วน ประกอบด้วย 1. ปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 2. สาระสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 3. ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549

ปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549

ปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 แบ่งเป็นสองส่วน คือ ปัจจัยภายนอกที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง 2549 และปัจจัยภายในที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง 2549

1. ปัจจัยภายนอกที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่างพ.ศ. 2544 ถึง 2549

การสิ้นสุดความขัดแย้งของสงครามเย็นก่อตัวมาจากการถดถอยของสหรัฐอเมริกาของ โรนัลด์ รีแกน ประธานาธิบดี และอังกฤษของนางมากาเร็ต แทตเชอร์ นายกรัฐมนตรี ที่มีแนวคิดเสรีนิยมใหม่และอนุรักษนิยมใหม่ (Neo-liberalism) นำมาสู่การดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์สหภาพโซเวียต ของมิกฮาอิล กอร์บาชอฟ ใน ค.ศ. 1985 เพื่อลดความขัดแย้งทางการเมืองและการเผชิญหน้าทางทหาร ทำให้กำหนดและดำเนินนโยบายสาธารณะจากการเปิดกว้างทางการเมืองจากนโยบายกล้านิวต (Glasnost) และและปฏิรูปเศรษฐกิจจากนโยบายเปเรสตรอยก้า (Perestroika) ใน ค.ศ. 1985 เท่ากับทำลายโครงสร้างทางการเมืองจากการปกครองแบบเผด็จการเบ็ดเสร็จนิยมและระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม นำไปสู่การล่มสลายของสหภาพโซเวียตใน ค.ศ. 1991 ทำให้นายจอร์จ บุช ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ประกาศนโยบายการจัดระเบียบโลกใหม่ (New world order) ใน ค.ศ. 1991 ที่เน้นระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และสังคมที่เน้นสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม เพื่อสถาปนาสันติภาพที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นแกนนำ (Pax americana) นับเป็นการจัดระเบียบระหว่างประเทศใหม่ (New international order) เท่ากับ ลดความสำคัญของความขัดแย้งด้านอุดมการณ์ ระหว่างประชาธิปไตยกับสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ การเพิ่มความสำคัญของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่นำมาสู่ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศเป็นกลุ่มหรือองค์การระหว่างประเทศ การแสดงออกของปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศใหม่จากที่เคยถูกกดทับ ที่สำคัญ คือ พรมแดนทรัพยากรธรรมชาติ เชื้อชาติ ความเชื่อและศาสนา การเปลี่ยนแปลงของมหาอำนาจจากระบบสองขั้วอำนาจระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต เป็นระบบขั้วอำนาจเดียวที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นแกนนำ หรือระบบหลายขั้วอำนาจที่มีมหาอำนาจหลากหลาย ที่สำคัญ คือ ระดับภูมิภาค ที่สำคัญ คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี รัสเซีย จีน และญี่ปุ่น ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

1.1 ด้านการเมือง

ความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกจากโลกาภิวัตน์ที่มาจาก การสิ้นสุดลงของความขัดแย้งด้านอุดมการณ์หรือช่วงก่อนความขัดแย้งด้านอุดมการณ์สิ้นสุดลงกว่าหนึ่งทศวรรษ นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 แสดงถึงประเทศแต่ละประเทศเผชิญปัญหาที่หลากหลายด้านระบอบการปกครองก่อนทศวรรษที่ 1980 ที่สำคัญ คือ ปัญหาการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย จากการสถาปนารัฐชาติแล้วเผชิญปัญหาและวิกฤตการณ์จากการขาดเสถียรภาพความมั่นคง ความชอบธรรม ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของรัฐบาล ความขัดแย้งของกลุ่มของชนชั้นนำด้านการปกครอง การคอร์รัปชันของผู้ปกครอง การขาดความชอบธรรมจากการเข้าสู่อำนาจ ที่สำคัญ คือ การทุจริตการเลือกตั้ง บทบาทของกองทัพด้านการสถาปนารัฐและการเมืองการปกครอง การเผชิญกับความแตกแยกและขบวนการเรียกร้องเอกราชภายในประเทศจากปัจจัยความแตกต่างทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่สำคัญ อุดมการณ์ทางการเมือง ความล้มเหลวจากการแก้ปัญหาและวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ความเป็นเอกภาพของประเทศ การสร้างชาติและความจงรักภักดีต่อประเทศ ความหลากหลายของเผ่าพันธุ์ที่ประกอบกันเป็นรัฐชาติใหม่ภายหลังได้รับเอกราช ที่สำคัญ คือ การคุกคามจากการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์

ความล้มเหลวจากการสถาปนารบอบประชาธิปไตย (Establishing democracy) หรือการสถาปนารบอบประชาธิปไตยช่วงเวลานี้แต่ปัญหาที่ต่อเนื่องนำไปสู่การปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ที่สำคัญ คือ การปกครองระบอบเผด็จการที่มีสาระสำคัญ คือ การเป็นระบบการเมืองที่รวมอำนาจที่ศูนย์กลาง เป็นบุคคลคนเดียวควบคุมคนจำนวนน้อย พรรคการเมืองของผู้ปกครอง มีอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินที่ไม่ต้องรับผิดชอบต่อประชาชน ไม่มีฝ่ายค้าน หรือมีแต่จำกัดบทบาทให้มากที่สุด ปฏิเสธ ไม่สนับสนุน ละเลย เพิกเฉย หรือมีให้น้อยที่สุด ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง การกำหนดนโยบายสาธารณะ จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน ประชาชนเป็นผู้ตาม เน้นประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และสมรรถนะของผู้ปกครองที่มีจำนวนน้อย แบ่งเป็น เผด็จการเบ็ดเสร็จนิยมที่ควบคุมประชาชนด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ทุกด้าน ที่สำคัญ คือ ระบอบฟาสซิสต์ และระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ที่แพร่ขยายภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จากชัยชนะของขบวนการคอมมิวนิสต์ที่มีการสนับสนุนจากภายนอก ที่สำคัญ คือ สหภาพโซเวียต และสาธารณรัฐประชาชนจีนภายหลัง ตัวอย่างที่สำคัญ คือ เวียดนาม ลาว และกัมพูชา และการปกครองระบอบเผด็จการอำนาจนิยม ที่เน้นการควบคุมประชาชนด้านการเมือง จากปัญหาที่หลากหลายของสังคมการเมืองของประเทศ

การปกครองระบอบเผด็จการอำนาจนิยม หรือระบอบการปกครองที่โน้มเอียงไปเป็นอำนาจนิยม มาจากการรัฐประหารของทหารแล้วปกครองประเทศแบบเผด็จการอย่างต่อเนื่องที่ไม่มี

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตัวอย่างที่สำคัญ คือ พม่าสมัยการปกครองของนายพลเนวิน ระหว่าง ค.ศ. 1962 ถึง 1988 การรัฐประหารของทหารแล้วอาจปกครองประเทศเป็นระยะเวลาหนึ่ง ระหว่างการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญและภายหลังจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป ที่สำคัญ คือ การเลือกตั้งประธานาธิบดี การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีการจัดตั้งพรรคการเมืองของคณะรัฐประหาร มีการสืบทอดอำนาจของผู้ปกครองที่เป็นหัวหน้าหรือแกนนำหรือคนสำคัญของคณะรัฐประหาร ตัวอย่างที่สำคัญ คือ เกาหลีใต้สมัยการปกครองของนายพลปาร์คจุงฮี ระหว่าง ค.ศ. 1961 ถึง 1979 การเข้าสู่อำนาจของพลเรือนแล้วดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร ที่สำคัญ คือ ตำแหน่งประธานาธิบดี จากการปกครองระบอบและวิถีการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่การกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งหนึ่งหรือสองสมัยเมื่อครบวาระการดำรงตำแหน่ง ทำให้ประธานาธิบดีที่ปรารถนาดำรงตำแหน่งต่อแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อการสืบทอดอำนาจ นำไปสู่การปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยม หรือระบอบการปกครองที่ไม่ประชาธิปไตยแต่ใช้ชื่อประชาธิปไตย ตัวอย่าง ที่สำคัญ คือ ประชาธิปไตยนำวิถี (Guided democracy) ของอินโดนีเซียช่วงการปกครองของซูฮาร์โต ประธานาธิบดี ระหว่าง ค.ศ. 1966 ถึง 1998 ส่วนใหญ่มีความต่อเนื่องถึงช่วงทศวรรษที่ 1980 หรือสลับกันไปมากับการปกครองระบอบประชาธิปไตยหรือเสรีนิยมประชาธิปไตย (Liberal democracy)

ความล้มเหลวของการทำให้ประชาธิปไตยเข้มแข็ง (Consolidating democracy) ที่สำคัญมาจากข้อจำกัดความล้มเหลว และวิกฤตการณ์ของประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative democracy) หรือประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect democracy) ที่สำคัญ ประการแรก การเลือกตั้งนับเป็นสาระหรือหลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยหลักการหลักเพียงหลักการเดียว และปฏิเสธ ละเลย เพิกเฉย ไม่ยอมรับ การมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบอื่น ที่สำคัญ คือ การทำประชามติ การทำประชามติ การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การริเริ่มกฎหมาย และการคัดค้านกฎหมาย และหลักการประชาธิปไตยเรื่องอื่น ที่สำคัญ คือ หลักนิติรัฐ หลักนิติธรรม หลักความเสมอภาค เสรีภาพ และภราดรภาพ ทำให้เป็นปัญหาต่อการเคลื่อนไหว การเดินขบวน การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การแสดงออกในรูปแบบอื่น การจัดตั้งกลุ่ม กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มการเมือง และพรรคการเมือง

ประการที่สอง การเข้าสู่อำนาจของผู้ปกครองที่เป็นปัญหา จำนวนมากปราศจากความชอบธรรม จากการซื้อสิทธิ์ขายเสียง การเลือกตั้งที่ปราศจากการแข่งขัน เสมอภาค เสรี และเป็นธรรม การใช้โครงสร้างอำนาจหรือโครงข่ายอำนาจผ่านระบบอุปถัมภ์ การทุจริตการเลือกตั้ง การกำหนดกฎหมายเพื่ออำนวยการประโยชน์กับผู้ปกครอง ที่สำคัญ คือ คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้ออกเสียงลงคะแนน การกำหนดเขตการเลือกตั้ง การณรงค์หาเสียง การบริหารจัดการการ

เลือกตั้ง การประกาศผลการเลือกตั้ง การแทรกแซงและการใช้กลไกหรือเครื่องมือของรัฐสถาปนาความชอบธรรมในการเลือกตั้ง ที่สำคัญ คือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกิจการภายใน ไม่มีหน่วยงาน สถาบัน องค์การ ที่เป็นอิสระและรัฐจัดตั้งเพื่อทำหน้าที่จัดการการเลือกตั้ง และการลดความหลากหลายของตัวแสดงทางการเมือง (Political actor) ที่สำคัญ จากพรรคการเมือง ด้วยการลดความเป็นตัวแทนของความหลากหลายประชาชน การกำหนดข้อห้ามข้อบังคับจำนวนมากเพื่อให้เป็นปัญหาและอุปสรรคกับการจัดตั้งพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้ามหรือพรรคการเมืองอื่น การส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ปกครองจัดตั้งมีโอกาสนะการเลือกตั้งสูง และการส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่ม กลุ่มผลประโยชน์ องค์การภาคประชาสังคม องค์การภาคประชาชน ที่รัฐจัดตั้งเป็นเครื่องมือหรือกลไกของรัฐ เป็นฐานอำนาจที่สำคัญของพรรคการเมืองของผู้ปกครอง

ประการที่สาม สถาบันทางการเมืองภายหลังการเข้าสู่อำนาจกลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญของผู้ปกครอง ที่สำคัญ คือ รัฐสภาหรือสภานิติบัญญัติแห่งชาติหรือคองเกรสที่ประกอบด้วยพรรคการเมืองของผู้ปกครอง ทำหน้าที่เป็นเสมือนเครื่องมือรองรับหรือตรายางของผู้ปกครอง ขาดการทำหน้าที่เป็นตัวแทนประชาชนจากการออกกฎหมาย การควบคุมรัฐบาล และการทำหน้าที่อื่นที่สำคัญ คือ การตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ (Check and balance) รัฐบาลที่ผู้ปกครองเป็นหัวหน้า รัฐบาล ที่สำคัญ คือ ประธานาธิบดี หรือนายกรัฐมนตรี ที่ควบคุมรัฐบาล รัฐสภา และพรรคการเมืองที่สนับสนุน ทำให้มีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาด มีอำนาจสั่งการอย่างกว้างขวาง มีบทบาทนำจากการกำหนดนโยบายสาธารณะ และหลายกรณีมีการละเมิดสิทธิมนุษยชน ระบบราชการกลายเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐบาลเพื่อการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ กองทัพมีบทบาทที่สำคัญเพื่อการจัดการความมั่นคงภายใน และการปกครองส่วนท้องถิ่นเผชิญกับข้อจำกัดนำไปสู่การลดบทบาทจากการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางที่ผู้ปกครองจากส่วนกลางและระบบราชการที่เป็นเครื่องมือสำคัญ

ประการที่สี่ ปัญหาทางการเมืองอื่น ที่สำคัญ จากการทุจริตคอร์รัปชัน การสืบทอดอำนาจของผู้ปกครอง การแทรกแซงการปกครองของกองทัพ การสนับสนุนการปกครองแบบเผด็จการจากภายนอก การผูกเรือนทางการเมืองจากความเป็นสถาบันทางการเมืองที่ต่ำและความปรารถนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง การขาดการพัฒนาประชาธิปไตย ความล้มเหลวของกติกاپกครองประเทศ ที่สำคัญ คือ รัฐธรรมนูญ การรวมศูนย์อำนาจที่ส่วนกลางและปฏิเสธหรือลดความสำคัญกับการกระจายอำนาจ การกำหนดยุทธศาสตร์ที่บิดเบือนและเป็นประโยชน์กับคนบางกลุ่ม การผูกขาดอำนาจทางเศรษฐกิจ การขยายตัวและสร้างประโยชน์ของกลุ่มทุนทางเศรษฐกิจที่กลายเป็นกลุ่มทุนทางการเมือง ความล้มเหลวจากการกระจายรายได้ การใช้ทรัพยากรที่เป็นประโยชน์กับคนบางกลุ่ม การละเมิดสิทธิมนุษยชน และการปราบปรามประชาชนอย่างรุนแรง

ความล้มเหลวของระบอบการปกครองของประชาธิปไตยแบบตัวแทนทำให้ความไม่ไว้วางใจนักการเมือง รัฐบาล เพิ่มสูงมาก หรือสัดส่วนความไว้วางใจนักการเมืองลดลง ที่สำคัญคือ สหรัฐอเมริกา กลุ่มประเทศยุโรปตะวันตกหรือสหภาพยุโรปในปัจจุบัน และญี่ปุ่น ระหว่างทศวรรษที่ 1960 ถึง 1990 จากความล้มเหลวในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากการเลือกตั้ง การเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่ลดลง ความเห็นพ้องต้องกันของประชาชนในการสนับสนุนทางเลือกที่สามหรือพรรคที่สาม (ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์, 2547ก, หน้า 8-9) นอกเหนือจากพรรคการเมืองหลักในระบบสองพรรคการเมืองใหญ่ตามระบบแองโกลแซกซอน (Anglo-saxon) ที่สำคัญคือ พรรครีพับลิกันกับเดโมแครตของสหรัฐอเมริกา พรรคอนุรักษนิยมกับพรรคแรงงานของอังกฤษ ความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ความเปลี่ยนแปลงนโยบายสาธารณะ ที่สำคัญคือ นโยบายต่างประเทศ ของสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ การแพร่ขยายของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ การสิ้นสุดความขัดแย้งของมหาอำนาจช่วงสงครามเย็น บทบาทขององค์การระหว่างประเทศที่สำคัญคือ สหประชาชาติ ธนาคารโลก และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ นำมาสู่การแพร่ขยายความคิดปฏิรูปการเมืองอย่างกว้างขวาง

ความเปลี่ยนแปลงจากกระแสโลกของโลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงจากการปฏิรูปการเมืองในประเทศหลายประเทศจากมุมมองหลากหลายมิติ นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงในประเทศหลายประเทศจากประเทศที่เป็นตัวอย่างของการปฏิรูปการเมืองในทวีปเอเชีย ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สำคัญคือ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่สำคัญคือ ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 ถึง 1990

ญี่ปุ่น ความพยายามปฏิรูปการเมืองญี่ปุ่นมีอย่างต่อเนื่องจากเหตุการณ์สมัย นายกรัฐมนตรีหลายคน ตัวอย่างที่สำคัญคือ กรณีรีครูท (The recruit scandal) สมัยนายโนโบรุ ทากะชิตะ (Noboru Takeshita) นายกรัฐมนตรีระหว่าง ค.ศ. 1987 ถึง 1989 เพราะบริษัท รีครูท จำกัด ให้อำนาจของบริษัทรักษาเมือง และบุคคลสำคัญอื่น ทำให้ราคาหุ้นสูงภายหลังการนำบริษัทเข้าตลาดหลักทรัพย์ ก่อให้เกิดกรณีอื้อฉาวใน ค.ศ. 1988 รัฐมนตรีจำนวน 3 คนลาออก และนายโนโบรุ ทากะชิตะ นายกรัฐมนตรี ที่รับเหมาจากบริษัทลาออกภายหลัง ก่อนการพ้นตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นายโนโบรุ ทากะชิตะ มีข้อเสนอเพื่อการปฏิรูปการเมืองจากการจัดตั้งคณะกรรมการที่เสนอวิธีการที่หลากหลาย ที่สำคัญคือ การแจ้งบัญชีทรัพย์สิน การแจ้งรายได้ การถือหุ้น การห้ามรับของขวัญ แต่งาน หรือเงินช่วยเหลือทั้งหลาย ของนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี แต่ไม่มีนายกรัฐมนตรีคนใดภายหลังยอมรับ ความแตกแยกภายในของพรรคเสรีประชาธิปไตย (Liberal Democratic Party: LDP) ทำให้กลุ่มการเมือง (Political faction) ภายในพรรคเสรีประชาธิปไตย แยกออกเพื่อจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ ที่สำคัญ จำนวนสามพรรคการเมือง ประกอบด้วย พรรคญี่ปุ่นใหม่ (Japan new party)

พรรคฟื้นฟูญี่ปุ่น (Japan renewal party) พรรคสัญญาณใหม่ (The new party harbinger) ส่งผลให้พรรคเสรีประชาธิปไตยพ่ายแพ้ในการเลือกตั้งทั่วไปใน ค.ศ. 1993 ภายหลังจากที่ครองอำนาจเป็นรัฐบาลมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ ค.ศ. 1955 ถึง 1993 นับเป็นฝ่ายค้านเป็นครั้งแรก รัฐบาลชุดใหม่เป็นรัฐบาลผสมประกอบด้วย พรรคการเมืองจำนวน 8 พรรค ทำให้มีความเห็นพ้องต้องกันจากระเบียบวาระ (Agenda) ที่เสนอต่อประชาชนระหว่างการเลือกตั้ง เพื่อกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ ที่สำคัญ จำนวน 2 เรื่อง คือ การห้ามนำเข้าสินค้าอ่อนไหว ที่สำคัญ คือ สินค้าเกษตรกรรมจากต่างประเทศ และที่สำคัญ คือ การปฏิรูปการเลือกตั้ง (สุรางค์ศรี ต้นเสียงสม, 2551, หน้า 180-182 อ้างถึงใน ฐิโสธร ตู๋ทองคำ, 2558ก, หน้า 3-44; 3-45)

การกำหนดระบบการเลือกตั้งจากจำนวนหนึ่งเขตที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายคนจากคะแนนเสียงของผู้ออกเสียงลงคะแนนหนึ่งคะแนนเสียง หรือระบบเขตเดียวที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายคน นำไปสู่การเผชิญปัญหาอย่างต่อเนื่องและยาวนานก่อน เพราะพรรคการเมืองแต่ละพรรคส่งผู้สมัครหลายคนในเขตการเลือกตั้งเดียวกันเพื่อแข่งขันกันเอง ทำให้เกิดกลุ่มการเมืองภายในพรรคที่สนับสนุนผู้สมัครที่มาจากกลุ่มเดียวกัน กลุ่มการเมืองมีความสำคัญมากกว่าพรรคการเมือง ความเป็นเอกภาพภายในพรรคการเมืองลดลง และค่าใช้จ่ายของผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองสูง การปฏิรูปการเลือกตั้งของญี่ปุ่นนำไปสู่การแก้ไขกฎหมายการเลือกตั้งใน ค.ศ. 1994 ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงจากจำนวนหนึ่งเขตที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายคนจากคะแนนเสียงของผู้ออกเสียงลงคะแนนหนึ่งคะแนนเสียง เป็นระบบการเลือกตั้งแบบเขตจากระบบหนึ่งเขตหนึ่งคน และแบบสัดส่วน ไม่สัมพันธ์กัน พระราชบัญญัติควบคุมเงินทุนพรรคการเมือง และการให้เงินอุดหนุนแก่พรรคการเมืองของรัฐ ผลการเลือกตั้งแสดงถึงระบบการเลือกตั้งแบบผสมผสาน ระหว่างการเลือกตั้งแบบเขตเดียวคนเดียวกับแบบบัญชีรายชื่อ ทำให้ลดการแข่งขันในเขตการเลือกตั้ง แต่ก่อให้เกิดการแข่งขันเพื่อภายในพรรคเพื่อเป็นตัวแทนพรรค ทำให้ญี่ปุ่นมีแนวโน้มเป็นสองพรรคใหญ่ คือ พรรคเสรีประชาธิปไตย และพรรคประชาธิปไตย (Democratic party) แทนที่ระบบพรรคเด่นพรรคเดียว (Dominant party system or one-party dominance) ที่ต่อเนื่องยาวนาน (ธารทอง ทองสวัสดิ์, 2550, หน้า 10-64 – 10-68 อ้างถึงใน ฐิโสธร ตู๋ทองคำ, 2558ก, หน้า 3-45)

เกาหลีใต้ เกาหลีใต้หรือสาธารณรัฐเกาหลีภายหลังการสถาปนาสาธารณรัฐเกาหลีเป็นประเทศจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญใน ค.ศ. 1948 การเป็นสมรภูมิในสงครามเกาหลีจากการรุกรานของเกาหลีเหนือหรือสาธารณรัฐประชาธิปไตยเกาหลีระหว่าง ค.ศ. 1950 ถึง 1953 ทำให้มีความเสียหาย บอบช้ำ อย่างกว้างขวาง การปกครองระบอบเผด็จการอำนาจนิยมอย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญ คือ นายซิงมันรี (Syngman rhee) ประธานาธิบดีคนที่ 1 (ค.ศ. 1948 ถึง 1960) นายพลบัก

จุง ฮี (Park Chung-hee) ประธานาธิบดีคนสำคัญ (ค.ศ. 1961 ถึง 1979) นายพลซุน ดู ฮวาน (ค.ศ. 1981 ถึง 1989) นับเป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญของการสถาปนาการปกครองระบอบประชาธิปไตย การผ่อนคลายทางการเมืองทำให้นิสิตนักศึกษาปัญญาชนจำนวน 42 มหาวิทยาลัย รวมกลุ่มทางการเมืองเป็นแนวร่วมนักศึกษาแห่งชาติเพื่อการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย (National student coalition for democracy struggle) นับตั้งแต่ ค.ศ. 1984 นำไปสู่ความร่วมมือกับพรรคประชาธิปไตยเกาหลีใหม่ (New Korean democratic party) พรรคฝ่ายค้านสำคัญใน ค.ศ. 1987 เพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญให้ประชาชนเลือกประธานาธิบดีโดยตรง การรณรงค์อย่างต่อเนื่องนำมาสู่การสนับสนุนอย่างกว้างขวางจากพลังนอกระบบราชการ ที่สำคัญคือ ชนชั้นกลาง ผู้ประกอบวิชาชีพ ชนชั้นล่าง กรรมกร และศาสนจักร การเสียชีวิตของนักศึกษาและผู้ร่วมชุมนุมที่มหาวิทยาลัยแห่งชาติโซลและมหาวิทยาลัยยอนเซใน ค.ศ. 1987 นำไปสู่ความพยายามใช้กำลังปราบปราม แต่บทบาทของเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำสาธารณรัฐเกาหลีจากจดหมายทักท้วงการใช้กำลังของนายโรนัลด์ รีแกน ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา นำไปสู่การเจรจาและมีการจัดตั้งคณะกรรมการจำนวน 8 คน เพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญ ผ่านการลงประชามติและประกาศใช้ใน ค.ศ. 1987 (วิเชียร อินทะสี, 2555, หน้า 74-82)

สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลี กำหนดให้อำนาจอธิปไตยมาจากประชาชน กำหนดการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี ประธานาธิบดีเป็นประมุขของรัฐและหัวหน้าฝ่ายบริหารมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ดำรงตำแหน่งวาระเดียว เป็นเวลาจำนวน 5 ปี มีอำนาจหน้าที่แต่งตั้งนายกรัฐมนตรีจากความเห็นชอบของสมัชชาแห่งชาติ สมัชชาแห่งชาติทำหน้าที่เป็นสภานิติบัญญัติเพื่อออกกฎหมายและควบคุมรัฐบาล ที่สำคัญมีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบการบริหารงานของรัฐบาล จากสมาชิกสมัชชาแห่งชาติหรือกรรมการเพื่อเรียกบุคคลของภาครัฐ หรือรัฐบาล หรือฝ่ายบริหาร การกำหนดให้กองทัพมีหน้าที่ด้านความมั่นคง การป้องกันประเทศ การปกป้องดินแดน และความเป็นกลางทางการเมือง แทนการแทรกแซงทางการเมือง และเป็นเครื่องมือทางการเมืองของประธานาธิบดีและฝ่ายการเมืองปราบปรามฝ่ายตรงข้าม การแก้ไขรัฐธรรมนูญที่สำเร็จลุล่วงนำไปสู่การสิ้นสุดการปกครองเผด็จการอำนาจนิยมหรืออำนาจนิยม จากการเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เท่ากับปฏิเสศการผูกขาดอำนาจของชนชั้นนำทางการเมือง ทหาร และนักการเมือง ความชอบธรรมของการดำรงตำแหน่งมาจากความยินยอมหรือการยอมรับของประชาชน นับเป็นการสถาปนาประชาธิปไตยของเกาหลีได้ต่อเนื่องถึงปัจจุบัน (วิเชียร อินทะสี, 2555, หน้า 82-83)

ไต้หวัน ความเปลี่ยนแปลงของไต้หวันหรือสาธารณรัฐจีน ที่สำคัญ มาจากการยกเลิกพระราชกฤษฎีกาภาวะฉุกเฉินและข้อห้ามการจัดตั้งพรรคการเมืองใน ค.ศ. 1986 ของ

คณะกรรมการกลางสามัญพรคักกมินตั้ง นับเป็นสัญญาณก่อกำเนิดประชาธิปไตยของไต้หวัน เพื่อนำไปสู่สังคมที่มีเสรี เปิดกว้าง และหลากหลาย การยกระดับที่เดิมมีเพียงบางส่วนกลายเป็น ประชาธิปไตยเต็มรูปแบบ เป็นประชาธิปไตยทางการเมือง ที่มีระบบผู้แทน ประธานาธิบดีต้องมา จากการออกเสียงลงคะแนนหรือมาจากการเลือกตั้งจากประชาชน ประชาชนได้รับการประกันสิทธิ เสรีภาพ การแข่งขันทางการเมืองที่เปิดกว้างและยุติธรรม เสรีภาพของพลเรือน การชุมนุม การ สมาคม การพูด การพิมพ์ สิทธิการเดินขบวน การนัดหยุดงาน เทียบกับบรรทัดฐานของ ประชาธิปไตยของตะวันตก เพื่อให้สาธารณรัฐจีนเป็นประเทศที่เป็นประชาธิปไตย (เก๋อ หย่ง-กวง, 2542, หน้า 18 อ้างถึงใน ธ โสธร ตู๋ทองคำ, 2558ข, หน้า 5-46) ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของ การเมืองการปกครองไต้หวัน คือ การแก้ไขรัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครอง ประเทศของไต้หวัน รัฐธรรมนูญของไต้หวันมีการประกาศใช้นับตั้งแต่ ค.ศ. 1947 ก่อนการอพยพผู้ เเกาะไต้หวัน ความเปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อมและบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่ เป็นทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกก่อให้เกิดความคิดเปลี่ยนแปลงและแก้ไขรัฐธรรมนูญ ที่ สำคัญ คือ ความปรารถนาของประชาชนเพื่อให้กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์และทำให้ประเทศมี เสถียรภาพและความมั่นคง การแก้ไขรัฐธรรมนูญรอบแรกใน ค.ศ. 1991 บรรลุวัตถุประสงค์ทั้งสี่ ประการ ประกอบด้วย การยกเลิกบทเฉพาะกาลภายใต้ช่วงเวลาของการปราบคอมมิวนิสต์ การ บัญญัติกฎหมายสำหรับการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภาชุดใหม่ การปรับโครงสร้างรัฐบาลกลาง และการ บัญญัติกฎหมายเบื้องต้นเพื่อจัดตั้งสภาความมั่นคงแห่งชาติ (National Security Council: NSC) สำนักงานความมั่นคงแห่งชาติ (National Security Board: NSB) และองค์การเจ้าหน้าที่บริหาร ส่วนกลาง การแก้ไขรัฐธรรมนูญรอบที่สองเริ่มใน ค.ศ. 1992 ที่เพิ่มมาตราจำนวน 18 มาตรา รวม การแก้ไขทั้งสองครั้งมีจำนวน 18 มาตรา (เก๋อ หย่ง-กวง, 2542, หน้า 31-33 อ้างถึงใน ธ โสธร ตู๋ทองคำ, 2558ข, หน้า 5-46)

ภายหลังการยกเลิกพระราชกฤษฎีกาภาวะฉุกเฉิน ทำให้มีการปฏิรูปการเมืองอย่าง รวดเร็ว ที่สำคัญ คือ การยกเลิกข้อจำกัดการให้ใบอนุญาตจัดทำหนังสือพิมพ์ และสิ่งพิมพ์ผ่าน กฎหมายที่ชุมนุมและการเดินขบวน การอนุญาตให้พี่น้องเดินทางไปเยี่ยมเยียนพี่น้องที่แผ่นดินใหญ่ การจัดการเลือกตั้งสมาชิกใหม่ของสภานิติบัญญัติและสมัชชาแห่งชาติ การประกาศการสิ้นสุดบท เฉพาะกาล ภายใต้ช่วงเวลาแห่งกบฏคอมมิวนิสต์ การแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่ออนุมัติการเลือกตั้ง ประธานาธิบดี รองประธานาธิบดี ผู้ว่าการมณฑลไต้หวัน นายกเทศมนตรีไทเป และเกาซุง จากการ ลงคะแนนโดยตรงจากประชาชน การปฏิรูปทั้งหลายทำให้ไต้หวันเริ่มพัฒนาอย่างรวดเร็วเพื่อมุ่งสู่ ประชาธิปไตย มีความต่อเนื่องจากอุดมการณ์ไครประชาจาก ดร.ซุนยัตเซ็น จอมพลเจียง ไคเช็ค และ ประธานาธิบดีสองคนหลัง คือ เจียงจิงกั๋ว และหลี่เต็งฮุย ที่มีการปฏิรูปอย่างต่อเนื่อง ทำให้ใน ค.ศ.

1991 มีการจัดการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา และเดือนธันวาคมมีการจัดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการมณฑล
 ได้หวัน นายกเทศมนตรีนครไทเปและเกาซุง จากการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยตรงครั้งแรก มีการ
 แก้ไขรัฐธรรมนูญรอบที่สามใน ค.ศ. 1994 เพื่อเตรียมการการเลือกตั้งประธานาธิบดีและรอง
 ประธานาธิบดี (เก๋อ หย่ง-กวาง, 2542, หน้า 33 อ้างถึงใน ธ โสธร ผู้ทองคำ, 2558, หน้า 5-48) ใน
 ค.ศ. 1996 กำหนดให้มีการลงคะแนนการเลือกตั้งประธานาธิบดีโดยตรงเป็นครั้งแรก เจ้าหน้าที่ทุก
 ระดับ หัวหน้างานที่สำคัญของเมืองแต่ละเมือง จากการขยายสิทธิการออกเสียงลงคะแนนให้
 ประชาชนทั่วประเทศ ทำให้ปัจจุบันผู้บริหารทุกระดับล้วนแล้วมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจาก
 ประชาชน คะแนนของประชาชนกลายเป็นพลังที่กำหนดทิศทางการเมืองการปกครองของประเทศ
 ประชาชนมีสิทธิเพิกถอนตำแหน่งของสมาชิกสภานิติบัญญัติและสมาชิกแห่งชาติโดยตรง ขณะที่
 การเพิกถอนตำแหน่งประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีผ่านทางสมาชิกแห่งชาติที่ลงมติเอก
 ฉันท์ในการประชุมเพื่อการพัฒนาแห่งชาติ ค.ศ. 1996 ประชาชนใช้สิทธิริเริ่มและทำประชามติเพื่อ
 แสวงหาแนวทางการแก้ปัญหาของประชาชน และการยกเลิกข้อห้ามพรรคการเมืองนำไปสู่การถือ
 กำเนิดของพรรคการเมืองใหม่จำนวนมาก มีจำนวน 84 พรรคใน ค.ศ. 1998 และนำไปสู่การแข่งขัน
 ระบบสองพรรคการเมืองใหญ่ คือ พรรคก๊กมินตั๋งและพรรคประชาธิปไตยก้าวหน้า ภายหลัง
 (เก๋อ หย่ง-กวาง, 2542, หน้า 18-22 อ้างถึงใน ธ โสธร ผู้ทองคำ, 2558, หน้า 5-47)

ฟิลิปปินส์ การปกครองฟิลิปปินส์ของนายเฟอร์ดินาน มาร์กอส ประธานาธิบดี ที่มี
 ความโน้มเอียงเป็นการปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยมภายหลังจากการครองอำนาจนับตั้งแต่
 ค.ศ. 1965 นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายหลังการประกาศกฎอัยการศึกใน ค.ศ. 1972
 จากเหตุผลด้วยการคุกคามของคอมมิวนิสต์ และการปฏิเสธการยกเลิกเพราะจะทำให้นายเฟอร์
 ดินาน มาร์กอส ที่ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีครบ 2 สมัย ไม่สามารถดำรงตำแหน่งต่อได้ มีการ
 แก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1935 ที่กำหนดการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี
 ที่สหรัฐอเมริกา มีบทบาทสำคัญสรรค์สร้างรัฐธรรมนูญ นำไปสู่การถือกำเนิดของรัฐธรรมนูญฉบับ
 ค.ศ. 1973 ที่มีสาระสำคัญ คือ การกำหนดการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา มี
 นายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร ที่สำคัญ คือ การเพิ่มอำนาจประธานาธิบดีเพื่อให้ควบคุม
 นายกรัฐมนตรีอย่างสมบูรณ์ ทำให้แตกต่างจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา และ
 มีแนวโน้มเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบกึ่งรัฐสภาถึงประธานาธิบดี ที่ประธานาธิบดี
 เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร ท่ามกลางการคัดค้านของประชาชน กลุ่มพลังสังคม คริสตจักรนิกาย
 โรมันคาทอลิก และสหรัฐอเมริกา กดดันให้นายเฟอร์ดินาน มาร์กอส ประธานาธิบดีจัดการเลือกตั้ง
 ประธานาธิบดี การเดินทางกลับฟิลิปปินส์จากสหรัฐอเมริกาที่นำมาสู่การลอบสังหาร นายเบนิกโน
 อากวีโน ผู้นำฝ่ายค้านคนสำคัญ ใน ค.ศ. 1983 นำมาสู่การประชุม การต่อต้าน การประท้วง การ

จราจล การเดินขบวน อย่างกว้างขวาง นำมาสู่การพ้นจากตำแหน่งประธานาธิบดีของนายเฟอร์ดินาน มาร์กอส ภายหลังการทุจริตการเลือกตั้งประธานาธิบดี ใน ค.ศ. 1986 และนางโคราซอน อากวีโน ภรรยาหม้าย นายเบนิกโน อากวีโน ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีแทน นำไปสู่การฟื้นฟูการปกครองระบอบประชาธิปไตยจากการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ผ่านความเห็นชอบจากประชาชนจากการลงประชามติ และประกาศใช้อย่างเป็นทางการใน ค.ศ. 1987 เท่ากับเป็นการนำระบอบการปกครองประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดีกลับมาใช้ (ธโรธร ตู๋ทองคำ, 2548ก, หน้า 1-17)

รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ฉบับ ค.ศ. 1986 กำหนดการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี มีตัวแบบมาจากรัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1935 และมีการแก้ไขจนกลายเป็นรัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1986 เพื่อป้องกันมิให้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือของประธานาธิบดีหรือผู้ปกครองแสวงหาอำนาจ ประธานาธิบดีอากวีโนลงนามแต่งตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญมีจำนวนทั้งสิ้น 48 คน ประกอบด้วย ผู้ที่มีความอาวุโส มีความเป็นกลาง มีความรอบรู้ ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม มาจากการแต่งตั้งจากบุคคลหลากหลายสาขาอาชีพจากรายชื่อที่มีเป็นจำนวนกว่าสองพันคน แล้วทำการคัดเลือกให้ครบตามจำนวน มีการรับฟังและแสดงความคิดเห็นผ่านคณะกรรมการรับฟัง นำไปสู่การร่างลู่ดวง และผ่านการลงประชามติมากกว่าร้อยละเก้าสิบใน ค.ศ. 1997 นำผลเข้าสู่ที่ประชุมคองเกรส มีผลบังคับใช้ภายหลังการสิ้นสุดการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของนางโคราซอน อากวีโน ใน ค.ศ. 1992 ตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ฉบับ ค.ศ. 1986 กำหนดให้ประธานาธิบดีเป็นประมุขของรัฐและหัวหน้าฝ่ายบริหาร มาจากการเลือกตั้งจากประชาชนโดยตรง มีวาระการดำรงตำแหน่ง 6 ปี มีอำนาจหน้าที่บริหารประเทศ แต่งตั้ง ถอดถอน โยกย้าย ข้าราชการ และเอกอัครราชทูต ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด (สิดา สอนศรี, 2542, หน้า 166-168 อ้างถึงใน ธโรธร ตู๋ทองคำ, 2548ก, หน้า 1-32; 1-34) สภาคองเกรสเป็นระบบสภาคู่ ประกอบด้วย (สิดา สอนศรี, 2541, หน้า 114-115 อ้างถึงใน ธโรธร ตู๋ทองคำ, 2548ก, หน้า 1-32; 1-33) สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา สมาชิกสภาคองเกรสมาจากการเลือกตั้งของประชาชน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวน 250 คน มีวาระดำรงตำแหน่งจำนวน 3 ปี ไม่เกินจำนวน 3 วาระ ติดต่อกัน สมาชิกวุฒิสภามีจำนวน 24 คน มีวาระดำรงตำแหน่งจำนวน 3 ปี ไม่เกินจำนวน 2 วาระ มีอำนาจออกกฎหมายและควบคุมรัฐบาล ศาลมีอำนาจพิจารณาอรรถคดี ศาลฎีกาเป็นศาลสูงสุด ประธานศาลฎีกามาจากการแต่งตั้งของประธานาธิบดี และมีองค์การอิสระเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ที่สำคัญคือ คณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งชาติ (National election committee) มีความเปลี่ยนแปลงพรรคการเมืองจากระบบสองพรรคการเมืองใหญ่หรือระบบสองพรรค เป็นระบบพรรคการเมืองหลาย

พรรคหรือระบบหลายพรรค และภาคประชาสังคมมีบทบาทที่สำคัญต่อเนื่อง (ช โสธร ตู๋ทองคำ, 2548ก, หน้า 1-48)

อินโดนีเซีย (เทย์เลอร์, 2558) ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของอินโดนีเซียมาจากการเผชิญวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน ค.ศ. 1997 จากประเทศไทย คู่ประเทศอื่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่สำคัญ คือ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่สำคัญ คือ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ความล้มเหลวจากการแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน ค.ศ. 1997 เพิ่มปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง นำมาสู่ความเคลื่อนไหวครั้งใหญ่ของนิสิตนักศึกษาปัญญาชนทำมาสู่การลาออกจากรองตำแหน่งประธานาธิบดีอินโดนีเซียของซูฮาร์โต (Soeharto) ใน ค.ศ. 1998 ภายหลังจากที่ครองอำนาจยาวนานกว่า 32 ปี นับตั้งแต่ ค.ศ. 1966 ภายหลังจากการทำรัฐประหารเพื่อปราบปรามคอมมิวนิสต์ที่ขยายอำนาจในอินโดนีเซีย ใน ค.ศ. 1965 และดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีแทนซูการ์โน (Soekarno) ใน ค.ศ. 1966 นำมาสู่การดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของบาการ์ุดดิน ยูซุฟ ฮาบิบี (Bacharuddin Jusuf Habibie) หรือ บี เจ ฮาบิบี (B. J. Habibie) รองประธานาธิบดีอินโดนีเซีย จากความคาดหวังของเครือข่ายชนชั้นนำอินโดนีเซียเพื่อลดแรงกดดันจากกลุ่มผู้ประท้วงต่อต้านและประคับประคองสถานการณ์ของประเทศและผลประโยชน์ของชนชั้นนำ และการไม่คาดหวังจากกลุ่มผู้ประท้วงต่อต้าน นิสิตนักศึกษาปัญญาชน เพราะบี เจ ฮาบิบี เป็นส่วนหนึ่ง ภายใต้อิทธิพลร่วมเงา ของซูฮาร์โต อย่างต่อเนื่องยาวนานนับตั้งแต่ ค.ศ. 1974 จากการเป็นขุนนางนักวิชาการ (Technocrat) ด้านวิศวกรรมศาสตร์ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี โท และเอก จากเนเธอร์แลนด์ และเยอรมนี แต่ทั้งหมดคาดการณ์ผิด

บี เจ ฮาบิบี ประธานาธิบดีอินโดนีเซีย ระหว่าง ค.ศ. 1998 ถึง 1999 สร้างความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากการดึงพรรคการเมืองอื่นร่วมงานกับพรรคโกลคาร์ (Golkar) พรรครัฐบาลที่เป็นฐานอำนาจของซูฮาร์โต ในนามคณะรัฐมนตรีเพื่อการปฏิรูปประเทศ ที่จัดตั้ง การปลดปล่อยนักโทษการเมือง การผ่อนคลายนโยบายที่จำกัดเสรีภาพ การลดจำนวนที่นั่งของทหารของกองทัพในรัฐสภา การยุบกระทรวงข้อมูลข่าวสาร การสั่งการดำเนินคดีกับบุตรชายของซูฮาร์โต อดีตประธานาธิบดี การผ่านกฎหมายการสนับสนุนการกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่นให้มีอำนาจบริหารสูงสุด นับตั้งแต่ระดับล่างสุดถึงระดับบนสุด ทำให้การกระจายอำนาจเป็นไปอย่างกว้างขวาง ภายหลังจากที่บี เจ ฮาบิบี พ้นจากตำแหน่งประธานาธิบดีอินโดนีเซีย นับเป็นการวางรากฐานสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยของอินโดนีเซียจนถึงปัจจุบัน และเป็นช่วงเวลาของการปฏิรูปการเมืองทางการเมืองสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่สำคัญของอินโดนีเซียภายหลัง พร้อมกับกรลาออกจากตำแหน่งประธานาธิบดีและจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเพื่อเลือกประธานาธิบดี

ภายหลัง ที่สำคัญ ปี เจ ฮาบีปี ประธานาธิบดีอิน โคนีเซีย ตัดสินใจกำหนดให้ชาวติมอร์ตะวันออกกลาง ประชามติ เพื่อเป็นเอกราชหรือเป็นจังหวัดหนึ่งของอิน โคนีเซีย และผลการลงประชามติทำให้ ติมอร์ตะวันออกเป็นเอกราชใน ค.ศ. 2002

1.2 ด้านเศรษฐกิจ

ปัจจัยภายนอกที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร นับตั้งแต่ พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 ที่สำคัญ คือ ความเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์มาจากแนวคิด เสรีนิยมใหม่ที่มีการก่อตัวช่วงทศวรรษที่ 1970 และ 1980 มาจากการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี สหรัฐอเมริกาของโรนัลด์ รีแกน (ค.ศ. 1981 ถึง 1989) จากพรรครีพับลิกัน และนายกรัชมมนตรี อังกฤษของมาร์กาเร็ต แทตเชอร์ (ค.ศ. 1979 ถึง 1990) จากพรรคอนุรักษนิยม ที่เปลี่ยนแปลงสรรพ สิ่งที่เป็นนามธรรมจากอุดมการณ์ เป็นรูปธรรมจากนโยบายสาธารณะ แผนงาน และโครงการ นับเป็นความเปลี่ยนแปลงจากอุดมการณ์สู่การปฏิบัติอย่างมีนัยสำคัญ สู่แนวคิดการปฏิบัติ (Pragmatism) จากการปฏิบัติที่ทรงพลังชุดความคิดที่เป็นเสรีนิยมใหม่เฉพาะตัวของ โรนัลด์ รีแกน และมาร์กาเร็ต แทตเชอร์ ที่ผสมผสานระหว่างแนวคิดเสรีนิยมใหม่กับอนุรักษนิยมใหม่

จากสมมติฐานที่ว่า การเก็บอัตราภาษีที่สูงนำมาสู่ระบบเศรษฐกิจที่ตกต่ำทำให้ลดภาษี นำไปสู่การถือกำเนิดเศรษฐศาสตร์ด้านอุปทาน (Supply-side economic) ในทางปฏิบัติของ สหรัฐอเมริกา ภายหลังจากการรับตำแหน่งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาของ โรนัลด์ รีแกน ที่ กำหนดแผนการฟื้นฟูเศรษฐกิจที่เน้นอุปทานบนพื้นฐานแนวคิดเสรีนิยมใหม่เพื่อแก้ปัญหาความ ชะงักงันทางเศรษฐกิจจากภาวะเงินเฟ้อและการว่างงานที่สูง ก่อให้เกิดการล้อเลียนว่าเป็นเศรษฐกิจ แบบพอมดหมอผี (Voodoo economics) ก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจแบบรีแกน (Reaganomics) ที่มี สาระสำคัญที่เน้นการลดอัตราภาษีส่วนเพิ่ม (Marginal tax rates) ลดการใช้จ่ายภาครัฐที่ขาดดุลกับ กฎเกณฑ์การกำกับดูแลของรัฐ การเพิ่มขึ้นของงบประมาณด้านการทหารเพื่อจัดการกับสหภาพโซเวียตที่เป็นจักรวรรดินิยมชั่วร้ายและการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ ก่อให้เกิดการเมืองว่าด้วยการ รัดเข็มขัด (Politics of austerity) มีการปฏิรูปการเงิน ที่สำคัญ คือ การแต่งตั้งนายอลัน กรีนสแปน (Alan Greenspan) นักการเงินนิยม คฤษฎีบัณฑิตด้านเศรษฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยนิวยอร์ก เป็นผู้ว่าการธนาคารกลางของสหรัฐอเมริกา

จากสมมติฐานที่ว่า การเมืองเป็นเรื่องของวิสาหกิจที่มีเหตุผลจากการทุ่มเทให้กับการ ชนะการเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียงสูงสุด ทำให้เน้นการกระจายอำนาจจากส่วนกลางที่มีความสำคัญ เพราะท้องถิ่น ที่สำคัญ คือ มลรัฐ สัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชนที่เป็นลูกค้ามากกว่า ทำให้ให้คุณค่า กับรัฐบาลกลางที่มีขนาดเล็กและกำกับตลาดลดลง เพื่อทำให้น้อยแต่ได้ให้มาก (Less is more) นำไปสู่การปฏิรูประบบราชการ นับเป็นการก่อตัวของการปฏิรูประบบราชการแนวใหม่ (New

Public Management: NPM) ภายหลัง นำไปสู่การยุติรัฐบาลขนาดใหญ่ (Big government) ระหว่างการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เท่ากับปฏิเสธแนวคิดของเคนส์ที่นำไปสู่การขยายตัวของระบบราชการ การเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสรรพสิ่งที่รัฐเป็นเจ้าของ ที่สำคัญ คือ ที่ดิน ให้เอกชนบริหารจัดการและดำเนินการ และการปรับเปลี่ยนเอกชนจากการควมรวม ครอบงำ และกู้เงินเพื่อซื้อกิจการ (Leverage buyout) การเน้นการปกป้องการค้าจากการขยายของผลประโยชน์จากฐานคะแนนเสียงภายใน การสนับสนุนการค้าเสรีจากการเจรจาข้อตกลงว่าด้วยพิกัดทั่วไปว่าด้วยการค้า และอัตราภาษีศุลกากรหรือแกตต์ (General Agreement on Trade and Tariff: GATT) ใน ค.ศ. 1982 การเจรจาข้อตกลงว่าด้วยพิกัดทั่วไปว่าด้วยการค้าและอัตราภาษีศุลกากรรอบอุรุกวัย (Uruguay round) ระหว่าง ค.ศ. 1986 ถึง 1994 ครอบคลุมสินค้าและบริการ ที่สำคัญ คือ สินค้าเกษตรกรรม บริการ และทรัพย์สินทางปัญญา และการเจรจาข้อตกลงการค้าเสรีกับแคนาดา ที่สำเร็จ ล่วงสมัยนายบิล คลินตัน ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ใน ค.ศ. 1993

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของเสรีนิยมใหม่ของอังกฤษในทางปฏิบัติมาจากความมุ่งมั่นยืนหยัดหลักการอย่างแข็งขันและเข้มแข็ง แม้เผชิญความเสี่ยง ปัญหาอุปสรรค และความยุ่งยากทางการเมือง จากวาทกรรมการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคอนุรักษนิยมของมาร์กาเร็ต แทตเชอร์ แสดงถึงความสำคัญจากการกำหนดระเบียบวาระเสรีนิยมใหม่ที่ว่า ไม่มีทางเลือกอื่น (There is no alternative: TINA) และแพร่ขยายสู่บุคคลสำคัญที่มีแนวคิดเสรีนิยมใหม่จำนวนมาก ที่สำคัญ ประกอบด้วย นักการเมืองของพรรคอนุรักษนิยมของอังกฤษ นักวิจัยของสถาบันวิจัยที่เป็นคลังสมอง (Think tank) ของรัฐบาลอังกฤษที่สำคัญ และของอังกฤษ รับแนวคิดจากสำนักการเงินนิยม (Monetarism) ที่มีสาระสำคัญจากการเน้นอุปทานหรือความต้องการเสนอขายสินค้าและบริการ ความมีเสถียรภาพในตัวเองของเอกชนทำให้ปรับเปลี่ยนตามกลไกตลาด ความล้มเหลวหรือไร้เสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจมาจากบทบาทของภาครัฐที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ และปัจจัยทางเศรษฐกิจ (Economic factor) ที่สำคัญ คือ เงิน การสะสมทุน การจ้างงาน เทคโนโลยีและนวัตกรรม เป็นปัจจัยหรือตัวแปรทางเศรษฐกิจระยะยาว

จากแนวคิดของมาร์กาเร็ต แทตเชอร์ ที่ประนามความเชื่อมโยงระหว่างการขยายตัวของภาครัฐกับค่าใช้จ่ายที่เพิ่มสูงขึ้น ต่อต้านชุดความคิดของสำนักเคนส์ที่มีสมมติฐานการเก็บภาษีจากความมั่งคั่งของเอกชนเพื่อสนับสนุนการใช้จ่ายภาครัฐ ความรังเกียจที่มีต่อผลกระทบทางลบจากการเจริญเติบโตของปริมาณเงินที่มีต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจมหภาค นำไปสู่การออกชุดปฏิรูปเสรีนิยมใหม่อย่างรอบด้านตามแนวคิดการเงินนิยม ที่มีเป้าหมายเพื่อการลดภาษี การผ่อนคลายการควบคุมการแลกเปลี่ยน การผ่อนปรนกฎเกณฑ์ การแปรรูปกิจกรรมของรัฐให้เป็นของเอกชน และลดทอนอำนาจของสหภาพแรงงานลงอย่างกว้างขวาง ทั้งหมดนำไปสู่การถือกำเนิดของ

แนวคิดหรือลัทธิแซตเชอร์ (Thatcherism) มาร์กาเร็ต แซตเชอร์ กำหนดยุทธศาสตร์การเงินระยะกลาง (Medium Term Financial Strategy: MTFS) ที่กำหนดการเพิ่มภาษี การลดภาษีให้กับผู้มีรายได้อ่อน

อย่างมาก และการกำหนดมาตรการเก็บภาษีจากน้ำมันที่ทะเลเหนือเพื่อลดรายจ่ายการขาดดุล

การปฏิรูปภาครัฐหรือระบบราชการตามแนวคิดเศรษฐกิจแบบบริแกนและแซตเชอร์เป็นการนำเทคนิคการบริหารจัดการตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ก่อให้เกิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ จากการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน การวัดและประเมินผลอย่างเคร่งครัด จากผลที่เป็นรูปธรรมในเชิงปริมาณ และการกำหนดต้นทุนกำไร การเน้นคุณค่าเสรีภาพทางการเมือง การค้าเสรีและความรักชาติ ตามแบบอารยธรรมเอง โกล-อเมริกัน ทำให้เผชิญหน้ากับสภาพโซเวียตที่เป็นจักรวรรดินิยมชั่วร้าย นำไปสู่การเพิ่มกำลังพล การแข่งขันสะสมอาวุธ และการเพิ่มขีดความสามารถทางการทหาร ทำให้สหภาพโซเวียตเสื่อมถอยลง ฟอร์ดบาชอฟ นักการเมืองรุ่นใหม่สายปฏิรูป ทายาททางการเมืองของเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์คนก่อน คอนสแตนติน เซอร์เนนโก ดำรงตำแหน่งเป็นเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์สหภาพโซเวียตใน ค.ศ. 1985 นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงนโยบายสาธารณะหลากหลายอย่างต่อเนื่อง นำมาสู่การสิ้นสุดลงสงครามเย็นใน ค.ศ. 1989 และการล่มสลายของสหภาพโซเวียตใน ค.ศ. 1991

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญช่วงทศวรรษที่ 1990 มาจากการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาของบิล คลินตัน (Bill Clinton) (ค.ศ. 1993 ถึง 2001) จากพรรคดีโมแครต และการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอังกฤษของโทนี่ แบลร์ (Tony Blair) (ค.ศ. 1997 ถึง 2007) จากพรรคแรงงาน หลายส่วนมีความต่อเนื่องจากแนวคิดเศรษฐกิจแบบบริแกน ของโรนัลด์ รีแกน ของสหรัฐอเมริกา และแนวคิดแซตเชอร์ ของมาร์กาเร็ต แซตเชอร์ ของอังกฤษ แสดงถึงแนวทางสายกลางที่รับแนวคิดเสรีนิยมใหม่ผนวกความก้าวหน้าทางสังคม

แนวคิดเสรีนิยมใหม่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ แบ่งเป็น ด้านการพัฒนา การค้า การเงิน การลงทุน และความช่วยเหลือ

ด้านการพัฒนา จากประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ของธนาคารโลกที่มีส่วนร่วมพัฒนาประเทศทั้งหลาย ส่วนใหญ่เป็นประเทศกำลังพัฒนาในเอเชีย ลาตินอเมริกา และแอฟริกา ทำให้รับรู้และรับทราบปัญหาที่หลากหลายจำนวนมาก นำมาสู่ข้อสรุปเป็นกรณีศึกษา ตัวอย่างที่สำคัญ มาจากเอกสารวารสารตอนใต้ของแอฟริกา: จากวิกฤตสู่ความเจริญเติบโตที่ยั่งยืน (Sub-sahara africa: From crisis to sustainable growth) (World Bank, 1989 อ้างถึงใน ไชยรัตน์ เจริญสิน โอฟาร, 2542, หน้า 61-62) ที่ระบุว่า ปัญหาที่สำคัญของประเทศในแอฟริกาจากวิกฤตการณ์ทางการเมืองจากบทบาทของธนาคารโลกที่สนับสนุนการปกครองระบอบเผด็จการ วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจมาจาก

ความล้มเหลวจากการกู่ยืมเพื่อการปรับโครงสร้าง (Structural adjustment) ของธนาคารโลกในทศวรรษที่ 1980 วิกฤตการณ์ทางสังคมมาจากบทบาทของธนาคารโลกที่เน้นการเมืองเรื่องการพัฒนาทำให้มีการต่อต้านจากผู้สูญเสียหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของธนาคารโลก มาจาก ประการแรก การลดบทบาทของคณะทำงานการวิจัยทางเศรษฐกิจ (The economic research staff) พร้อมกับการเพิ่มบทบาทของสถาบันการพัฒนาเศรษฐกิจ (The economic development institute) เป็นการเมืองภายใน นับเป็นที่มาของแนวคิดธรรมาภิบาล ประการที่สอง อิทธิพลของแนวคิดแบบอนุรักษนิยมใหม่ผ่าน โรนัลด์ รีแกน ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา และ มาร์กาเร็ต แทตเชอร์ นายกรัฐมนตรีอังกฤษ มีอิทธิพลสูงในตะวันตกนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 มุ่งเน้นการลดการแทรกแซงระบบเศรษฐกิจของภาครัฐเพื่อให้เอกชนมีบทบาทแทน ทำให้เพิ่มบทบาทภาคประชาสังคม เทียบกับลดบทบาทของรัฐนำหรือขับเคลื่อนการพัฒนา เน้นการปรับปรุงโครงสร้างการเมืองการปกครอง ระบบกฎหมาย ให้ทันสมัยและชัดเจน เพื่อสร้างความมั่นใจกับนักลงทุน เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญของการพัฒนาประเทศ การสร้างภาคประชาสังคม ภาคประชาชน หรืออื่นใด ให้เข้มแข็ง (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร, 2542, หน้า 61-69)

แม้ยุทธศาสตร์การพัฒนาของธนาคารโลกมุ่งเน้นการเปลี่ยนประเทศโลกที่สามให้เป็นทุนนิยมผ่านแนวคิดธรรมาภิบาล หรือการปกครองที่ดี หรือการบริหารจัดการที่ดี (Good governance) นับตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 1980 ตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ ที่มีสาระสำคัญ คือ ความรับผิดชอบ (Accountability) ความชอบธรรม (Legitimacy) ความโปร่งใส (Transparency) และการมีส่วนร่วม (Participation) แต่มีเป้าหมายหลักเรื่องการพัฒนาเดิม เป็นผลจากยุทธศาสตร์การพัฒนาของธนาคารโลกที่ไม่แยกจากการเมืองโลกยุคหลังสงครามเย็น ทำให้ประเทศตะวันตกขาดคู่แข่งที่ทัดเทียม ทำให้แพร่ขยายแนวคิดและอุดมการณ์เสรีนิยมอย่างกว้างขวาง ทำให้การพัฒนาแบบทุนนิยม ไม่สมดุล และเท่าเทียมกัน (The unequal and uneven development) ทำให้สร้างหรือเพิ่มปัญหามากยิ่งขึ้น และความล้มเหลวจากการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจที่หลากหลายนับตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้ธนาคารโลกเน้นการปฏิรูปการปกครองและการบริหารจัดการสาธารณะ เสนอแนวคิดธรรมาภิบาล เพราะเป็นเงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จด้านการพัฒนาประเทศ (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร, 2542, หน้า 61-69)

สหประชาชาตินับเป็นตัวอย่างที่มีบทบาทสำคัญด้านการพัฒนาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (ธีระ นุชเปี่ยม, 2549, หน้า 15-41 - 15-43) การประชุมสุดยอดแห่งสหประชาชาติ (United nations millennium summit) ใน ค.ศ. 2000 กำหนดเป้าหมายสหประชาชาติแห่งการพัฒนา (Millennium Development Goals: MDGs) (The United Nations, 2017) การลดความยากจน (Poverty reduction) ลงให้เหลือครึ่งหนึ่งภายใน ค.ศ. 2015 เป็นเป้าหมายลำดับที่หนึ่ง โครงการการ

พัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Program: UNDP) นับเป็นหน่วยงานด้านการพัฒนาของสหประชาชาติที่กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อบรรลุเป้าหมายสหัสวรรษแห่งการพัฒนา ออกเป็นจำนวน 4 แนวทาง แนวทางที่หนึ่ง การบูรณาการเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษให้สอดคล้องกับงานของสหประชาชาติทุกระดับ แนวทางที่สอง ความช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนา เพื่อจัดทำรายงานการกำหนดเป้าหมายสหัสวรรษแห่งการพัฒนา เป็นความร่วมมือของ สหประชาชาติ ธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ประชาสังคม และหุ้นส่วนอื่น แนวทางที่สาม การสนับสนุนโครงการแห่งสหัสวรรษ (Millennium project) และแนวทางที่สี่ การสนับสนุนการเรียกร้องและยกระดับสำนักบนรากฐานยุทธศาสตร์การพัฒนาและความจำเป็นของประเทศแต่ละประเทศ

การกำหนดของสหประชาชาติให้คริสต์ศตวรรษที่ 21 เป็นสหัสวรรษแห่งการพัฒนา ก่อให้เกิดยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อต้องการลดช่องว่างระหว่างประเทศที่ร่ำรวยกับประเทศที่ยากจน แต่ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญจากปัจจัยภายนอก คือ บทบาทขององค์การระหว่างประเทศที่ขาดประสิทธิภาพ บทบาทของมหาอำนาจ ปัจจัย บริบท และสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ และปัจจัยภายในของประเทศแต่ละประเทศ ที่สำคัญ ด้านการเมือง คือ การคอร์รัปชัน การขาดธรรมาภิบาล ด้านเศรษฐกิจ คือ ความล้มเหลวจากการพัฒนาประเทศ ยุทธศาสตร์พัฒนาที่ผิดพลาด และด้านสังคม คือ การเพิ่มจำนวนประชากร การขาดแคลนอาหาร การขาดแคลนการศึกษา ความล้มเหลวด้านแพทย์และการสาธารณสุข ทำให้เป็นปัญหาสำคัญ

ด้านการค้า ความตกต่ำทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกานับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 ต่อเนื่องถึงทศวรรษที่ 1980 ทำให้สหรัฐอเมริกาสมัยนายโรนัลด์ รีแกน ที่รับอิทธิพลทางความคิดจากแนวคิดเสรีนิยมใหม่และปรารถนาเปิดการค้าเสรีทั่วโลก กว้างขวาง และเป็นธรรม กำหนดมาตรการกีดกันทางการค้าที่หลากหลาย แบ่งเป็นมาตรการทางภาษี ที่สำคัญ คือ การเก็บภาษีเพื่อตอบโต้การทุ่มตลาด (Anti-dumping) การเก็บภาษีเพิ่มจากภาษีปกติ (Countervailing duties) การกำหนดโควตาการนำเข้าสิ่งทอ (Jenkin s bill) การออกกฎหมายจำนวนมากกว่า 300 ฉบับ ที่สำคัญ คือ พระราชบัญญัติความมั่นคงทางอาหาร (Farm act หรือ Food security act) และกฎหมายการค้า (Trade bill or omnibus trade and competitiveness act) ถือกำเนิดใน ค.ศ. 1984 ปรับปรุงแก้ไขใน ค.ศ. 1986 และมีผลบังคับใช้ใน ค.ศ. 1988 กฎหมายการค้าที่มีสาระสำคัญมากกว่า 20 ข้อ มาตรา 301 นับเป็นมาตราที่สำคัญที่สุดเพื่อตอบโต้การกระทำทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม จากการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม ที่สำคัญคือ การไม่คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การดำเนินการที่ไม่เป็นเหตุเป็นผล ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การไม่เปิดตลาดสินค้าให้สหรัฐอเมริกา และการเลือกปฏิบัติทำให้ภาคเอกชนที่ได้รับผลจากการค้าที่ไม่เป็นธรรม ร้องเรียนกับสำนักงานตัวแทนการค้าของสหรัฐอเมริกา (United

States Trade Representative: USTR) เพื่อการตรวจสอบหาข้อเท็จจริง หากเป็นตามข้อร้องเรียนจริง ย่อมนำไปสู่การตอบโต้ คือ การขึ้นบัญชีดำ (Priority Watch List: PWL) และการตอบโต้ทางการค้า (Priority Foreign Country: PFC) แบ่งเป็นสามระดับ คือ ระดับธรรมดา ระดับเกินธรรมดา และระดับพิเศษ (โคริน เฟื่องเกษม, 2536 อ้างถึงใน ธ โสธร ตู๋ทองคำ, 2562, หน้า 6-76)

มาตรการที่ไม่ใช่ภาษี (Non-Tariff Barrier) ที่สำคัญ คือ การให้สิทธิพิเศษทางการค้า ทรัพย์สินทางปัญญา และเขตการค้าเสรี 1. การให้สิทธิพิเศษทางการค้า (Generalized System of Preferences: GSP) เป็นสิทธิพิเศษที่ให้กับประเทศที่ส่งสินค้าเข้าสหรัฐอเมริกาโดยไม่เสียภาษี สหรัฐอเมริกาจะตัดสิทธิพิเศษทางการค้าหากประเทศนั้นไม่ให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา สนับสนุนการก่อการร้ายข้ามประเทศ ปฏิเสธความคุ้มครองแรงงาน ปฏิเสธการเปิดตลาดสินค้าให้ สหรัฐอเมริกา และเป็นประเทศที่มีรายได้ประชาชาติเกิน 8,000 ดอลลาร์สหรัฐต่อคนต่อปี 2. ทรัพย์สินทางปัญญา ประกอบด้วย สิทธิบัตร (Patent) เครื่องหมายการค้า (Trademark) และลิขสิทธิ์ (Copyright) สหรัฐอเมริกามีสมมติฐานว่าประเทศหลายประเทศละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาและเลือกปฏิบัติ เพราะสหรัฐอเมริกาคู่มือคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามากกว่าที่ประเทศอื่นที่ให้ความคุ้มครอง จึงต้องการให้ประเทศอื่นออกกฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา นำมาสู่ความขัดแย้งทางการเมืองภายในของประเทศทั้งหลาย 3. กลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ องค์การระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจ ส่วนหนึ่งเป็นการเสนอจัดตั้งเขตการค้าเสรี ถือกำเนิดจำนวนมากภายหลังสงครามเย็น แบ่งเป็นระดับ โลก ภูมิภาค และอนุภูมิภาค ระดับ โลก ที่สำคัญ คือ องค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) และระดับภูมิภาค ที่สำคัญ คือ เขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ หรือนาฟต้า (North America Free Trade Area: NAFTA) เขตการค้าเสรีอาเซียน หรืออาฟต้า (ASEAN Free Trade Area: AFTA) กลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก หรือเอเปก (Asia-Pacific Economic Cooperation: APEC) และข้อตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจในเอเชีย-แปซิฟิก (โคริน เฟื่องเกษม, 2536 อ้างถึงใน ธ โสธร ตู๋ทองคำ, 2562, หน้า 6-76; 6-77)

ความเปลี่ยนแปลงที่ถือกำเนิดภายหลังสงครามเย็น จากความขัดแย้งทางเศรษฐกิจที่ทวีความรุนแรง นำไปสู่ปัญหาอุปสรรค และความล้มเหลว การเข้าสู่ช่วงโลกาภิวัตน์ นำไปสู่การเสนอจัดตั้งกลุ่มความร่วมมือระดับอนุภูมิภาค (Sub-regional) ของเอเชียตะวันออก ที่สำคัญ คือ สามเหลี่ยมเศรษฐกิจ จีน-รัสเซีย-ญี่ปุ่น สามเหลี่ยมเศรษฐกิจ จีน-รัสเซีย-เกาหลีเหนือ เอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่สำคัญ คือ สามเหลี่ยมเศรษฐกิจ อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-สิงคโปร์ สามเหลี่ยมเศรษฐกิจ อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ประเทศไทย (Indonesia Malaysia Thailand: IMT-GT) สามเหลี่ยมเศรษฐกิจ มาเลเซีย-อินโดนีเซีย-ฟิลิปปินส์ สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ จีน-ไทย-พม่า-ลาว

ห้าเหลี่ยมเศรษฐกิจ ไทย-พม่า-บังกลาเทศ-อินเดีย-ศรีลังกา หกเหลี่ยมเศรษฐกิจ จีน-ไทย-เวียดนาม-พม่า-ลาว-กัมพูชา สามเหลี่ยมเศรษฐกิจ อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ประเทศไทย นับเป็นโครงการที่มีความก้าวหน้ามากที่สุดช่วงทศวรรษที่ 1990 ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) สนับสนุนสามเหลี่ยมเศรษฐกิจ อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ประเทศไทย และสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ จีน-ไทย-พม่า-ลาว

ด้านการเงิน (จันทนา กระแสร์แสน, 2541, หน้า 132-137) การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่จากโลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เน้นการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ ที่สำคัญ คือ การเงินของประเทศแต่ละประเทศที่ปรับเข้าสู่สากล ผลดีจากการเปิดเสรีทำให้เพิ่มประสิทธิภาพการแข่งขัน ที่สำคัญ คือ การลดต้นทุนของเงินทุนเพื่อการทำธุรกิจ และการลดต้นทุนของการลงทุนทั้งหลาย และสร้างระบบการเงินให้เข้มแข็ง นำมาสู่ความแข็งแกร่ง ความมั่นคง และความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศในเอเชียก่อให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรเงินทุนที่ไม่สมดุล การลงทุนที่เกินความจำเป็น และส่วนใหญ่เป็นการลงทุนที่ไม่ก่อให้เกิดผลผลิตภาคเศรษฐกิจ และการบริการ เพราะประเทศทั้งหลายจำนวนมากขาดความระมัดระวังเพื่อเปิดการค้าเสรี ไม่มีการจัดโครงสร้างการบริหาร และการกำกับที่เพิ่มประสิทธิภาพเพียงพอ การขาดการเตรียมการด้านนโยบายสาธารณะ และแนวทางที่เหมาะสมเพื่อรองรับการเปิดเสรี ทำให้ประเทศหลายประเทศที่ขาดความเข้มแข็งและแข็งแกร่งเพื่อจัดการกับปัญหาทางเศรษฐกิจเผชิญกับสภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน ค.ศ. 1997 ทำให้ต้องขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศภายหลัง

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน ค.ศ. 1997 มาจาก (จันทนา กระแสร์แสน, 2541, หน้า 132-133) ประการแรก การขาดดุลบัญชีเดินสะพัด จากการขยายตัวการลงทุนในเอเชีย ทำให้มีการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก เพื่อชำระค่าเครื่องจักรที่นำเข้ามาจากต่างประเทศจำนวนมาก นับเป็นเวลาที่การส่งออกชะลอตัว ทำให้ปัญหาหารายรับไม่เพียงพอกับรายจ่ายที่ทวีความรุนแรง ประการที่สอง ปัญหาการลงทุนธุรกิจที่ไม่ก่อให้เกิดผลผลิตที่แท้จริง ที่สำคัญ คือ อสังหาริมทรัพย์ ก่อให้เกิดอุปทานสินค้าล้นตลาด นำไปสู่ความซบเซาทำให้ผู้ประกอบการขาดสภาพคล่องส่งผลต่อหนี้เสียของสถาบันการเงิน และความเชื่อถือของสถาบันการเงินภายหลัง ประการที่สาม ปัญหาหนี้สินระหว่างประเทศ การพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศของประเทศในเอเชีย เป็นการกู้ยืมจากต้นทุนต่ำกว่าการระดมเงินออมภายในประเทศ การกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้สูงเพื่อดึงดูดการไหลเข้าของเงินทุนจากต่างประเทศสู่ภูมิภาค ทำให้ปริมาณการกู้เงินสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่กลับไปลงทุนในภาคธุรกิจที่ไม่ก่อให้เกิดการผลิตที่แท้จริง ประการที่สี่ ปัญหา นโยบายอัตราแลกเปลี่ยน ประเทศในเอเชียที่สำคัญหลายประเทศ ที่สำคัญ คือ ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กำหนดอัตรา

แลกเปลี่ยนเงินสกุลอิงกับดอลลาร์สหรัฐ ค่าเงินดอลลาร์สหรัฐแข็งตัว ทำให้ค่าเงินของประเทศทั้งหลายในเอเชียสูงเกินความเป็นจริง การส่งออกที่ชะลอตัวทำให้ประเทศทั้งหลายลดค่าเงินเพื่อกระตุ้นการส่งออก ทำให้ปัญหาการเงินแพร่กระจายอย่างกว้างขวาง

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจด้านการเงิน ที่สำคัญ มาจากปัญหาระบบการแลกเปลี่ยน เพราะค่าเงินของประเทศในเอเชียอิงกับเงินดอลลาร์สหรัฐ จากการเป็นตลาดสินค้าหลักในเอเชีย การอ่อนตัวของค่าเงินดอลลาร์สหรัฐนับตั้งแต่ ค.ศ. 1990 ทำให้ประเทศในเอเชียมีความสามารถในการแข่งขันสูง เพราะสินค้ามีราคาถูก ทำให้การส่งออกขยายตัว การแข็งตัวของค่าเงินดอลลาร์สหรัฐอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1995 ทำให้ค่าเงินของประเทศในเอเชียแข็งเกินความเป็นจริง ส่งผลให้การส่งออกชะลอตัว เป็นเวลาเดียวกับที่สินค้าอิเล็กทรอนิกส์ขยายตัวเกินความต้องการของตลาดโลก ทำให้สินค้าราคาตกและส่งผลกระทบต่อประเทศทั้งหลายในเอเชียที่เป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรม ทำให้รายได้หลักของประเทศทั้งหลายลดลง

ด้านการลงทุน (จันทนา กระแสร์แสน, 2541, หน้า 133-135) จุดเริ่มต้นของวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจมาจากการเปิดเสรีทางการเงินภายหลังการประชุมการเจรจาข้อตกลงว่าด้วยพิกัดทั่วไปว่าด้วยการค้าและอัตราภาษีศุลกากรหรือแอกต์รอบอุรุกวัยใน ค.ศ. 1993 ทำให้ประเทศทั้งหลายทยอยเปิดเสรีทางการเงิน และขอบเขตการประกอบธุรกิจธนาคาร และสถาบันทางการเงินทั้งหลายเพื่อเปิดกว้าง ก่อให้เกิดปรากฏการณ์การย้ายฐานการผลิตและเพิ่มการลงทุนสู่ภูมิภาคจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นการลงทุนระยะสั้นและเก็งกำไร ที่สำคัญ คือ การลงทุนที่ตลาดหลักทรัพย์ และภาคธุรกิจที่ไม่ก่อให้เกิดผลผลิตที่แท้จริง ที่สำคัญ คือ อสังหาริมทรัพย์ ทำให้การลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์เฟื่องฟูและเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจแบบฟองสบู่ (Bubble economy) เพราะมูลค่าสินทรัพย์ในตลาดสูงกว่ามูลค่าสินทรัพย์จริง จากการปั่นหุ้น ตราสารเงิน ตราสารทุน ที่ดิน หรืออื่นใด การขาดการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนทำให้สถาบันการเงินทั้งหลายปล่อยกู้ (จันทนา กระแสร์แสน, 2541, หน้า 133-134)

การลงทุนที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ก่อให้เกิดปัญหาอุปทานสินค้าตลาด ผู้ประกอบการขาดเงินทุนหมุนเวียน ทำให้เป็นปัญหากับสภาพคล่อง มีผลต่อการชำระหนี้ให้แก่สถาบันการเงินที่ขาดสภาพคล่อง ตัวเลขของสินเชื่อที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non-Performing Loan: NPL) เพิ่มสูงมาก ทำให้สถาบันการเงินประสบปัญหาการขาดสภาพคล่องเพื่อการชำระหนี้สิน ที่สำคัญ คือ หนี้สินจากต่างประเทศ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ประเทศไทยมีหนี้สินจำนวน 79.9 พันล้านดอลลาร์สหรัฐใน ค.ศ. 1996 เป็นร้อยละ 43 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ฟิลิปปินส์มีหนี้สินจำนวน 40.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐใน ค.ศ. 1996 เป็นร้อยละ 48.3 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ อินโดนีเซียมีหนี้สินจำนวน 109.3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐใน ค.ศ.

1996 เป็นร้อยละ 48.4 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ทำให้ลดเครดิตของสถาบันการเงินเป็นระยะ บรรดาเจ้าหนี้เริ่มกังวลเสถียรภาพของสถาบันการเงินทำให้ต่างต้องการเรียกชำระเงินกู้คืนก่อนการครบกำหนด ส่วนใหญ่เป็นการกู้ระยะสั้น แสดงถึงความวิตกกังวลในความมั่นคงของสถาบันการเงินของประเทศในเอเชีย ทำให้นักลงทุนต่างถอนการลงทุนออกจากตลาดหลักทรัพย์อย่างต่อเนื่อง (จันทนา กระแสร์แสน, 2541, หน้า 134)

ปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดนับเป็นที่มาของปัญหาวิกฤตการณ์ทางการเงินใน ค.ศ. 1997 จากการขยายตัวด้านการลงทุน ทำให้นำเข้าเครื่องจักรจำนวนมาก เพื่อเพิ่มกำลังการผลิตระดับสูงสุด การกู้ยืมเงินจากต่างประเทศจำนวนมากเพื่อการลงทุน แต่ภาคการส่งออกกลับเผชิญปัญหาการแข่งขันจากประเทศที่มีแรงงานราคาถูกจำนวนมาก ที่สำคัญ คือ จีน อินเดีย กลุ่มประเทศยุโรปตะวันออก การที่ระบบเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้าชะลอตัว ที่สำคัญ คือ สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และญี่ปุ่น ทำให้ความต้องการสินค้าเอเชียลดลง (จันทนา กระแสร์แสน, 2541, หน้า 134-135)

ความช่วยเหลือ วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ถือกำเนิดอย่างต่อเนื่อง ทำให้กองทุนการเงินระหว่างประเทศมีบทบาทสำคัญเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจ วิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่ 1 ใน ค.ศ. 1973 และครั้งที่ 2 ใน ค.ศ. 1979 นำไปสู่วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจจากปัญหาหนี้สินของประเทศกำลังพัฒนาในลาตินอเมริกา ที่สำคัญ คือ บราซิล เม็กซิโก อาร์เจนตินา เวเนซุเอลา ชิลี เปรู โคลอมเบีย จากการชักจูงของธนาคารโลกที่มีต่อประเทศพัฒนาแล้ว ที่สำคัญคือ สหรัฐอเมริกา เพื่อการนำปิโตรดอลาร์มาที่เป็นเงินฝากของกลุ่มประเทศผู้ส่งน้ำมันเป็นสินค้าออกหรือประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลางหรือเอเชียตะวันตกเฉียงใต้ มาปล่อยกู้ให้กับประเทศกำลังพัฒนาเพื่อการพัฒนาประเทศ ที่สำคัญ คือ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เม็กซิโก นับเป็นตัวอย่างที่สำคัญของการกู้ยืม ทำให้เม็กซิโกกู้ยืมเงินเป็นจำนวนมากก่อให้เกิดหนี้สินจำนวนกว่า 16,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐใน ค.ศ. 1982 ที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ ทำให้ธนาคารทั้งหลายร่วมมือกันปล่อยเงินกู้เพื่อการปรับเปลี่ยนนโยบายและแก้ปัญห เศรษฐกิจจนเริ่มฟื้นตัว วิกฤตการณ์ทางการเงินรอบที่ 2 ใน ค.ศ. 1994 ภายหลังจากการประกาศลดค่าเงินร้อยละ 20 ในทางทฤษฎีของรัฐบาล แต่เป็นร้อยละ 50 ในทางปฏิบัติ ก่อให้เกิดความตื่นตระหนกของนักการเงิน นักลงทุน และสถาบันการเงินทั้งหลาย นำไปสู่การถอนการลงทุนที่บราซิล อาร์เจนตินา และประเทศอื่น ทั่วละตินอเมริกา ทำให้บิล คลินตัน ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา มีบทบาทสำคัญเจรจาเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ธนาคารอื่น เพื่อให้เม็กซิโกกู้ยืมเพื่อชำระหนี้สิน นำไปสู่การก่อให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการ (วิทยากร เชียงกุล, 2541, หน้า 72-77)

สูตรสำเร็จของกองทุนการเงินระหว่างประเทศเพื่อให้ความช่วยเหลือ ประกอบด้วย การมีเสถียรภาพ (Stabilization) การลดกฎระเบียบ (Deregulation) การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ (Privatization) และการเปิดเสรี (Liberalization) นำไปสู่ปัญหาที่สำคัญที่ประเทศแต่ละประเทศ เผชิญตลอดทศวรรษที่ 1980 ที่สำคัญ คือ กลุ่มประเทศลาตินอเมริกาและแอฟริกา ประกอบด้วย ด้านการเมือง ที่สำคัญ คือ การประท้วงและการต่อต้านรัฐบาล การใช้ความรุนแรงปราบปราม ประชาชน ผู้ประท้วง ด้านเศรษฐกิจ คือ การลดลงของรายได้ประชาชาติ การว่างงานเพิ่มสูงมาก การลงทุนภายในประเทศชะงักงัน คุลบัญชีเดินสะพัดไม่ดีขึ้น ด้านสังคม คือ ประชาชนในเมืองยากจนและเผชิญความยากลำบาก การใช้จ่ายด้านบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมลดลง อัตราการขาดสารอาหารของเด็กเพิ่มสูงมาก (วิทยากร เชียงกูล, 2541, หน้า 52, 82-84)

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในเอเชียส่งผลกระทบต่อประเทศทั้งหลายอย่างกว้างขวาง ที่สำคัญ คือ (จันทนา กระแสร์แสน, 2541, หน้า 136-137) อินโดนีเซียตัดสินใจปล่อยค่าเงินรูเปียห์ลอยตัวทำให้ค่าเงินอ่อนตัวลงร้อยละ 30 ในช่วงเวลาจำนวน 2 เดือน และแนวโน้มค่าเงินที่ลดต่ำลง บริษัทเอกชนประสบปัญหาการล้มละลายจากภาวะเศรษฐกิจที่ฝกผัน ส่งผลให้ยอดหนี้สินเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก ทำให้ต้องขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศภายหลัง เป็นจำนวนเงินกว่า 43,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ นับเป็นประเทศที่สองที่ขอรับความช่วยเหลือ การถูกโจมตีค่าเงินวอนอย่างต่อเนื่อง ทำให้นักเก็งกำไรค่าเงินเทขายเงินวอน ทำให้ค่าเงินลดต่ำลงอย่างรวดเร็ว เงินทุนไหลออกจากประเทศจำนวนมาก นับเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่กลุ่มบริษัทธุรกิจขนาดใหญ่ เป็นกลุ่มธุรกิจครอบครัวยักษ์ใหญ่ของเกาหลีใต้ หรือแชโบล (Chaebol) ที่รัฐบาลเกาหลีใต้สนับสนุนให้ขยายกิจการลงทุนอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประสบปัญหาการขยายตัวมากเกินไป ทำให้ล้มละลาย สถาบันการเงินของรัฐ และธนาคารพาณิชย์ รับภาระหนี้เสียจากการปล่อยกู้ที่ไม่เหมาะสมให้แก่บริษัทจำนวนสูง ทำให้ธนาคารกลางปล่อยเงินกู้ดอกเบียดำ ให้กับสถาบันการเงินที่ประสบปัญหา ทำให้นักลงทุนขาดความเชื่อมั่นนำไปสู่การเทขายหลักทรัพย์อย่างรุนแรง ทำให้ธนาคารกลางยุติการปล่อยกู้และปกป้องค่าเงิน ทำให้รัฐบาลเกาหลีใต้ตัดสินใจ รับความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศจากการกู้ยืมเงินจำนวน 57,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ นับเป็นวงเงินที่กู้ยืมมากที่สุด ในประวัติศาสตร์ของเกาหลีใต้ และนับเป็นประเทศที่สามที่ขอรับความช่วยเหลือ

การรับความช่วยเหลือของประเทศที่ขอความช่วยเหลือ ทำให้กองทุนการเงินระหว่างประเทศมีบทบาทสำคัญต่อการ แทรกแซง สั่งการ บงการ ควบคุม และครอบงำ

ประเทศที่รับความช่วยเหลือ จากการอนุมัติเงินกู้ที่จัดทำเป็นงวด จากการปฏิบัติตามเงื่อนไขของกองทุนการเงินระหว่างประเทศอย่างเข้มงวด มาตรการที่สำคัญส่วนใหญ่ คือ การปฏิรูป

โครงสร้างทางการเงิน เพื่อสร้างความแข็งแกร่งของระบบ การเรียกความเชื่อมั่นของนักลงทุนเพื่อเป็นพลังฟื้นฟูเศรษฐกิจ ทำให้เน้นการเปิดตลาด การอุดหนุนธุรกิจ และการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ เพื่อให้เปิดกว้าง เสรี ไม่มีการผูกขาด โปรงใส เน้นการประหยัดงบประมาณรายจ่ายเพื่อลดการขาดดุลงบประมาณ นับเป็นการเปิดโอกาสให้สหรัฐอเมริกาแทรกแซงผ่านนโยบายการเปิดตลาดการเงิน การธนาคาร ธุรกิจประกันภัย และการประกันชีวิต (จันทนา กระแสร์แสน, 2541, หน้า 138-139)

1.3 ด้านสังคม (ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์, 2547ข, หน้า 10-43)

ความเปลี่ยนแปลงด้านสังคมที่มาจากโลกาภิวัตน์ มาจากความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศและการขยายตัวของทุน ความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศ มาจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่สำคัญคือ โทรศัพท์ ที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อวิถีชีวิตประชาชนยุคโลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง จากการกล่อมเกลารวมเมือง (Political socialization) วัฒนธรรมทางการเมือง (Political culture) พฤติกรรมทางการเมือง (Political behavior) การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) ร่วมสมัย ที่ถือกำเนิดจากบทบาทของธุรกิจโทรศัพท์ ก่อให้เกิดการขยายตัวของปริมาณผู้ชม เพื่อบรรลุเป้าหมายความเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจ มากกว่าความเจริญทางปัญญา หรือความสนใจในปัญหาสาธารณะด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ

ประการแรก โทรศัพท์มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความเป็นบุคคลหรือตัวตนทางการเมือง (Personalization of politics) โทรศัพท์นับเป็นสื่อที่มีภาพที่ทรงพลังและเสียงที่สอดคล้องกับภาพที่นำเสนอต่อผู้ชม ทำให้ทีมงานต่างขยายภาพและสร้างภาพที่มีผลต่อคะแนนเสียงและความนิยม หลายกรณีมากกว่านโยบายของพรรค ยุทธศาสตร์ของพรรค และนักการเมืองคนอื่นของพรรค ทำให้การเมืองที่สัมพันธ์กับคุณภาพการบริหารรัฐทำให้ด้อยคุณภาพลง เพราะนักการเมืองเน้นรูปแบบมากกว่าเนื้อหาสาระหรือสาระสำคัญของปัญหาจากการสร้างภาพผ่านโทรศัพท์

ประการที่สอง บทบาทของโทรศัพท์ที่มีต่อคนรุ่นใหม่และรุ่นหลัง ทำให้ผู้ออกเสียงลงคะแนนจำนวนมากมีความสนใจในประเด็นที่หลากหลาย ส่งผลต่อความสนใจทางการเมืองที่ลดลง ที่สำคัญคือ นโยบายพรรค นโยบายสาธารณะ การสื่อสารที่มีเนื้อหาสาระที่ยาก สลับซับซ้อน แสดงตัวเลขหรือข้อมูลเชิงปริมาณ ไม่เป็นที่ดึงดูดผู้ออกเสียงลงคะแนน ทำให้ต้องลดทอนข้อมูลให้ง่าย ทำให้ผู้ออกเสียงลงคะแนนรับรู้เรื่องราวและปัญหาจากเหตุการณ์ สภาพการณ์ สถานการณ์ และปรากฏการณ์อย่างผิวเผิน จากการใช้วาจาธรรม วาทศิลป์ ที่สวยงาม ปกปิดความต้องการ ความปรารถนา ผลประโยชน์ และประโยชน์อื่นใด ของนักการเมืองผู้นำเสนอ ทำให้โทรศัพท์เป็นเวทีการแสดงของตัวแสดงทางการเมือง

ประการที่สาม การทำให้บุคคลที่เป็นบุคคลสาธารณะที่มีชื่อเสียง มีความโดดเด่น เป็นที่รู้จัก และมีความสำคัญ จากสร้างความเป็นบุคคลหรือตัวตนทางการเมืองผ่านสื่อโทรทัศน์ หากดำรงตำแหน่งบริหารระดับสูงของพรรค มีความสำคัญเหนือกว่าพรรคการเมืองที่สังกัด นโยบายพรรค ยุทธศาสตร์พรรค และผู้สมัครคนอื่น เท่ากับลดทอนความสำคัญของสรรพสิ่งรอบตัว ทำให้บุคคลมีความสำคัญมากกว่า ก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับพรรคเพื่อการสร้างความเป็นสถาบันทางการเมือง (Political institutionalization) ทำให้บุคคลสาธารณะแทรกแซง สั่งการ บงการ ควบคุม และครอบงำพรรค บุคคลสาธารณะใหญ่กว่าพรรค และเป็นยี่ห้อหรือตราสินค้าของพรรค ทำให้พรรคเป็นเสมือนกิจการคนเดียวเป็นเจ้าของ หรือบริษัทเอกชนที่มีเจ้าของคนเดียว ผู้ออกเสียงลงคะแนนเลือกพรรคการเมืองนี้เพราะบุคคลสาธารณะคนนี้ หากบุคคลสาธารณะคนนี้วางมือ ยุติ สิ้นสุดบทบาท ถึงแก่กรรม หรือถูกคำพิพากษาที่ทำให้ไม่สามารถทำกิจกรรมทางการเมืองต่อไป พรรคการเมืองนี้ย่อมลดบทบาท สิ้นสุด ยุติ หรือไม่ได้รับการเลือกตั้งภายหลัง

ประการที่สี่ ความสำเร็จทางการเมืองจากแนวทางการสร้างความเป็นบุคคลหรือตัวตนทางการเมือง ทำให้ผู้นำทางการเมืองจำนวนมากปฏิเสธ ละเลย เพิกเฉย ไม่สนใจ ไม่ใส่ใจ การแก้ปัญหาของประเทศและสังคมระยะยาว การนำเสนอจำนวนมากสิ้นสุดลงจากการใส่ร้ายป้ายสี ขูดค้าย ทำลาย จัดการ กับคู่แข่ง จนเฉพาะหน้ามากกว่าการกำหนดเป้าหมายหรือการกำหนดทิศทางของประเทศระยะยาว ก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายแก่สังคมที่นำไปสู่การปฏิเสธ ละเลย เพิกเฉย ไม่สนใจ ไม่ใส่ใจ ของผู้ออกเสียงลงคะแนนจำนวนมาก

ประการที่ห้า ความเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์จากแนวคิดการบริโภคนิยมและวัตถุนิยม และวิธีการนำเสนอของสื่อที่ต้องการให้ผู้ชมติดตาม ทำให้การเมืองเปรียบเสมือนเป็นภาพยนตร์บันเทิง ละครหลังข่าว กีฬาที่แข่งขันเพื่อแก้ชนะ และเกมส์ที่มีผู้เข้าร่วมแข่งขัน ประชาชนหรือผู้ออกเสียงลงคะแนนกลายเป็นผู้ชมหรือผู้ติดตามทางการเมืองแทน แทนการเป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมทางการเมือง นักการเมืองที่เป็นตัวแสดงทางการเมืองกลายเป็นผู้แสดงภาพยนตร์ นักแสดง ภาพยนตร์ ผู้เข้าร่วมแข่งขัน และผู้เล่นเกมส์ การเมืองจากการเป็นเรื่องสาธารณะที่ประชาชนหรือผู้ออกเสียงลงคะแนนเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กลายเป็นการแสดงละคร การแสดงภาพยนตร์ เกมส์ การแข่งขันระหว่างกัน

ประการที่หก การเข้ามาบิบทบาทของโทรทัศน์ ทำให้บุคคล นายทุน นายทุนอุตสาหกรรม พ่อค้ายักษ์ธุรกิจ นักการเมืองที่มีทุนจำนวนมาก หรือมีทุนหนา ต่างเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ผ่านการแสดงมุมมอง ความเชื่อ ทักษะ ทักษะคดี ค่านิยม โลกทัศน์ หรืออื่นใด ผ่านรายงาน หรือการโฆษณา ทำให้มีโอกาสชนะการเลือกตั้งมากกว่าบุคคล นายทุน นายทุนอุตสาหกรรม พ่อค้ายักษ์ธุรกิจ นักการเมือง ที่มีทุนจำนวนน้อยกว่า ทำให้นักการเมืองภายหลัง

นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 นักการเมือง พรรคการเมือง ต่างมีเรื่องอื้อฉาว จากการทำธุรกิจคอร์รัปชัน การเล่นพรรคเล่นพวก หรือระบบอุปถัมภ์ ที่สำคัญ คือ การเป็นเครื่องมือของกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ที่มีบทบาทสำคัญกับการขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงของรัฐผ่านนโยบายสาธารณะ หรือทุนครอบงำอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน

ประการที่เจ็ด บทบาทของสื่อมวลชน ที่สำคัญ คือ โทรทัศน์ ที่เพิ่มความสำคัญ ทำให้ธุรกิจสื่อสารมีบทบาทต่อการขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมือง นับเป็นที่มาของการขยายขอบเขตอำนาจของกลุ่มทุนเพื่อแทรกแซง สั่งการ บงการ ควบคุม และครอบงำ สื่อมวลชน นับเป็นที่มาของการสร้างความมั่นคงให้กับระบบการเมืองจากคนคนเดียว หรือคนกลุ่มเดียว ที่ผูกขาดหรือมีอำนาจทุน และเป็นที่มาของการกำหนดวาระความเป็นมาเป็น ไปของสังคมการเมือง ทิศทางการเปลี่ยนแปลง และขับเคลื่อนสังคมการเมืองตามความต้องการหรือความปรารถนาของตน

ความเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์จากการขยายตัวของทุน ส่วนหนึ่งสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ จากการขยายตัวของทุนจากความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีการสื่อสารและนวัตกรรมก่อให้เกิดการประกอบวิสาหกิจอย่างก้าวกระโดด ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงจากการที่บริษัทเอกชนอาศัยเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศของระบบการผลิตสินค้า การบริการ และการจัดจำหน่ายไปทั่วโลก สอดประสานกับการปฏิบัติการเชิงรุกตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ผสมผสานกับแนวคิดอนุรักษนิยมใหม่ของผู้ปกครองและชนชั้นนำทางการเมืองที่ครองอำนาจอย่างโดดเด่น นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 ที่สำคัญ คือ โรนัลด์ รีแกน ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา มาร์กาเร็ต แทตเชอร์ นายกรัฐมนตรีอังกฤษ เฮมูท โคลท์ นายกรัฐมนตรีเยอรมนี ยาสุฮิโร นากาโซเน นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น ที่ปฏิบัติทุกด้านเพื่อลดอำนาจรัฐ การส่งเสริมพลังทางเศรษฐกิจตามระบบตลาดเสรี ทำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงนโยบายสาธารณะที่สำคัญ คือ การสร้างเสรีภาพทางการเมือง ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ การสร้างสวัสดิการสังคมที่ดี การมีงานทำ ถูกแทนที่ด้วยกิจการ วิสาหกิจ และบริษัทเอกชน ที่เป็นธุรกิจไร้พรมแดน เคลื่อนไหว และขยายขอบเขตของอำนาจตลาดอย่างกว้างขวาง ทำให้กลไกของรัฐเป็นอัมพาตพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของกลไกตลาด

ความปรารถนาเปลี่ยนแปลงสังคมของคนส่วนใหญ่ที่ต้องการการเริ่มต้นใหม่ (New beginning) นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ก่อตัวนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 และถือกำเนิด นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 ที่สำคัญ คือ แนวคิดประชานิยม จากความล้มเหลวของผู้ปกครอง ชนชั้นนำ และพรรคการเมือง การคอร์รัปชันของผู้ปกครองทั้งที่เป็นนักการเมืองและข้าราชการ ความล้มเหลวทางเศรษฐกิจ เส้นทางการพัฒนาที่น่าประเทศไปสู่ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ ความล้มเหลว

จากการกระจายรายได้ และการเพิ่มความห่างของช่องว่างระหว่างชนชั้นทางสังคม นำไปสู่ปัญหาสังคม ที่สำคัญ คือ ยาเสพติด อาชญากรรม คนไร้บ้าน ผู้อพยพ เพิ่มจำนวนมากขึ้น ความล้มเหลวของตัวแสดงทางการเมือง สถาบันทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตย นำไปสู่การครองอำนาจของผู้ปกครองแบบอำนาจนิยม การปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยม ผู้ปกครองส่วนหนึ่งนำแนวคิดประชานิยมใช้ในลาตินอเมริกา ระหว่างทศวรรษที่ 1940 ถึง 1970 และสิ้นสุดลงจากสมมติฐานที่ผิดพลาดจากการปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยมที่นำไปสู่การรัฐประหารของกองทัพ การพัฒนาเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง และเพิ่มปัญหาทางสังคมอย่างมาก

การก่อตัวของประชานิยมใหม่ก่อตัวนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 ภายหลังจากการผ่านพ้นจากการปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยมสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย นำไปสู่การก่อตัวของลักษณะสำคัญของประชานิยมแบบใหม่ ที่ประกอบด้วย

ประการแรก ประชานิยมใหม่ผนวกรวมแนวคิดเสรีนิยมใหม่ทำให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือเสริมกัน จากการลดบทบาทภาครัฐ การกำหนดนโยบายสาธารณะ ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ของประเทศ

ประการที่สอง ประชานิยมแบบใหม่ปฏิเสธการจัดตั้งกลุ่ม องค์กร หน่วยงาน สถาบัน อย่างเข้มงวด ตรงกันข้าม ส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่ม องค์กร หน่วยงาน สถาบัน อย่างหลวม ที่มีเป้าหมายเพื่อช่วงชิงคะแนนเสียงเพื่อชนะการเลือกตั้ง

ประการที่สาม ชนชั้นนำทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่สำคัญ คือ นักธุรกิจ การเงินระหว่างประเทศ นักธุรกิจการค้าระหว่างประเทศ นักธุรกิจการผลิตสินค้าระหว่างประเทศ สัมพันธ์กับพันธมิตรทางสังคมที่เป็นฐานคะแนนเสียงของคนเมืองและคนชนบทที่รัฐบาลสนับสนุน

ประการที่สี่ ประชานิยมแบบใหม่ดำเนินนโยบายต่างประเทศตามแนวทางที่สหรัฐอเมริกา กลุ่มประเทศแปดประเทศ (G-8) กำหนด มีองค์การระหว่างประเทศที่สำคัญ คือ สหประชาชาติ ธนาคาร โลก และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ สนับสนุน

ประการที่ห้า ประชานิยมแบบใหม่ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์และยุทธศาสตร์การโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างภาพผู้ปกครองให้โดดเด่น

ประการที่หก กลุ่มต่อสู้ที่สำคัญของตัวแสดงที่นำแนวคิดประชานิยมแบบใหม่มา ที่สำคัญ คือ นิสิตนักศึกษาปัญญาชน ชนชั้นกลางที่ตื่นตัวและตระหนักรู้ สหภาพแรงงาน รัฐวิสาหกิจ พ่อค้านักธุรกิจขนาดกลางจำนวนหนึ่ง นักธุรกิจขนาดเล็กจำนวนหนึ่ง เกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายการค้าเสรี

การแพร่ขยายแนวคิดประชานิยมแบบใหม่ที่ผสมผสานหรือสมาทานความคิดของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ถือกำเนิดนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 และ 1990 นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องถึงปัจจุบัน

ปัจจัยภายในที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง 2549

ปัจจัยภายในที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 แบ่งเป็นสามด้าน คือ ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

2.1 ด้านการเมือง

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2530 มาจากการก้าวสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยภายหลังการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ใน พ.ศ. 2531 นับเป็นหัวหน้าพรรคการเมืองที่ใหญ่ที่สุด เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และเป็นผู้นำเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร มีนโยบายที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การจัดตั้งมหาวิทยาลัยในภูมิภาค และการพบปะประชาชนจากการจัดคณะรัฐมนตรีสัญจรนอกสถานที่ นับเป็นผลงานที่มีความสำคัญ แต่การบริหารงานที่ขาดธรรมาภิบาล การทุจริตคอร์รัปชันอย่างรุนแรงและกว้างขวาง ก่อให้เกิดชนกิจการเมือง (Money politics) เป็นชนาธิปไตย (Plutocracy) ความขัดแย้งระหว่างนักการเมืองกับข้าราชการประจำ ที่สำคัญ คือ ทหารของกองทัพ ก่อให้เกิดการรัฐประหารทหารที่มีชื่อว่าคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 นำมาสู่การสิ้นสุดของรัฐบาลพลเรือนที่มาจาก การเลือกตั้ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 ที่มีชื่อว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับครึ่งใบ และนำไปสู่การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายอานันท์ ปันยารชุน ประธานเครือบริษัทสหยูเนี่ยน อดีตปลัดกระทรวงการต่างประเทศ อดีตเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา และอดีตเอกอัครราชทูตไทยประจำสหประชาชาติ ทำให้โครงสร้างของรัฐบาลประกอบด้วยขุนนาง นักวิชาการจำนวนมาก เป็นรัฐบาลที่เป็นที่ชื่นชมของชนชั้นกลาง จากนโยบายการเปิดเสรีทางการค้า การลดภาษีรถยนต์ การบังคับใช้ภาษีมูลค่าเพิ่มแทนภาษีการค้า การเจรจาโทรศัพท์สามล้านเลขหมาย การกำหนดนโยบายต่างประเทศเป็นการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ แต่คณะรัฐประหารมีบทบาทสำคัญด้านการเมืองและความมั่นคงอย่างต่อเนื่อง

การร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 แล้วเสร็จ และนำมาสู่การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2535 คณะรัฐประหารจัดตั้งและสนับสนุนพรรคสามัคคีธรรมเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้ง และเชิญนายณรงค์ วงศ์วรรณ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดแพร่ เป็นหัวหน้าพรรค แม้พรรคสามัคคีธรรม ชนะการเลือกตั้ง แต่

นายณรงค์ วงศ์วรรณ กลับเผชิญปัญหาจากการถูกกล่าวหาจากสหรัฐอเมริกา และจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ไม่กำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำให้พลเอกสุจินดา คราประยูร รองหัวหน้าคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการทหารบก ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ท่ามกลางเสียงคัดค้านจากนิสิตนักศึกษา ปัญญาชน ชนชั้นกลาง และประชาชนจำนวนมาก นำมาสู่การประท้วงอย่างรุนแรงถึงการสืบทอดอำนาจและความชอบธรรมทางการเมือง และขยายเป็นวงกว้างจากพระบรมรูปทรงม้า ถนนราชดำเนิน อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย และสนามหลวง เป็นม็อบมือถือ นำมาสู่การถือกำเนิดเหตุการณ์วันที่ 17 ถึง 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 จากการปราบปรามผู้ร่วมชุมนุมประท้วงของกองทัพอย่างรุนแรง

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงมีบทบาทสำคัญเพื่อคลี่คลายสถานการณ์ นำมาสู่การลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกสุจินดา คราประยูร และนายอานันท์ ปันยารชุน กลับมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกวาระหนึ่ง จากการเสนอชื่อของนายอาทิตย์ อุไรรัตน์ ประธานสภาผู้แทนราษฎร แทนที่จะเป็นพลอากาศเอกสมบุญ ระหงษ์ หัวหน้าพรรคชาติไทย ที่เป็นพรรคการเมืองมีที่นั่งมากเป็นอันดับ 2 และมีเสียงสนับสนุนจากพรรคร่วมรัฐบาลเดิมจำนวนมาก การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสมัยที่ 2 ของนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นไปเพื่อยุบสภาผู้แทนราษฎร และจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ เมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2535 และนายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ที่มีคะแนนเสียงเป็นอันดับ 1 ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และจัดตั้งรัฐบาลที่มีพรรคประชาธิปัตย์เป็นแกนนำ ท่ามกลางกระแสเรียกร้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 ที่เป็นมรดกจากคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ แต่การแก้ไขรัฐธรรมนูญกลับเป็นไปอย่างจำกัด จากข้อเสนอของนายชวน หลีกภัย ที่เสนอว่าเป็นหน้าที่ของรัฐสภาที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติเพื่อทำหน้าที่แก้ไข ไม่ใช่หน้าที่ของรัฐสภา การประท้วงเป็นไปอย่างกว้างขวาง นำไปสู่การจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (คพป.) ใน พ.ศ. 2537 มีนายแพทย์ประเวศ วะสี เป็นประธานคณะกรรมการ เพื่อทำหน้าที่แก้ไขรัฐธรรมนูญนำมาสู่การปฏิรูปการเมือง นำไปสู่ข้อเสนอและการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพิ่มเติม ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2538 มาตรา 211 เพื่อจัดตั้งคณะกรรมการพิเศษเพื่อกร่างรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ

การก่อตัวของการปฏิรูปการเมืองถือกำเนิดจากการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (คพป.) ของสภาผู้แทนราษฎร ใน พ.ศ. 2537 ของรัฐบาล นายชวน หลีกภัย เพื่อทำหน้าที่ศึกษาแนวทางการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ และเป็นคณะกรรมการปฏิรูปการเมือง (คปก.) ภายหลัง สมัยรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา ข้อเสนอของคณะกรรมการปฏิรูปการเมืองนำไปสู่การ

แก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 5 จัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อทำหน้าที่ยกร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 ทั้งฉบับ นำไปสู่การผ่านความเห็นชอบจากรัฐสภาใน พ.ศ. 2540

ปัญหาทางการเมืองภายหลังการสิ้นสุดการอภิปรายไม่ไว้วางใจในจากกรณี สปก. 4-01 ของรัฐบาล นำไปสู่ยุบสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2538 และพรรคชาติไทยชนะการเลือกตั้งเป็นอันดับหนึ่ง ทำให้นายบรรหาร ศิลปอาชา หัวหน้าพรรคชาติไทย ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี การขับเคลื่อนการปฏิรูปการเมืองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จากความคิดปฏิรูปการเมืองของสังคม นำไปสู่การจัดตั้งคณะกรรมการปฏิรูปการเมือง มีนายชุมพล ศิลปอาชา เป็นประธาน เพื่อการแก้ไขรัฐธรรมนูญและจัดทำแผนพัฒนาการเมือง ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญมาจากการอภิปรายไม่ไว้วางใจของฝ่ายค้านที่มีผลต่อเสถียรภาพของรัฐบาล นำมาสู่การยุบสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2539 และพรรคความหวังใหม่ชนะการเลือกตั้งภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพิ่มเติม ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2539 นำมาสู่การจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญจำนวน 99 คน มาจากตัวแทนจังหวัด จังหวัดละ 1 คน รวม 76 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และนิติศาสตร์ จำนวน 23 คน และมีการร่างรัฐธรรมนูญจนสำเร็จลุล่วงและผ่านความเห็นชอบจกสมาชิกรัฐสภาในวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2540 และประกาศใช้เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2540 ก่อกำเนิดเป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน, 2545ข, หน้า 128-129) นับเป็นรัฐธรรมนูญที่มาจากประชาชน หรือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนที่สำคัญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 นับเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน สร้างความเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองของประเทศไทย มีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญจำนวน 12 หมวด แบ่งเป็นกรอบตามสามกรอบใหญ่ ประกอบด้วย (วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน, 2545ข, หน้า 132-156)

กรอบที่หนึ่ง การส่งเสริมสิทธิเสรีภาพและคุ้มครองของประชาชน จากการรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเสมอภาค และสิทธิและเสรีภาพของบุคคลหรือสิทธิพลเมือง

กรอบที่สอง การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดให้มีการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ จากองค์กร หน่วยงาน หรือสถาบันทางการเมืองที่สำคัญ ประกอบด้วย การตรวจสอบการใช้อำนาจเพื่อตราพระราชบัญญัติของรัฐสภาจากศาลรัฐธรรมนูญ การตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐจากศาลปกครอง การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐด้วยการแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินจากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐด้วยการถอดถอนจากตำแหน่งของสมาชิกวุฒิสภา

การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐด้วยการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของศาลฎีกา
แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของผู้ตรวจการ
แผ่นดินของรัฐสภา และการตรวจสอบการใช้อำนาจจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรอบที่สาม มาตรการเพื่อการปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ
และประสิทธิผล นำมาสู่การปฏิรูปการเมืองจากมาตรการที่หลากหลาย ที่สำคัญ คือ การปฏิรูปสิทธิ
ความเป็นมนุษย์ การปฏิรูปการเมืองให้เป็นของพลเมือง การปฏิรูประบบการเลือกตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การปฏิรูปวุฒิสภา การปฏิรูปรัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรี การปฏิรูประบบ
ราชการและนโยบายสาธารณะ การปฏิรูประบบศาลยุติธรรม การปฏิรูปพรรคการเมือง และการ
ปฏิรูประบบรัฐสภา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีรากฐานสำคัญมาจากการปฏิรูปการเมือง
ตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) จากการปรับปรุงกฎหมายรัฐธรรมนูญเพื่อการ
ควบคุมพฤติกรรมนักรบการเมือง ทำให้กลายเป็นระบบรัฐสภาที่มีเหตุผล (Rationalized parliamentary
system) เพื่อการปรับปรุงกฎหมายรัฐธรรมนูญจากการปฏิรูปการเมืองเพื่อควบคุมนักรบการเมืองให้
ประพฤติปฏิบัติตามการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทดแทนระบบรัฐสภาแบบดั้งเดิม (Classical
parliamentary system) ที่กำหนดให้รัฐสภาเป็นสภาเดียวหรือสภาคู่ คุณสมบัติและวิธีการได้มา
เอกสิทธิ์ความคุ้มครอง อำนาจหน้าที่ การปฏิบัติหน้าที่ บทบาท และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสภา
กับสถาบันทางการเมืองอื่น เพื่อการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างกัน (Check and balance) นำไปสู่
ปัญหาเสถียรภาพของรัฐบาล (คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (คพป.) 2537, หน้า 3-4) การ
ปฏิรูปการเมืองจากการแก้ไข ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง สถาปนากการปกครองระบอบประชาธิปไตย
จากการทำให้ประชาธิปไตยเข้มแข็ง นำไปสู่การเผชิญปัญหากดดันอย่างรอบด้าน นับเป็นช่วงเวลา
ของการเปลี่ยนผ่าน (Transitional period) ที่สำคัญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมี
จำนวน 500 คน มาจากการเลือกตั้งแบบเขตเดียวคนเดียวหรือแบบแบ่งเขต จำนวน 400 คน และมา
จากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อหรือแบบสัดส่วน จำนวน 100 คน นับเป็นระบบการเลือกตั้งแบบ
ผสมครั้งแรกของประเทศไทย คุณสมบัติที่สำคัญของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แตกต่างจาก
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับอื่น คือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ต้องสำเร็จการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ยกเว้นบุคคลนั้นเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎรชุดก่อน การเป็นสมาชิกพรรคการเมืองไม่น้อยกว่า 90 วัน จนถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง การ
กำหนดการมีชื่อในทะเบียนบ้านของจังหวัดที่ลงสมัครรับเลือกตั้งติดต่อกันตั้งแต่หนึ่งปี จนถึงวัน
สมัครรับเลือกตั้ง หรือเคยศึกษาในสถานศึกษาของจังหวัดที่ลงสมัครรับเลือกตั้งตั้งแต่สองปี

การศึกษา หรือเคยรับราชการหรือเคยมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านของจังหวัดนั้นตั้งแต่สองปี หรือเกิดในจังหวัดที่ลงสมัครรับเลือกตั้ง และลงสมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตหรือแบบบัญชีรายชื่อระบบเดียว

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภา มีจำนวน 200 คน มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน มาจากการกำหนดเขตการเลือกตั้งแบบรวมเขตที่กำหนดให้จังหวัดเป็นเขตการเลือกตั้ง ดังนั้นจังหวัดหนึ่งหรือเขตการเลือกตั้งหนึ่งอาจมีสมาชิกวุฒิสภามากกว่าจำนวนหนึ่งคน คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ที่สำคัญ ประกอบด้วย เป็นบุคคลที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 40 ปี สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ไม่เป็นสมาชิกหรือสังกัดพรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาห้ามรณรงค์หาเสียง แต่ให้แนะนำตัวแก่ผู้ออกเสียงลงคะแนน ผู้ออกเสียงลงคะแนนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งเพียงคนเดียว และห้ามสมาชิกวุฒิสภาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีและข้าราชการการเมืองตำแหน่งอื่น

รัฐสภา ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 รัฐสภามีอำนาจหน้าที่การออกกฎหมาย การควบคุมรัฐบาล และอำนาจหน้าที่อื่น การออกกฎหมาย ประกอบด้วย พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ การอนุมัติพระราชกำหนดที่เป็นพระราชบัญญัติภายหลัง พระราชบัญญัติที่สัมพันธ์กับรัฐบาล เป็นพระราชบัญญัติตามนโยบายสาธารณะหรือนโยบายของรัฐบาล และพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน และการควบคุมรัฐบาล แบ่งเป็น ก่อนการเข้าบริหารราชการแผ่นดิน ประกอบด้วย การแถลงนโยบายต่อรัฐบาล และระหว่างการบริหารราชการแผ่นดิน ประกอบด้วย การตั้งกระทู้ การเปิดอภิปรายทั่วไปที่ไม่มีการลงมติ และการเปิดอภิปรายทั่วไปพร้อมทั้งลงมติไม่ไว้วางใจ การควบคุมจากคณะกรรมการ และอำนาจหน้าที่อื่น ที่สำคัญ คือ การแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน การให้ความเห็นชอบการสืบสันตติวงศ์ การเปลี่ยนแปลงเขตแดน และการแต่งตั้งบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งในองค์การอิสระ

จากปัญหาการขาดเสถียรภาพ ความชอบธรรม ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ของรัฐบาล นำไปสู่ความพยายามสร้างรัฐบาลเข้มแข็ง ที่สำคัญ คือ นายกรัฐมนตรี ที่ไม่เป็นเครื่องมือกลไก การถูกกดดัน การอยู่ภายใต้อำนาจ ของนักการเมือง กลุ่มการเมือง พรรคการเมือง ที่สำคัญคือ พรรคการเมืองร่วมรัฐบาล ที่เจรจาต่อรองระหว่างกัน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่แก่งแย่งชิงดีชิงเด่นเพื่อเป็นรัฐมนตรี การกำหนดโควตา การจัดสรรตำแหน่ง เป็นผลประโยชน์ทางการเมืองมากกว่าผลประโยชน์สาธารณะ สาธารณะและสาธารณชนไม่ยอมรับรัฐมนตรี ทำให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดให้ฝ่ายบริหาร คือ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี ที่ประกอบเป็นรัฐมนตรี มีความแตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับอื่น จากการกำหนดให้นายกรัฐมนตรี

ต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชุดเดียวกันกับที่แต่งตั้งรัฐบาล มาจากการเสนอชื่อของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้า และมาจากเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นการลงคะแนนแบบเปิดเผยมากกว่าครึ่งหนึ่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีอยู่

รัฐมนตรีมีจำนวน 35 คน มีคุณสมบัติที่สำคัญเหมือนกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และเพิ่มเติม ที่สำคัญ คือ มีอายุนับตั้งแต่ 35 ปี สำเร็จการศึกษานับตั้งแต่ระดับปริญญาตรี ไม่เป็นสมาชิกวุฒิสภาหรือเป็นสมาชิกวุฒิสภาที่หมดสมาชิกภาพสิ้นสุดไม่เกินหนึ่งปี ไม่เป็นข้าราชการประจำ ดำรงตำแหน่งหน้าที่ในหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์การของรัฐ ที่สำคัญ คือ ผู้บริหารสมาชิก เจ้าหน้าที่ พนักงาน ของท้องถิ่น ไม่ให้มีการรับสัญญาสัมปทาน เป็นคู่สัญญากับภาครัฐ หรือผูกขาดตัดตอน

การออกแบบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีวัตถุประสงค์เพื่อการปฏิรูปการเมืองมุ่งเน้นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) ที่เป็นหลักการสำคัญของความอยู่รอดและความก้าวหน้าของการปกครองระบอบประชาธิปไตย การเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาองค์ประกอบที่หลากหลายของระบอบประชาธิปไตย รากฐานสำคัญมาจากการตรวจสอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง (Primacy of accountability) นับเป็นกลไกหลักที่ทำให้ประชาชน ประชาสังคม ภาคประชาชน ภาคประชาสังคม ควบคุมตรวจสอบสถาบันและกระบวนการทางการเมือง นักการเมืองที่ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่ม หน่วยงาน องค์การ และสถาบันของรัฐ ก่อให้เกิดการปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นการปกครองตามบทบัญญัติของกฎหมาย การเลือกตั้งอย่างเสรี บริสุทธ์ และยุติธรรม การประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน (Diamond & Morlino, 2004, p. 21; Morlino, 2004, p.13; Merkel, 2004, p. 36 อ้างถึงใน อนุสรณ์ ลิมมณี, 2548, หน้า 6-6) การตรวจสอบอำนาจรัฐ นับเป็นโครงสร้างและกระบวนการขั้นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาประชาธิปไตยแบบตัวแทน และเป็นเส้นทางและช่องทางสำหรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

2.2 ด้านเศรษฐกิจ

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศจากแนวคิดเสรีนิยมใหม่จากโลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยนับตั้งแต่สมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ระหว่าง พ.ศ. 2531 ถึง 2534 จากการผ่อนคลายทางการเงิน ที่สำคัญ ประกอบด้วย (วินัย ผลเจริญ, 2550, หน้า 50-57) ประการแรก การรับพันธะข้อ 8 ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศใน พ.ศ. 2533 มีสาระสำคัญ คือ การยกเลิกข้อจำกัดด้านอัตราแลกเปลี่ยนต่างประเทศเพื่อการซื้อขายกับสินค้าจากต่างประเทศ (สุกำพล จงวิไลเสถียร, 2548, หน้า 4 อ้างถึงใน วินัย ผลเจริญ, 2550, หน้า 51) มุ่งเน้นด้านการค้าระหว่างประเทศ คือ การอำนวยความสะดวกเพื่อเพิ่มความคล่องตัวการ

ส่งออกและนำเข้าทุกกรณี การอำนวยความสะดวกด้านการบริการการเงิน การโอนเงินตราต่างประเทศ การคืนเงินกู้ต่างประเทศ การฝากเงินบาทของบุคคลที่มีถิ่นพำนักนอกประเทศหรือต่างประเทศ และไม่มีกำกัดการนำเข้าเงินบาท แต่จำกัดการส่งออกเงินบาทไปต่างประเทศครั้งละไม่เกินจำนวน 100,000 บาท (สมภพ มานะรังสรรค์, 2548, หน้า 121-122 อ้างถึงใน วินัย ผลเจริญ, 2550, หน้า 51)

ประการที่สอง การอนุญาตให้สถาบันการเงินขยายขอบเขตการประกอบธุรกิจ ที่สำคัญคือ การผ่อนคลายทางการเงินจากการควบคุมทางการเงิน การเปิดเสรีทางการเงิน จากการอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์ขยายขอบเขตประกอบธุรกิจ และมาตรการทางการเงินที่อนุญาตให้สถาบันการเงินที่ไม่ใช่ธนาคารพาณิชย์ขยายขอบเขตการประกอบธุรกิจ ประกอบด้วย การอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์เพิ่มการทำธุรกิจ ที่สำคัญ คือ การดูแลเก็บรักษาหลักทรัพย์ การให้บริการจัดทำและวิเคราะห์โครงการเพื่อการลงทุนเป็นที่ปรึกษา การขยายมูลค่าของสินทรัพย์ที่สาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศ การอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์ขยายบริการด้านบัตรกดเงินสด (ATM) และสำนักงานแลกเปลี่ยนเงินตราออกสถานที่ การอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์ทำหน้าที่ธุรกิจการจัด การออก การจัดทำหมาย และการค้าตราสารหนี้ การอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์ขยายเวลาดำเนินการบริการด้านบัตรกดเงินสด การอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์ในต่างประเทศเปิดสาขาหลักและสาขาย่อยในอำเภอรอบนอกอย่างเสรี การพัฒนาระบบการชำระเงินจากบริการ โอนเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ (สินาดศรีวรรณ ไชย, 2548, หน้า 65 อ้างถึงใน วินัย ผลเจริญ, 2550, หน้า 52-53)

ประการที่สาม การจัดตั้งวิเทศธนกิจ ความปรารถนาของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ให้กรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางทางการเงินในภูมิภาค เป็นศูนย์กลางการวิจัยทางการเงิน และการเป็นศูนย์กลางทางการเงินแบบครบวงจร (สมภพ มานะรังสรรค์, 2548, หน้า 123) นำไปสู่การจัดตั้งวิเทศธนกิจที่กรุงเทพฯ (Bangkok International Banking Facilities: BIBF) ใน พ.ศ. 2536 และภายหลังมีการจัดตั้งวิเทศธนกิจที่จังหวัดอื่น (Provincial International Banking Facilities: PIBF) ใน พ.ศ. 2537 (กอบศักดิ์ ภูตระกูล, ดอน นาครทรรพ และหฤษฎ์ รอดประเสริฐ, 2548, หน้า 19 อ้างถึงใน วินัย ผลเจริญ, 2550, หน้า 54) นับเป็นการผ่อนคลายการควบคุมทางการเงินจากการเปิดเสรีทางการเงินที่สำคัญที่สุด เพราะการจัดตั้งวิเทศธนกิจเป็นธุรกิจระหว่างประเทศที่ทางการอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์ในประเทศและต่างประเทศเปิดการระดมเงินทุน การอำนวยความสะดวกและการลดค่าใช้จ่ายของนักธุรกิจไทยที่กู้ยืมเงินจากต่างประเทศ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2541) ทำให้เป็นประโยชน์ด้านการลดภาษีอากรมากกว่าธนาคารพาณิชย์หลายแห่ง

ประการที่สี่ ภายหลังปัญหาทางเศรษฐกิจจากวิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2522 การส่งออก ที่สำคัญ คือ สินค้าเกษตรกรรม ที่เป็นปัญหา ภาวะเงินเฟ้อ และการขาดดุลการค้าอย่าง

รุนแรง ทำให้มีการจัดสรรงบประมาณแบบขาดดุลอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การลดค่าเงินบาทในวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2527 ทำให้ประเทศไทยเปลี่ยนจากระบบการผูกติดสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐ เป็นการผูกติดกับระบบตรกร้าเงินที่อิงกับสกุลเงินที่สำคัญของโลก มีดอลลาร์สหรัฐเป็นแกนหลัก และสกุลเงินอื่น ที่สำคัญ คือ เยนของญี่ปุ่น ปอนด์สเตอร์ลิงของอังกฤษ ฟรังก์ของฝรั่งเศส และคองซ์มาร์กของเยอรมนี นับเป็นระบบที่ยืดหยุ่นกว่าระบบเดิม แต่ไม่เพียงพอสำหรับความเปลี่ยนแปลงที่อัตราการแลกเปลี่ยนระหว่างบาทกับดอลลาร์สหรัฐค่อนข้างคงที่ ทำให้ลดความเสี่ยงของบุคคลที่กู้เงินเกี่ยวกับค่าเงินบาท ทำให้มีเงินทุนจำนวนมากไหลเข้ามาจากต่างประเทศอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ พ.ศ. 2533 ทำให้ปริมาณเงิน การบริโภค และการลงทุนของเอกชนเพิ่มสูงมาก ดุลบัญชีเดินสะพัดขาดดุลเรื้อรัง การพึ่งพาเงินกู้จากต่างประเทศจำนวนมาก แต่เป็นการกู้ระยะสั้นเพื่อมาปล่อยสินเชื่อระยะปานกลางและระยะยาว ก่อให้เกิดหนี้เสียจำนวนมาก นำไปสู่การส่งออกที่ลดลงนับตั้งแต่ พ.ศ. 2539 ทำให้บริษัทจัดอันดับความน่าเชื่อถือลดความน่าเชื่อถือของประเทศไทยลงภายหลัง

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทยมีสาเหตุของปัญหาที่สำคัญมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจแบบฟองสบู่ การเปิดเสรีการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศและการควบคุมดูแลสถาบันการเงิน และการขาดดุลเงินตราต่างประเทศและการลดค่าเงินบาท (วิทย์กร เชียงกุล, 2541, หน้า 38-51)

ประการแรก การพัฒนาเศรษฐกิจแบบฟองสบู่ การพัฒนาเศรษฐกิจแบบฟองสบู่ นับเป็นตัวเร่งวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ที่สำคัญ จากปัจจัยภายนอก คือ ความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นที่เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2520 ถึง 2530 ชาวญี่ปุ่นที่มั่งคั่งร่ำรวยแสวงหากำไรจากการทำการค้าและการลงทุนด้านการท่องเที่ยว การพักผ่อน จากการลงทุนสนามกอล์ฟ โรงแรม รีสอร์ท เพื่อสนองตอบต่อนักท่องเที่ยวญี่ปุ่น เพื่อสร้างความได้เปรียบจากค่าเงินสกุลอื่นที่อ่อนกว่าเงินเยนญี่ปุ่น การลดลงของราคาน้ำมัน อัตราดอกเบี้ยลดลง และเศรษฐกิจโลกฟื้นตัวและเติบโต ทำให้ญี่ปุ่นเป็นตัวแบบการพัฒนาของประเทศไทยจากความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ก่อให้เกิดการเก็งกำไรจากอสังหาริมทรัพย์และการบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยนับตั้งแต่ พ.ศ. 2528 ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่างประเทศจากสงครามอ่าวเปอร์เซียใน พ.ศ. 2533 และความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยจากการรัฐประหารใน พ.ศ. 2534 และเหตุการณ์พฤษภาทมิฬใน พ.ศ. 2535 นับเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาและวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจภายหลัง การขยายตัวของการส่งออกที่ต่อเนื่อง ทำให้ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ที่ชลดด้วยการลงทุนอย่างต่อเนื่อง เพราะรัฐบาลใช้นโยบายเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ การเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ ทำให้สถาบันการเงิน ที่สำคัญ คือ ธนาคารพาณิชย์ กู้เงินจากต่างประเทศที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าในประเทศ เพื่อ

มาปล่อยกู้ให้กับเอกชนในประเทศ ทำให้มีการกู้เงินจากต่างประเทศจำนวนมาก มีการโยกย้ายเงินทุนจากประเทศตะวันตก ญี่ปุ่น จีน เกาหลีใต้ และไต้หวัน

ปัจจัยภายในที่สำคัญ มาจากสถาบันการเงินในประเทศและต่างประเทศนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2530 ที่ใช้จ่ายธุรกิจเพื่อเก็งกำไรอสังหาริมทรัพย์ หลักทรัพย์ เงินตราต่างประเทศ และธุรกิจขนาดใหญ่ ที่สำคัญ คือ อุตสาหกรรมเหล็ก ปิโตรเคมี การประกอบรถยนต์ ที่ไม่ทำให้ได้ผลตอบแทนคุ้มค่ากับการลงทุน ราคาหลักทรัพย์ถูกปั่นให้สูงกว่าราคาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ที่สำคัญคือ ที่ดิน คนที่มั่งคั่งร่ำรวยจากธุรกิจอสังหาริมทรัพย์นำกำไรที่มีไปลงทุนหรือใช้จ่ายเพื่อการบริโภคเป็นสินค้าฟุ่มเฟือย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ รถยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมเติบโตในอัตราสูง ราคาพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่สูงเกินกว่ามีบุคคลใดซื้อเพื่อทำประโยชน์แล้ว มูลค่าราคาหลักทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ตกลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ธุรกิจชะงักงันส่งผลให้ราคาหลักทรัพย์ตกลงอย่างรวดเร็ว ทำให้เป็นปัญหากับสถาบันการเงินที่ปล่อยสินเชื่อเศรษฐกิจฟองสบู่ (Bubble economy) ถือกำเนิดจากภาวะพร้อมล่มสลาย เพราะไม่ได้มาจากพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่แท้จริงจากภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม

ประการที่สอง การเปิดเสรีการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศและการควบคุมดูแลสถาบันการเงิน การกำหนดนโยบายการเปิดเสรีทางการเงินจากการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศของประเทศไทยนับตั้งแต่ พ.ศ. 2533 จนถึงวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ส่วนสำคัญมาจากแรงผลักดันของกองทุนการเงินระหว่างประเทศและมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ ชั้นผู้นำ นักการเมือง ผู้ปกครอง ต่างรับแนวคิดเสรีนิยมใหม่จากต่างประเทศอย่างต่อเนื่องนำมาสู่การขับเคลื่อนการเปิดเสรีการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ ที่สำคัญ จากรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ระหว่าง พ.ศ. 2531 ถึง 2534 รัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ระหว่าง พ.ศ. 2534 ถึง 2535 รัฐบาลนายชวน หลีกภัย ระหว่าง พ.ศ. 2535 ถึง 2538 ทำให้คนไทยซื้อเงินตราต่างประเทศ การใช้จ่ายต่างประเทศ การกู้ยืมเงินจากต่างประเทศ เป็นจำนวนมาก ที่สำคัญ คือ การจัดตั้งวิเทศธนกิจ (Bangkok International Banking Facilities: BIBF) ใน พ.ศ. 2536 นับเป็นการส่งเสริมให้ธนาคารพาณิชย์ที่รับใบอนุญาตให้ประกอบธุรกิจที่กำหนดกู้ยืมเงินจากต่างประเทศอย่างเสรีจากแรงจูงใจด้านภาษี ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างเสรีเข้ามาในประเทศไทยจำนวนมาก เพราะอัตราดอกเบี้ยต่างประเทศต่ำกว่าในประเทศ เงินออมเพื่อการลงทุนน้อยกว่าความต้องการการลงทุน ทำให้นักการเมือง พ่อค้ายักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม ขุนนางนักวิชาการ ต่างแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากภาวะฟองสบู่

การเปิดเสรีทางการเงินสอดคล้องกับแนวคิดการคลังแบบอนุรักษ์นิยมของไทยที่มีสมมุติฐานว่าอัตราดอกเบี้ยที่สูงจะป้องกันและควบคุมอัตราเงินเฟ้อในประเทศ การกำหนดอัตรา

การแลกเปลี่ยนแบบคงที่จากการกำหนดให้กำหนดค่าเงินบาทผูกติดกับระบบตะกร้าเงินที่ขึ้นอยู่กับดอลลาร์สหรัฐ การมีเงินทุนสำรองระหว่างประเทศอัตราสูง มีอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง มีอัตราการส่งออกสูง ทำให้นักธุรกิจมั่นใจในค่าเงินบาท ทำให้กู้เงินจากต่างประเทศจำนวนมาก นักธุรกิจที่สนับสนุนนโยบายกำหนดค่าเงินบาทผูกติดกับระบบตะกร้าเงินที่ขึ้นอยู่กับดอลลาร์สหรัฐของรัฐบาล ส่วนใหญ่ไม่มีการทำประกันความเสี่ยงจากการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศ เพราะหากทำประกันความเสี่ยงจากการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศเพิ่ม ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจากการซื้อประกันความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยน (Forward coverage) การกู้เงินจากต่างประเทศที่เติบโตแบบก้าวกระโดด จากจำนวน 32,660 ล้านดอลลาร์สหรัฐใน พ.ศ. 2536 เป็นจำนวน 80,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐใน พ.ศ. 2540 ก่อนวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ เกิดครั้งหนึ่งเป็นการกู้ยืมจากญี่ปุ่น ที่สำคัญเป็นการกู้ยืมจากต่างประเทศระยะสั้น 6 เดือน 1 ปี แต่มาปล่อยกู้ระยะยาวให้กับสถาบันการเงินในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นการปล่อยกู้สินเชื่อด้านอสังหาริมทรัพย์ การซื้อขายหลักทรัพย์และธุรกิจที่ไม่ก่อให้เกิดผลตอบแทน

ปัญหาสำคัญมาจากการบริหารงานแบบนักวิชาการของขุนนางนักวิชาการของธนาคารแห่งประเทศไทย แต่ขาดความรู้ความสามารถเท่าทันเล่ห์เหลี่ยมของพ่อค่านักธุรกิจจากภาคธุรกิจเอกชน การบริหารที่ปล่อยปะละเลยให้ผู้บริหารธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ ที่เป็นอดีตเจ้าหน้าที่ธนาคารแห่งประเทศไทย สร้างความเสียหายเป็นมูลค่าจำนวน 60,000 ล้านบาท เป็นเวลาหลายปี กว่าที่นักการเมืองฝ่ายค้านและประชาชนแสดงหลักฐานเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาล่วงหน้า ความล่าช้าจากการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหของรัฐบาล ทำให้ต่างประเทศขาดความเชื่อถือสถาบันการเงินและเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม มีการเรียกเงินคืนและปฏิเสธการกู้ยืมหรือการต่อสัญญากู้ยืม ทำให้เศรษฐกิจไทยเผชิญปัญหาด้านค้าระหว่างประเทศ ทำให้เป็นปัญหาสภาพคล่อง จากการส่งออกถดถอยนับตั้งแต่ พ.ศ. 2539 แต่การนำเข้า ที่สำคัญ จากเครื่องจักร วัสดุอุปกรณ์ อิเล็กทรอนิกส์ พลังงาน กลับเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะขีดความสามารถด้านการแข่งขันลดลง การเผชิญกับคู่แข่งที่สำคัญ คือ จีน เวียดนาม อินโดนีเซีย การผูกติดค่าเงินกับดอลลาร์สหรัฐที่ทำให้ค่าเงินบาทไทยสูงกว่าความเป็นจริง ความต้องการสินค้าไทยในตลาดโลกถดถอย การกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการส่งออกของประเทศอื่นเช่นเดียวกับประเทศไทย ขณะที่การผลิตภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมไม่ได้รับการพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผล ไม่มีการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ที่สำคัญ คือ ด้านการผลิต การพึ่งพาการลงทุนจากต่างประเทศ และการผลิตจากฐานค่าแรงงานที่ต่ำ

ความล้มเหลวจากการส่งหนี้เงินกู้ของสถาบันการเงินที่มีต่อเจ้าหนี้จากต่างประเทศ เพราะการปล่อยสินเชื่อที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ เป็นหนี้ด้อยคุณภาพในสัดส่วนที่สูงมาก ทำให้สถาบัน

การเงินขาดสภาพคล่อง ขาดความน่าเชื่อถือเมื่อธนาคารแห่งประเทศไทยระงับการดำเนินการของ บริษัทเงินทุนบางแห่ง ทำให้ประชาชนจำนวนมากมุ่งถอนเงินฝากจากสถาบันการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทยแก้ปัญหาจากการให้กองทุนฟื้นฟูสถาบันการเงินส่งเงินช่วยกองทุนเพื่อโอปอเอ็มอัลดิจิต เงินเพื่อช่วยสภาพคล่องสถาบันการเงินแต่เป็นการแก้ปัญหาไม่ตรงจุด เพราะสถาบันการเงินปล่อยหนี้ที่ด้อยคุณภาพจำนวนมาก ทำให้การแก้ปัญหาสภาพคล่องล้มเหลว นำไปสู่การหยุดการ ดำเนินการของสถาบันการเงินจำนวน 58 แห่ง จากจำนวน 91 แห่ง โดยไม่มีมาตรการแก้ไขปัญหาย ่างรวดเร็วและเพียงพอ ทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยทั้งประเทศชะงักงัน สภาพส ภาคล่อง เพราะกิจการทั้งหมดมีเงินฝากรวมกันเป็นจำนวน 600,000 ล้านบาท และธุรกิจต่อเนื่องที่ถูก ตัดเครดิตเป็นจำนวน 860,000 ล้านบาท

ประการที่สาม ปัญหาการขาดดุลเงินตราต่างประเทศและการลดค่าเงินบาท การขาด ดุลการค้าระหว่าง พ.ศ. 2538 ถึง 2539 ทำให้ฐานะทางการเงินของไทยประสบปัญหาจากการขาดดุล บัญชีเดินสะพัดที่สูงกว่าร้อยละ 8 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ การถอนตัวของเงินทุนจาก การลงทุนของต่างประเทศทำให้เงินทุนสำรองระหว่างประเทศลดลงอย่างรวดเร็ว จากระดับ 39.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ของเดือนมกราคม พ.ศ. 2540 ลดเหลือ 32.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ของ เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2540 เท่ากับส่งสัญญาณที่ค่าเงินบาทสูงเกินไป เปรียบเทียบกับความสามารถ ด้านการผลิตและการส่งออกของประเทศไทยกับประเทศอื่น ที่สำคัญ คือ ญี่ปุ่น ที่เป็นคู่ค้าที่สำคัญ ของไทย และค่าเงินเยนปรับสูงกว่าดอลลาร์สหรัฐมาต่อเนื่อง นับเป็นเวลาเดียวกับที่ประเทศไทยถูก ตัดค่าเงินกับดอลลาร์สหรัฐ ทำให้มีการโจมตีค่าเงินบาทจากนักเก็งกำไรค่าเงินตราระหว่างประเทศ จากภายในประเทศและระหว่างประเทศ การไม่ปรับตัวของธนาคารแห่งประเทศไทยจากการ กำหนดนโยบายผูกติดกับตรกร้าเงิน นำไปสู่ความผิดพลาดที่สำคัญที่สุด คือ การปกป้องค่าเงิน บาทจากการโจมตีของกองทุนป้องกันความเสี่ยง (Hedge fund) ที่เป็นกองทุนข้ามชาติ จากการนำ เงินทุนสำรองระหว่างประเทศปกป้องค่าเงินบาทด้วยการทำสัญญาขายเงินดอลลาร์สหรัฐล่วงหน้า ถึง 23.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2540 นำมาสู่ความล้มเหลวจากการ ปกป้องค่าเงินบาทที่ไม่สามารถต่อสู้ฝั่งกระแสดลาด ทำให้รัฐบาล พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ประกาศ ให้ค่าเงินบาทลอยตัวในวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 ส่งผลให้ค่าเงินบาทลดลงอย่างรวดเร็ว

สถานการณ์ของวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่รุนแรงบีบบังคับ ทำให้รัฐบาลตัดสินใจส่ง หนังสือแสดงเจตจำนงเพื่อขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ประเภทมี เงื่อนใจ (Stand by credit) และขอกู้เพิ่มเติมจากประเทศสมาชิกกองทุนการเงินระหว่างประเทศ เพื่อ หาเงินตราต่างประเทศเพื่อชดเชยการขาดดุลการชำระเงินและเสริมฐานะทุนสำรองระหว่างประเทศ ที่ลดลงอย่างรวดเร็ว เพราะประชาชนจำนวนมากกลัวค่าเงินบาทที่ลดลง ทำให้เงินไหลออกเป็น

จำนวนมาก สาเหตุสำคัญของหนังสือสัญญา คือ การกำหนดว่าจะรัดเข็มขัดและแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ทางการเงินการคลัง จากการกำหนดนโยบายสาธารณะด้วยการขึ้นภาษีมูลค่าเพิ่มจากร้อยละ 7 เป็นร้อยละ 10 และตัดงบประมาณรายจ่ายประจำปี 59,000 ล้านบาท เพื่อลดการขาดดุลงบประมาณ สถานการณ์ทั้งหมด ที่สำคัญ คือ การลดค่าเงินบาทจากการลอยตัวค่าเงินบาท และการขึ้นภาษีมูลค่าเพิ่มทำให้ประชาชนที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการกู้เงินจากต่างประเทศเพื่อมาแก้มำไร อสังหาริมทรัพย์และซื้อขายหลักทรัพย์เดือดร้อนจากสินค้าที่แพงเป็นจำนวนมาก การล้มละลายของธุรกิจ ขาดทุน ข้ำแม่ ตกต่ำ ล้มละลาย ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ มีการเลิกจ้างงาน การลดเงินเดือน ค่าจ้าง ค่าแรง สวัสดิการ ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเป็นวงกว้าง เกิดสถานะเงินฝืดควบคู่กับเงินเฟ้อ (Stagflation) ที่สำคัญภายหลังการประกาศลอยตัวค่าเงินบาท ในวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 ทำให้ค่าเงินบาทลดลงอย่างต่อเนื่อง ลดสูงสุดร้อยละ 30 ถึง 40 ช่วงหนึ่งถึงสองเดือน นำไปสู่วิกฤตการณ์ทางการเมืองจากการขาดความเชื่อมั่น เชื่อถือ ศรัทธา และความไว้วางใจ จากเจ้าหน้าที่ พ่อค้า นักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม เจ้าหน้าที่ต่างประเทศ และสาธารณชน ที่สำคัญ คือ ชนชั้นกลางจำนวนมาก นำมาสู่การลาออกจากราชการตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ในวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540

การเผชิญวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ของประเทศไทย ทำให้รัฐบาลตัดสินใจขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ แต่เงื่อนไขหลักของกองทุนการเงินระหว่างประเทศสำหรับการปล่อยกู้กับประเทศทุกประเทศ มีจำนวน 4 มาตรการ ประกอบด้วย (กมล กมลตระกูล, 2541, หน้า 97-98)

มาตรการที่หนึ่ง การสร้างเสถียรภาพ (Stabilization) ประกอบด้วย การควบคุมเงินเฟ้อ จากการลดงบประมาณแผ่นดิน การกำหนดให้ธนาคารของประเทศเข้มงวดกับการปล่อยสินเชื่อเพื่อให้เหลือน้อยที่สุด การเพิ่มภาษีอากร การขึ้นราคาสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ การลดงบประมาณสวัสดิการสังคม และลดการบริการที่ไม่ก่อให้เกิดผลผลิตทางการผลิต การลดค่าเงินลงเพื่อเปรียบเทียบกับสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐ

มาตรการที่สอง การเปิดเสรี (Liberalization) ทางการเงินการลงทุน เป็นการยกเลิกข้อจำกัดการควบคุมการไหลเข้าออกของเงินตราต่างประเทศ การลด ยกเลิก ค่าธรรมเนียม การโอนเงินเข้าออกให้เหลือน้อยที่สุด การเปิดเสรีให้กับการลงทุนจากต่างประเทศ การให้ทุนต่างชาติสามารถซื้อหุ้นในสถาบันการเงิน อสังหาริมทรัพย์ และทรัพย์สินอื่นอย่างเสรี การยกเลิกการควบคุมการคุ้มครองอุตสาหกรรมภายในประเทศ การให้สิทธิพิเศษด้านภาษีให้กับบริษัท หรือต่างประเทศที่เข้ามาลงทุน

มาตรการที่สาม การยกเลิกการควบคุม (Deregulation) การยกเลิกการคุ้มครองค่าจ้าง แรงงานขั้นต่ำ การคุ้มครองสวัสดิการ การปล่อยทุกอย่างให้เป็นไปตามกลไกตลาด การอนุมัติให้ ต่างประเทศจัดตั้งโรงงานอย่างเสรี และการมีข้อจำกัดให้น้อยที่สุด ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การควบคุม เรื่องมลภาวะ การส่งยาจากต่างประเทศที่ถูกห้ามในสหรัฐอเมริกา มาจำหน่ายในประเทศไทย

มาตรการที่สี่ การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ (Privatization) จากกิจการของรัฐให้เป็นของ เอกชน เป็นการกำหนดให้รัฐขายหรือแปรรูปรัฐวิสาหกิจทั้งหมด เพื่อว่าทุนต่างประเทศซื้อกิจการ ของประเทศไทย ทั้งหมดเป็นไปเพื่อทุนต่างประเทศเข้าออกอย่างเสรี ส่งเสริมสนับสนุนการลงทุน ทำให้เครดิตหรือประเทศดีขึ้น ถ้าไม่ปฏิบัติตาม จะไม่มีการให้เครดิต รับรองสถานะทางเศรษฐกิจ ของประเทศ นับเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ

การขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศด้วยการกู้เงินฉุกเฉิน ทำให้มีเงื่อนไขตามมาเป็นจำนวนมากจากการขอเรื่องการกู้เงิน นำไปสู่การจัดทำหนังสือแสดง เจตจำนง (Letter of credit) จำนวน 8 ฉบับ ที่มีระยะเวลายาวนานกว่า 1 ปี เพื่อประกอบคำขอการกู้ เงิน แม้ว่าเป็นการแสดงถึงความเป็นอิสระด้านการตัดสินใจของรัฐบาลที่แสดงถึงเอกราชและ อำนาจอธิปไตยที่ครบถ้วนทางทฤษฎีหรือนิรนัย แต่การต่อรองเพื่อแก้ไขหนังสือแสดงเจตจำนง จนกว่าจะพอใจ และการระงับเงินกู้ส่วนที่เหลือหากรัฐบาลไทยไม่ปฏิบัติตามภายหลังการให้เงินกู้ แล้ว แสดงถึงอำนาจของกองทุนการเงินระหว่างประเทศด้านปฏิบัติหรือปฏิบัติ ทำให้มีการออก หนังสือสัญญาจำนวน 40 ฉบับ ช่วงสองปีภายหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และมีจำนวน 11 ฉบับ ที่เป็นปัญหา เพราะเพิ่มปัญหาและวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่สำคัญจำนวนมาก จากการเปิดโอกาส ให้ต่างประเทศเข้ามาทำธุรกิจ ซื้อหุ้น ซื้อกิจการ หรืออื่นใด ที่เป็นปัญหาภายหลัง (วินัย ผลเจริญ, 2550, หน้า 87-88)

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ส่งผลกระทบด้านเศรษฐกิจของประเทศไทย เป็นผลกระทบระดับมหภาคที่ยาวนานกับภาคส่วนทั้งหลาย เงื่อนไขสำคัญของกองทุนการเงิน ระหว่างประเทศ คือ การตัดงบประมาณรายจ่ายประจำปีลงจำนวนกว่า 100,000 ล้านบาท การขึ้น ภาษีมูลค่าเพิ่มจากร้อยละ 7 เป็นร้อยละ 10 การลดการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดเป็นร้อยละ 5 ของ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศใน พ.ศ. 2540 เป็นร้อยละ 3 ใน พ.ศ. 2541 การลดการลงทุน ภาครัฐและการอุดหนุนจากภาครัฐและการอุดหนุนจากภาครัฐทั้งหลาย เป็นระบบเศรษฐกิจที่ติดลบ ใน พ.ศ. 2540 อำนาจการซื้อภายในประเทศลดลง มีผู้ซื้อสินค้าที่มีอายุการใช้งานเกิน 1 ปี และ อสังหาริมทรัพย์น้อยมาก เมื่อค่าเงินบาทลดลงส่งผลให้การส่งออกเพิ่มขึ้น กลับกลายเป็นสินค้าที่มี วัตถุประสงค์หรือชิ้นส่วนจากต่างประเทศเล็กน้อยที่สามารถแข่งขันและได้รับประโยชน์ (กาวาจิตต์ ลิงห์, 2543, หน้า 100-101)

รัฐบาล พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ สั่งปิดบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์จำนวน 58 แห่ง มีการจัดตั้งองค์การเพื่อปฏิรูปสถาบันการเงิน (ป.ร.ส.) (The Financial Recuring Authority) การลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ และเปลี่ยนนายกรัฐมนตรีเป็น นายชวน หลีกภัย องค์การเพื่อปฏิรูปสถาบันการเงิน (ป.ร.ส.) อนุญาตให้บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ดำเนินการต่อ จำนวน 2 แห่ง และยุติการดำเนินการถาวร จำนวน 56 แห่ง กองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนา ระบบสถาบันการเงิน (The Financial Institutions Development Fund : FIDF) ที่เป็นองค์การหนึ่งของธนาคารแห่งประเทศไทย จัดสรรงบประมาณจำนวน 1.1 ล้านล้านบาท หรือประมาณ 2.5 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อค้ำจุนสถาบันการเงินที่เดือดร้อน เป็นการให้ความช่วยเหลือสถาบันการเงินที่เป็นบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ที่ถูกปิดจำนวน 4.5 แสนล้านบาท เพราะเงินส่วนใหญ่สูญหายไป รัฐบาลปฏิบัติตามแผนการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจเพื่อนำมาจ่ายหนี้ของสถาบันการเงินทั้งหลายที่ถูกสั่งปิด (กาวาจิตต์ สิงห์, 2543, หน้า 101)

จากเงื่อนงำของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังต้องจัดหาทุนจากการขายหุ้นให้บริษัทชั้นนำจำนวน 4 แห่ง คือ บริษัท ไทยแอร์เวย์ อินเตอร์เนชั่นแนล บริษัท บางจาก ปิโตรเลียม จำกัด บริษัท ปตท. สำรวจและผลิต จำกัด (PTT Exploration and Production Plc.) ภาวะเงินเฟ้อกดดันให้กองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนา ระบบสถาบันการเงิน ยืมเงินล่วงหน้าส่วนใหญ่จากธนาคารกลาง และกู้ยืมจากตลาดการเงินระหว่างประเทศ และออกพันธบัตรระยะสั้น ทำให้ผู้เสียภาษีจะเป็นผู้จ่ายหนี้ให้กองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนา ระบบสถาบันการเงิน เมื่อปราศจากเงินทุนจากต่างประเทศก่อนใหม่ไหลเข้ามาบริษัทภายในประเทศขาดสภาพคล่อง บริษัทหลายแห่งประกาศและกำหนดมาตรการลดค่าใช้จ่าย จากการลดค่าแรงและสวัสดิการสังคม ส่วนใหญ่เป็นการปลดคนงานออก ก่อให้เกิดการตั้งคำถามจากสาธารณะถึงการใช้จ่ายของประชาชนโอบอ้อมคนรวยมากกว่าคนจนภายหลัง (กาวาจิตต์ สิงห์, 2543, หน้า 101)

2.3 ด้านสังคม

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศนับตั้งแต่การกำหนดตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ระหว่าง พ.ศ. 2504 ถึง 2509 จากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ที่สำคัญ คือ ข้าว ป่าไม้ ดินบุก และยางพารา ที่เป็นรายได้เพื่อการส่งออก มาส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมาก ทรัพยากรธรรมชาติ ที่สำคัญ ป่าไม้ แร่ธาตุ และน้ำ และแรงงานจากชนบท ถูกนำไปใช้ในการขยายตัวและเป็นทุนราคาถูกให้กับภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมในเมือง เป็นเวลาเดียวกับที่เมืองเจริญก้าวหน้า เกษตรกรกลับยังมีความยากจน เพราะไม่มีที่ทำกิน ไม่มีเอกสารสิทธิ์ จากการชะล้างพังทลายของดินทำให้ดินขาดคุณภาพ พื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างรวดเร็วเกิดความไม่สมดุลของระบบ

นิเวศ การขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรกรรม ความขัดแย้งแย่งชิงทรัพยากรระหว่างภาคเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม หรืออื่นใด (ทวีเกียรติ ประเสริฐสุขเจริญ, 2541, หน้า 192)

ความเปลี่ยนแปลงของภูมิภาคหลายแห่งในประเทศไทยส่วนสำคัญมาจากการพัฒนา เป็นพื้นที่ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ สนองตอบต่อภาคธุรกิจและอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดความ เปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวาง ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญถือกำเนิดช่วงทศวรรษที่ 2530 นับตั้งแต่ สมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี ระหว่าง พ.ศ. 2531 ถึง 2534 ก่อให้เกิดความขัดแย้ง อย่างเข้มข้นนอกเหนือจากโครงการพัฒนาของรัฐ จากการใช้ทรัพยากร ที่สำคัญ คือ ที่ดิน น้ำ ป่าไม้ ระหว่างคนในชนบท เกษตรกร ภาคเกษตรกรรม กับคนในเมือง พ่อค้านักธุรกิจ และ ภาคอุตสาหกรรม การบริการ และการท่องเที่ยวและนันทนาการ ก่อให้เกิดการรุกรานของคนกลุ่มนี้ นำมาสู่การบีบคั้นเข้ามาของโรงงานอุตสาหกรรม โรงแรม รีสอร์ท สนามกอล์ฟ นับเป็นสาเหตุ สำคัญที่ทำให้ที่ดินมีราคาสูงขึ้นมากกว่า 20 ถึง 30 เท่า รองรับการพัฒนาที่ดิน ศูนย์กลางทาง เศรษฐกิจที่สำคัญ มีการกว้านซื้อที่ดินเพื่อการเก็งกำไร ทำให้ฐานเศรษฐกิจแบบยังชีพถูกทำลาย อย่างย่อยยับพังพินาศ กรรมสิทธิ์ของที่ดินถูกเปลี่ยนมือจากเกษตรกรรายย่อยและคนท้องถิ่นจำนวน มากสู่พ่อค้านักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม นักลงทุน และเจ้าพ่อผู้มีอิทธิพล พื้นที่ภูมิภาคจำนวน มากถูกแย่งชิงเพื่อกิจกรรมอุตสาหกรรมด้านธุรกิจและอุตสาหกรรม การขาดแคลนที่ดินทำกินเพิ่ม ความรุนแรงอย่างมีนัยสำคัญ (ทวีเกียรติ ประเสริฐสุขเจริญ, 2541, หน้า 207)

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมาจากปัญหาค่าครองชีพ จากการประกาศลอยตัวค่าเงิน บาทในวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 ทำให้ค่าเงินบาทลดลงจาก 1 ดอลลาร์สหรัฐ เป็น 27 บาท ใน เดือนกรกฎาคม เป็น 1 ดอลลาร์สหรัฐ เท่ากับ 38 ถึง 39 บาท ในเดือนตุลาคม ค่าเงินบาทลดลงกว่า ร้อยละ 50 ช่วงเวลา 3 เดือน รัฐบาลขึ้นภาษีมูลค่าเพิ่มจากร้อยละ 7 เป็นร้อยละ 10 เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2540 มีผลทำให้สินค้าอุปโภคบริโภคสูงกว่าร้อยละ 10 ถึง 15 ทำให้สินค้าที่ไม่อยู่ใน ข่ายภาษีมูลค่าเพิ่มทำให้มีราคาสูงขึ้นด้วย ที่สำคัญ คือ ราคาน้ำมัน เพราะค่าเงินบาทลดลงทำให้ราคา น้ำมันเพิ่มสูงมากขึ้น และค่าเงินบาทที่ลดลง ทำให้ค่าขนส่งเพิ่มมากขึ้น กลายเป็นการผลักภาระ ต้นทุนให้กับประชาชนแบกรับภาระ รัฐวิสาหกิจผลักดันให้ประชาชนจ่ายภาระค่าภาษีมูลค่าเพิ่ม สำหรับค่าน้ำประปา ค่าไฟฟ้า และค่าโทรศัพท์ การเพิ่มภาษีมูลค่าเพิ่มเป็นไปตามข้อตกลงระหว่าง รัฐบาลกับกองทุนการเงินระหว่างประเทศเพื่อเพิ่มรายได้จากการแสวงหารายได้เข้ารัฐ และลดการ บริโภคภายในประเทศของประชาชนจากการรัดเข็มขัดและสกัดกั้นเงินเพื่อ (ทวีเกียรติ ประเสริฐสุขเจริญ, 2541, หน้า 193-194)

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจส่งผลให้ประชาชนมีรายได้ลดลง การเพิ่มขึ้นของภาวะเงิน เพื่อเป็นประมาณร้อยละ 10 ใน พ.ศ. 2540 ส่งผลให้รายได้ที่แท้จริงใน พ.ศ. 2541 ลดลงอย่าง

ต่อเนื่อง ธุรกิจเอกชนจำนวนมาก ที่สำคัญ คือ อสังหาริมทรัพย์ ธุรกิจเอกชน ขาดทุน ขาดสภาพคล่องทางการเงิน ทำให้เลิกการจ้างงาน ลดเงินเดือน ลดสวัสดิการ ทำให้มีตัวเลขการว่างงานเกือบหนึ่งล้านคน อัตราดอกเบี้ยที่เพิ่มสูงมาก นับเป็นปัญหาที่สำคัญจากการที่ประชาชนในเมืองและชนบทของประเทศไทย ล้วนแล้วแต่ดำเนินชีวิตตามค่านิยมแบบวัตถุนิยมและบริโภคนิยม การจับจ่ายใช้สอย การผ่อนส่งบ้าน ที่ดิน เครื่องอำนวยความสะดวก เครื่องปรับอากาศ ตู้เย็น โทรศัพทรถยนต์ รถจักรยานยนต์ โทรศัพทมือถือ คอมพิวเตอร์ การท่องเที่ยวแบบผ่อนส่ง การเพิ่มอัตราดอกเบี้ย ทำให้ภาระการผ่อนส่งนี้เพิ่มสูงขึ้น (ทวีเกียรติ ประเสริฐสุขเจริญ, 2541, หน้า 193-194)

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทยใน พ.ศ. 2540 ปัญหาสำคัญของธุรกิจที่ส่งผลกระทบต่อพนักงาน ที่สำคัญ คือ การเลิกจ้าง ก่อนการสิ้นปีใน พ.ศ. 2540 มีการเลิกการจ้างงานเกือบ 25,000 คน จากจำนวนสถานประกอบการจำนวน 269 คน (ทวีเกียรติ ประเสริฐสุขเจริญ, 2541, หน้า 195) การปิดสถาบันการเงินจำนวนทั้งหมด 92 แห่ง ระหว่าง พ.ศ. 2540 ถึง 2541 ทำให้พนักงานลดลงนับตั้งแต่ พ.ศ. 2539 เป็นจำนวนกว่า 12,502 คน จากจำนวนพนักงานทั้งหมด 24,596 คน ทำให้มีสัดส่วนบุคคลที่ว่างงานเป็นจำนวนร้อยละ 49.17 ของพนักงานทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นพนักงานระดับปฏิบัติการ มีอายุงานระหว่าง 1 ถึง 3 ปี และเงินเดือนจำนวนประมาณ 10,000 ถึง 20,000 บาทต่อเดือน จากการที่มีค่าตอบแทนสูงทำให้พนักงานจำนวนมากต่างไม่ยอมรับความสำคัญของสภาพแรงงาน ทำให้เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการต่อต้าน การใช้ความรุนแรง กับรัฐบาล ธนาคารแห่งประเทศไทย และการหางานทำใหม่ เพราะการเผชิญวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจทำให้สถาบันการเงินหลายแห่งมีการเอาคนออกจากงาน ที่สำคัญ คือ ธนาคารพาณิชย์ ที่ทำให้พนักงานตกงานจากการถูกเลิกจ้างเป็นจำนวนมาก (อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, 2546, หน้า 151-152)

จำนวนสถิติการเลิกการจ้างงานมีมากกว่าที่แจ้ง จากสถานประกอบการขนาดเล็กที่ถูกเลิกจ้างมากกว่านี้ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ คนงานก่อสร้าง พนักงานในธุรกิจขนาดย่อม ทำให้มีการว่างงานสัดส่วนจริงจำนวนไม่ต่ำกว่า 3 แสนคน และมีการถูกปรับลดรายได้กว่า 1 แสนคน พนักงานของสถาบันการเงินจำนวน 58 แห่ง จากการยุติการทำงานทันทีจำนวน 18,000 คน ธุรกิจที่มีการเลิกจ้างงานที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของคนจำนวนมาก ที่สำคัญ คือ อสังหาริมทรัพย์ สิ่งก่อสร้าง ธุรกิจสื่อมวลชน การโฆษณา กลุ่มงานบริการ ที่สำคัญ คือ ห้างสรรพสินค้า กลุ่มโรงแรม กลุ่มร้านอาหารระดับกลางและระดับล่าง อุตสาหกรรมสิ่งทอ ยานยนต์และชิ้นส่วน อาหารกระป๋อง แห่แห้ง (ทวีเกียรติ ประเสริฐสุขเจริญ, 2541, หน้า 194-195)

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 นำมาสู่ปัญหาการทุจริต การฉ้อราษฎร์บังหลวง การประกอบอาชญากรรมที่เพิ่มสูงขึ้น จากการยกยอกเงินของธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชยการ นับหมื่นล้านบาท ก่อให้เกิดผลกระทบทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เป็นสาเหตุสำคัญที่

นำไปสู่ปัญหาเศรษฐกิจฝืดกฏหมายจำนวน 6 ประเภท ที่สำคัญ คือ โสเภณี ยาเสพติด แรงงานเถื่อน น้ำมันเถื่อน อาวุธสงคราม และบ่อนการพนัน ที่มีสัดส่วนการขยายตัวมากกว่าร้อยละ 8 แรงงานเถื่อนจำนวนมากทะลักเข้ามาในประเทศไทยภายหลังจากอุตสาหกรรมในประเทศล่มสลาย ก่อให้เกิดอาชญากรรมที่กลายเป็นแก๊งที่ทำร้ายคนไทย (ทวีเกียรติ ประเสริฐสุขเจริญ, 2541, หน้า 199-200)

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ทำให้คนจนในชนบทเผชิญปัญหาหายจ่ายภายในครอบครัวที่สูงมาก เพราะราคาสินค้าอุปโภคบริโภคสูงขึ้นมาก การขยายตัวของค่านิยมแบบวัตถุนิยมและบริโภคนิยมจากเมืองสู่ชนบท ทำให้เกษตรกรมีค่าใช้จ่ายและการจัดงานประเพณีที่ฟุ่มเฟือยและแข่งขันระหว่างกัน มีการใช้จ่ายการรักษาพยาบาล การเพิ่มการศึกษาของบุตรหลาน การมีรายได้ไม่ต่อเนื่องของเกษตรกร ทำให้รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายภายในครอบครัวทำให้มีการกู้ยืมเงินและก่อให้เกิดหนี้สินภายหลัง นโยบายการส่งเสริมการส่งออกทำให้เกษตรกรมุ่งเน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เพื่อการขายให้ได้ผลตอบแทนให้มากที่สุด ไม่มีการกระจายผลผลิต ทำให้มีความเสี่ยงต่อผลผลิตหากมีปัญหาปัจจัยการผลิต ที่สำคัญ คือ ราคายูนิแมค และยาฆ่าแมลง ที่ไม่แน่นอนหรือมีราคาสูง การขาดแคลนน้ำ การเช่าที่ดิน การเตรียมพื้นที่เพาะปลูก การจ้างแรงงานเพื่อการเพาะปลูกและการเก็บเกี่ยว การขาดแคลนแรงงานเพราะคนหนุ่มสาวจำนวนมากเข้าสู่เมืองและภาคอุตสาหกรรม และการขาดตลาดเพื่อจำหน่ายผลผลิต (ทวีเกียรติ ประเสริฐสุขเจริญ, 2541, หน้า 207-208)

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างกว้างขวาง นำไปสู่การต่อต้านพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ อย่างกว้างขวาง แม้สามารถผ่านความเห็นชอบจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคร่วมรัฐบาลจากการอภิปรายไม่ไว้วางใจ จากพ่อค้านักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม ที่สำคัญ คือ พนักงานบริษัท ชนชั้นกลาง คนทำงาน ในเมืองย่านสีลม มีความเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อการต่อต้านอย่างกว้างขวางจากภาคประชาชนที่มีบทบาทสำคัญขับเคลื่อนผลักดันรัฐธรรมนูญ การกอดคั่นจากหลายฝ่ายส่งผลต่อเสถียรภาพของรัฐบาลอย่างรุนแรง นับเป็นวิกฤตศรัทธาที่รุนแรงที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย นำไปสู่การลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ในวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540 นำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมืองจากการแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม เป็นการช่วงชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีระหว่างพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กับนายชวน หลีกภัย และนายชวน หลีกภัย กลับมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ระหว่างวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540 ถึงวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2543 และรักษาการนายกรัฐมนตรีขึ้นพ้นจากตำแหน่งภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2544 ตลอดระยะเวลาของการดำรงตำแหน่ง นับเป็นช่วงเวลาที่

สำคัญของความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากการปฏิรูปการเมืองที่นำมาสู่การถือกำเนิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ที่นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยอย่างกว้างขวาง การเปลี่ยนขั้วทางการเมืองไม่ทำให้การรับพันธกรณีจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศสิ้นสุดลง ตรงกันข้าม รัฐบาลนายชวน หลีกภัย รับช่วงต่อจากรัฐบาล พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ทำให้กองทุนการเงินระหว่างประเทศมีบทบาทสำคัญต่อการกำกับดูแลเศรษฐกิจให้เป็นไปตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ ก่อให้เกิดการตั้งคำถามถึงบทบาทของรัฐบาลที่มีต่อการแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง

การถือกำเนิด บทบาท และความเคลื่อนไหวของประชาสังคมที่หลากหลาย นำมาสู่การจัดวางความสัมพันธ์ทางอำนาจของสังคมการเมืองที่สลับซับซ้อนตอบโต้กันหลากหลายมิติ ผลมาจากการเปิดพื้นที่สาธารณะก่อให้เกิดการทำทลายอำนาจรัฐจากอำนาจทางสังคมเพิ่มขึ้นอย่างมาก พลังทางสังคมที่เคยถูกกดทับ ทอดทิ้ง ละเลย เอาเปรียบ และถูกกีดกัน จากโครงสร้างและกระบวนการของชนชั้นนำ ทำให้ประชาชนจำนวนมากกลายเป็นขอบวงภายนอก การเติบโตของประชาสังคมของประเทศไทย ที่หลากหลาย เป็นปัจเจก กลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ สหภาพ หรืออื่นใด รวมกันเป็นเครือข่าย นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2530 นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงในสังคมการเมืองเป็นวงกว้าง ปัจจัยที่ส่งเสริมสนับสนุนต่อการรวมกลุ่มเป็นประชาสังคม ที่สำคัญ ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองที่เพิ่มความเป็นประชาธิปไตย การมีระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมและทุนนิยม การเป็นสังคมอุตสาหกรรม การขยายตัวของชนชั้นกลาง การตระหนักถึงปัญหาของผู้คนร่วมกัน การเผชิญปัญหาวิกฤตทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม การขาดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ความชอบธรรม และความโปร่งใสในการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐ ความล้มเหลวของประชาธิปไตยแบบตัวแทน การเป็นสังคมข้อมูลข่าวสาร ความต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การต่อต้านนโยบายและโครงการของรัฐที่เป็นปัญหาและเกิดผลกระทบต่อชุมชน การปะทะกันทั้งความคิดและการกระทำระหว่างการพัฒนาและการอนุรักษ์ ส่วนปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อประชาสังคม ที่สำคัญ ประกอบด้วย การปกครองระบอบเผด็จการบางช่วงเวลา การขยายตัว เปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยนระบบราชการให้มีบทบาทกับภาคประชาสังคม และการขยายตัวของลัทธิเสรีนิยมใหม่ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของประชาสังคมอย่างกว้างขวาง การปฏิรูปการเมืองที่นำมาสู่การถือกำเนิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทยใน พ.ศ. 2540 และปัญหาทางสังคมที่ต่อเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทยใน พ.ศ. 2540 นับเป็นที่มาของบทบาทและความเคลื่อนไหวของประชาสังคมอย่างกว้างขวางที่ต่อเนื่องภายหลัง

ความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมืองที่ต่อเนื่อง ก่อกำเนิดเป็นกลุ่มประชาสังคมที่ หลากหลายจากเมือง ชนชั้นกลาง และภาคอุตสาหกรรม ที่มุ่งเน้นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการเมืองจาก การเรียกร้องความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และเศรษฐกิจจากปัญหาทางเศรษฐกิจ และชนบท ชน ชั้นล่าง และภาคเกษตรกรรม จากปัญหาและความขัดแย้งจากการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรม ที่ สำคัญ คือ ดิน น้ำ ป่าไม้ และอากาศ นำมาสู่บทบาททางการเมืองของประชาสังคมจำนวนมาก ที่ นำมาสู่การเสนอข้อเรียกร้องกับภาครัฐจำนวนมาก ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมือง ที่ขับเคลื่อนไปข้างหน้า ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง จากการปฏิรูปการเมืองที่นำมาสู่การ ถูกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และเศรษฐกิจ จากวิกฤตการณ์ทาง เศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมจำนวนมากนับตั้งแต่ ทศวรรษที่ 2540 ส่วนหนึ่งแสดงถึงความไม่พอใจกับการแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ ต่อเนื่องภายหลัง

สาระสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549

ความเปลี่ยนแปลงจากโลกาภิวัตน์มีรากฐานทางความคิดจากแนวคิดเสรีนิยมใหม่ที่ ขับเคลื่อนตามฉันทามติอสังคัมตามการบัญญัติศัพท์ของจอห์น วิลเลียมสัน (John Williamson) ใน ค.ศ. 1989 ที่มีสาระสำคัญ ประกอบด้วย การรับรองความมีวินัยทางการคลังและการควบคุมไม่ให้ ขาดดุลงบประมาณ การลดรายจ่ายสาธารณะ ที่สำคัญ คือ การทหารและการบริหารรัฐกิจ การปฏิรูป ระบบภาษีมุ่งเน้นการที่ขยายฐานภาษีให้กว้างขวางมากที่สุดและบังคับใช้ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด การเปิดเสรีทางการเงินจากการปล่อยให้กลไกตลาดกำหนดอัตราดอกเบี้ย การดำเนินนโยบาย แลกเปลี่ยนที่เกื้อกูลการแข่งขันเพื่อสนับสนุนการเติบโตที่ภาคการส่งออกมีบทบาทนำ การเปิดเสรี ทางการค้าควบคู่กับการยกเลิกใบอนุญาดำเนินเข้าและการลดอัตราภาษีศุลกากร การส่งเสริมการลงทุน โดยตรงจากต่างประเทศ การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ที่นำมาสู่การจัดการที่มีประสิทธิภาพและผลการ ดำเนินงานที่เพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผล การผ่อนปรนการกำกับดูแลระบบเศรษฐกิจ และ การคุ้มครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ทำให้สรุปเป็นสาระสำคัญ ประกอบด้วย การยกเลิกกฎระเบียบ ระดับประเทศที่กำกับควบคุมธุรกิจ การแปรรูปรัฐวิสาหกิจจากภาครัฐให้เป็นภาคเอกชน และการ ลดทอนงบประมาณรายจ่ายด้านสังคม ที่แพร่ขยายไปทั่วโลกเป็นช่วงเวลาว่าสามทศวรรษ ผ่านตัว แสดงที่สำคัญ คือ มหาอำนาจ องค์การระหว่างประเทศ บริษัทข้ามชาติ สื่อระดับระหว่างประเทศ และขุนนางนักวิชาการ (Technocrat) ที่สำเร็จการศึกษาจากตะวันตก ก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับประเทศนา นับปการ ที่สำคัญ คือ การขาดความมั่นคงในชีวิตและความเหลื่อมล้ำที่เพิ่มขึ้นจำนวนมาก จากการ

สูญเสียทรัพยากรจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ที่เคยพึ่งพาระหว่างกัน ให้กับตลาดเสรีที่แผ่กว้างขยายตัวออกไป นำไปสู่การกระทำและปฏิกิริยาตอบโต้กลับภายหลัง

ความเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง ที่สำคัญ (โยชิฟูมิ ทามาตะ, 2551, หน้า 117-120) มาจากการถือกำเนิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่แสดงถึง ความขัดแย้งทางการเมืองจากการต่อสู้ทางการเมืองที่เป็นความคิดและการปฏิบัติของกลุ่มคนจำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มอนุรักษ์นิยม ที่ปฏิเสธการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา เท่ากับปฏิเสธการปฏิรูปการเมือง กับกลุ่มเสรีนิยม ประกอบด้วย นิสิตนักศึกษา ปัญญาชน เจ้าหน้าที่องค์การพัฒนาเอกชน และประชาชน จำนวนมาก ที่ปรารถนาสิทธิเสรีภาพ (Phongpaichit & Baker, 2000, pp. 111-112 อ้างถึงใน โยชิฟูมิ ทามาตะ, 2551, หน้า 118) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 นับเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนที่มีชนชั้นกลาง คนที่พำนักที่เมือง พ่อค้านักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม และพนักงานบริษัท ห้างร้านธุรกิจ และอุตสาหกรรม เป็นกลจักรขับเคลื่อนที่สำคัญ นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลง ประการแรก จากการกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสำเร็จการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรี จากสมมติฐานที่ว่า คนที่มีการศึกษาสูง จะมีความรู้ความสามารถ คุณธรรมและจริยธรรม สูงกว่าบุคคลอื่น ทำให้ชนชั้นกลางระดับล่างถึงชนชั้นล่าง พำนักในชนบท และเน้นทำงานภาคเกษตรกรรม จำนวนมากหมดสิทธิ์การลงสมัครรับเลือกตั้งหรือหมดสิทธิ์การเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง แตกต่างจากชนชั้นกลาง คนที่พำนักที่เมือง พ่อค้านักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม และพนักงานบริษัท ห้างร้านธุรกิจ และอุตสาหกรรม ที่มีสิทธิลงสมัครรับเลือกตั้งอย่างกว้างขวาง ก่อให้เกิดความได้เปรียบของคนกลุ่มหลังอย่างมาก ประการที่สอง การกำหนดโครงสร้างและกระบวนการองค์การอิสระเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่กำหนดให้เฉพาะนักวิชาการและอดีตข้าราชการประจำระดับสูงมีโอกาสได้รับเลือกเป็นผู้อำนวยการในองค์การอิสระ แตกต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และ 2560 ที่เน้นผู้พิพากษามากกว่า ประการที่สาม การกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวน 500 คน ประกอบด้วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบเขต จำนวน 400 คน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อจำนวน 100 คน เท่ากับมีนัยของการกีดกันไม่ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบเขตที่จำนวนมากเป็นนักการเมืองอาชีพ มาจากชนชั้นล่าง ชนบท และภาคเกษตรกรรม ไม่ให้ดำรงตำแหน่งฝ่ายบริหาร ที่สำคัญ คือ รัฐมนตรี เพราะหากดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีหรือฝ่ายบริหารอื่นต้องลาออกจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ยกเว้นตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตำแหน่งเดียว ประการที่สี่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดให้มีการจัดตั้งองค์การอิสระที่หลากหลายที่สำคัญ คือ ศาลรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ศาลปกครอง คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุล

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญด้านเศรษฐกิจมาจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ทำให้พ่อค้านักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม ของประเทศจำนวนมาก ต่างรับรู้ถึงความล้มเหลวของการบริหารจัดการของภาครัฐที่มีต่อเศรษฐกิจมหภาค ความรู้สึกโดดเดี่ยว ถูกทอดทิ้ง และไม่ได้รับการดูแล จากภาครัฐ แม้ปฏิบัติตามนโยบายสาธารณะของภาครัฐอย่างเคร่งครัด จากบริษัท ห้างร้าน ปิดกิจการจำนวนมาก ทำให้นายทุนจำนวนมากปรารถนา ต้องการ ยึดครอง (Capture) ควบคุม ครอบครอง มีอำนาจและอิทธิพล เหนือรัฐ (Pongpaichit & Baker, 2001, p. 5 อ้างถึงใน วรวัณษ์ วิจารณ์, 2551, หน้า 231-232) จากสมมติฐานที่ว่า พ่อค้านักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม ขับเคลื่อนเศรษฐกิจมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงกว่ารัฐ ทำให้รัฐปกป้องกลุ่มธุรกิจจากความเปลี่ยนแปลงจากกระแสโลกทัศน์ที่แสดงออกอย่างเด่นชัด เปิดเผย จากช่วงวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ (Pongpaichit, 2004, p. 7 อ้างถึงใน วรวัณษ์ วิจารณ์, 2551, หน้า 231-232) และทำให้กลุ่มทุนจำนวนมากเล็งเห็นถึงความจำเป็นที่ต้องมีบทบาททางใดทางหนึ่งในภาครัฐ นับตั้งแต่การสนับสนุนส่งเสริมจนถึงการครอบงำภาครัฐเพื่อขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงตามความปรารถนา

สาระสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) แบ่งเป็นหกส่วน คือ พรรคการเมือง การเลือกตั้ง รัฐสภา รัฐบาล ระบบราชการ และประชาสังคม ที่มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 พรรคการเมือง

พรรคไทยรักไทยถือกำเนิดเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2541 จากการจดทะเบียน นับเป็นพรรคการเมืองแรกที่เกิดกำเนิดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 นับเป็นพรรคการเมืองที่เกิดกำเนิดจากปัจจัยทางการเมือง ที่สำคัญ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่เป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน เท่ากับเปิดโอกาสกับพรรคการเมืองนำเสนอทางเลือกใหม่แก่สังคมการเมือง การถือกำเนิดของพรรคไทยรักไทยนับเป็นจังหวะและก้าวอย่างที่สำคัญรองรับความเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองที่เพิ่มความเป็นประชาธิปไตยอย่างสูง กับปัจจัยทางเศรษฐกิจ คือ วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ที่มาจากความล้มเหลวจากการบริหารจัดการของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ที่นำไปสู่ความปรารถนาและความต้องการแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจเพื่อเป็นทางรอดและทางเลือกของสังคมการเมือง พรรคไทยรักไทยถือกำเนิดจากความปรารถนาและความต้องการแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจจากการนำเสนออย่างเป็นระบบ และปัจจัยทางสังคม จากความปรารถนาและความต้องการของสังคมที่ประชาชนจำนวนมากปรารถนาบุคคล ผู้นำ นักการเมือง ผู้นำทางการเมือง เสมือนเป็นอศวินม้าขาว จัดระเบียบสังคมการเมืองใหม่ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาทางสังคมที่เผชิญ

พรรคไทยรักไทยถือกำเนิดจากบุคคลผู้ร่วมก่อตั้งพรรคจำนวน 23 คน มีนายทักษิณ ชินวัตรเป็นแกนนำ มีบุคคลหลากหลายวงการ เป็นนักวิชาการ ที่สำคัญ คือ นายประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ นายสุวรรณ วลัยเสถียร นายธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ นายวิริยะ นามศิริพงษ์พันธุ์ นายกิตติ ลิ้มสกุล ข้าราชการบำนาญที่เป็นข้าราชการพลเรือน ที่สำคัญ คือ นายคณิต ณ นคร นายประชา คุณะเกษม เป็นข้าราชการทหาร ที่สำคัญ คือ พลเอกธรรมรักษ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา นักธุรกิจ ที่สำคัญ คือ นางสิริกร มณีรินทร์ นายพันธ์ศักดิ์ วิญญรัตน์ นายพันธ์เลิศ ไบหยก นายกันตธีร์ ศุภมงคล นักการเมือง ที่สำคัญ คือ นายสุธรรม แสงประทุม นายการุญ จันทรางศุ นางสาวกวนิดา คุณผลิน นายแพทย์ประจวบ อึ้งภากรณ์

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ นายทักษิณ ชินวัตร มีอำนาจทางการเมืองเหนือพรรค อนาคตภพ และองค์ประกอบทุกส่วนของพรรค คือ ทูตทางการเมือง นับตั้งแต่ภายหลังเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 นับเป็นจุดเริ่มต้นสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย พ่อค้ำนักธุรกิจ นายทุน อุตสาหกรรม ต่างมีบทบาทสำคัญสนับสนุนเงินทุนแก่นักการเมือง เพื่อคาดหวังผลประโยชน์ ผลตอบแทนทางการเมืองที่มีต่อธุรกิจ พ่อค้ำนักธุรกิจต่างมีสิทธิ มีบทบาท สถาปนาอำนาจหรือ อิทธิพลทางการเมืองจากการสนับสนุนด้านเงินทุนที่เป็นรูปแบบของทุนที่นักธุรกิจสนับสนุนและ รูปแบบที่นักการเมืองนำไปใช้ทางการเมือง นับเป็นตลาดแข่งขันเสรีที่สำคัญ สาเหตุสำคัญมาจาก พรรคการเมืองแทบไม่มีนโยบายที่แตกต่างกัน ทำให้เงินทุนจำนวนมากหรือจำนวนน้อยเป็น หลักประกันการเพิ่มขึ้นหรือการลดลงจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่สำคัญ ไม่มีนักการเมือง คนใดผูกขาดทุนทางการเมือง ทำให้ไม่มีพรรคการเมืองใดชนะการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรเกินครึ่งหนึ่งของสภาผู้แทนราษฎรจากจำนวนคะแนนเสียงที่มี พ่อค้ำนักธุรกิจ นายทุน อุตสาหกรรม ที่มีบทบาทการสนับสนุนทางการเมืองมาจากทางอ้อม ปฏิเสธ ละเลย เพิกเฉย และไม่ ยอมรับ พรรคการเมืองที่เข้มแข็งเกินไป เพราะเท่ากับทำให้พ่อค้ำนักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม ปฏิเสธคำขอของพรรคการเมืองนั้นยากลำบาก ทำให้เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการต่อรอง ผลประโยชน์ วิธีการสำคัญของพ่อค้ำนักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม คือ การบริจาคให้กับพรรค การเมืองหลากหลายพรรค เพื่อป้องกันการผูกขาด การสนับสนุนทางการเมืองของพ่อค้ำนักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม ที่มีต่อพรรคการเมือง มีความแตกต่างหลากหลาย ที่สำคัญ คือ พ่อค้ำนักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม ที่ทำธุรกิจประเภทเดียวกัน สนับสนุนพรรคการเมืองเดียวกัน จำนวนเงินทุน สนับสนุนหรือเงินบริจาคเป็นดัชนีชี้วัดสำคัญสำหรับการอำนาจ อิทธิพล และผลประโยชน์ของ พ่อค้ำนักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม คนนั้น การหลบจากพรรคการเมืองหลักของพ่อค้ำนักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม ที่มีเงินทุนสนับสนุนน้อยกว่าสู่พรรคการเมืองระดับรองลงไป นับเป็นกลยุทธ์ และยุทธวิธีที่สำคัญ การสนับสนุนทางการเงินของพ่อค้ำนักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม เป็นการ

แข่งขันอย่างเสรี ท่ามกลางพรรคการเมืองจำนวนมากที่มีอุดมการณ์แบบอนุรักษนิยม ทำให้ไม่มีพรรคการเมืองมีเสียงข้างมากเบ็ดเสร็จเด็ดขาด หรือมีคะแนนเสียงเป็นจำนวนมากเพียงพอ ทำให้ประเทศไทยเผชิญปัญหาหารัฐบาลผสมที่ขาดเสถียรภาพ

นายทักษิณ ชินวัตร นักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จ นับเป็นพ่อค่านักธุรกิจที่สนับสนุนพรรคการเมืองทำนองเดียวกับนักธุรกิจที่สนับสนุนพรรคการเมืองที่หลากหลาย การจัดตั้งพรรคไทยรักไทย นับเป็นครั้งแรกที่มีนักธุรกิจจัดตั้งพรรคการเมืองและสนับสนุนพรรคการเมือง โดยตรงเป็นการสนับสนุนพรรคการเมืองที่เป็นเฉพาะพรรคของตนเองเท่านั้น การแสวงหาชัยชนะของพรรคการเมืองอื่นมาจากเงื่อนไขที่มีการระดมเงินทุนสนับสนุนที่มากกว่าพรรคไทยรักไทย ที่แทบเป็นไปได้ เพราะประการแรก นายทักษิณ ชินวัตร มีเงินทุนจำนวนมากมามหาศาลเพื่อการลงทุนทางการเมือง ทำให้แทบไม่แพ้พ่อค่านักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม ท่านใดในประเทศไทย แม้มีพ่อค่านักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม ที่มีเงินทุนมากกว่านายทักษิณ ชินวัตร แต่เป็นไปได้ที่จะสนับสนุนทางการเงินจากเงินทุนเพื่อให้หรือทุ่มให้กับพรรคการเมืองหนึ่งพรรคการเมืองใดเพียงพรรคการเมืองเดียว ประการที่สอง พรรคการเมืองที่กลุ่มทุน ประกอบด้วย พ่อค่านักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม สนับสนุนอย่างไม่มีที่สิ้นสุด มากมายมหาศาล ต้องเป็นพรรคการเมืองที่กลุ่มทุนจัดตั้งเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าจะไม่มีการหักหลังอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด แต่หากเป็นพรรคการเมืองของบุคคลอื่น กลุ่มบุคคลอื่น กลุ่มการเมืองอื่น ปีกการเมืองอื่น มุ่งการเมืองอื่น กลุ่มทุนอื่น ทำให้ขาดความไว้วางใจ จากสาเหตุ บังคับ และเงื่อนไข ที่สำคัญ ทำให้นายทักษิณ ชินวัตร เป็นพ่อค่านักธุรกิจที่เป็นนักการเมืองผูกขาดตลาดเงินทุนทางการเมือง ทำให้พ่อค่านักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม จัดตั้งพรรคการเมืองทำให้ไม่เป็นประโยชน์ที่แข่งขันกับนายทักษิณ ชินวัตร ในทางกลับกัน การที่พ่อค่านักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม สนับสนุนพรรคการเมืองอื่น เสมือนหนึ่งเสียประโยชน์มากกว่าได้ประโยชน์ จากการที่พรรคการเมืองอื่นแทบไม่มีโอกาสชนะพรรคไทยรักไทย ที่สำคัญ การถูกเพ่งมองจากผู้ปกครอง ผู้มีอำนาจทางการเมือง จากการสนับสนุนพรรคการเมืองคู่แข่ง ที่ไม่เป็นผลดีกับธุรกิจของพ่อค่านักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม ทำให้พ่อค่านักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม ตัดสินใจสนับสนุนพรรคไทยรักไทยเพื่อปกป้องและป้องกันธุรกิจของพวกเขาจากรัฐบาลพรรคไทยรักไทย ที่สำคัญ อำนาจทุนหรืออำนาจเงินของพรรคไทยรักไทย ทำให้เพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลจากการรวบรวมพรรคการเมืองอื่น พรรคการเมืองขนาดกลาง และพรรคการเมืองขนาดเล็ก ที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เคยสังกัดพรรคการเมืองอื่นแล้วภายหลังสังกัดพรรคไทยรักไทยจากการยุบและรวบรวมพรรค ไม่สามารถย้ายพรรคการเมืองสู่พรรคการเมืองอื่นภายหลัง เพราะบังคับและเงื่อนไขของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และบทบาทของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ของพรรคไทยรักไทย และจาก

ปัจจัยและเงื่อนไขของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ทำให้พรรคไทยรักไทยเน้นการควบคุมพรรคการเมือง และขยายสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดอย่างต่อเนื่อง ทำให้พรรคไทยรักไทยเสมือนหนึ่งเป็นพรรคการเมืองผูกขาดตลาดสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่มีทางเลือกระหว่างพรรคไทยรักไทยที่เป็นรัฐบาล กับพรรคประชาธิปัตย์ที่เป็นฝ่ายค้านอันดับหนึ่ง การลงสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคไทยรักไทย นับเป็นหลักประกันที่สำคัญประการหนึ่งให้ผู้สมัครของพรรคไทยรักไทยจะชนะการเลือกตั้งสูง ทำให้นักการเมืองทั้งหลายต่างปรารถนาลงสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคไทยรักไทย (โยชิฟูมิ ทามาตะ, 2551, หน้า 124-125)

จุดเน้นการทำงานของพรรคไทยรักไทยเป็นไปเพื่อผลประโยชน์สาธารณะ แต่ด้านการเงินของพรรคไทยรักไทยมาจากทรัพย์สินของครอบครัวของนายทักษิณ ชินวัตร และพรรคพวกที่จำนวนมากเป็นนักธุรกิจ พรรคไทยรักไทยมาจากการรวมกันของกลุ่มธุรกิจที่หลากหลายจำนวนมากที่ไม่เคยแสดงบทบาททางการเมืองอย่างเป็นระบบ เปิดเผย และชัดเจน อย่างเด่นชัด แตกต่างจากอดีตที่กลุ่มทุนจำนวนมากที่ส่งเสริมและสนับสนุนทางอ้อม กลุ่มทุนโทรคมนาคม ธนาคารปิโตรเลียม เหล็ก อสังหาริมทรัพย์ และบันเทิง ต่างเป็นพลังสำคัญ สนับสนุนรัฐบาลและพรรคไทยรักไทยอย่างเปิดเผย ที่สำคัญ ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคไทยรักไทย ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีและตำแหน่งสำคัญอื่นในพรรคไทยรักไทยและคณะรัฐมนตรีจำนวนมาก ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง 2549 ทำให้สถานะของนายทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคไทยรักไทย ที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เป็นศูนย์กลางและศูนย์รวมทางการเมืองและเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย จากกลุ่มทุนวงในของพรรคไทยรักไทย ที่สำคัญประกอบด้วย (อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, 2557, หน้า 200-202)

ทุนโทรคมนาคม กลุ่มทุนที่สำคัญ คือ กลุ่มชินคอร์ป เป็นบริษัทที่ให้บริการมือถือที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เทเลคอมเอเชียของเครือเจริญโภคภัณฑ์ เป็นบริษัทที่ให้บริการโทรศัพท์พื้นฐานรายใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ทีทีเอ็นดีที-จัสมิน เป็นหนึ่งในสี่บริษัทด้านโทรคมนาคมที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีนายอดิษฐ์ โปธารามิก รัฐมนตรีหลายกระทรวง ที่สำคัญ คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ในรัฐบาลของนายทักษิณ ชินวัตร เป็นเจ้าของ และบริษัท เอ็มลิงค์ จากการร่วมทุนของนางเขาวภา วงศ์สวัสดิ์ และนายสุริยะ จรุงเรืองกิจ เลขานุการพรรคไทยรักไทย และรัฐมนตรีหลายกระทรวง ที่สำคัญ คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ในรัฐบาลของนายทักษิณ ชินวัตร

ทุนธนาคาร กลุ่มทุนที่สำคัญ คือ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารพาณิชย์ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีตระกูลโสภณพานิช เป็นตัวแทนที่ใหญ่ที่สุดของกลุ่มทุนธนาคารในประเทศไทย ธนาคารทหารไทย ที่สมาชิกครอบครัวชินวัตรถือหุ้น

ทุนอุตสาหกรรม กลุ่มทุนที่สำคัญ คือ ธุรกิจปิโตรเคมี คือ บริษัททีพีโอ ของนายประชัย เลี่ยวไพรัตน์ กลุ่มธุรกิจเหล็ก ที่สำคัญ คือ บริษัท ไทยน็อกสตีล ของนายประยุทธ มหากิจศิริ รองหัวหน้าพรรคไทยรักไทย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคไทยรักไทย

ทุนอสังหาริมทรัพย์ กลุ่มทุนที่สำคัญ คือ กลุ่มเอ็มลิงค์กรุ๊ป ที่มีนายสุชัย วีระเมธีกุล เป็นเจ้าของ และมีนายวีระชัย วีระเมธีกุล บุตรชายคนสุดท้องของตระกูลร่วมก่อตั้งพรรคไทยรักไทย ภายหลังได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศ เป็นประธานคณะกรรมการการเงินและการธนาคาร สภาผู้แทนราษฎร และกลุ่มบริษัท ศรีวิกรณ์ จากบทบาทที่สนับสนุนพรรคไทยรักไทยอย่างมาก จากนายพิมล ศรีวิกรณ์ ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายสมคิด จาคูศรีพิทักษ์

ทุนบันเทิง กลุ่มที่สำคัญ คือ กลุ่มบีอีซี เวิร์ด เจ้าของสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 ที่ตระกูลมาลินนท์เป็นเจ้าของ นายประชา มาลินนท์ นับเป็นนักธุรกิจที่มีชื่อเสียงจากการเป็นผู้ดำเนินการบริษัท ภายหลังเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคไทยรักไทย ลำดับ 10 จากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 ภายหลังดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม ที่รับผิดชอบบริษัท การบินไทย จำกัด และกลุ่มแกรมมี่ เอ็นเตอร์เทนเมนต์ ของนายไพฑูริย์ เกียรติดำรงชัย ที่เป็นสมาชิกส่วนตัวของนายทักษิณ ชินวัตร มาเป็นเวลานานกว่า 10 ปี และเป็นกลุ่มทุนที่มีบทบาทสำคัญเพื่อสนับสนุนการโฆษณา การจัดพิธีการ และการรณรงค์ทางการเมืองของพรรคไทยรักไทย นายทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาความสัมพันธ์กับบริษัทธุรกิจบันเทิงขนาดใหญ่อื่น ที่สำคัญ คือ บริษัท ไอทีวี จำกัด บริษัท จีเอ็มเอ็ม แกรมมี่ จำกัด บริษัท อาร์เอส โปรโมชั่น จำกัด ทำให้เป็นประโยชน์กับการจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ของบริษัท และเป็นประโยชน์จากการสนับสนุนกิจกรรมทั้งหลายของพรรคไทยรักไทย ส่งผลต่อการวิจารณ์รัฐบาลพรรคไทยรักไทยที่ลดลงของบริษัท ไอทีวี จำกัด และดารานักแสดงนักร้องและศิลปินของแกรมมี่ ต่างมีบทบาทสนับสนุนกิจกรรมและโครงการของรัฐที่สำคัญ คือ การสนับสนุนการท่องเที่ยว การเฉลิมฉลองปีใหม่ทั่วประเทศ การป้องกันยาเสพติด และการประชุดศุขยุดผู้นำเอเปคที่กรุงเทพฯ ใน พ.ศ. 2546

การเป็นที่รวมกลุ่มทุนของพรรคไทยรักไทย ทำให้พรรคมีความได้เปรียบด้านการเมือง หรือทุนที่สนับสนุนการทำกิจกรรมทางการเมือง ทำให้มีเงินทุนสนับสนุนจำนวนมากจากผู้บริจาคเงินให้พรรคไทยรักไทยสูงสุดจำนวน 5 อันดับแรก จากการเปิดเผยของคณะกรรมการการ

เลือกตั้ง ประกอบด้วย อันดับที่หนึ่ง กลุ่มชินวัตร ที่ประกอบด้วย นายทักษิณ ชินวัตร คุณหญิง พงมาน ดามาพงษ์ นายบรรณพจน์ ดามาพงษ์ และบริษัทในเครือชินวัตร จำนวน 611,630,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 64.23 ของเงินบริจาคทั้งหมด อันดับที่สอง กลุ่มมหากิจศิริ ที่บริจาคในนาม นายประยุทธ มหากิจศิริ และบริษัท เลควูด เรียวเอสเตท จำกัด จำนวน 72,056,000 บาท อันดับที่สาม กลุ่มจิงรุ่งเรื่องกิจและจุฬางกูร ที่บริจาคในนามนายสุริยะ จิงรุ่งเรื่องกิจ นายสรรเสริญ จุฬางกูร นางสมพร จิงรุ่งเรื่องกิจ และบริษัทเครือไทยซัมมิท จำนวน 30,320,000 บาท อันดับที่ยี่สี่ นางสิริกมณีนรินทร์ นายวิฑิต ลินุตพงษ์ และนายพลกฤษณ์ ลินุตพงษ์ บริจาคจำนวน 15,048,000 บาท และอันดับห้า บริษัท วิโลต์กฤษณ์ อินเตอร์เนชั่นแนล โฮลดิ้ง บริจาคจำนวน 10,500,000 บาท ทั้งหมดเป็นการบริจาคแบบเปิดเผยต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง ทำให้อาจเป็นไปได้ที่มีเงินบริจาคอีกจำนวนมากมายมหาศาลของนายทุนหลักของพรรคที่ไม่ได้แจ้งต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง (วรวลัญช์ วิจารณ์พล, 2551, หน้า 264-265)

นอกเหนือจากทุนทางเศรษฐกิจที่กลายเป็นทุนการเมืองจากที่มาจากกลุ่มทุนที่หลากหลาย โครงสร้างทางการเมืองภายในของพรรคไทยรักไทย ที่เสมือนหนึ่งเป็นพรรคการเมืองที่ประกอบด้วยพรรคการเมืองหลายพรรค หรือพหุพรรค กลุ่มการเมืองหลายกลุ่ม มุ่งการเมืองหลายมุ่ง และปีกการเมืองหลายปีก ประกอบขึ้นเป็นพรรคไทยรักไทย ทำให้โครงสร้างภายในประกอบด้วยกลุ่มการเมืองหลากหลายกลุ่ม ที่สำคัญคือ กลุ่มวังน้ำยม แกนนำ คือ นายสุริยะ จิงรุ่งเรื่องกิจ และนายสมศักดิ์ เทพสุทิน (สุโขทัย) กลุ่มวังน้ำปิง แกนนำ คือ นายเยาวภา วงศ์สวัสดิ์ (เชียงใหม่) และนายวราเทพ รัตนากร (กำแพงเพชร) กลุ่มวังน้ำเย็น แกนนำ คือ นายเสนาะ เทียนทอง (สระแก้ว) และนายสรอรรถ กลิ่นประทุม (ราชบุรี) กลุ่มวังพญานาค แกนนำ คือ นายพินิจ จารุสมบัติ (บึงกาฬ) และนายปรีชา เลหาพงศ์ชนะ (อุบลราชธานี) กลุ่มนายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ (นครราชสีมา) กลุ่มนายเวิน ชิดชอบ (บุรีรัมย์) กลุ่มนายสนธยา คุณปลื้ม (ชลบุรี) กลุ่มนายประชา มาลินินท์ นายพงษ์ศักดิ์ รักตพงษ์ไพศาล กลุ่มคุณหญิงสุดารัตน์ เกยุราพันธุ์ (กรุงเทพฯ) กลุ่มนายสุวิทย์ คุณกิตติ (ขอนแก่น) กลุ่มนายสุชาติ ตันเจริญ (ฉะเชิงเทรา) กลุ่มนายภิญโญ นิโรจน์ (นครสวรรค์) กลุ่มนายจาตุรนต์ ฉายแสง (ฉะเชิงเทรา) กลุ่มพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ (นครพนม) และกลุ่มนายไชยยศ สะสมทรัพย์ (นครปฐม) (นันทนา นันทวโรภาส, 2549, หน้า 126-137) แสดงถึงกลุ่มการเมืองที่มาจากความหลากหลายพื้นที่ของประเทศไทย ทั้งภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันออก ยกเว้นภาคใต้ที่ไม่มีมีกลุ่มการเมืองใดของพรรคไทยรักไทยที่มาจากพื้นที่ภาคใต้ ทำให้พรรคไทยรักไทยได้เปรียบและนับเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ชนะการเลือกตั้งหลากหลายพื้นที่ ทั้งกรุงเทพฯ ภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยกเว้นภาคใต้ที่เป็นจุดอ่อนของพรรคอย่างต่อเนื่อง

ความหลากหลายของทุนทางเศรษฐกิจที่กลายเป็นทุนการเมืองจากแหล่งที่มาจากกลุ่มทุนที่แตกต่าง และความหลากหลายของพรรคการเมือง กลุ่มการเมือง มั่งคั่งการเมือง และปีกการเมือง ที่ผนวกรวมหรือผสมผสานในพรรคไทยรักไทย แทนที่จะเป็นปัญหาและอุปสรรคเหมือนพรรคการเมืองอื่นหรือพรรคการเมืองขนาดใหญ่ นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2530 กลับไม่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อความเป็นเอกภาพและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของพรรคไทยรักไทยเมื่อพิจารณาจากโครงสร้างและกระบวนการของพรรค ที่มีการรวมศูนย์อำนาจทางการบริหารจัดการและการเงินที่ นายทักษิณ ชินวัตร ผ่านการจัดโครงสร้างองค์กรของพรรคที่มีลักษณะสำคัญ คือ องค์กรทุกส่วนของพรรค สัมพันธ์ เกี่ยวพัน เกี่ยวเนื่อง ยึดโยง กับหัวหน้าพรรคทั้งหมด ประกอบด้วย ส่วนที่หนึ่ง คณะกรรมการบริหารพรรคที่สัมพันธ์กับที่ประชุมใหญ่ของพรรค ส่วนที่สอง สำนักงานหัวหน้าพรรคที่แบ่งเป็นจำนวน 8 ฝ่าย คือ ฝ่ายสำนักงานหัวหน้าพรรค วิชาการ กฎหมายและกิจการสภา ปฏิบัติการภาคสนาม กิจการการเมือง เทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อมวลชนสัมพันธ์ ประสานการเมืองและราชการ ส่วนที่สาม เลขานุการพรรค สัมพันธ์กับสำนักงาน โฆษกและประชาสัมพันธ์ และสำนักงานอำนวยการพรรค ส่วนที่สี่ คณะกรรมการการเมือง คณะกรรมการวิชาการ และคณะกรรมการกลั่นกรองผู้สมัครรับเลือกตั้ง ที่ส่วนที่สี่มีรายละเอียดแยกย่อยตามพื้นที่ลักษณะงาน (บุญอริ ยีหมะ, 2547, หน้า 138)

จากโครงสร้างของพรรคไทยรักไทย แสดงถึง กระบวนการของพรรคไทยรักไทยที่ องค์กรทุกส่วน สัมพันธ์ เกี่ยวพัน เกี่ยวเนื่อง ยึดโยง กับหัวหน้าพรรคทั้งหมด ทำให้การตัดสินใจที่สำคัญของพรรค จากตัวอย่างที่สำคัญ คือ การกำหนดนโยบายพรรค คำขวัญเพื่อการรณรงค์หาเสียง การคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง การทำกิจกรรมของพรรค และการปฏิบัติการของพรรคทุกรูปแบบ อยู่ที่หัวหน้าพรรค คือ นายทักษิณ ชินวัตร ที่เป็นบุคคลที่ตัดสินใจคนสุดท้าย กระบวนการดำเนินการทั้งหมดที่สุดท้ายขึ้นอยู่กับหัวหน้าพรรค ที่เปรียบเสมือนเป็นประธานกรรมการบริษัทซึ่งมีลักษณะเป็นกิจการเอกชนคนเดียวเป็นเจ้าของ มีอำนาจสั่งการ ควบคุม บังคับบัญชา พนักงานบริษัททุกคน เลขานุการพรรคที่เสมือนแม่บ้านพรรค ทำหน้าที่เสมือนเป็นเลขานุการของประธานบริษัทที่ทำหน้าที่เฉพาะด้านงานธุรการ ติดต่อประสานงาน ตามการสั่งการของหัวหน้าพรรค แตกต่างจากพรรคการเมืองอื่น ที่เลขานุการพรรคมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่ง (บุญอริ ยีหมะ, 2547, หน้า 138) จากบทบาทการจัดตั้งรัฐบาลของนายเสนาะ เทียนทอง อดีตเลขานุการพรรคชาติไทย ที่ผลักดันให้นายบรรหาร ศิลปอาชา ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และอดีตเลขานุการพรรคความหวังใหม่ภายหลัง ที่ผลักดันให้พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และบทบาทของพลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ อดีตเลขานุการพรรคประชาธิปัตย์ ที่ผลักดันให้นายชวน หลีกภัย ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งที่ 2

การถือกำเนิดของสำนักงานหัวหน้าพรรค แสดงถึง ความสำคัญของงานที่ต้องมีการสั่งการจากหัวหน้าพรรคโดยตรง คู่ขนานกับสำนักงานโฆษกและประชาสัมพันธ์ และสำนักงานอำนวยการพรรค ที่เลขานุการพรรครับผิดชอบ และส่งผลต่อความโดดเด่นของหัวหน้าพรรคไทยรักไทยเป็นพิเศษ แตกต่างจากพรรคการเมืองอื่น (บุญอริ ยีหมะ, 2547, หน้า 138) ความโดดเด่นของหัวหน้าพรรคจากการครอบครองทุนทางเศรษฐกิจที่กลายเป็นทุนทางการเมือง และการเป็นศูนย์กลางที่มาจากความร่วมมืออำนาจภายในพรรค ส่งผลทำให้เป็นอำนาจการตัดสินใจสุดท้าย และมีอำนาจตัดสินใจอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด จากตัวอย่างของการรับนายเสนาะ เทียนทอง อดีตเลขาธิการพรรคชาติไทยและอดีตเลขาธิการพรรคความหวังใหม่ หัวหน้ากลุ่มหรือแกนนำกลุ่มวังน้ำเย็น ที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรืออดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดจำนวนมากกว่า 50 คน เข้าเป็นสมาชิกพรรค ทำถูกต้องด้านจากแกนนำของพรรคหลายคน ที่สำคัญ คือ คุณหญิงสุดารัตน์ เกยุราพันธุ์ นายสมคิด จาคูศรีพิทักษ์ เพราะอาจมีผลต่อคำขวัญการรณรงค์หาเสียง คือ คิดใหม่ทำใหม่เพื่อคนไทยทุกคน แต่การตัดสินใจครั้งสำคัญของนายทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคเพื่อรับนายเสนาะ เทียนทอง และสมาชิกกลุ่ม ทำให้การคัดค้านและต่อต้านสิ้นสุดลง (บุญอริ ยีหมะ, 2547, หน้า 138)

นายสมคิด จาคูศรีพิทักษ์ ที่มีความสนิทสนมและเป็นที่ปรึกษาให้กับนายทง พิทยะ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง สมัยรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ซึ่งเคยเป็นรับผิดชอบการบริหารการเงินให้กับบริษัทเครือชินวัตร ทำให้รู้จักนายทักษิณ ชินวัตร และมีบทบาทสำคัญนับตั้งแต่การก่อตั้งพรรคไทยรักไทย (บุญอริ ยีหมะ, 2547, หน้า 134) จากการเป็นอาจารย์คณะบริหารธุรกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ นักเศรษฐศาสตร์ นักการตลาด และนักวางแผนเชิงกลยุทธ์ นำมาสู่การวางกลยุทธ์หาเสียงให้กับพรรคไทยรักไทย (บุญอริ ยีหมะ, 2547, หน้า 134-136) นำไปสู่การกำหนดนโยบายของพรรคตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่และประชานิยม โดดเด่นและแตกต่างจากพรรคการเมืองอื่น ที่สำคัญ การกำหนดนโยบายของพรรคไทยรักไทยตามแนวคิดประชานิยมนำไปสู่กลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงแบบการตลาดที่เป็นการตลาดทางการเมือง จากนโยบายของพรรคไทยรักไทย ที่สำคัญ คือ หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (สามสิบบาทรักษาทุกคน) การพักหนี้ให้เกษตรกรเป็นเวลา 3 ปี กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ธนาคารประชาชน การแปลงสินทรัพย์เป็นทุน และการเอื้ออาทรทั้งหลาย นับเป็นชุดของนโยบาย (Policy package) ตามแนวคิดประชานิยม และการสนับสนุนการลงทุนจากต่างประเทศ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การจัดทำเขตการค้าเสรี การจัดตั้งกลุ่มความร่วมมือระหว่างประเทศ นับเป็นชุดของนโยบายตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ จากการนำเสนอแนวคิดที่สื่อถึงผู้ออกเสียงลงคะแนน นำมาสู่ชัยชนะในการ

เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 ของพรรคไทยรักไทย จากการนำเสนอจุดขายที่เป็นนโยบายของพรรค

2.2 การเลือกตั้ง

การเลือกตั้งนับเป็นโครงสร้าง กระบวนการ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน ยุทธวิธี กลยุทธ์ เครื่องมือ และกลไก ที่สำคัญ ของผู้ออกเสียงลงคะแนน จากการมีส่วนร่วมทางการเมือง นำไปสู่การชักจูงผู้ออกเสียงลงคะแนนเพื่อเลือกพรรคการเมืองที่ปรารถนา ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญแสดงถึงความแตกต่างของการกำหนดเขตการเลือกตั้งระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับสมาชิกวุฒิสภา คือ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีการแบ่งเขตการเลือกตั้งแต่ละเขตเพื่อให้ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนหนึ่งคน ขณะที่การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดให้จังหวัดเป็นเขตการเลือกตั้งเดียว การกำหนดตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่กำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่นับเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น นำมาสู่โครงสร้างและกระบวนการ ที่สำคัญ คือ การโฆษณาประชาสัมพันธ์ การณรงค์หาเสียง ทำให้การเลือกตั้งสัมพันธ์กับการตลาดที่เป็นการตลาดทางการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้งเหมือนสินค้า ผู้ออกเสียงลงคะแนนเสมือนหนึ่งเป็นผู้บริโภค พรรคการเมืองเสมือนหนึ่งเป็นบริษัทหรือเจ้าของยี่ห้อตราสินค้า ตลาดที่ถือกำเนิดนั้น เป็นตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด เป็นตลาดน้อยราย

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2544 ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงสังคมการเมือง จากรูปแบบทางการเมือง ที่สำคัญ คือ องค์ประกอบของสมาชิกวุฒิสภาแตกต่างจากเดิม จากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบเขตจำนวน 400 คน ในระบบการเลือกตั้งแบบเขตเดียวคนเดียว และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ จำนวน 100 คน มีคณะกรรมการการเลือกตั้งทำหน้าที่แทนกระทรวงมหาดไทย คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรอิสระที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบการเลือกตั้งทั้งหมด ที่สำคัญ คือ การซื้อสิทธิ์ขายเสียง การกระทำการเลือกตั้ง การปฏิเสธการรับรองผลการเลือกตั้งทำให้มีการเลือกตั้งซ้ำหลายครั้งในพื้นที่ที่หลากหลาย (อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, 2544ก, หน้า 12)

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ นับว่ามีนัยที่ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและพรรคการเมืองที่ลงสมัครรับเลือกตั้ง ที่สำคัญ คือ พ.ศ. 2544 และ 2548 มีหัวหน้าพรรคที่ยังมีความโดดเด่นเท่าใด ก็ยังทำให้มีความได้เปรียบมากขึ้นเท่านั้น เพราะการกำหนดเขตการเลือกตั้งแบบเขตเดียวคนเดียว ทำให้การณรงค์หาเสียงทั่วถึง ทำได้ง่าย การเป็นนักการเมืองเดิมหรือ

ผู้มีอำนาจหรือผู้มีอิทธิพลหรือผู้มีบารมีในพื้นที่ การกำหนดให้เบอร์ผู้สมัครรับเลือกตั้งกับเบอร์พรรคการเมืองเป็นเบอร์เดียวกัน การใช้ทุนทางเศรษฐกิจที่เป็นทุนทางการเมือง การใช้อำนาจอิทธิพล การใช้ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ การพัฒนาและความก้าวหน้าด้านการสื่อสารทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ก่อให้เกิดผลดีกับนายทักษิณ ชินวัตร พรรคไทยรักไทย ด้วยกันทั้งสิ้น เช่นเดียวกับผู้ออกเสียงลงคะแนน ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ มีนัยถึง การให้ความสำคัญกับผู้ออกเสียงลงคะแนนจากการกำหนดให้เป็นหน้าที่แตกต่างจากอดีตที่เป็นสิทธิ เท่ากับบังคับให้ผู้ออกเสียงลงคะแนนทุกคนมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านการเลือกตั้ง ทำให้ชนชั้นกลาง มีถิ่นพำนักที่เมือง และทำงานและทำงานประจำหรือเป็นพนักงานที่ทำงานภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม ที่เคยมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าจากการรับรู้ แต่ปราศจากการมีส่วนร่วมต่างปรารถนามีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านการออกเสียงลงคะแนนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ แสดงถึง การเน้นการเมืองระดับประเทศ เน้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านพรรค นโยบาย ที่สำคัญคือ หัวหน้าพรรค เพื่อนำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ขณะที่ผู้ออกเสียงลงคะแนนชนชั้นล่าง มีถิ่นพำนักในชนบท และภาคเกษตรกรรม เปลี่ยนฐานะบทบาทจากผู้รับอุปถัมภ์ของเครือข่ายอุปถัมภ์ระดับท้องถิ่นผ่านผู้สมัครรับเลือกตั้งเฉพาะบุคคล เป็นการเน้นการออกเสียงลงคะแนนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคผ่านผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบเขตเดียวคนเดียว ที่สัมพันธ์กับพรรค นำไปสู่ความได้เปรียบของนายทักษิณ ชินวัตร และพรรคไทยรักไทย จากการกำหนดนโยบายของพรรคตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่และประชานิยม

การกำหนดนโยบายของพรรคไทยรักไทยตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ ที่เสมือนเอาใจผู้ออกเสียงลงคะแนนที่เป็นชนชั้นกลาง พำนักในเมือง ทำงานภาคธุรกิจอุตสาหกรรม และประชานิยมที่เสมือนเอาใจผู้ออกเสียงลงคะแนนที่ชนชั้นล่าง พำนักในชนบท ทำงานภาคเกษตรกรรม นำมาสู่ชัยชนะจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และชนะการเลือกตั้งอย่างถล่มทลายในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2548 นับเป็นชัยชนะอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดของพรรคการเมืองของพลเรือนที่ประสบความสำเร็จจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

จุดเริ่มต้นของชัยชนะของพรรคไทยรักไทยมาจากการนำแนวคิดการตลาดทางการเมือง (Political marketing) มาใช้ ภายหลังการเตรียมความพร้อมภายในพรรค (บุญศรี ยี่หะ, 2547, หน้า 147-193; นันทนา นันทวโรภาส, 2549, หน้า 59-129)

ขั้นตอนแรก การแยกหรือจัดแบ่งกลุ่มผู้ออกเสียงลงคะแนนออกเป็นกลุ่ม ว่าประกอบด้วยกลุ่มคนใดบ้าง เป็นการจำแนกตามเพศ อาชีพ อายุ รายได้ การศึกษา แต่ที่สำคัญคือฐานะ ชนชั้น เพื่อกำหนดความต้องการและความปรารถนาของคนแต่ละกลุ่ม ทำให้พรรคไทยรัก

ไทยแบ่งกลุ่มเป้าหมายเป็น ชนชั้นกลาง ที่แบ่งเป็นพ่อค้า นักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม และผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็ก และพนักงานบริษัทและข้าราชการ และชนชั้นล่าง ที่แบ่งเป็น ผู้มีรายได้น้อยและคนจนในเมือง กับชาวไร่ ชาวนา และเกษตรกร คนจนในชนบท และแบ่งตามพื้นที่เป็นกรุงเทพฯ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคใต้ และการกำหนดนโยบายตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่และประชานิยมที่สอดคล้องกับความต้องการและความปรารถนาของบุคคลแต่ละกลุ่ม

ขั้นตอนที่สอง การกำหนดยุทธศาสตร์ของพรรค ที่สำคัญ คือ ประการแรก การกำหนดสวอต (SWOT) เป็นการประเมินจุดแข็ง (Strength) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunity) และปัญหาอุปสรรค (Threat) ของพรรค ที่พรรคไทยรักไทยมีจุดแข็งจากหัวหน้าพรรค เป็นพรรคการเมืองใหม่ที่ไม่เคยบอบช้ำทางการเมือง มีนโยบายที่เป็นที่น่าสนใจ มีผู้สมัครที่หลากหลายและโดดเด่นแต่ละด้าน แต่มีจุดอ่อนสำคัญจากการรวมศูนย์ที่หัวหน้าพรรค และเสนอนโยบายที่ถูกตั้งคำถามถาม ตั้งข้อสงสัย ตั้งข้อสังเกต ฤทธิวิพากษ์วิจารณ์ จากคนหลากหลายกลุ่ม ที่สำคัญ คือ ชนชั้นกลางในเมืองประการที่สอง การกำหนดการวางตำแหน่งของพรรค (Party Positioning) มีนายทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรค ที่มีความโดดเด่นจากการเป็นนักบริหารมืออาชีพ นักธุรกิจ หรืออื่นใด ที่ประสบความสำเร็จอย่างสูง ประการที่สาม การกำหนดรูปแบบการรณรงค์หาเสียง ที่สำคัญ มีการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคไทยรักไทยที่มีอำนาจและอิทธิพลในเขตนั้นหรือพื้นที่นั้นหรือรับผิดชอบพื้นที่นั้นหรือเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่นั้น ประคบหรือช่วยเหลือสนับสนุนกับผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบเขตของพรรคไทยรักไทย เท่ากับสองrumหนึ่ง และประการที่สี่ คือ การวิเคราะห์คู่แข่งหรือคู่แข่งทางการเมือง ที่ประกอบด้วย พรรคประชาธิปัตย์ พรรคความหวังใหม่ พรรคชาติไทย พรรคชาติพัฒนา และพรรคเสรีธรรม

พรรคประชาธิปัตย์ นับเป็นพรรคการเมืองที่มีความเป็นสถาบันทางการเมืองมากที่สุดของประเทศไทยจากการก่อตั้งนับตั้งแต่ พ.ศ. 2489 การยุติบทบาททางการเมืองจากการจงใจปกปิดบัญชีทรัพย์สินของพลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ เลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ ทำให้ต้องเว้นวรรคทางการเมืองเป็นเวลา 5 ปี (กองบรรณาธิการมติชน, 2549, หน้า 55 อ้างถึงใน นพรัตน์ วงศ์วิทยาพาณิชย์, 2550, หน้า 109) และความพ่ายแพ้จากการผลักดันให้นายประดิษฐ์ ภัทรประสิทธิ์ เพื่อเป็นเลขาธิการพรรคแทน เพราะนายชวน หลีกภัย และกลุ่มของนายชวน หลีกภัย ผลักดันนายอนันต์ อนันตกุล เป็นเลขาธิการพรรคเป็นผลสำเร็จ ทำให้พลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ ออกจากพรรคประชาธิปัตย์ และทำให้พรรคประชาธิปัตย์เสียดุลยภาพภายในพรรค ความขัดแย้งภายในของทีมเศรษฐกิจของพรรคประชาธิปัตย์ที่มีนายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เป็นแกนนำ

ทำให้นายศุภชัย พานิชภักดิ์ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ลาออก เพื่อไปสมัครและดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการองค์การการค้าโลกภายหลัง ความล้มเหลวจากการแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย และที่สำคัญ ความแตกต่างระหว่างนายชวน หลีกภัย กับนายทักษิณ ชินวัตร ทั้งประวัติ การศึกษา บุคลิกภาพ ประสบการณ์ ผลงาน และความสำเร็จ ก่อให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบอย่างมาก (นพรัตน์ วงศ์วิทยาพาณิชย์, 2550, หน้า 109-110)

พรรคความหวังใหม่ เป็นพรรคการเมืองที่มีความอ่อนแอมากที่สุด จากความล้มเหลวในการบริหารประเทศจนนำไปสู่วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 การลาออกจากการเป็นสมาชิกพรรคของกลุ่มวังน้ำเย็นของนายเสนาะ เทียนทอง ที่มีสมาชิกสังกัดร่วม 50 คน และความขัดแย้งกับร้อยตำรวจเอกเฉลิม อยู่บำรุง ทำให้นายจาตุรนต์ ฉายแสง ลาออกจากพรรคความหวังใหม่ และเข้าร่วมงานกับพรรคไทยรักไทย

พรรคชาติไทย เป็นพรรคการเมืองที่มีความอ่อนแออย่างมากจาก ภาพลักษณ์ที่เป็นลบของชนชั้นกลางในเมืองที่มีต่อหัวหน้าพรรค นายบรรหาร ศิลปอาชา และการลาออกจากการเป็นพรรคของกลุ่มนายปองพล อดิเรกสาร เพื่อร่วมงานกับพรรคไทยรักไทย

พรรคชาติพัฒนา นับเป็นพรรคการเมืองที่มีความอ่อนแอ และกลายเป็นพรรคการเมืองขนาดเล็ก ภายหลังจากการถึงแก่กรรมของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนา ใน พ.ศ. 2541 และนายกร ทักษะรังสี หลานชาย ที่มีบารมีระดับหนึ่ง เป็นหัวหน้าพรรคแทน มีนายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ ที่มีบารมีมาก เป็นเลขาธิการพรรค และการลาออกจากการเป็นสมาชิกพรรคของกลุ่มนายอดิษฐ์ โปธารามิก และนายประชา มาลีนนท์ (นพรัตน์ วงศ์วิทยาพาณิชย์, 2550, หน้า 110-112)

พรรคเสรีธรรม ที่มีนายประจวบ ไชยสาส์น เป็นหัวหน้าพรรค มุ่งเน้นการเป็นนายกรัฐมนตรีที่มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ขั้นตอนที่สาม การรณรงค์หาเสียง เป็นการปฏิบัติในพื้นที่การเลือกตั้งตามยุทธศาสตร์ของพรรค ผ่านชื่อพรรค จากชื่อพรรคที่สื่อถึงการรักกันของคนไทย สัญลักษณ์ของพรรค ที่มีทหาร อยู่ตรงกลาง แสดงถึงคนไทย ความเป็นไทย ประเทศไทย แผ่นดินไทย และมีสีสามสี คือ สีขาว สีแดง และสีน้ำเงิน ที่คล้ายคลึงกับสีของธงชาติ คำขวัญ (Slogan) ของพรรค ที่คิดใหม่ทำใหม่ เพื่อคนไทยทุกคน นโยบายพรรคที่ผ่านการวิจัยศึกษาอย่างเป็นระบบตามแนวคิดการตลาดจากหลากหลายพื้นที่ หัวหน้าพรรคที่มีภาพลักษณ์โดดเด่น ผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรค ทั้งแบบบัญชีรายชื่อและแบบเขตที่โดดเด่นหลากหลายรูปแบบและลักษณะ

ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างกว้างขวาง จากชัยชนะของพรรคไทยรักไทยที่มีที่นั่ง จำนวน 248 คน พรรคประชาธิปัตย์ที่มีจำนวน 128 คน พรรคชาติไทย พรรคความหวังใหม่ พรรคชาติพัฒนา พรรคเสรีธรรม พรรคราษฎร พรรคกิจสังคม และพรรคถิ่นไทย มีจำนวนที่นั่งลดลงตามลำดับ ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่มาจากผลการเลือกตั้ง มาจากพรรคการเมืองจำนวน 5 พรรค ประกอบด้วย พรรคไทยรักไทย พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย พรรคความหวังใหม่ และพรรคชาติพัฒนา ที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบเขต พรรคเสรีธรรม พรรคราษฎร พรรคกิจสังคม และพรรคถิ่นไทย มีเฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบเขต ผลการเลือกตั้งทำให้พรรคความหวังใหม่ที่มีพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ อดีตนายกรัฐมนตรี เป็นหัวหน้าพรรคเป็นพรรคขนาดกลาง ภายหลังจากออกจากพรรคของนายเสนาะ เทียนทอง และกลุ่มวังน้ำเย็น พรรคชาติไทยนับเป็นพรรคการเมืองที่มีบทบาทสำคัญทางการเมืองภายหลังการก่อตั้งนับตั้งแต่ พ.ศ. 2517 และมีบทบาททางการเมืองอย่างต่อเนื่องจากการเป็นรัฐบาลและฝ่ายค้าน ที่สำคัญคือ สมัยนายกรัฐมนตรี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ และครองอำนาจสูงสุดเมื่อพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติไทย ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ระหว่าง พ.ศ. 2531 ถึง 2534 และนายบรรหาร ศิลปอาชา หัวหน้าพรรคชาติไทย ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ระหว่าง พ.ศ. 2538 ถึง 2539 การออกจากพรรคชาติไทยของนายเสนาะ เทียนทอง และกลุ่มวังน้ำเย็น ทำให้พรรคชาติไทยลดขนาด เพราะมีจำนวนที่นั่งลดลงอย่างรวดเร็ว และมีจำนวนที่นั่ง 41 ที่นั่ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบเขต จำนวน 35 คน และแบบบัญชีรายชื่อ จำนวน 6 คน ทำให้กลายเป็นพรรคขนาดกลาง (อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, 2544ก, หน้า 14) และผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำให้นักการเมืองที่ลงสมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อต่างไม่ได้รับเลือกตั้ง จากตัวอย่างที่สำคัญคือนายประจวบ ไชยสาส์น หัวหน้าพรรคเสรีธรรม นักการเมืองที่โดดเด่นหรือจากตระกูลการเมืองที่มีชื่อเสียงไม่ได้รับการเลือกตั้ง ที่สำคัญคือ นายวัฒนา อัสวเหม จากจังหวัดสมุทรปราการ นายเกียรติชัย ชัยเชาวรัตน์ จากจังหวัดอุดรธานี นายรักเกียรติ สุขชนะ จากจังหวัดอุดรธานี ขณะที่ตระกูลการเมืองหลายตระกูลต่างลดบทบาทลงอย่างมาก ที่สำคัญคือ ตระกูลศิลปอาชาจากจังหวัดสุพรรณบุรี ชิดชอบจากจังหวัดบุรีรัมย์ คุณปลื้มจากจังหวัดชลบุรี และอัสวเหมจากสมุทรปราการ

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2548 นำมาสู่การกำหนดความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ จากการกำหนดเขตการเลือกตั้งที่มีขนาดเล็ก การกำหนดให้ใช้เบอร์เดียวทั้งประเทศ ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเช่นเดิม การได้เปรียบจากนโยบายของรัฐบาล การรับการสนับสนุนของทุนทางการเมือง และความสัมพันธ์จากระบบอุปถัมภ์ ที่สำคัญ การสื่อสารของนายทักษิณ ชินวัตร

นายกรัฐมนตรี ก่อนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นการสื่อสารระหว่างผู้ปกครองกับผู้ ออกเสียงลงคะแนน นับว่ามีอำนาจและอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ออกเสียงลงคะแนน จากการ แย่งชิงพื้นที่การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน จากการใช้สื่อภาครัฐที่มีความได้เปรียบเหนือผู้ปกครอง นำไปสู่ชัยชนะจากการเลือกตั้งเสมอ ที่สำคัญ จากผลงานการเป็นรัฐบาลตลอดสี่ปี ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง 2548 จากการกำหนดนโยบายของพรรคที่มีรากฐานความคิดจากแนวคิดประชานิยม ที่มี การบริการระหว่างชาย ก่อนชาย และหลังการชาย และการนำแนวคิดการตลาดทางการเมืองมาใช้ และความอ่อนแอของพรรคการเมืองคู่แข่ง ที่สำคัญ คือ พรรคประชาธิปัตย์ ที่มีนายบัญญัติ บรรทัดฐาน นักการเมืองอาวุโส เป็นหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ต่อจากนายชวน หลีกภัย พรรคชาติไทย ที่มีนายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นหัวหน้าพรรคชาติไทย และพรรคมหาชน ที่มีนาย เอนก เหล่าธรรมทัศน์ เป็นหัวหน้าพรรค และมีพลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ อดีตเลขาธิการพรรค ประชาธิปัตย์ สนับสนุน เพราะไม่มีพรรคการเมืองใดต่อสู้ แข่งขัน หรือเป็นคู่แข่งที่ใกล้เคียงกับนาย ทักษิณ ชินวัตร และพรรคไทยรักไทยได้เลย ทำให้พรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างถล่มทลายจากการกำหนดนโยบายของพรรคที่ต่อเนื่องจากนโยบาย ของรัฐบาลพรรคไทยรักไทย ที่มาจากแนวคิดเสรีนิยมใหม่ที่เป็นประ โยชน์กับผู้ออกเสียงลงคะแนน ที่เป็นชนชั้นกลาง พนักงานในเมือง และทำงานภาคธุรกิจอุตสาหกรรม และประชานิยมที่เป็น ประโยชน์กับผู้ออกเสียงลงคะแนนที่เป็นชนชั้นล่าง พนักงานในชนบท และทำงานภาคเกษตรกรรม และทำเป็นคำขวัญสี่ปีซ่อมสี่ปีสร้าง สร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับสังคมการเมืองไทยอย่าง กว้างขวาง

การแข่งขันจากการลงสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง นับเป็นความหมาย และความสำคัญของการเลือกตั้งจากชัยชนะที่นำไปสู่ผลตอบแทนทางการเมือง เพราะนักการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และพรรคการเมือง ที่ชนะ จะได้รับผลประโยชน์และผลตอบแทนมากกว่า นักการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคการเมือง ที่ปราชัย ทำให้นักการเมืองจำนวนมากต่าง ปรรณณา ต้องการ และประสงค์ เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทย เพื่อชัยชนะจากการ เลือกตั้ง และนำไปสู่การสร้างผลประโยชน์ให้กับนักการเมืองระดับรอง หัวคะแนน และ ผู้สนับสนุนหรือผู้อุปถัมภ์อื่น นับเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พรรคไทยรักไทยโดดเด่นแตกต่างจาก พรรคการเมืองอื่น ที่สำคัญ ภายหลังการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2548 ที่พรรค ประชาธิปัตย์ที่เคยเป็นพรรคการเมืองใหญ่ และเป็นพรรคการเมืองอันดับสอง ปราชัยจากการ แข่งขัน นำมาสู่การลาออกจากหัวหน้าพรรคของนายบัญญัติ บรรทัดฐาน ส่งผลให้นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ที่เคยปราชัยกับการแข่งขันเพื่อดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์กับนายบัญญัติ

บรรทัดฐาน ดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคแทน แม้มีคำขู่วางการรณรงค์หาเสียงจากการเป็นฝ่ายค้าน เพื่อตรวจสอบรัฐบาล ที่มีนัยถึงการไม่สามารถชนะการเลือกตั้ง

ชัยชนะจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2548 นำไปสู่การที่นายทักษิณ ชินวัตร รัฐบาล และพรรคไทยรักไทย ใช้อำนาจทางการบริหารอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ปฏิเสธ ละเลย เพิกเฉย ไม่ยอมรับ ลดทอน ลดความสำคัญ ของการรับฟังความคิดเห็นจากบุคคลที่หลากหลาย การจัดสรรอำนาจและผลประโยชน์กับพรรคไทยรักไทยและรัฐบาลภายหลัง ที่สำคัญจากการลงพื้นที่เลือกตั้งหรือพื้นที่ที่เป็นเขตของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคไทยรักไทย ของนายทักษิณ ชินวัตร รัฐมนตรี และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคไทยรักไทย นำมาสู่ความเสียหายเปรียบของพรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย และพรรคมหาชน ที่เป็นฝ่ายค้าน และพื้นที่ที่ไม่มีตัวแทนพรรคไทยรักไทยเลย การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2549 เท่ากับนำไปสู่ความขัดแย้ง การต่อสู้ การแข่งขันทางการเมืองอย่างไม่เป็นธรรม ระหว่างพรรคการเมืองไทยรักไทยที่มีความได้เปรียบจากการมีกลุ่มทุนสนับสนุนที่เข้มแข็ง การผนวกรวมกับกลุ่มการเมืองหลากหลายกลุ่ม การเป็นรัฐบาลที่ต่อเนื่อง การมีนโยบายสาธารณะตามความปรารถนาและความต้องการของประชาชน การสื่อสารกับประชาชนอย่างต่อเนื่อง กับพรรคประชาธิปัตย์ ที่กลุ่มทุนจำนวนมากลดการสนับสนุนเพราะมีข้อจำกัดจากการให้ผลตอบแทน การถูกกีดกันการสนับสนุน และการขาดการสนับสนุนจากผู้ออกเสียงลงคะแนนจำนวนมาก จากการขาดนโยบายที่ชัดเจนหากเป็นรัฐบาล และการขาดผู้นำทางการเมืองที่มีภาวะผู้นำที่เด่นชัดเทียบเท่านายทักษิณ ชินวัตร

2.3 รัฐสภา

ชัยชนะการเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำให้พรรคไทยรักไทยครองเสียงข้างมากของสภาผู้แทนราษฎรอย่างต่อเนื่องภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่มีจำนวน 248 ที่นั่ง จากจำนวน 500 ที่นั่ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 คิดเป็นจำนวนร้อยละ 49.6 และมีจำนวน 377 ที่นั่ง จากจำนวน 500 ที่นั่ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2548 คิดเป็นจำนวนร้อยละ 75.4 ทำให้พรรคไทยรักไทยเสมือนหนึ่งเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ (อนุสรณ์ ลิมมณี, 2548, หน้า 6-12)

ภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและไม่เปลี่ยนแปลงของรัฐสภาทางด้านโครงสร้าง กระบวนการ บทบาท และพฤติกรรม

ด้านโครงสร้าง เป็นความเปลี่ยนแปลงและไม่เปลี่ยนแปลงของรัฐสภาที่เน้นสภาผู้แทนราษฎร มาจากภูมิหลังด้านอาชีพ การศึกษา อายุ และขนาดของพรรคการเมือง (อนุสรณ์ ลิมมณี, 2548, หน้า 6-13)

ด้านอาชีพ การเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองจากภูมิหลังของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 2 ครั้ง หลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 แต่กลับไม่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของบุคคลที่ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากภูมิหลังด้านอาชีพ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2535 จำนวน 2 ครั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรร้อยละ 60 เป็นนักการเมืองและนักธุรกิจ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนร้อยละ 41.6 เป็นนักการเมืองเดิม ร้อยละ 29.8 เป็นนักธุรกิจ และการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2548 มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนร้อยละ 87.4 เป็นนักการเมืองเดิม ร้อยละ 4.2 เป็นนักธุรกิจ เท่ากับว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และ 2548 เป็นนักการเมืองอาชีพและนักธุรกิจเหมือนกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ชนะการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก่อนหน้านั้นใน พ.ศ. 2538 และ 2539 (อนุสรณ์ ลีम्मณี, 2548, หน้า 6-12)

ด้านการศึกษา การกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสำเร็จการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ทำให้ภูมิหลังการศึกษาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสูงขึ้นมากต่อเนื่อง จากเดิมที่มีสัดส่วนจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสำเร็จการศึกษานับตั้งแต่ระดับปริญญาตรีสูงกว่าร้อยละ 60 ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2538 และ 2539 เป็นร้อยละ 88.8 ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และเป็นร้อยละ 97.4 ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2548 แต่การกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เท่ากับเป็นการริดลอนสิทธิของผู้มีการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี (อนุสรณ์ ลีम्मณี, 2548, หน้า 6-12) ที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ

ด้านอายุ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และ 2548 มีอายุระหว่าง 25 ถึง 60 ปี เป็นส่วนใหญ่ ใกล้เคียงกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2538 และ 2539 แต่สัดส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีอายุระหว่าง 40 ถึง 49 ปี หรืออายุระหว่าง 41 ถึง 50 ปี เป็นสัดส่วนสูงขึ้นอย่างเด่นชัดภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 แตกต่างจากสัดส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีอายุระหว่าง 25 ถึง 39 ปี หรือ ถึง 40 ปี มีสัดส่วนที่เหมือนกัน หรือไม่แตกต่าง กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2538 และ 2539 แสดงถึง การปฏิรูปการเมืองจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ไม่ทำให้คนรุ่นใหม่ นักการเมือง

รุ่นใหม่ ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรุ่นใหม่ ขณะการเลือกตั้งและเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร (อนุสรณ์ ลีมนณี, 2548, หน้า 6-13)

ด้านขนาดของพรรคการเมือง การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2529 2531 3535 ครั้งที่ 1 2535 ครั้งที่ 2 2538 และ 2539 พรรคการเมืองที่ใหญ่ที่สุดสองอันดับแรก ครองที่นั่งไม่เกินกว่าร้อยละ 63.1 ที่สำคัญ มีความเปลี่ยนแปลงของพรรคการเมืองสองพรรคการเมืองขนาดใหญ่อย่างต่อเนื่อง การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2529 มีพรรคประชาธิปัตย์กับพรรคชาติไทย เป็นพรรคขนาดใหญ่สองอันดับแรก การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2531 มีพรรคชาติไทยและพรรคกิจสังคม เป็นพรรคขนาดใหญ่สองอันดับแรก การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2535 ครั้งที่ 1 มีพรรคสามัคคีธรรมและพรรคชาติไทย เป็นพรรคขนาดใหญ่สองอันดับแรก การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2535 ครั้งที่ 2 มีพรรคประชาธิปัตย์และพรรคชาติไทย เป็นพรรคขนาดใหญ่สองอันดับแรก การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2538 มีพรรคชาติไทยและพรรคประชาธิปัตย์ เป็นพรรคขนาดใหญ่สองอันดับแรก และการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2539 มีพรรคความหวังใหม่และพรรคประชาธิปัตย์ เป็นพรรคขนาดใหญ่สองอันดับแรก (อนุสรณ์ ลีมนณี, 2548, หน้า 6-13)

ความเปลี่ยนแปลงของสังคมนการเมืองที่สำคัญมาจากชัยชนะอย่างเด็ดขาดของพรรคไทยรักไทยจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และ 2548 ที่นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงจากสัดส่วนการกระจายที่นั่งของพรรคการเมืองในสภาผู้แทนราษฎรอย่างเด่นชัดจากพัฒนาการของพรรคการเมืองที่ไปสู่ระบบสองพรรคการเมืองใหญ่ (Two party system) ที่สำคัญพรรคไทยรักไทยกลายเป็นพรรคการเมืองเดียวที่ครองเสียงข้างมากอย่างถล่มทลายหรือท่วมท้นจากการครองอำนาจมากกว่าร้อยละ 49 หรือเกือบร้อยละ 50 ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และครองอำนาจมากกว่าร้อยละ 70 ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2548 นับตั้งแต่การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2529 ทำให้มองเห็นแนวโน้มการเลือกตั้งครั้งต่อไป พรรคไทยรักไทยจะนำประเทศไทยไปสู่การถือกำเนิดของระบบพรรคเด่นพรรคเดียว (One dominant party system) เช่นเดียวกับญี่ปุ่น อินเดีย มาเลเซีย และสิงคโปร์ ภายหลัง (อนุสรณ์ ลีมนณี, 2548, หน้า 6-13) นำไปสู่การถือกำเนิดของพรรคการเมืองที่มีนักธุรกิจและกลุ่มทุนขนาดใหญ่ผูกขาดระบบการเมือง หรือเป็นพรรคการเมืองที่เป็นตัวแทนของกลุ่มทุนผูกขาดที่นำไปสู่ปัญหาการเมืองที่หลากหลายของประเทศไทยที่ไม่เคยเผชิญภายหลัง

ด้านกระบวนการ รัฐสภาที่ประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภามีอำนาจหน้าที่ออกกฎหมายและควบคุมรัฐบาล ด้านการออกกฎหมาย รัฐสภาของประเทศไทยมีผลงานต่อเนื่องอย่างกว้างขวาง จากผลงานที่ต่อเนื่องภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จนถึงวันปิดสมัยประชุมรัฐสภาสมัยสามัญรัฐสภาทั่วไปใน พ.ศ. 2545 รัฐสภามีการออกกฎหมายจำนวน 309 ฉบับ เป็นพระราชบัญญัติจำนวน 292 ฉบับ พระราชกำหนดจำนวน 17 ฉบับ มีการควบคุมรัฐบาลจากการตั้งกระทู้จำนวน 269 กระทู้ (นรนิติ เศรษฐบุตร และคณะ, 2547, หน้า 99-101) แต่รัฐสภาเผชิญปัญหาด้านการออกกฎหมาย ที่สำคัญ จำนวน 4 ประการที่มีสาระสำคัญ ดังนี้ (นรนิติ เศรษฐบุตร 2547, หน้า 2-7 และ 79-81 อ้างถึงใน ชโสธร ตูทองคำ, 2548ข, หน้า 196-197)

ประการแรก การเสนอร่างพระราชบัญญัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีปัญหาด้านประสิทธิภาพจากความล่าช้าจากกระบวนการนิติบัญญัติที่การพิจารณาอนุมัติสลับซับซ้อน ใช้เวลานาน ส่วนหนึ่งสัมพันธ์กับรัฐบาลหรือฝ่ายบริหาร ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การรื้อร่างพระราชบัญญัติของรัฐบาลในเรื่องเดียวกันหรือทำนองเดียวกันกับการเสนอร่างพระราชบัญญัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก่อนเพราะนายกรัฐมนตรียังไม่ให้คำรับรอง

ประการที่สอง การเสนอร่างพระราชบัญญัติของคณะรัฐมนตรีมีปัญหา ที่สำคัญ คือ การกำหนดให้หน่วยงานราชการเจ้าของเรื่องจัดทำร่างพระราชบัญญัติมาก่อนคณะรัฐมนตรีรับหลักการมีข้อเสียที่สำคัญ คือ ส่วนราชการที่เป็นเจ้าของเรื่องหลายแห่งไม่มีนิติกรที่มีความชำนาญเพื่อร่างพระราชบัญญัติ ทำให้ต้องจัดตั้งคณะกรรมการที่เสียเวลาและค่าใช้จ่ายจำนวนมาก และการร่างพระราชบัญญัตินี้ความเป็นไปได้ที่คณะรัฐมนตรีปฏิเสธทำให้ตกไป ทำให้สูญเสียเวลาร่างพระราชบัญญัติ

ประการที่สาม ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้นายกรัฐมนตรีรับรองร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการเงิน ทำให้นายกรัฐมนตรีจะรับรองเฉพาะร่างที่ตรงกับร่างที่รัฐบาลกำลังนำเสนอ (มิชัย ฤชุพันธุ์, 2541) ทำให้ไม่เป็นปัญหาด้านเทคนิคหรือด้านการบริหารเวลาเพื่อร่างพระราชบัญญัติที่มีประสิทธิภาพ แต่เป็นปัญหาด้านการเมืองที่ระบบรัฐสภามอบอำนาจให้กับนายกรัฐมนตรีที่เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารลงนามเพื่อผ่านร่างพระราชบัญญัติการเงินเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร การที่นายกรัฐมนตรีไม่ลงนามเท่ากับปฏิเสธร่างพระราชบัญญัติด้านการเงิน ทำให้แทบเป็นไปไม่ได้เลยที่ฝ่ายค้านจะสามารถเสนอร่างพระราชบัญญัติการเงินที่ผ่านการลงนามจากนายกรัฐมนตรี และเป็นปัญหาด้านระยะเวลาการรับรองเพราะกำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องให้การรับรองภายใน 15 วัน แต่นายกรัฐมนตรีรับรองไม่ทัน หรือไม่รับรอง หรือรอการพิจารณา ทำให้เป็นปัญหาต่อเนื่องภายหลัง

ประการที่สี่ ร่างพระราชบัญญัติที่เป็นของรัฐบาลผ่านความเห็นชอบจากรัฐสภา มากกว่าร่างพระราชบัญญัติที่เป็นของสภาผู้แทนราษฎร ทำให้เป็นปัญหาเพราะร่างพระราชบัญญัติหลายฉบับจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความสำคัญและน่าสนใจ แต่กลับไม่ได้รับการพิจารณา

นำมาสู่การตั้งคำถาม การตั้งข้อสังเกต การตั้งข้อสงสัย การวิพากษ์วิจารณ์ถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้านกระบวนการนิติบัญญัติของสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ให้สิทธิตามมาตรา 169 ว่า การทำหน้าที่นิติบัญญัติเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลับทำหน้าที่ได้ไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร เพราะร่างกฎหมายที่ร่างไม่สามารถผลักดันเป็นกฎหมายได้

ด้านบทบาท บทบาทที่สำคัญของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากบทบาทของรัฐสภาหรือฝ่ายนิติบัญญัติที่มีต่อรัฐบาลหรือฝ่ายบริหาร ประกอบด้วย การจัดตั้งรัฐบาล การแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภา และการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน

การจัดตั้งรัฐบาล แบ่งเป็น การแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี และการแต่งตั้งรัฐมนตรี (ช โสธร ผู้ทองคำ, 2548ข, หน้า 198-200)

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 การแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีมีปัญหาสำคัญประการแรก การกำหนดให้มีการลงคะแนนเลือกนายกรัฐมนตรีอย่างเปิดเผย ทำให้พรรคการเมืองใช้อำนาจและอิทธิพลเหนือการตัดสินใจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละคน ทำให้บทบัญญัติที่รับรองความเป็นอิสระและไม่ถูกผูกมัดของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละคนที่สังกัดจากมติของพรรคการเมืองไม่อาจบังคับได้จริง (เด โช สวานานนท์, 2540, หน้า 48-49; มนตรี รูปสุวรรณ และคณะ, 2545, หน้า 104 อ้างถึงใน ช โสธร ผู้ทองคำ, 2548ข, หน้า 199) ประการที่สอง ปัญหาการตีความของคำว่าพิจารณา เพราะการเลือกนายกรัฐมนตรีในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 202 กำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาให้ความเห็นชอบบุคคลซึ่งสมควรได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี ก่อให้เกิดคำถาม การตั้งข้อสังเกต ตั้งข้อสงสัย วิพากษ์วิจารณ์ ว่า ควรหรือไม่ควรที่จะมีการอภิปรายตัวบุคคลที่จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 การแต่งตั้งรัฐมนตรีมีปัญหาสำคัญ ประการแรก การกำหนดไม่ให้รัฐมนตรีเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเวลาเดียวกัน เพื่อเพิ่มการแยกอำนาจบริหารและนิติบัญญัติออกจากกัน ก่อให้เกิดคำถามเพราะรัฐมนตรีจำนวนมากของประเทศที่ใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีนัยเท่ากับประชาชนมอบอำนาจด้านนิติบัญญัติ สัมพันธ์ และยึดโยงกับประชาชน ประการที่สอง (มนตรี รูปสุวรรณ และคณะ, 2545, หน้า 145-146 อ้างถึงใน ช โสธร ผู้ทองคำ, 2548ข, หน้า 199) การที่รัฐมนตรีไม่ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนำไปสู่ความห่างเหินกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้านการทำงาน ที่สำคัญ คือ การประชุมสภาผู้แทนราษฎรระหว่างรัฐบาลกับรัฐสภาอาจลดความสำคัญลง ประการที่สาม (มนตรี รูปสุวรรณ และคณะ, 2545,

หน้า 147-148 อ้างถึงใน ฐ โสธร ตู๋ทองคำ, 2548ข, หน้า 200) รัฐมนตรีต้องยอมรับการตัดสินใจของ นายกรัฐมนตรี เพราะตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มอบอำนาจ ให้นายกรัฐมนตรีตัดสินใจปรับรัฐมนตรีซึ่งไม่ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกจากตำแหน่ง ทำ ให้นายกรัฐมนตรีหมดอำนาจต่อรอง เท่ากับทำให้นายกรัฐมนตรีเป็นเผด็จการทางความคิดและการปฏิบัติ เพราะไม่จำเป็นต้องรับฟังความคิดเห็นจากรัฐมนตรี

การแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภามีปัญหาที่สำคัญมาจาก ประการแรก การ ละเลยหลักการลงมติให้ความเห็นชอบนโยบายของรัฐบาล ทำให้อำนาจรัฐบาลไม่ต้องรับผิดชอบต่อ รัฐสภามากนัก เพราะสามารถเป็นรัฐบาลแน่นอน การแถลงนโยบายต่อรัฐสภาเป็นเพียง กระบวนการสร้างความชอบธรรมเพื่อเป็นรัฐบาล ประการที่สอง การกำหนดนโยบายสาธารณะ ของรัฐบาลมีพัฒนาการที่ล่าช้า เพราะปฏิเสธการกำหนดรายละเอียดที่วัดได้ในเชิงปริมาณ เพิ่ม ประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อผลทางการเมือง หลีกเลี่ยงการวัด ทำให้การควบคุม การ ตรวจสอบ และการถ่วงดุลของฝ่ายค้านล้มเหลว

การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินมีปัญหาสำคัญ มาจากการตั้งกระทู้ถาม การ เปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติ และการเปิดอภิปรายทั่วไปโดยการลงมติ (ฐ โสธร ตู๋ทองคำ, 2548ข, หน้า 200-205)

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดให้การตั้ง กระทู้ถาม (มนตรี รูปสุวรรณ และคณะ, 2545, หน้า 32-33 อ้างถึงใน ฐ โสธร ตู๋ทองคำ, 2548ข, หน้า 200-201) แบ่งเป็นกระทู้ถามด่วนจากปัญหาที่สำคัญ คือ การขาดกลไกการควบคุมและการ ตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดินที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทำให้ไม่สามารถป้องกันการ ททุจริต ประพฤติมิชอบ และการกระทำอื่นที่ขัดหรือไม่สอดคล้องกับนโยบายที่แถลงต่อรัฐสภา และกระทู้ถามสด คือ ความขัดกันของหลักการของกระทู้ถามสดที่ฝ่ายบริหารมาตอบคำถามกับไม่ มาตอบคำถามด้วยตนเอง หรือมอบหมายให้ตัวแทนตอบแทน ทำให้ไม่ได้ข้อเท็จจริง

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดให้มีการ เปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติ ปัญหาสำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงหรือบิดเบือนเจตนารมณ์ ของการอภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติ ให้เป็นเครื่องมือของฝ่ายค้านเพื่อตรวจสอบรัฐบาล เสมือนเป็นการอภิปรายทั่วไปเพื่อโดยการลงมติ

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดให้มีการ เปิดอภิปรายทั่วไปพร้อมทั้งลงมติไม่ไว้วางใจ ปัญหาสำคัญ (ฐ โสธร ตู๋ทองคำ, 2548ข, หน้า 202-203)

ประการแรก ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าสองในห้า มีสิทธิเข้าชื่อเพื่อเสนอญัตติการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีในทางทฤษฎี แต่การเสนอญัตติเพื่อเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจไม่อาจทำได้เลยในทางปฏิบัติ ในสภาพที่พรรคการเมือง ที่สำคัญ คือ พรรคไทยรักไทย เดิมโตที่ผิดปกติ เพราะเป็นการรวมกลุ่มของกลุ่มการเมืองหลายกลุ่ม จากการเป็นพรรครัฐบาลที่มีคะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด ทำให้การเสนอชื่อ นายกรัฐมนตรีคนต่อมา ที่สำคัญ เป็นพฤติกรรมทางการเมืองของพรรคการเมืองแกนนำจัดตั้งรัฐบาล ที่การรวมกลุ่มการเมืองและพรรคการเมืองให้มีจำนวนมากกว่าสามเพื่อให้การอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีล้มเหลว (สมศักดิ์ ปริศนานันทกุล, 2545, หน้า 225-226; มนตรี รูปสุวรรณ และคณะ, 2545, หน้า 52 อ้างถึงใน ธ โสธร ผู้ทองคำ, 2548ข, หน้า 203) ทำให้การควบคุมตรวจสอบและถ่วงดุลล้มเหลว

ประการที่สอง ขัดต่อหลักการตรวจสอบและถ่วงดุล เพราะการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา หากพรรคการเมืองใดมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกินกึ่งหนึ่งจนจัดตั้งรัฐบาลได้ ทำให้รัฐบาลทุกรัฐบาลพยายามรวบรวมคะแนนเสียงเกินสามในห้า ทำให้เป็นไปได้เลยที่จะมีการขึ้นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี ทำให้การควบคุมตรวจสอบและการถ่วงดุลล้มเหลว เป็นรัฐบาลที่มีเสถียรภาพอย่างไม่เป็นธรรมชาตินำมาสู่การเป็นเผด็จการรัฐสภาภายหลัง

จากแนวคิดการตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างกัน หรือระหว่างรัฐบาลหรือฝ่ายบริหารกับรัฐสภาหรือฝ่ายนิติบัญญัติ ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดให้รัฐบาลมีอำนาจยุบสภาผู้แทนราษฎร แต่เป็นปัญหาสำคัญ

ประการแรก ความชอบธรรมของการให้อำนาจนายกรัฐมนตรีแต่เพียงลำพังสำหรับการเป็นผู้ถวายความเห็นเพื่อให้พระมหากษัตริย์ทรงตราพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร เท่ากับเพิ่มอำนาจให้นายกรัฐมนตรีที่เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารและผู้นำเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรทำให้ฝ่ายบริหารเหนือฝ่ายนิติบัญญัติ (มนูญกฤต รูปขจร, 2545, หน้า 194; มนตรี รูปสุวรรณ และคณะ, 2545, หน้า 85 อ้างถึงใน ธ โสธร ผู้ทองคำ, 2548ข, หน้า 206)

ประการที่สอง การไม่ให้นายกรัฐมนตรียุบสภาภายหลังการที่พรรคฝ่ายค้านขึ้นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปโดยการลงมติ อาจขัดต่อหลักการการตรวจสอบและถ่วงดุลของการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา เพราะหากเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองและไม่มีการยุบสภาอาจนำมาปัญหาอื่นตามมา

ด้านพฤติกรรม ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและไม่เปลี่ยนแปลงของรัฐสภา ที่สำคัญ ประกอบด้วย (อนุสรณ์ ลีम्मณี, 2548, หน้า 6-30 – 6-31)

ประการแรก บทบาทของพรรคการเมืองเพื่อควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคการเมืองจนถึงวันเลือกตั้งนับตั้งแต่ 90 วัน และการถูกขับออกจากพรรคทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสูญเสียสมาชิกภาพ บังชี้ถึงอำนาจของพรรคการเมืองเหนือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่สำคัญ สังกัดพรรคไทยรักไทย พร้อมปฏิบัติตามคำสั่งของพรรค เพราะอาจมีผลต่อการปฏิเสธลงสมัครรับเลือกตั้งภายหลังการยุบสภาผู้แทนราษฎร (อนุสรณ์ ลีम्मณี, 2548, หน้า 6-30)

ประการที่สอง พฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนมากแสดงบทบาทที่ไม่เน้นการทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลรัฐบาล หรือการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล แต่เน้นการแสวงหาตำแหน่งทางการเมือง ที่สำคัญ คือ ตำแหน่งประธานรัฐสภาหรือประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานคณะกรรมการสามัญ สภาผู้แทนราษฎร เพื่อสร้างอำนาจต่อรอง เพิ่มพูนเกียรติยศและศักดิ์ศรี

ประการที่สาม จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่ตำแหน่งรัฐมนตรีมีจำนวน 35 คน และตำแหน่งอื่นที่มีจำกัด ทำให้ตำแหน่งทั้งหลายในสภาผู้แทนราษฎร นับเป็นเป้าหมายสำคัญของการช่วงชิงตำแหน่ง ที่สำคัญ คือ ประธานคณะกรรมการธิการสามัญ ระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่มาของภูมิภาคแต่ละภูมิภาค กลุ่มการเมือง ปีกการเมือง และพรรคการเมืองทั้งหลาย ที่สำคัญ คือ พรรคไทยรักไทย ก่อให้เกิดความขัดแย้งต่อเนื่องหลายครั้ง (อนุสรณ์ ลีम्मณี, 2548, หน้า 6-30)

ประการที่สี่ การปฏิเสธ ละเลย เพิกเฉย ไม่ยอมรับ ภารกิจหลัก เพื่อตรวจสอบจากแนวคิดการตรวจสอบและถ่วงดุลของสภาผู้แทนราษฎร ทำให้กลไกการตรวจสอบของสภาผู้แทนราษฎรทั้งหลายเป็นเครื่องมือเพื่อสนับสนุนหรือโจมตีฝ่ายตรงข้ามหรือฝ่ายค้าน เช่นเดียวกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคฝ่ายค้าน ใช้เครื่องมือและกลไกที่หลากหลายคัดค้านและทำลายรัฐบาลทุกกรณี ที่สำคัญ คือ การเปิดอภิปรายทั่วไปพร้อมทั้งลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเพื่อทำลายความน่าเชื่อถือของรัฐบาล การขาดความสนใจในการทำหน้าที่ตรวจสอบรัฐบาล ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนมากขาดการประชุม

2.4 รัฐบาล

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายทักษิณ ชินวัตร ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544

และทรงมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 นับเป็นการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งแรกของนายทักษิณ ชินวัตร และเป็นหัวหน้ารัฐบาลครั้งแรกที่มีบทบาทสำคัญต่อการจัดวางตำแหน่งรัฐมนตรี รัฐบาลของนายทักษิณ ชินวัตร เป็นรัฐบาลผสมที่เป็นระบบที่มีอยู่อย่างต่อเนื่อง (The System is here to stay) (รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์, 2544, หน้า 113-122) นายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี มีอำนาจทางการเมืองสูงมาก เป็นอำนาจทางการเมืองจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ให้อำนาจให้นายกรัฐมนตรีเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แตกต่างจากรัฐมนตรีที่ต้องพ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำให้หมดอำนาจต่อรองทางการเมืองหากนายกรัฐมนตรีปรับรัฐมนตรีออก ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงกลุ่มการเมืองภายในของพรรคไทยรักไทยภายหลัง เป็นอำนาจทางเศรษฐกิจ จากการครอบครองกลุ่มทุนขนาดใหญ่ที่ใหญ่ที่สุดในพรรคไทยรักไทย พรรคการเมืองที่ใหญ่ที่สุดในสภาผู้แทนราษฎร แม้ภายในพรรคไทยรักไทยจะมีกลุ่มทุนที่หลากหลายกลุ่ม และเป็นอำนาจทางสังคม จากบุคลิก ลักษณะ มุมมอง ทักษะ ทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ประสบการณ์ วิสัยทัศน์ โลกทัศน์ หรืออื่นใด ที่โดดเด่น ของนายทักษิณ ชินวัตร ทำให้แตกต่างจากนักการเมืองคนอื่น ส่งผลต่อการยอมรับอย่างกว้างขวางในสังคมการเมือง

แม้ว่าพรรคไทยรักไทยเป็นพรรคการเมืองที่มีขนาดใหญ่ แต่ขนาดพรรคการเมืองที่ถือกำเนิดนั้นมาจากการควบรวมพรรคการเมือง กลุ่มการเมือง มุ้งการเมือง และปีกการเมือง ที่หลากหลาย เป็นขนาดของพรรคการเมืองที่มีขนาดใหญ่ จากการควบรวมหลากหลายมิติ เสมือนเป็นบริษัทที่มีการควบรวมบริษัท (Merger) หรือเป็นการครอบงำ หรือการรับช่วงต่อ (Take-over) ก่อให้เกิดความเคลือบแคลงสงสัย การตั้งคำถามถาม การตั้งข้อสงสัย การตั้งข้อสังเกต การวิพากษ์วิจารณ์ ของสาธารณชน กับเอกภาพภายในพรรค (รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์, 2544, หน้า 113-122) จากการเลือกเส้นทางการเติบโตภายนอก (External growth) จากการขยับขยายย้ายพรรคของนักการเมืองของกลุ่มการเมือง มุ้งการเมือง ปีกการเมือง หรือพรรคการเมืองอื่น มากกว่าการเติบโตภายใน (Internal growth) ที่เน้นการเติบโตของพรรคอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามแนวคิดความเป็นสถาบันทางการเมือง (Political Institutionalization) ทำให้แม้พรรคไทยรักไทยจะครองที่นั่งเป็นจำนวน 248 ที่นั่ง จากจำนวน 500 ที่นั่ง หรือเกือบครึ่งหนึ่งของที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด แต่นายทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคไทยรักไทย ไม่เสี่ยงจัดตั้งพรรคการเมืองเดียว เพราะตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดให้การยื่นญัตติเพื่อขอเปิดอภิปรายทั่วไปพร้อมทั้งลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี ต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 2 ใน 5 หรือมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลงชื่อไม่น้อยกว่า 200 คน ทำให้จำเป็นต้องรวมเสียงจัดตั้งรัฐบาลตั้งแต่ 300 เสียง (รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์, 2544, หน้า 113-122)

ชัยชนะของพรรคไทยรักไทยนับเป็นการสร้างประวัติศาสตร์ทางการเมือง จากพรรคการเมืองของพลเรือนที่จัดตั้งกวาดที่นั่งจำนวนมากในสภาผู้แทนราษฎร ทำให้พรรคไทยรักไทยมีอำนาจต่อรองทางการเมืองสูงมากในการจัดตั้งรัฐบาลผสม ที่ประกอบด้วย พรรคไทยรักไทยกับพรรคความหวังใหม่ช่วงแรก ทำให้พรรคการเมืองจำนวน 6 พรรคพันธมิตรจากรัฐบาลเดิมเป็นส่วนใหญ่ มีพรรคประชาธิปไตยเป็นแกนนำ หกอำนาจการต่อรอง เป็นเวลาเดียวกับการสิ้นสุดการเป็นพันธมิตร ทำให้พรรคเสรีธรรมเข้าร่วมรัฐบาล และพรรคชาติพัฒนา ไม่คัดค้านการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายทักษิณ ชินวัตร ทำให้เข้าร่วมรัฐบาลภายหลัง พรรคไทยรักไทยนับเป็นพรรคการเมืองที่มีแนวคิดคิดใหม่ทำใหม่ การนำเสนอแนวคิดคิดใหม่ทำใหม่ของพรรคไทยรักไทย ก่อให้เกิดความคาดหวังของสังคมการเมืองไทยอย่างกว้างขวาง (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2544, หน้า 113-122)

รัฐบาลของนายทักษิณ ชินวัตร ช่วงแรก บริหารประเทศระหว่างวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 ถึงวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2548 และแถลงนโยบายต่อรัฐสภาในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 พรรคไทยรักไทยทำคะแนนนิยมเพิ่มมากขึ้น จากการรณรงค์หาเสียงจากนโยบายที่มีรากฐานมาจากแนวคิดประชานิยม นำมาสู่การกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะหรือนโยบายของรัฐบาลตามแผนที่กำหนดไว้ ทำให้เป็นรัฐบาลที่มาจากการยอมรับของประชาชน ที่มีคะแนนนิยมเพิ่มมากขึ้น ตามลำดับ นำมาสู่การบริหารประเทศจนครบวาระ นับเป็นปรากฏการณ์ของสังคมการเมืองของประเทศไทยครั้งแรก นำไปสู่การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2548 ทำให้พรรคไทยรักไทยกำหนดนโยบายพรรคที่มีรากฐานมาจากแนวคิดประชานิยม ต่อเนื่องจากรัฐบาลสมัยแรก นำไปสู่การสร้างค่านิยมจากผู้ออกเสียงลงคะแนนอย่างกว้างขวาง เป็นเวลาเดียวกับที่ผู้ออกเสียงลงคะแนนจำนวนหนึ่งตั้งคำถามถาม ตั้งข้อสังเกต ตั้งข้อสงสัย และวิพากษ์วิจารณ์ จากอำนาจหน้าที่และบทบาท ของนายกรัฐมนตรี นายทักษิณ ชินวัตร จากพฤติกรรมทางการเมืองที่แตกต่างจากนายกรัฐมนตรีคนอื่น

อำนาจที่เพิ่มพูนของนายกรัฐมนตรีตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ นำไปสู่การปรับคณะรัฐมนตรี เพื่อสลับสับเปลี่ยนตำแหน่ง จำนวน 10 ครั้ง ทำให้มีคณะรัฐมนตรีจำนวน 10 ชุด ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง 2548 การปรับคณะรัฐมนตรีจำนวนมากส่งผลให้รัฐมนตรีแต่ละท่านส่วนใหญ่ ยกเว้นรัฐมนตรีที่ไม่เคยถูกปรับเปลี่ยนเลยจำนวน 4 คน มีการปรับมีเวลาการทำงานเฉลี่ยจำนวน 3 ถึง 4 เดือน ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลการทำงานอย่างกว้างขวาง (ณัฐเชษฐ พูลเจริญ, 2548, หน้า 105) แสดงถึง อำนาจทางการเมืองของนายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี หัวหน้าพรรคไทยรักไทย และผู้นำเสียงข้างมากในรัฐสภา ที่ปรับเปลี่ยนตำแหน่งบุคคลที่เหมาะสมตามมุมมอง ทักษะ ทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ประสบการณ์ วิสัยทัศน์ โลกทัศน์ หรืออื่นใด ของนาย

ทักษิณ ชินวัตร เพื่อแสวงหาบุคคลที่ทำงาน แต่กลับเป็นปัญหาจากมุมมองของสาธารณชนที่มีต่อ นายทักษิณ ชินวัตร จากการตัดสินใจปรับเปลี่ยนแต่ละครั้ง เพราะก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ การตั้งคำถามถาม การตั้งข้อสงสัย การตั้งข้อสังเกต ถึงเหตุผลและความจำเป็นสำหรับการปรับ คณะรัฐมนตรีแต่ละครั้ง เพราะรัฐมนตรีหลายคนมีเวลาการทำงานจำกัด ทำให้ไม่สามารถแสดงผลงานได้ชัดเจน

ชัยชนะอย่างถล่มทลายจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2548 ของ พรรคไทยรักไทย นำมาสู่การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นสมัยที่สองของนายทักษิณ ชินวัตร และทำให้มีการจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียว ที่มีอายุระหว่างวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2548 ถึงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ส่งผลให้พรรคการเมืองที่ตกเป็นรองในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ใน พ.ศ. 2548 ทั้งหมด ประกอบด้วย พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย และพรรคมหาชน กลายเป็นฝ่ายค้าน มีการนำคำขวัญระหว่างการแข่งขันหาเสียงว่า 4 ปี ซ่อม 4 ปี สร้าง มากำหนดเป็น นโยบายสาธารณะหรือนโยบายของรัฐบาล แต่ปัญหาที่ส่งสมมาอย่างต่อเนื่องจากรัฐบาลพรรคไทยรักไทยสมัยที่แล้ว จาปัญหาการคอร์รัปชันเชิงนโยบาย ผลประโยชน์ทับซ้อน และปัญหาที่หลากหลาย เป็นการทุจริตทางตรง จากตัวอย่างที่สำคัญ คือ การทุจริตลำโพงแหง การประกวดการซื้อและติดตั้งคอมพิวเตอร์ การจัดซื้อโรงพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุข การจัดทำบัตรสมาร์ตการ์ดของกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และการทุจริตทางอ้อม จากตัวอย่างที่สำคัญ คือ การรับรู้ข้อมูลภายในจากนโยบายของรัฐบาลของ นักการเมือง สัมพันธ์กับครอบครัว เครือญาติ พรรคพวก เพื่อนฝูง นำมาสู่การซื้อหุ้นในรัฐวิสาหกิจ สำคัญที่เข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยล่วงหน้า ก่อนประชาชนและนักลงทุนทั่วไป (นพรัตน์ วงศ์วิทยาพาณิชย์, 2550, หน้า 210)

แต่ปัญหาสำคัญที่นำไปสู่การตั้งคำถามถาม การตั้งข้อสงสัย การตั้งข้อสังเกต การวิพากษ์วิจารณ์ การแสดงความคิดเห็นจากสาธารณชนทางลบ คือ การจัดซื้อเครื่องตรวจวัดถูระเบิดแบบซีทีเอ็กซ์ 9000 จำนวน 26 เครื่อง พร้อมสายพาน มูลค่า 6,977 ล้านบาท เพื่อนำมาใช้ในท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ ที่นายสุริยะ จีรุงเรืองกิจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม เลขาธิการ พรรคไทยรักไทย รับผิดชอบ (กองบรรณาธิการมติชน, 2549, หน้า 149 อ้างถึงใน นพรัตน์ วงศ์วิทยาพาณิชย์, 2550, หน้า 210) ที่นำมาสู่การเปิดอภิปรายทั่วไปพร้อมทั้งลงมติไม่ไว้วางใจ นายสุริยะ จีรุงเรืองกิจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม (นพรัตน์ วงศ์วิทยาพาณิชย์, 2550, หน้า 210-211) แม้รัฐบาลจะผ่านพ้นอุบัติเหตุการอภิปรายไม่ไว้วางใจ แต่กลับกลายเป็นปัญหาที่ประชาชนผู้ออกเสียงลงคะแนน ชนชั้นกลางจำนวนมาก ไม่ไว้วางใจรัฐบาล และกระแสดความไม่ไว้วางใจสูงมากภายหลังจากการขายหุ้นบริษัท บริษัท ชินคอร์ปอเรชัน จำกัด (มหาชน) ให้กับบริษัท เทมาเส็ก

โศลคัง จำกัด ของสิงคโปร์ นับเป็นจุดเปลี่ยนที่นำมาสู่การยุบสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2549 แม้พรรคไทยรักไทยจะชนะการเลือกตั้งและจัดตั้งรัฐบาล แต่นายทักษิณ ชินวัตร ไม่สามารถทำหน้าที่นายกรัฐมนตรีได้ ต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่นายกรัฐมนตรี เพราะเผชิญกับกลุ่มผู้ต่อต้าน คัดค้าน อย่างกว้างขวาง ทำให้พลตำรวจเอกชิตชัย วรรณสถิตย์ รองนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่รักษาการนายกรัฐมนตรี การกลับมาทำหน้าที่นายกรัฐมนตรีของนายทักษิณ ชินวัตร เพื่อเตรียมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2549 สิ้นสุดลงจากการรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ระหว่างที่นายทักษิณ ชินวัตร เดินทางไปพบปะหารือกับสภาความสัมพันธ์ต่างประเทศ (Council of Foreign Relations: CFR) ที่เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่สำคัญที่สุดของสหรัฐอเมริกา

ดังนั้น ลักษณะสำคัญที่เป็นความเปลี่ยนแปลงของรัฐบาลของนายทักษิณ ชินวัตร และพรรคไทยรักไทย มาจากสภาพแวดล้อม บริบท และปัจจัย โครงสร้างและกระบวนการ การกำหนดนโยบายสาธารณะ และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับระบบราชการ กับหน่วยงานราชการ ที่สำคัญ คือ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นับเป็นช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านที่สำคัญ (พัชราภา ต้นตราจิน, 2558, หน้า 365-367)

ด้านสภาพแวดล้อม บริบท และปัจจัย เป็นช่วงหลังสงครามเย็น เป็นช่วงแนวคิดเสรีนิยมใหม่ช่วงที่สองที่ผสมผสานกับแนวคิดอื่น ที่สำคัญ คือ แนวคิดประชานิยม นับเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลของประเทศไทย เป็นช่วงรอยต่อจากรัฐบาลนายชวน หลีกภัย เป็นช่วงรัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร ทำให้รัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร มุ่งเน้นการเปิดตลาดสินค้าส่งออก การส่งเสริมความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ การสร้างกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ที่สำคัญ ระดับพหุภาคี (Multilateral) ที่สำคัญ คือ กรอบความร่วมมือแห่งเอเชีย (Asian Cooperative Dialogue: ACD) เพื่อเป็นเวทีการพบปะพูดคุย ปรึกษาหารือระหว่างกัน จากความไว้วางใจ และความเชื่อมั่นระหว่างกัน และระดับทวิภาคี (Bilateral) คือ การจัดตั้งเขตการค้าเสรีกับประเทศคู่ค้าที่สำคัญแต่ละประเทศ ที่สำคัญ คือ จีน อินเดีย ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์

ด้านโครงสร้างและกระบวนการ รัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร เป็นรัฐบาลที่มีอำนาจทางการเมืองสูงมาก ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรจำนวนมาก มีการกำหนดตำแหน่งกรรมการผู้ช่วยรัฐมนตรีตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการผู้ช่วยรัฐมนตรี พ.ศ. 2546 จากบุคคลที่ดำรงตำแหน่งกรรมการผู้ช่วยรัฐมนตรีหรือผู้ช่วยรัฐมนตรีที่มีจำนวนทั้งหมดรวมไม่เกิน 30 คน พรรคไทยรักไทยมีคณะที่ปรึกษา มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบภาพลักษณ์ มีคณะทำงานกำหนดยุทธศาสตร์ การเปิดโอกาสให้กลุ่ม

กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มการเมือง กลุ่มเศรษฐกิจ และกลุ่มสังคม แสดงความคิดเห็น ที่สำคัญ ถือกำเนิดสมัยแรก คณะที่ปรึกษาของรัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร มีที่นั่งในคณะรัฐมนตรี การผลักดันนโยบายของรัฐบาลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากกว่า ทำให้นายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีตัดสินใจเรื่องสำคัญเร่งด่วนได้ทันที่ คณะที่ปรึกษาในรัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร ประกอบด้วย นักวิชาการ นักเศรษฐศาสตร์ เจ้าหน้าที่องค์การพัฒนาเอกชน นักเคลื่อนไหวทางการเมืองและสังคมที่เคยเป็นฝ่ายซ้าย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ นายวีรพงษ์ รามางกูร นายแพทย์สุรพงษ์ สืบวงศ์ลี นายภูมิธรรม เวชยชัย นายนิพัทธ์ พุกกะณะสุต นายวิจิตร สุพินิจ นายพันศักดิ์ วิญญูรัตน์ มีนายสุรเกียรติ์ เสถียรไทย และนายบวรศักดิ์ อุวรรณโณ เป็นเลขานุการคณะรัฐมนตรี ทำกับเพิ่มพลังขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ แต่กลับถูกมองแง่ลบจากการแสวงหาอำนาจทางการเมือง

ด้านการกำหนดนโยบายสาธารณะ นับเป็นการกำหนดนโยบายสาธารณะแบบเปิดจากการพบปะประชาชนระหว่างเป็นรัฐบาล เป็นการกำหนดนโยบายสาธารณะส่วนหนึ่งที่มาจกสาธารณชน ส่วนหนึ่งมีรูปแบบการกำหนดนโยบายสาธารณะจากล่างขึ้นบน (Bottom-up) แทนการกำหนดนโยบายสาธารณะจากบนลงล่าง (Top-down) เพียงอย่างเดียว รัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร กำหนดนโยบายพรรคที่ภายหลังเป็นนโยบายสาธารณะแบบเปิดจากนักวิชาการเครือข่ายภาคประชาชน เพื่อกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ ก่อให้เกิดนโยบายสวัสดิการสังคมจำนวนมาก นับเป็นความต่อเนื่องจากรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่มีการผลักดันกฎหมายแรงงาน ประกันสังคม การจัดประชุมคณะรัฐมนตรีสัญจร (กรม. สัญจร) ของรัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร นับเป็นตัวอย่างสำคัญที่แสดงถึงการได้รับอิทธิพลทางความคิดจากรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่เคยจัดทำและปฏิบัติมาก่อน เพื่อสร้างภาพลักษณ์ แต่รัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร มุ่งเน้นการทำให้คณะรัฐมนตรีสัญจรเป็นกลยุทธ์ทางการเมืองจากการหาเสียงอย่างชัดเจน มากกว่าการลงพื้นที่เพื่อรับฟังปัญหา นับเป็นวิธีการทำงานแบบใหม่ที่แตกต่างจากเดิม และมีนัยถึงการให้ความสำคัญกับการทำงานให้กับประชาชนเพิ่มมากขึ้น

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับระบบราชการ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับระบบราชการมีความเปลี่ยนแปลงและแตกต่างจากอดีตอย่างมาก การมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาล ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างนายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี และรัฐบาล กับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ต่างไม่ให้ความสำคัญกับนโยบายสาธารณะ แผนงาน และ โครงการ ที่มาจากการกำหนดสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี กำหนดให้ทีมที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีทำหน้าที่วางแผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลทางสถิติ

แก่รัฐบาล ทำให้มีความแตกต่างจากพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี ที่แม้รับฟังข้อเสนอของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แต่ไม่เห็นด้วยเป็นส่วนใหญ่ และมีความแตกต่างอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับรัฐบาล พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ที่รับแนวทางจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและหน่วยงานของระบบราชการอื่น เสนอขึ้นมาเป็นลำดับ ที่สำคัญ นโยบายสาธารณะของรัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร มีการเปลี่ยนรูปของนโยบายให้เป็นผลในทางปฏิบัติ ก่อให้เกิดผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองอย่างเป็นรูปธรรม

2.5 ระบบราชการ

การปฏิรูประบบราชการของนายทักษิณ ชินวัตร ถือกำเนิดนับตั้งแต่การณรงค์หาเสียงจากการลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 ภายหลังจากที่พรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2544 และมีคะแนนเสียงจำนวน 248 ที่นั่ง จากจำนวน 500 ที่นั่ง ทำให้เป็นรัฐบาลผสมที่มีเสถียรภาพทางการเมือง มีความมั่นคงสูงมาก นำมาสู่การกำหนดนโยบายสาธารณะที่ปรารถนา และผลักดันนโยบายสาธารณะที่รัฐบาลในอดีตปฏิบัติไม่สำเร็จลุล่วง นำมาสู่แนวคิดการปฏิรูประบบราชการจากการกำหนดนโยบายสาธารณะที่แถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภา นำมาสู่การมุ่งเน้นการปฏิรูประบบราชการให้สอดคล้องกับปัจจัย บริบท และสภาพแวดล้อม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และประหยัด จากการคิดใหม่ เป็นการนำแนวคิดการบริหารจัดการแบบภาคเอกชนมาใช้ในการบริหารงานภาครัฐ การออกแบบใหม่ เป็นการปฏิรูปโครงสร้างและกระบวนการระบบราชการ การจัดหาเครื่องมือใหม่ เป็นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเป็นระบบ และการอบรมใหม่ เป็นการฝึกอบรมข้าราชการจำนวนมากให้สอดคล้องกับปัจจัย บริบท และสภาพแวดล้อม ที่เปลี่ยนแปลง

ลักษณะสำคัญของการปฏิรูประบบราชการสมัยนายทักษิณ ชินวัตร คือ การปฏิรูปที่ถือกำเนิดนั้นไม่เป็นการคิดใหม่ทำใหม่ แต่เป็นการทำใหม่มากกว่าจากนับตั้งแต่ภายหลังรัฐบาล พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประกอบด้วย รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายอานันท์ ปันยารชุน พลเอกสุจินดา คราประยูร นายอานันท์ ปันยารชุน นายชวน หลีกภัย นายบรรหาร ศิลปอาชา และ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ และนายชวน หลีกภัย ต่างพยายามปฏิรูประบบราชการ แต่เผชิญปัญหาอุปสรรคหลากหลายมากมาย ทำให้รัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร นับเป็นรัฐบาลที่ขับเคลื่อนการปฏิรูประบบราชการมากที่สุด (Lauridsen, 2008, pp. 845-848 อ้างถึงใน อภิชาติ สถิตนิรามัย, 2556, หน้า 302)

โครงสร้างสำคัญของการปฏิรูประบบราชการ มาจากภายหลังชัยชนะจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคไทยรักไทยและการจัดตั้งรัฐบาลที่มีนายทักษิณ ชินวัตร ดำรง

ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) เป็นหน่วยงานสำคัญ เป็นส่วนราชการที่ไม่มีฐานะเป็นกรม ไม่เป็นนิติบุคคล และสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี มีอำนาจหน้าที่เสนอแนะ ประสานงาน และผลักดัน การปฏิรูประบบราชการ มีบทบาทจากการเป็นศูนย์กลางการปฏิรูประบบราชการของประเทศ มีความแตกต่างจากโครงสร้างของการปฏิรูประบบราชการนับตั้งแต่อดีต ประการแรก โครงสร้างของคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ประกอบด้วย บุคลากรจากฝ่ายการเมืองและผู้เชี่ยวชาญ ทำให้แตกต่างจากคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการของรัฐบาลชุดก่อน ที่ประกอบด้วย บุคคลสามฝ่าย คือ บุคลากรจากฝ่ายการเมือง ผู้เชี่ยวชาญ และตัวแทนจากข้าราชการ การตัดตัวแทนของข้าราชการเท่ากับลดการครอบงำของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และแสดงถึงความเหนือกว่าของฝ่ายการเมืองที่มีต่อข้าราชการประจำ ประการที่สอง การจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ เท่ากับเป็นการแยกสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ออกจากสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) เพราะสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน นับเป็นหน่วยงานราชการที่ทำหน้าที่ด้านการบริหารงานบุคคลของประเทศระดับมหภาคเป็นภาพรวมทั้งหมด ทำให้เป็นเจ้าภาพรับผิดชอบการปฏิรูประบบราชการทุกครั้ง เท่ากับลดบทบาทของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Lauridsen, 2008, pp. 845-848 อ้างถึงใน อภิชาติ สถิตนิรามัย, 2556, หน้า 302)

กระบวนการสำคัญของการปฏิรูประบบราชการ มาจากบทบาทของรัฐบาลที่เสนอร่างพระราชบัญญัติจำนวน 2 ฉบับ ประกอบด้วย ร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม และร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อให้รัฐสภาพิจารณาและมีผลบังคับใช้ ภายหลังผ่านการพิจารณาจากสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงลงพระปรมาภิไธย มีผลบังคับใช้ในวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2545 การออกพระราชบัญญัติปรับปรุงระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน เป็นไปเพื่อกำหนดกลุ่มภารกิจของกรมในกระทรวงทั้งหลายที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มีรองปลัดกระทรวงเป็นหัวหน้ากลุ่มภารกิจ (Lauridsen, 2008, pp. 845-848 อ้างถึงใน อภิชาติ สถิตนิรามัย, 2556, หน้า 302-303) และพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม มีเป้าหมายเพื่อลดภารกิจที่ซ้ำซ้อนระหว่างหน่วยงานลง มีการปรับโครงสร้าง กระทรวง ทบวง กรม ใหม่ ทำให้มีการปรับเปลี่ยนกระทรวงจากจำนวน 14 กระทรวง เป็นจำนวน 20 กระทรวง (Lauridsen, 2008, pp. 845-848 อ้างถึงใน อภิชาติ สถิตนิรามัย, 2556, หน้า 302-303)

การปรับปรุงโครงสร้างระบบราชการเป็นการปรับปรุงโครงสร้างองค์การในระบบราชการส่วนกลาง ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 มีการใช้ชื่อเดิม

จำนวน 12 กระทรวง ประกอบด้วย สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม กระทรวงการคลัง กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงคมนาคม กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงอุตสาหกรรม และมีจำนวน 2 กระทรวง ที่เปลี่ยนแปลงชื่อไปจากเดิมตามบทบาทภารกิจที่มีการปรับปรุงใหม่ ประกอบด้วย กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ที่เปลี่ยนชื่อเป็น กระทรวงแรงงาน และกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ที่เปลี่ยนชื่อเป็น กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีการจัดตั้งกระทรวงใหม่จำนวน 6 กระทรวง ประกอบด้วย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงพลังงาน และกระทรวงวัฒนธรรม (ทวิศักดิ์ สุทกวาทิน, 2545, หน้า 9-10) มีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนหน่วยงานในสังกัดกระทรวงหลายแห่ง ตัวอย่างที่สำคัญ คือ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน เปลี่ยนสังกัดจากสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นกระทรวงอุตสาหกรรม (Lauridsen, 2008, pp. 845-848 อ้างถึงใน อภิชาติ สถิตนิรามัย, 2556, หน้า 303)

การปฏิรูประบบราชการส่วนกลาง นับเป็นความเปลี่ยนแปลงด้านการบริหารที่สำคัญจากการปรับเปลี่ยนจากเดิมที่มีจำนวน 14 กระทรวง 1 ทบวง หรือจำนวน 15 กระทรวงหรือทบวง เป็นจำนวน 20 กระทรวง เพิ่มขึ้นจำนวน 6 กระทรวง และมีส่วนราชการระดับกรม สำนักงาน หรือเทียบเท่า ทั้งหมด ในระบบราชการส่วนกลาง และหน่วยงานอิสระที่ไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม จากเดิมที่มีจำนวน 286 หน่วยงาน หรือส่วนราชการ เป็นจำนวน 300 หน่วยงาน หรือส่วนราชการ เพิ่มขึ้นจำนวน 14 หน่วยงาน หรือส่วนราชการ ก่อให้เกิดคำถามถามข้อวิพากษ์วิจารณ์ ข้อสงสัย ข้อสังเกต ตามมาภายหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 เพราะแทนที่จะทำให้ระบบราชการมีขนาดเล็กลง แต่กลับทำให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น แต่รัฐบาลยืนยันถึงความจำเป็นของหน่วยงานราชการที่เพิ่มขึ้นเป็นไปตามภารกิจใหม่ที่ถือกำเนิดขึ้น ที่ต้องมีหน่วยงานราชการดูแลรับผิดชอบ แต่การกำหนดนโยบายการลดกำลังคนภาครัฐ นับเป็นสิ่งสำคัญที่ปฏิบัติต่อไป (ทวิศักดิ์ สุทกวาทิน, 2545, หน้า 15-16)

การปฏิรูประบบราชการของการปฏิรูประบบราชการส่วนกลางนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงประเด็นสำคัญหลายประเด็นที่มีสาระสำคัญ (ทวิศักดิ์ สุทกวาทิน, 2545, หน้า 16-24) ดังนี้

ประการแรก การปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ของสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี เป็นสำนักงานรัฐมนตรี ทำให้อำนาจการบังคับบัญชา อำนาจหน้าที่ ภารกิจ และบทบาทมีความชัดเจน

ประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงอำนาจหน้าที่รัฐมนตรีจากการบรรจุ แต่งตั้ง โยกย้าย โอนสังกัด จากเดิมที่พระราชบัญญัติระเบียบการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ให้รัฐมนตรีมีอำนาจบรรจุและแต่งตั้งข้าราชการประจำเฉพาะปลัดกระทรวง เป็นข้าราชการพลเรือนระดับ 11 แต่พระราชบัญญัติระเบียบการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545 ให้รัฐมนตรีมีอำนาจบรรจุและแต่งตั้งข้าราชการประจำปลัดกระทรวง เป็นข้าราชการพลเรือนระดับ 11 และอธิบดีหรือเทียบเท่า เป็นข้าราชการพลเรือนระดับ 10 เป็นการให้อำนาจรัฐมนตรีร่วมพิจารณากับปลัดกระทรวง เพื่อนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีอนุมัติ แล้วให้ปลัดกระทรวงเป็นผู้สั่งบรรจุ และนายกรัฐมนตรีทำหน้าที่นำความกราบบังคมทูล เพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งต่อไป นับเป็นการย้อนกลับไปสู่ช่วงก่อนมีพระราชบัญญัติระเบียบการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545 ที่สำคัญ คือ พระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 ที่ให้อำนาจรัฐมนตรีมีอำนาจบรรจุและแต่งตั้งข้าราชการประจำระดับปลัดกระทรวง เป็นข้าราชการพลเรือนระดับ 11 และอธิบดีหรือเทียบเท่า เป็นข้าราชการพลเรือนระดับ 10

ประการที่สาม การถือกำเนิดของส่วนราชการรูปแบบใหม่ ที่ไม่มีฐานะเป็นกรม ไม่มีเป็นนิติบุคคล แต่มีผู้บังคับบัญชาเป็นส่วนราชการระดับอธิบดีหรือเทียบเท่า มาจากการตราพระราชกฤษฎีกา เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาอนุมัติ แต่นายกรัฐมนตรีต้องส่งร่างพระราชกฤษฎีกาต่อรัฐสภาที่ประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาทราบ ก่อนที่คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบร่างพระราชกฤษฎีกา ตัวอย่างที่สำคัญ คือ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ที่เป็นส่วนราชการของสำนักนายกรัฐมนตรี แต่ไม่มีเป็นกรม แต่มีเลขธิการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ มีฐานะเป็นอธิบดีเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด

ประการที่สี่ การถือกำเนิดของคณะผู้แทน พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 เพิ่มเติมหมวดที่ 7 การบริหารราชการในต่างประเทศ เป็นการเพิ่มเติมการจัดระเบียบการบริหารราชการส่วนกลาง จากเดิมแบ่งเป็นจำนวน 4 ส่วน คือ สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทบวงที่เทียบเท่ากระทรวง ทบวงที่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีหรือกระทรวง และกรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออื่น และมีฐานะเป็นกรม สังกัดหรือไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง หรือทบวง มีการกำหนดตำแหน่งหัวหน้าคณะผู้แทน และคณะผู้แทน หัวหน้าคณะผู้แทนเป็นผู้รับนโยบายและคำสั่งจากนายกรัฐมนตรีในฐานะที่เป็นหัวหน้ารัฐบาล คณะรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม เพื่อมาปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับการปฏิบัติราชการในต่างประเทศ ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าผู้บังคับบัญชานุคคลในคณะผู้แทนและข้าราชการฝ่ายพลเรือนที่มิใช่บุคคลในคณะผู้แทน มีอำนาจหน้าที่เพื่อให้การปฏิบัติราชการเป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ คำสั่งของกระทรวง ทบวง กรม หรือมติคณะรัฐมนตรี หรือการสั่งการของนายกรัฐมนตรี

การกำหนดตำแหน่งหัวหน้าคณะผู้แทนของการบริหารราชการในต่างประเทศ นับเป็นทูดซีอีโอ (ทูด CEO กล่าวคือ CEO มาจาก Chief Executive Officer) เพื่อสื่อความหมายให้เข้าใจว่าหัวหน้าคณะผู้แทนของการบริหารราชการในต่างประเทศมีอำนาจหน้าที่เบ็ดเสร็จ มีความคล้ายคลึงกับประธานกรรมการบริหารของบริษัท

ประการที่ห้า การกำหนดให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 เพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงกับภารกิจด้านการพัฒนาระบบราชการ ทำให้งานด้านโครงสร้างระบบราชการ ระบบงบประมาณ ระบบการบริหารงานบุคคล มาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรม ค่าตอบแทนและวิธีการปฏิบัติราชการอื่น ที่เคยเป็นของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนและสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ถูกแทนที่ด้วยคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ที่เป็นส่วนราชการในสำนักนายกรัฐมนตรี ไม่มีฐานะเป็นกรม ไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล ขึ้นตรงต่อสำนักนายกรัฐมนตรี มีเลขธิการคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ที่มีฐานะเป็นอธิบดีเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด ทำให้คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการมีบทบาทสำคัญเพื่อนำเสนอแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการ (Public Sector Development Strategy Plan: PSDP) เป็นเวลา 5 ปี (Lauridsen, 2008, pp. 845-848 อ้างถึงใน อภิชาติ สถิตนิรามัย, 2556, หน้า 302-303) ทำให้สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนและสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน มีบทบาทหน้าที่ที่ไม่ซ้ำซ้อนกันคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ทำให้คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ทำหน้าที่การบริหารงานบุคคลภาครัฐที่เป็นภารกิจโดยตรง

ประการที่หก การจัดกลุ่มภารกิจ ตามกฎกระทรวงว่าด้วยกลุ่มภารกิจ พ.ศ. 2545 ออกตามตรา 21 วรรคสามและวรรคหก แห่งพระราชบัญญัติระเบียบการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 กำหนดให้มีกลุ่มภารกิจที่เป็นการรวมกันของส่วนราชการระดับกรมตั้งแต่สองกรม ของกระทรวงจำนวน 9 กระทรวง คือ กระทรวงการคลัง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงคมนาคม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงอุตสาหกรรม ตัวอย่างที่สำคัญ คือ กระทรวงการคลังที่แบ่งเป็นจำนวน 3 กลุ่มภารกิจ ประกอบด้วย กลุ่มภารกิจด้านทรัพย์สิน ประกอบด้วย กรมธนารักษ์ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ กลุ่มภารกิจด้านรายได้ ประกอบด้วย กรม

ศุลกากร กรมสรรพสามิต กรมสรรพากร และกลุ่มภารกิจด้านรายจ่ายและหนี้สิน ประกอบด้วย กรมบัญชีกลาง และสำนักบริหารหนี้สาธารณะ

กรมในกลุ่มภารกิจเดียวกันอาจใช้หน่วยงานด้านงานสารบรรณ บุคลากร การเงิน พัสดุ และการบริหารงานทั่วไปร่วมกัน หัวหน้ากลุ่มภารกิจเป็นข้าราชการที่ไม่ต่ำกว่ารอง ปลัดกระทรวงหรืออธิบดี การปฏิบัติงานขึ้นตรงต่ออธิบดีที่สังกัด ไม่มีอำนาจบรรจุแต่งตั้งและการเลื่อนขั้นเงินเดือน การดำเนินการวินัยร้ายแรง และกรณีอื่น ตามที่ปลัดกระทรวงและหัวหน้ากลุ่มภารกิจตกลงกันหรือที่รัฐมนตรีมีคำสั่ง การกำหนดกลุ่มภารกิจนับเป็นการถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติราชการให้รองปลัดกระทรวงทำหน้าที่หัวหน้ากลุ่มภารกิจ เพื่อให้ใช้ดุลยพินิจเลือกแนวทางการปฏิบัติงานที่เป็นอิสระ ทำให้ลดสายการบังคับบัญชา

การปฏิรูประบบราชการส่วนภูมิภาคที่เป็นการบริหารราชการส่วนภูมิภาค ที่แบ่งเป็น จังหวัด และอำเภอ และการปฏิรูประบบราชการส่วนภูมิภาคที่เป็นการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ที่แบ่งเป็น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และรูปแบบการปกครองพิเศษ ที่ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ไม่มีการเปลี่ยนแปลง (ทวิศักดิ์ สุททวาทิน, 2545, หน้า 15-16) ก่อให้เกิดคำถามถาม ข้อวิพากษ์วิจารณ์ ข้อสงสัย ข้อสังเกต ตามมา ถึง ความสำคัญและความจำเป็นที่ควรมีการปรับเหมือนการบริหารราชการส่วนกลางหรือไม่ มากน้อย เพียงใด หรือเป็นการปรับใหม่เหมาะสมกับภาวะผู้นำของนายทักษิณ ชินวัตร ที่รวมศูนย์อำนาจการบริหารราชการแผ่นดินอย่างสมบูรณ์ เบ็ดเสร็จเด็ดขาด หรือครบวงจร

การถือกำเนิดของผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ มาจากความปรารถนาและความต้องการของนายทักษิณ ชินวัตร ที่ทำให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจเต็มกับการจัดการและแก้ปัญหาเสมือนหนึ่งเป็นการมอบอำนาจจากนายกรัฐมนตรี ด้านการเมือง ที่สำคัญ คือ การทุจริตคอร์รัปชัน ด้านเศรษฐกิจ คือ นโยบายพักหนี้ให้เกษตรกรกร กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ธนาคารประชาชน หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ นับเป็นชุดนโยบายประชานิยม และด้านสังคม คือ นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า นโยบายปราบปรามยาเสพติด การถือกำเนิดแนวคิดผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ (ผู้ว่าซีอีโอ) นับเป็นแนวคิดที่เพิ่มความเข้มแข็งให้กับผู้ว่าราชการจังหวัดที่เปรียบเสมือนเป็นแกนขาของส่วนกลาง ที่มีนายกรัฐมนตรี นายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งการมากที่สุด (ทวิศักดิ์ สุททวาทิน, 2545, หน้า 25)

ด้านงบประมาณ ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของการปฏิรูประบบราชการ คือ การจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปี จากแนวคิดประชานิยมที่เป็นฐานคิดสำคัญของการกำหนดนโยบายสาธารณะและการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ นำมาสู่การจัดสรรงบประมาณจำนวนมากตลอดระยะเวลากว่า 5 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง 2548 รัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร มีการจัดสรร

งบประมาณเป็นจำนวนมากกว่า 4,000,000 ล้านบาท ช่วงระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง 2548 มีวิธีการจัดสรรงบประมาณที่แตกต่างจากอดีต จากการจัดสรรงบประมาณส่วนกลางหรืองบกลางจำนวนมาก ที่สำคัญคือ นายกรัฐมนตรีมีอำนาจอนุมัติการใช้จ่ายงบกลางแต่เพียงผู้เดียว และไม่จำเป็นต้องแสดงรายละเอียดเอกสารการขออนุมัติงบประมาณรายจ่ายต่อรัฐสภา ทำให้นายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี จัดสรรงบกลางเพื่อการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน นำไปสู่การยอมรับจากสาธารณะอย่างกว้างขวาง และนับเป็นการสร้างความนิยมและการยอมรับของนายทักษิณ ชินวัตร นับเป็นผลประโยชน์สูงสุดทางการเมืองภายหลัง (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, 2558, หน้า 14-33)

ด้านการบริหารงานบุคคล การปฏิรูประบบราชการของนายทักษิณ ชินวัตร จากการเริ่มประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบการบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2545 นับเป็นประโยชน์กับนายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี อย่างกว้างขวาง (กองบรรณาธิการมติชน, 2549, หน้า 90-96) จากการเปิดโอกาสให้นายทักษิณ ชินวัตร ปรับเปลี่ยน จัดวาง ข้าราชการใหม่ทั้งหมด มีการแต่งตั้งโยกย้ายข้าราชการเพื่อรองรับกับการปรับโครงสร้างกระทรวง ทบวง กรมใหม่ เป็นระบบความรู้ความสามารถ เป็นระบบเร่งรัด (Fast track) จากการแต่งตั้งโยกย้ายข้าราชการที่อาวุโส น้อยแต่มีการทำงานที่โดดเด่นแต่งตั้งเพื่อทำหน้าที่ด้านการบริหาร เพื่อสนองนโยบายสาธารณะของรัฐบาล เท่ากับเป็นการวางคนที่เป็นข้าราชการที่ได้รับความไว้วางใจของรัฐบาลในตำแหน่งที่สำคัญ และเท่ากับทำลายระบบอาวุโสที่เป็นการคัดเลือกข้าราชการแบบเดิม การปรับคณะรัฐมนตรีที่ต่อเนื่องหลาย ความหวั่นเกรงการโยกย้าย ทำให้ข้าราชการประจำระดับสูงเชื่อฟังนายกรัฐมนตรีที่เป็นศูนย์กลางของอำนาจมากกว่ารัฐมนตรี จากตัวอย่างของตำแหน่งที่สำคัญ คือ ผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ ที่มีขึ้นตรงต่อกระทรวงมหาดไทยในทางทฤษฎี แต่นายกรัฐมนตรี นายทักษิณ ชินวัตร กลับมีอำนาจเหนือกระทรวงมหาดไทย และผู้ว่าราชการจังหวัด จากการแต่งตั้งโยกย้ายในทางปฏิบัติ ส่งผลให้ข้าราชการประจำจากปลัดกระทรวง อธิบดีหรือเทียบเท่า ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้อำนวยการสำนัก ผู้อำนวยการกอง และข้าราชการระดับล่าง ต้องสนองต่อนายกรัฐมนตรีอย่างเข้มข้นและแข็งขัน (นพรัตน์ วงศ์วิทยาพานิชย์, 2550, หน้า 150-151) การแต่งตั้งโยกย้ายบุคคลที่เป็นพรรคพวก เพื่อนฝูง เครือญาติ และบุคคลที่ไว้วางใจ นับเป็นจุดเริ่มต้นของการวางเครือข่ายของนายทักษิณ ชินวัตร ที่เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของระบอบทักษิณภายหลัง

2.6 ประชาสังคม

ความเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยจากการถือกำเนิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรใน พ.ศ. 2540 การถือกำเนิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 และความล้มเหลวจากการแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย นำไปสู่การ

สนับสนุนนายทักษิณ ชินวัตร และพรรคไทยรักไทย จากประชาชนอย่างกว้างขวาง จำนวนมากเป็น ปัญญาชนสาธารณะ ที่สำคัญ คือ นายแพทย์ประเวศ วะสี นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ และนายเดช พุ่มคชา การสนับสนุนรัฐบาลพรรคไทยรักไทยของนายทักษิณ ชินวัตร มาจากสาเหตุสำคัญสองประการ ประการแรก บทบาททำทีของรัฐบาลที่เป็นมิตรกับคนยากจนเพื่อการแก้ปัญหาความยากจน แตกต่างจากรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ของนายชวน หลีกภัย และแสดงออกจากการพบปะ พูดคุย สนทนา และเสวนา กับกลุ่มผู้ประท้วงที่หลากหลาย ประการที่สอง ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างนักกิจกรรมกับคนเดือนตุลาคมในรัฐบาลที่เคยเป็นเจ้าหน้าที่องค์การพัฒนาเอกชน และนักกิจกรรมที่เคยประสานงานกับกลุ่มทั้งหลาย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ นายแพทย์พรหมินทร์ เลิศสุริย์เดช นายแพทย์ สุรพงษ์ สืบวงศ์ดี นายภูมิธรรม เวชชยชัย นายเกรียงกมล เลหาะไพโรจน์ และนายวัชรพันธุ์ จันทรวงศ์ แสดงถึงการสนับสนุนรัฐบาลจากวงการทูกวง การจากผู้หลักผู้ใหญ่ในบ้านเมือง และจากบุคคลทุกกลุ่ม ทุกระดับ และทุกชนชั้น นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง จากการสนับสนุนแต่เดิมที่มีเฉพาะในรัฐสภาจากการครองเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร เป็นการสนับสนุนจากบุคคลจำนวนมากนอกสภาผู้แทนราษฎร (อุเชนทร์ เชียงเสน, 2561, หน้า 272-273)

การสนับสนุนจากประชาสังคมเป็นไปอย่างต่อเนื่องตลอดเป็นเวลาหนึ่งปีใน พ.ศ. 2544 จำนวนหนึ่งสนับสนุนการเผชิญหน้ากับความขัดแย้งและการต่อสู้กับกลุ่มบุคคลผู้มีอำนาจเดิม ประชาสังคมที่เป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมีบทบาทจัดทำข้อเสนอการแก้ไขปัญหา กับรัฐบาลที่จัดตั้งใหม่ทุกครั้ง และมีการสนองตอบจากรัฐบาลที่ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีเป็นอย่างดี มีการจัดตั้งคณะกรรมการศึกษาหรือแก้ไขปัญหา จากตัวอย่างที่สำคัญ คือ สมัชชาคนจน (สจ.) และสหพันธ์เกษตรกรภาคเหนือ (สกน.) โครงการทอส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซ ไทย-มาเลเซีย โรงงานไฟฟ้าถ่านหินบ่อนอก-บ้านกรูด การใช้วิธีการเคลื่อนไหวชุมนุมประท้วงที่นำไปสู่การเผชิญหน้าและการกระทบกระทั่งกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐเป็นประจำ ทำให้นักกิจกรรม คณะกรรมการณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) (Campaign for Popular Democracy: CDP) มีส่วนป้องปรามและวิพากษ์วิจารณ์นักกิจกรรมเคลื่อนไหวที่เผชิญหน้ากับรัฐบาล (อุเชนทร์ เชียงเสน, 2561, หน้า 274)

การถือกำเนิดของรายการนายกฯ ทักษิณคุยกับประชาชน นับเป็นความพยายามของ นายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เข้าถึงประชาชน เป็นรายการที่ถือกำเนิดเมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2544 ทางวิทยุเอฟเอ็ม 92.5 (F.M. 92.5) สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ระหว่างเวลา 8.00 ถึง 8.30 น. โดยประมาณ และมีการถ่ายทอดสดทั่วประเทศ ภายหลังจากจัดตั้งรัฐบาลเป็นเวลาประมาณสองเดือน นับเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญต่อจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรีของประเทศไทยคนแรกที่มีการจัดรายการวิทยุ นอกเหนือการมีบทบาทจัดตั้งกรมโฆษณาการที่เป็นกรมประชาสัมพันธ์ภายหลัง และร่วมสมัยตรงกับช่วงนายบิล คลินตัน ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา (นันทนา นันทนาโรภาส, 2549, หน้า 16) การถือกำเนิดรายการนายทักษิณคุยกับประชาชนเท่ากับเป็นการสื่อสารระหว่างนายกรัฐมนตรีกับประชาชนโดยตรง ทำให้นำเสนอผลงานที่เป็นรูปธรรมอย่างเป็นระบบ ลดการสื่อสารผ่านสื่อประเภทอื่น ที่อาจมีการบิดเบือนและเสนอความคิดเห็นที่แตกต่าง ที่สำคัญ เป็นสร้างความนิยมชมชอบของประชาชนให้เกิดกับนายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี คนเดียว และการจัดวางตำแหน่งการนำเสนอข่าวสารที่เป็นช่วงเช้าของวันเสาร์ทุกเสาร์ นับเป็นประโยชน์ต่อการนำเสนอข่าวที่เป็นข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชนทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในวันอาทิตย์ ที่ปกติไม่ค่อยมีข่าวสารสำคัญสำหรับพาดหัวข่าว เป็นการกำหนดนโยบายสาธารณะผ่านสื่อมวลชนทำให้ข้าราชการที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับงานที่ทำกระตือรือร้นที่ต้องปฏิบัติงาน เท่ากับเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผล การนำเสนอรายการเท่ากับเป็นการสร้างภาพลักษณ์ให้กับนายทักษิณ ชินวัตร รัฐบาล และพรรคไทยรักไทย ภายหลัง แต่ผลเสียที่ตามมา จากความคาดหวังของประชาชนที่อาจตรงข้ามหรือขัดแย้งกับการปฏิบัติของรัฐบาล และก่อให้เกิดความไม่พอใจกับประชาชนบางส่วนจากการลดทอนเวลาของรายการช่วงเวลานั้น หรือหากรายการมีการเกินเวลาของรายการอื่นที่จัดต่อจากรายการนายกฯ ทักษิณคุยกับประชาชน

การจัดทำผู้นำกฯ ทักษิณ นับเป็นการรับฟังเรื่องราวเรียนของประชาชน มีที่ทำการตั้งที่หน้าบ้านพักผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด ในวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2547 และหน้าบ้านพิษณุโลก กรุงเทพมหานคร ในวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2547 นับเป็นกิจกรรมที่สร้างการยอมรับจากประชาชน ความสามารถของประชาชนเข้าถึงนายกรัฐมนตรี ลดการแสดงความไม่พอใจของประชาชนที่มีต่อรัฐบาล และสร้างภาพลักษณ์นายกรัฐมนตรี มีการนำผู้นำกฯ นายกทักษิณ มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเปิดทำเนียบรัฐบาลเพื่อจัดมหกรรมคลายทุกข์ ในวันเสาร์ที่ 9 และวันอาทิตย์ที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2547 นับเป็นกิจกรรมที่มีความโดดเด่น นับเป็นกิจกรรมการตลาดที่คล้ายคลึงกับศูนย์ลูกค้าสัมพันธ์เพื่อแสวงหาคำเรียกร้องจากลูกค้า เพื่อปรับปรุงสินค้าและบริการ (นพรัตน์ วงศ์วิทยาพาณิชย์, 2550, หน้า 157)

การสร้างการยอมรับจากประชาชนที่สำคัญมาจากการเดินทางพบปะผู้คนเพื่อรับฟังปัญหา ความคิดเห็น ของประชาชน แบบใกล้ชิด รับประทานอาหารร่วมกับชาวบ้าน นับเป็นที่มาของการถือกำเนิดของทัวร์นกขมื่น จากคณะรัฐมนตรีสัญญาแรกที่ถือกำเนิดครั้งแรกในการประชุมคณะรัฐมนตรีใน พ.ศ. 2546 ทัวร์นกขมื่น ที่สำคัญ มีจำนวนสามครั้ง คือ ทัวร์นกขมื่น 1 จากกรุงเทพฯ ถึงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการเดินทางแบบค่าที่ไหนดอนที่นั่น ทัวร์นกขมื่น 2 จาก

กรุงเทพฯ ถึงภาคเหนือ และทัวร์นักษมีนครั้งที่ 3 จากกรุงเทพฯ ถึงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มุ่งเน้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด มีคณะติดตาม ประกอบด้วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคไทยรักไทย สื่อมวลชน ข้าราชการ และประชาชนที่เกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่อย่างกว้างขวาง พื้นที่ที่นายทักษิณ ชินวัตร ลงพบปะประชาชนส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เขตการเลือกตั้งที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคไทยรักไทยที่ชนะการเลือกตั้ง การลงพื้นที่เท่ากับกระชับพื้นที่และสร้างการยอมรับจากการจัดสรรงบประมาณ โดยที่ไม่ผ่านจากที่ประชุมคณะรัฐมนตรี รอการพิจารณา การแสดงความคิดเห็น การสนับสนุน การทักท้วง การคัดค้าน แต่ประการใด นับเป็นการจัดสรรงบประมาณลงพื้นที่ของพรรคไทยรักไทย หรือจังหวัดที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคไทยรักไทย เท่ากับเป็นการเอาเปรียบหรือการสร้างความสำเร็จเปรียบทางการเมือง (นพรัตน์ วงศ์วิทยาพาณิชย์, 2550, หน้า 157) การทัวร์นักษมีนครั้งที่ 3 ที่จัดขึ้นระหว่างวันที่ 16 ถึง 21 มกราคม พ.ศ. 2549 นับเป็นการพบปะประชาชนผู้คนจำนวนมากในพื้นที่อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำเสนอแนวคิดหรือวิสัยทัศน์สำหรับการแก้ปัญหาความยากจนจากเศรษฐกิจฐานราก มีการนำเสนอแบบปัจจุบัน (Reality) มีการถ่ายทอดโทรทัศน์จากบริษัท ยูไนเต็ด บรอดแคสต์ติ้ง คอร์ปอเรชัน จำกัด หรือยูบีซี (UBC) ที่เกี่ยวข้องกับนายทักษิณ ชินวัตร และครอบครัว รับเป็นเจ้าภาพสำหรับการถ่ายทอด นับเป็นการเพิ่มภาพพจน์ให้กับสินค้าที่มีชื่อห้อยทักษิณ ชินวัตร และเพิ่มการสนับสนุนจากชนชั้นกลางที่เป็นสมาชิกยูบีซีอย่างแยบยลจากการรับชมการถ่ายทอดสด (Admin Positioning, 2563) ท่ามกลางความตกต่ำของพรรคไทยรักไทยที่เผชิญปัญหาการต่อต้านที่เริ่มทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

ความเปลี่ยนแปลงของประชาสังคมที่นำมาสู่การต่อต้าน คัดค้าน ปฏิเสธ ละเลย เพิกเฉย และต่อสู้ กับนายทักษิณ ชินวัตร รัฐบาล และพรรคไทยรักไทยที่สำคัญมาจากการลดบทบาทของนักวิชาการที่วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอย่างต่อเนื่อง ทำให้นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี นักการเมืองอื่น และสมาชิกพรรคไทยรักไทย ตอบโต้ทันทั่วทั้งที่ การลดบทบาทของสื่อมวลชนมีจุดเริ่มต้นที่ก่อตัวจากการควบคุมกองบรรณาธิการข่าวของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ของบริษัท ไอทีวี จำกัด (มหาชน) ภายหลังจากที่บริษัท ชินคอร์ปอเรชัน จำกัด ถือหุ้นใหญ่ในบริษัทใน พ.ศ. 2543 มีการโยกย้ายผู้อำนวยการฝ่ายข่าวต่างประเทศออกจากตำแหน่งไปเป็นที่ปรึกษากรรมการผู้อำนวยการใหญ่ที่ภายหลังลาออก การแทรกแซงจากฝ่ายบริหารที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องนำมาสู่การเลิกจ้างพนักงานจำนวน 23 คน เพราะคัดค้านการแทรกแซงการนำเสนอข่าวช่วงการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 ชัยชนะของพรรคไทยรักไทยและการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายทักษิณ ชินวัตร นำมาสู่การแทรกแซงสื่อมวลชนอย่างกว้างขวาง จากการเปลี่ยนแปลงสถานีโทรทัศน์ไอทีวีให้มีการนำเสนอรายการบันเทิงแทนข่าว นับเป็นการปฏิบัติที่ผิด

วัตถุประสงค์เพราะปรารถนาให้อิทธิพลเป็นสถานีโทรทัศน์ที่เป็นอิสระ เป็นสถานีข่าว ภายหลังเหตุการณ์วันที่ 17 ถึง 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 หรือพฤษภาคมมิพ ภายหลังมีการจำกัดเสรีภาพของสื่อมวลชนอย่างกว้างขวาง (วิทยากร เชียงกูล, 2549, หน้า 157-158 อ้างถึงใน นพรัตน์ วงศ์วิทยาพานิชย์, 2550, หน้า 153) นับตั้งแต่การใช้อำนาจทางการเมืองและอำนาจควบคุมงบประมาณประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ และเครือข่ายธุรกิจของพรรคพวก เพื่อนฝูงของหน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ การใช้อำนาจในการการควบคุมสื่อวิทยุโทรทัศน์ทางตรงและทางอ้อม มีการจัดสรรเวลาให้กับนักจัดรายการที่สนับสนุนรัฐบาล ที่สำคัญคือ รายการของนายสมิคร สุนทรเวช และนายคุดสิต ศิริวรรณ และถอดรายการที่วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล คือ รายการของนายเฉลิมศักดิ์ ปิ่นทอง และรายการเมืองไทยรายสัปดาห์ ของนายสนธิ ลิ้มทองกุล และการใช้อำนาจรัฐคุกคามนักหนังสือพิมพ์ และนักองค์การพัฒนาเอกชน ที่วิพากษ์วิจารณ์ และการยื่นฟ้องเรียกค่าเสียหายจากสื่อมวลชน แนวคิด บทบาท และพฤติกรรมทั้งหมด เท่ากับ ลดบทบาทการตรวจสอบสาธารณะ ลดการส่งเสริมช่องทางการสื่อสารที่เป็นสื่อสาธารณะกับประชาชน นับเป็นเวลาเดียวกับที่เพิ่มบทบาทของการสื่อสารจากการเข้าถึงประชาชนของนายทักษิณ ชินวัตร โดยตรง (วิทยากร เชียงกูล, 2549, หน้า 157-158 อ้างถึงใน นพรัตน์ วงศ์วิทยาพานิชย์, 2550, หน้า 154-155)

จุดเปลี่ยนที่สำคัญที่มีต่อประชาสังคมถือกำเนิดภายหลังการพ้นผิดของนายทักษิณ ชินวัตร จากการตัดสินคดีชุกหูนในวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2544 ด้วยคะแนนเสียง 8 ต่อ 7 นับเป็นความบกพร่องโดยสุจริต ที่ทำให้รัฐบาลมีเสถียรภาพเพิ่มมากขึ้น ความล่าช้าจากการแก้ปัญหา ไม่มีความคืบหน้า เพราะรัฐบาลปฏิเสธการดำเนินการตามมติของคณะกรรมการที่จัดตั้ง นำไปสู่การเผชิญหน้ากับการชุมนุมกดดันของกลุ่ม องค์กร สถาบัน ที่เป็นกลุ่มผลประโยชน์ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม เป็นประชาสังคม ใน พ.ศ. 2545 ทำให้รัฐบาลตอบโต้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ตัวอย่างที่สำคัญคือ การให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ปปง.) ตรวจสอบบัญชีเงินฝากของเจ้าหน้าที่องค์การพัฒนาเอกชนในธนาคาร การกล่าวหาเจ้าหน้าที่องค์การพัฒนาเอกชนจำนวนหนึ่งว่าเป็นนายหน้าค้าความจน และการสร้างผลงานเพื่อของบประมาณสนับสนุนจากแหล่งทุนจากต่างประเทศ (อุเชนทร์ เชียงเสน, 2545, หน้า 14 อ้างถึงใน อุเชนทร์ เชียงเสน, 2561, หน้า 272-273) การกำหนดแนวทางการแก้ปัญหาความรุนแรงในการชุมนุมเรียกร้อง ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2545 ให้ดำเนินการอย่างเด็ดขาดตามกฎหมายกับการชุมนุมเรียกร้องที่กระทำผิดกฎหมาย ยุติการเจรจาเพื่อให้ความช่วยเหลือใด ๆ และการใช้กองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ. รมน.) หรือทีม 53 นายพล จัดการกับการชุมนุมเคลื่อนไหวแทน (อุเชนทร์ เชียงเสน, 2561, หน้า 274-275)

การครองอำนาจทางการเมืองภายหลังการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายทักษิณ ชินวัตร นำไปสู่การเผชิญหน้ากับประชาสังคมที่เป็นความขัดแย้งที่ต่อเนื่องและกว้างขวาง มีการดำเนินคดีกับประชาชน ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง 2546 แยกเป็น กลุ่มคดีที่หนึ่ง คดีที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมเคลื่อนไหวกว้าง ประกอบด้วย เครือข่ายที่คืนภาคเหนือ-สแกน. (เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน) ท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย เกษตรกรสวนส้ม เครือข่ายที่คืนภาคใต้ บ่อนอก-บ้านกรูด การชุมนุมที่ธนาคารแห่งประเทศไทย สาขาขอนแก่น เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2543 และเขื่อนราษีไศล รวมทั้งหมดเป็นจำนวน 61 คดี จำนวน 232 คน กลุ่มคดีที่สอง คดีหมิ่นประมาท ประกอบด้วย คณะกรรมการรณรงค์เพื่อการปฏิรูปสื่อ (คปส.) และเครือข่ายที่คืนภาคเหนือ รวมทั้งหมดเป็นจำนวน 2 คดี จำนวน 6 คน กลุ่มคดีที่สาม คดีที่เกี่ยวข้องกับปัญหาหรือข้อเรียกร้อง ประกอบด้วย เขื่อนราษีไศล (การเรียกค่าชดเชยคืน) ชาวบ้านแก่งกะอาม-ปัญหาป่าไม้ที่คืน เครือข่ายเหล่าพื้นบ้าน สหพันธ์เกษตรกรภาคเหนือ ชาวบ้านภูสีฐาน-ปัญหาป่าไม้ที่คืน และวิฑูรย์รวม รวมทั้งหมดเป็นจำนวน 10 คดี จำนวน 283 คน

จากการจัดแบ่งปัญหาเป็นปัญหาที่ดิน แรงงาน สิทธิชุมชน พลังงานและสิ่งแวดล้อม และการปฏิรูปสื่อและสิ่งแวดล้อม ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง 2546 ทำให้พบว่าปัญหาหลายปัญหามีความก้าวหน้าในการแก้ปัญหาของประชาชนในภาคประชาสังคมมีน้อยมาก มีโครงการบ่อนำบัดน้ำเสียคลองด่านที่ยุติโครงการ และโรงไฟฟ้าถ่านหินบ่อนอก-บ้านกรูด ตัดสินใจย้ายโครงการไปที่อื่น มีการสลายการชุมนุมจำนวน 17 ครั้ง (กองบรรณาธิการฟ้าเดียวกัน, 2547, หน้า 156-165) การครองอำนาจของนายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง 2547 มีผู้นำ นักต่อสู้ นักสิทธิมนุษยชน และแกนนำคนสำคัญของชาวบ้านหรือชุมชน เสียชีวิตจำนวน 18 คน สัมพันธ์กับนักการเมืองระดับประเทศและระดับท้องถิ่น ผู้มีอำนาจและอิทธิพลในชุมชน พ่อค้านักธุรกิจและนายทุนอุตสาหกรรม กลุ่มผลประโยชน์กลุ่มอิทธิพลที่หลากหลาย สัมพันธ์กับความตื่นตัวของประชาชนที่ลุกขึ้นต่อสู้กับอำนาจและอิทธิพลที่หลากหลาย ทำให้การสังหารเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทำให้นักการเมืองระดับประเทศและระดับท้องถิ่น ผู้มีอำนาจและอิทธิพลในชุมชน พ่อค้านักธุรกิจและนายทุนอุตสาหกรรม กลุ่มผลประโยชน์กลุ่มอิทธิพลที่หลากหลาย สูญเสียผลประโยชน์ที่เคยได้รับ ส่งผลต่อการเพิ่มการใช้ความรุนแรง และท่าทีที่แข็งกร้าวของรัฐบาล ที่สำคัญคือ นายกรัฐมนตรี และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ที่มีต่อประชาสังคม ทำให้บุคคลที่เกี่ยวข้องเพิ่มความรุนแรงต่อการปฏิบัติกับประชาชน

การถือกำเนิดของรัฐบาลที่เข้มแข็งนับเป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญต่อความเคลื่อนไหวทางการเมืองของการเมืองภาคประชาชนในประชาสังคม นำไปสู่การแสวงหาทางออกของปัญหาอย่างต่อเนื่อง ผ่านการประชุม สัมมนา เสวนา ปรีกษาหารือ อย่างต่อเนื่องหลายครั้ง

ท่ามกลางเสียงวิพากษ์วิจารณ์นายทักษิณ ชินวัตร รัฐบาล และพรรคไทยรักไทย ที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น จากปัญหาชนชาวนา เจ้าของพื้นที่องค์การพัฒนาเอกชน สื่อมวลชน นำไปสู่การรวมกันของคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย คณะกรรมการรณรงค์เพื่อปฏิรูปสื่อ ชมรมคนรู้ทัน สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าแห่งประเทศไทย เครือข่ายปกป้องไฟฟ้าและประปา กลุ่มเพื่อนประชาชน เพื่อรวมกันจัดตั้งกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยใน พ.ศ. 2547 นำมาสู่การขับไล่รัฐบาลที่สนามหลวง จากคำขวัญที่ว่าร่วมพิทักษ์รัฐธรรมนูญ ปกป้องประชาธิปไตย หยุดระบอบทักษิณ แต่ผู้ร่วมชุมนุมที่มีจำนวนน้อย นำมาสู่ความล้มเหลวช่วงแรก เพราะยังไม่เกิดกระแสสังคมร่วมที่นำไปสู่การต่อต้านนายทักษิณ ชินวัตร (อุเชนทร์ เชียงเสน, 2561, หน้า 296-297)

ขบวนการเคลื่อนไหวชุมนุมขับไล่รัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร เริ่มต้นผ่านรายการเมืองไทยรายสัปดาห์สัญญาณ ของนายสนธิ ลิ้มทองกุล ที่กลายเป็นเครือข่ายทักษิณ ใน พ.ศ. 2548 จากแนวคิดการถวายเป็นพระราชอำนาจ และภายหลังรวมกับกลุ่มคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย ถือกำเนิดอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2549 และมีบทบาทการขับไล่ทักษิณ ชินวัตร ครั้งแรก เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 การตัดสินใจเข้าร่วมเครือข่ายสนธิของคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย นับเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับกลุ่ม และนำไปสู่การระดมการสนับสนุนของขบวนการ เพราะความเคลื่อนไหวของเครือข่ายสนธิก่อให้เกิดความเคลือบแคลงสงสัย วิพากษ์วิจารณ์ ตั้งข้อสงสัย ตั้งข้อสังเกต แนวทางการเคลื่อนไหว แม้องค์การพัฒนาเอกชนหลายแห่งยอมรับปัญหาของรัฐบาล แต่กลับปฏิเสธเข้าร่วมกับการเคลื่อนไหวเพราะไม่เห็นด้วยที่นำประเด็นอ่อนไหวมาขับไล่เคลื่อนไหว (อุเชนทร์ เชียงเสน, 2561, หน้า 297-298)

จุดเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญมาจากการขายหุ้นของบริษัท ชิน คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ของนายทักษิณ ชินวัตร และครอบครัว ให้กับบริษัท เทมาเส็ก โฮลดิ้ง จำกัด ของสิงคโปร์ ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยทำให้ไม่ต้องเสียภาษี นำมาสู่ความฉีกคักของขบวนการขับไล่ทักษิณอย่างคึกคักนับตั้งแต่วันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2549 ที่มีการสร้างเครือข่ายสำคัญนับตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2548 มีการเจรจาเพื่อสรุปขบวนการเคลื่อนไหวหลายครั้ง นำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์และยุทธวิธีหรือกลยุทธ์การต่อสู้อย่างเป็นระบบ (อุเชนทร์ เชียงเสน, 2561, หน้า 299-300) ท่ามกลางความเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สำคัญของกลุ่มผู้ต่อต้านขับไล่ทักษิณ ชินวัตร รัฐบาล และพรรคไทยรักไทย มีการรวมกลุ่มของบุคคลที่สนับสนุนนายทักษิณ ชินวัตร และไม่เห็นด้วยกับการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยและเครือข่ายสนธิ และมีสมมติฐานว่าความเคลื่อนไหวทางการเมืองจากการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย เป็นสาเหตุที่ทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทย ที่สำคัญ คือ ด้านการลงทุน

หยุดชะงัก ทำให้เศรษฐกิจภายในประเทศเผชิญปัญหา และมีการเคลื่อนไหวมาที่สนามหลวงมาหยุดที่สี่แยก จปร. เผชิญหน้ากับท้ายขบวนของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย แต่ไม่มีเหตุปะทะกัน เจ้าหน้าที่ตำรวจเฝ้าติดตามอย่างใกล้ชิดเพื่อไม่ให้สถานการณ์รุนแรง

กลุ่มต่อต้านกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยจำนวนหลายพันคนบุกผ่านแยก จปร. และหน้าสถานตำรวจนางเลิ้งเข้าปะทะกับการ์ดของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยเพื่อยึดทำเนียบคืน โดยที่ตำรวจไม่ได้ห้ามปราม ทำให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บทั้งสองฝ่าย (วรวลัย วิจารณ์พล, 2558, หน้า 13-42) และการปะทะมีเป็นระยะ จนเมื่อมีการรัฐประหารของพลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ผู้บัญชาการทหารบก ในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ระหว่างที่นายทักษิณ ชินวัตร เดินทางไปนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา เพื่อเข้าร่วมพบปะนักธุรกิจที่สภาความสัมพันธ์ต่างประเทศ ช่วงเวลาของการปกครองของนายทักษิณ ชินวัตร รัฐบาล และพรรคไทยรักไทย จึงสิ้นสุดลง และนำมาสู่การปกครองระบอบเผด็จการอำนาจนิยม

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร นับตั้งแต่ พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร นับตั้งแต่ พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 ที่สำคัญ คือ การถือกำเนิดของระบอบทักษิณ (Thaksinocracy or Thaksin Regime) ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลกระทบกับประเทศไทยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องหลายทศวรรษ

ระบอบทักษิณ คือ การเมืองการปกครองที่มีรากฐานทางความคิดจากแนวคิดของนายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีของประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง 2549 สัมพันธ์กับโครงสร้างกระบวนการ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน ยุทธวิธี กลยุทธ์ เครื่องมือ และกลไก ที่เป็นความสัมพันธ์ทางอำนาจจากการจัดสรรแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม เป็นการจัดความสัมพันธ์ทางอำนาจที่นายทักษิณ ชินวัตร เป็นศูนย์กลางและแกนกลางของระบอบ ระบอบทักษิณถือกำเนิดจากปัจจัยภายนอกที่สำคัญ คือ ความเปลี่ยนแปลงจากโลกาภิวัตน์ที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่สัมพันธ์กันและมีอำนาจและอิทธิพลต่อนายทักษิณ ชินวัตร และปัจจัยภายในเป็นความเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ ที่สำคัญ คือ การถือกำเนิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 และความต้องการของประชาชนในสังคม

ปัจจัยภายนอก ที่สำคัญ คือ ความเปลี่ยนแปลงจากโลกาภิวัตน์ที่มีรากฐานมาจากแนวคิดเสรีนิยมใหม่ ทำให้แนวคิดโลกาภิวัตน์ตามแนวคิดของเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศมีพื้นฐานจากแนวคิดเสรีนิยมใหม่ ก่อให้เกิดรัฐบาลเสรีนิยมใหม่รุ่นที่ 1 (First generation neoliberalism) ที่

ยึดถืออุดมการณ์แบบเสรีนิยมแบบบริสุทธ์ หรือเสรีนิยมสุดขั้วต่อต้านการแทรกแซงอำนาจทางการเมืองที่มาจาก การเลือกตั้ง มวลชน หรืออื่นใด ที่สัมพันธ์กับการบริหารจัดการทางเศรษฐกิจ (The Anti-politics of market fundamentalists or neo-liberal purists) ตัวอย่างผู้นำรัฐบาลที่สำคัญคือ นายโรนัลด์ รีแกน ของสหรัฐอเมริกา และนางมากาเร็ต แทตเชอร์ ของอังกฤษ นำมาสู่รัฐบาลเสรีนิยมรุ่นที่ 2 (Second generation neoliberalism) จากความเปลี่ยนแปลงของรัฐบาลมาจากการนำแนวคิดเสรีนิยมใหม่ผสมผสานกับแนวคิดอื่น ที่สำคัญคือ ประชานิยม ก่อกำเนิดเป็นแนวคิดเสรีนิยมใหม่ทางสังคมหรือการชดเชย (Social or compensatory neoliberalism) แตกต่างจากรัฐบาลตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่รุ่นที่ 1 ตัวอย่างผู้นำรัฐบาลที่สำคัญคือ นายบิล คลินตัน ของสหรัฐอเมริกา และนายโทนี แบลร์ ของอังกฤษ รัฐบาลนับเป็นรัฐบาลเสรีนิยมรุ่นที่ 2 รัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร นับเป็นรัฐบาลตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่รุ่นที่ 2 ที่มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดเสรีนิยมให้เหมาะสมและสอดคล้อง กับปัจจัย บริบท และสภาพแวดล้อม ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ตามสภาพความเป็นจริง ผ่านการสถาปนาสัญญาประชาคมแบบประชานิยม (Populist social contracts) เป็นการผสมผสานระหว่างแนวคิดเสรีนิยมใหม่กับแนวคิดอื่นที่สำคัญคือ ประชานิยม (เกษียร เตชะพีระ, 2558, หน้า 21)

ปัจจัยภายใน ที่สำคัญคือ การถือกำเนิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 และความปรารถนาของประชาชนในสังคมเพื่อแก้ปัญหาของประเทศ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 นับเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวาง จากประชาชนจำนวนมากของทุกกลุ่มทุกชนชั้น ทุกประเภท ทุกอาชีพ เพื่อขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงของประเทศ จากสมมติฐานของความไม่ไว้วางใจนักการเมือง แต่สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กลับปฏิบัติตามสมมติฐานของชนชั้นกลาง คนที่พำนักที่เมือง และทำงานประจำหรือเป็นพนักงานที่ทำงานภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม ทำให้เสมือนเป็นรัฐธรรมนูญของชนชั้นกลาง และกีดกันชนชั้นล่างไม่ปฏิเสธการกีดกัน เป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นประโยชน์ เอื้ออำนวยประโยชน์สอดคล้องกับสมมติฐานของชนชั้นกลาง ที่สำคัญคือ คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรี การกำหนดให้พรรคการเมืองกับผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีเบอร์เดียวกัน เท่ากับลดความสำคัญของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและเพิ่มความสำคัญของพรรคการเมือง หากพรรคการเมืองมีหัวหน้าพรรค นโยบายพรรค จุดเด่น และการณรงค์หาเสียงที่เป็นระบบ เท่ากับเพิ่มโอกาสชนะการเลือกตั้ง การกำหนดเขตการเลือกตั้งที่มีขนาดเล็ก แบบหนึ่งคนหนึ่งเขต ทำให้เพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของทุน ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ และโครงข่ายความสัมพันธ์ทาง

อำนาจ การกำหนดสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ที่แสดงถึง การเป็นบุคคลสาธารณะ ระดับประเทศมากกว่าบุคคลระดับท้องถิ่น การตัดสิทธิ์พรรคการเมืองที่มีการสมัครแบบบัญชี รายชื่อและมีคะแนนไม่ถึงร้อยละ 5 ทำให้พรรคการเมืองที่มีที่นั่งแบบบัญชีรายชื่อแล้ว มีขนาดใหญ่ เกินกว่าที่ควรจะเป็นจากการคิดคะแนนใหม่ทั้งหมด การกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ชนะ การเลือกตั้งต้องลาออกหากเป็นรัฐมนตรี เท่ากับลดอำนาจและอิทธิพลของกลุ่มการเมือง มุ่ง การเมือง และปีกการเมือง ที่ต่อรองกับนายกรัฐมนตรี เท่ากับเพิ่มอำนาจให้หัวหน้าพรรคการเมืองที่ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในประเทศไทยเผชิญ ทำให้ผู้ออกเสียง ลงคะแนนจำนวนมากปรารถนาบุคคลใหม่หรือนักการเมืองที่แบบใหม่ที่แตกต่างจากเดิม มีฝีมือ และประสบความสำเร็จทางการบริหาร เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง เสมือนหนึ่งเป็นอัศวินม้าขาว เพื่อแก้ปัญหาของประเทศ

ชัยชนะในการเลือกตั้งทั่วไปหรือการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และ 2548 ของพรรคไทยรักไทย การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายทักษิณ ชินวัตร และการ กำหนดนโยบายสาธารณะตามแนวคิดประชานิยม ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เพราะ การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่อำนาจรัฐที่เป็นผลจากกระแสเสรีนิยมใหม่และประชานิยม มุ่งเน้นการยึดครองหรือครอบครองอำนาจฝ่ายบริหารเป็นเป้าหมายหลัก จากแนวคิดและนโยบาย เสรีนิยมมุ่งเน้นให้ฝ่ายบริหารรวบอำนาจรวมศูนย์ เพื่อผลักดันนโยบายการโอนย้ายถ่ายเททรัพยากร ที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนา หรือไม่เป็นที่ยอมรับ หรือไม่เป็นที่พอใจ หรือไม่เป็นที่นิยมของ ประชาชน เพราะลวงล้าผลประโยชน์ที่ชนชั้นนำเคยมี ให้ฝ่ายดำเนินการตัดทอนอำนาจนิติบัญญัติใน รัฐสภาที่สมาชิกรัฐสภาเป็นตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์ของกลุ่มอันหลากหลายในสังคม และ อำนาจตุลาการของศาลที่ควบคุมจำกัดอำนาจบริหารตามกรอบของกฎหมาย จากแนวคิด ประชานิยมที่มุ่งเน้นทำให้ฝ่ายบริหารรวบอำนาจแบบรวมศูนย์มุ่งทำให้การบริหารงานเน้นการรวม ศูนย์ เพื่อยึดกุม ครอบงำ และกระจายทรัพยากรและงบประมาณภาครัฐมาให้กับประชาชนที่เป็น กลุ่มเป้าหมาย ที่สำคัญ คือ ประชาชนที่ยากจน ยากไร้ เสียเปรียบ เป็นคนชั้นล่าง คนชายขอบ หรือ อื่นใด นับเป็นปรากฏการณ์ที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ทำให้ฝ่ายบริหารหรือรัฐบาล กลายเป็นเป้าหมายของความขัดแย้งช่วงชิงอำนาจจากการรวมศูนย์อำนาจการปกครอง และกำหนด นโยบายเศรษฐกิจของฝ่ายบริหารที่มีแนวโน้มอำนาจนิยม

นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า คือ ตัวอย่างของการกำหนดนโยบายสาธารณะ ของรัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร ที่สำคัญ จากบทบาทของนายแพทย์สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ ที่เคยเป็น แพทย์ชนบททำให้พบเห็นความเดือดร้อนของประชาชนผู้ยากไร้ในชนบทที่ไม่มีเงินรักษาพยาบาล การรับทุนไปศึกษาคุณานที่เบลเยียม นับเป็นความประทับใจและแรงบันดาลใจในระบบประกัน

สุขภาพ และย้ายมาทำงานด้านนโยบายและแผนที่กระทรวงสาธารณสุขภายหลังกลับจากเบลเยียม ทำงานร่วมกับสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขและนักเศรษฐศาสตร์ที่สนใจ มีการปฏิรูประบบเพื่อแยกบทบาทระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ การจัดสรรงบประมาณใหม่ เพื่อการบริหารถ้วนหน้าแก่ประชาชนที่ยากไร้ มีการนำเสนอแนวคิดกับพรรคการเมืองทั้งหลาย ที่สำคัญ คือ พรรคประชาธิปัตย์ และพรรคชาติไทย แต่ไม่ได้รับความสนใจ ส่วนสำคัญเป็นเพราะสาระสำคัญของนโยบายเท่ากับปฏิรูประบบการจัดสรรงบประมาณและลดอำนาจของกระทรวงสาธารณสุข มีการนำเสนอกับนายทักษิณ ชินวัตร ภายหลังการก่อตั้งพรรคไทยรักไทย ขณะนั้นกำลังแสวงหานโยบายสาธารณะใหม่ เพื่อกำหนดเป็นนโยบายของพรรคเพื่อใช้ในการรณรงค์หาเสียง ก่อให้เกิดความสนใจในข้อเสนอของนายแพทย์สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ ของนายทักษิณ ชินวัตร เพื่อกำหนดเป็นนโยบายของพรรค และนำมาสู่การเปลี่ยนชื่อเรียกเป็น 30 บาท รักษาทุกโรค เพราะสามารถจดจำได้ง่าย นับเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดแบบหนึ่ง (พัชรี ลิโรส และธีรพัฒน์ อังศุชวาล, 2558, หน้า 55) ที่เป็นส่วนสำคัญจากการรณรงค์หาเสียง ส่งผลให้พรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และ 2548 อย่างต่อเนื่อง

ชัยชนะในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 ของพรรคไทยรักไทย ความคิดของนโยบายพรรคนำมากำหนดเป็นนโยบายสาธารณะภายหลังการจัดตั้งรัฐบาล ก่อให้เกิดการจัดตั้งสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เพื่อทำหน้าที่ซื้อบริการรักษาพยาบาลจากกระทรวงสาธารณสุขที่ทำหน้าที่ให้บริการ และนายแพทย์สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ ดำรงตำแหน่งเลขาธิการสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เพื่อทำหน้าที่ผลักดันนโยบายสาธารณะให้ประสบความสำเร็จ การผลักดันนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้านับเป็นความสำเร็จที่ทำนายของรัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร จากการเผชิญความขัดแย้งจำนวนมากในกระทรวงสาธารณสุขจากกลุ่มอนุรักษ์นิยมที่ไม่ต้องการเปลี่ยนระบบเพราะลดอำนาจของกระทรวง กับนายแพทย์จำนวนหนึ่งที่เกรงว่าถึงขีดความสามารถในการให้บริการที่มีคุณภาพและเงินสะสมของโรงพยาบาลขาดหายไป แต่การสนับสนุนจากฝ่ายการเมืองของรัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร จากการมีรัฐบาลที่เข้มแข็ง ทำให้การปฏิรูประบบสาธารณสุขประสบความสำเร็จภายหลัง (พัชรี ลิโรส และธีรพัฒน์ อังศุชวาล, 2558, หน้า 56)

ระบอบทักษิณมีลักษณะสำคัญ ประการแรก การรวมศูนย์ทุกอย่างที่นายทักษิณ ชินวัตร จากสถานะและฐานของนายทักษิณ ชินวัตร ด้านการเมือง จากการดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคไทยรักไทย พรรคการเมืองที่ชนะการเลือกตั้งและมีขนาดใหญ่ที่สุดในสภาผู้แทนราษฎร นายกรัฐมนตรี หัวหน้าฝ่ายบริหารที่มีอำนาจสูงสุดเหนือรัฐมนตรีในคณะรัฐมนตรีทุกคน และผู้นำเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร เท่ากับกุมอำนาจของสภาผู้แทนราษฎรเกือบทั้งหมดจาก

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่ที่เป็นเสียงส่วนใหญ่ และด้านเศรษฐกิจ ที่สำคัญ จากการเป็น
เจ้าของทุนที่มีขนาดใหญ่เกือบครึ่งหนึ่งของพรรคไทยรักไทย จากธุรกิจโทรคมนาคมที่ใหญ่ที่สุด
แห่งหนึ่งของประเทศไทย ทำให้นายทักษิณ ชินวัตร เป็นการรวมศูนย์อำนาจทางการเมืองและ
เศรษฐกิจของพลเรือน จากการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย
ไทย ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

ประการที่สอง จาการากฐานทางความคิดแบบนักธุรกิจของนายทักษิณ ชินวัตร ที่มี
ประสบการณ์ด้านบริหารธุรกิจที่เป็นบริษัทกิจการคนเดียวเป็นเจ้าของที่ดำรงตำแหน่งประธาน
กรรมการบริหารของบริษัท (Chief Executive Officers : CEOs) ที่เป็นบริษัทข้ามชาติ
(Multinational Cooperations : MNCs) ที่ใช้เพื่อการบริหารราชการแผ่นดิน นำไปสู่สมมติฐานที่
สำคัญ คือ บริษัทคือประเทศ ประเทศคือบริษัท เพราะเป็นการบริหารเศรษฐกิจทั้งนั้น หรือการ
บริหารเศรษฐกิจเป็นอันดับแรก นับเป็นทัศนะ ทัศนคติ มุมมอง ความรู้สึก ค่านิยม ความรู้สึก
ความคิด ความเห็น ความคิดเห็น ความเชื่อ โลกทัศน์ ที่นายทักษิณ ชินวัตร มองประชาชนผู้ออก
เสียงลงคะแนนเปรียบเสมือนผู้ถือหุ้น ความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้ารัฐบาลกับประชาชนผู้ออกเสียง
ลงคะแนนเป็นด้านมูลค่า จากผลกำไรรูปตัวเงิน แสดงถึง มุมมองของการเป็นนักธุรกิจที่แสดงถึง
การเป็นคนมุ่งมั่นและทำทุกวิถีทางไปสู่ความสำเร็จ เป็นผลประโยชน์ที่เป็นมูลค่าและคุณค่า และ
ละเลย เพิกเฉย ปฏิเสธ ไม่ยอมรับ การให้ความสำคัญกับคุณธรรมและจริยธรรมจำกัด (ธีรภัทร์
เสรีรังสรรค์, 2558, หน้า 14-34)

ประการที่สาม ระบอบทักษิณมีรูปแบบการเมืองการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยที่ไม่
เสรี โน้มเอียงการปกครองสู่อำนาจนิยม เป็นระบอบผสม จากการที่นายทักษิณ ชินวัตร
นายกรัฐมนตรี มีอำนาจนำเหนือคณะรัฐมนตรีและสถาบันทางการเมืองอื่นทั้งหมด สถาบันและ
กระบวนการทางการเมืองที่ทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลล้มเหลว การเลือกตั้ง ที่สำคัญ คือ การ
เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 2548 และ 2549 กลายเป็นเครื่องมือเพื่อเข้าสู่ รัชญา
และกลับสู่อำนาจทางการเมือง การสร้างเครือข่ายพันธมิตรกับสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้ง
ใน พ.ศ. 2543 มีการใช้อำนาจและอิทธิพล นโยบายสาธารณะ และกฎหมาย เกินขอบเขต เพื่อเป็น
เครื่องมือแทรกแซง สั่งการ บงการ ควบคุม และครอบงำ บุคคล กลุ่ม หน่วยงาน องค์กร สถาบัน ที่
สำคัญ คือ ฝ่ายค้าน สื่อมวลชน สาธารณชนฝ่ายตรงข้ามจำนวนหนึ่ง และฝ่ายตรงข้ามอื่น ที่สำคัญ มี
การคุกคามสิทธิเสรีภาพของประชาชน ที่ตรงข้ามหรือเป็นปรปักษ์กับรัฐบาล มีการใช้ความรุนแรง
เพื่อแก้ปัญหาจากการกำหนดนโยบายสาธารณะ ที่สำคัญ คือ นโยบายปราบปรามยาเสพติด นโยบาย
ปราบปรามผู้มีอิทธิพล นโยบายปราบปรามธุรกิจนอกกฎหมาย และจากปัญหาสาธารณะที่สำคัญ
คือ นโยบายการแก้ปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ก่อให้เกิดกรณีมัสยิดกรือเซะ และตากใบ

ที่มีผู้เสียชีวิตที่เป็นชาวไทยมุสลิมจำนวนหนึ่ง

ประการที่สี่ ระบอบทักษิณ นับเป็นที่มาของตัวแบบการปกครองประชาธิปไตยที่ไม่เสรีในประเทศไทยภายหลัง ที่สำคัญ คือ ระบอบประยุทธ์ ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ภายหลังการรัฐประหารใน พ.ศ. 2557 ที่เป็นเผด็จการอำนาจนิยมช่วงระหว่าง พ.ศ. 2557 ถึง 2562 และเป็นประชาธิปไตยที่ไม่เสรีนับตั้งแต่ พ.ศ. 2562 ภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2562 ที่มีลักษณะของการแฝงอำนาจทางการเมืองของตนเองและเครือข่ายทุกภาคส่วน จากการทำให้รัฐบาล รัฐสภา ระบบราชการ และรัฐวิสาหกิจ กลายเป็นส่วนขยายของกองทัพ มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 เป็นกลไกสำคัญของ การขยายอำนาจของสถาบันทางการเมืองอื่น และกองทัพมีอำนาจในระบบการเมืองอย่างเป็นทางการ ลดทอนพลังของฝ่ายการเมืองที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชน ทำให้ประชาธิปไตยอ่อนแอลง มีการจัดตั้งพรรคการเมืองเพื่อเป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมจากการรวมกลุ่มการเมืองที่หลากหลาย ด้านเศรษฐกิจ มีการนำแนวคิดและนโยบายเศรษฐกิจแบบทักษิณมาใช้ ที่สำคัญ คือ ประชาานิยม ที่เป็นประชารัฐ การสถาปนาหุ้นส่วน ทั้งหลายกับกลุ่มบรรษัทธุรกิจสัญชาติไทย-จีน เอื้อบริษัทยักษ์ใหญ่มีบทบาทนำและควบคุมเศรษฐกิจของประเทศ และด้านสังคม มีการจับกุม ไล่จับ ไล่ล่า บุคคลที่แสดงความคิดเห็นต่างทางการเมือง หรือแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ทางการเมือง การสถาปนาเครือข่ายที่ผสมผสานทุกภาคส่วน แสดงถึงความเหมือนและความต่างระหว่างระบอบทักษิณกับระบอบประยุทธ์ (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2548, หน้า 7)

สาระสำคัญของระบอบทักษิณมาจากสมมติฐานและค่านิยมของนักธุรกิจทำให้นายทักษิณ ชินวัตร มีความคิด ทศนะ ทศนคติ มุมมอง ค่านิยม ความเชื่อ ความรู้สึก โลกทัศน์ ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีที่เน้นการบริหารงานแบบประธานกรรมการบริษัท และแผ่ขยายออกไปที่ตำแหน่งรัฐมนตรีจากการบริหารงานของกระทรวง และส่งต่อไปที่ระบบราชการผ่านข้าราชการประจำระดับสูง คือ ปลัดกระทรวง และอธิบดี ที่เป็นส่วนกลาง และที่สำคัญ คือ ผู้ว่าราชการจังหวัดที่เป็นส่วนภูมิภาค ที่มีชื่อเรียกว่า ผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ หรือผู้ว่าซีอีโอ และ เอกอัครราชทูต ที่เป็นตัวแทนของประเทศไทยประจำการที่ต่างประเทศ หรือเป็นทูตซีอีโอ แต่แนวคิดการบริหารงานแบบประธานกรรมการบริษัท นับเป็นรูปแบบการบริหารงานที่สำคัญของระบอบทักษิณ ทำให้ไม่เป็นไปตามการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม แต่โน้มเอียงไปทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบชี้นำ (Guided democracy) ประชาธิปไตยแบบอำนาจนิยม (Authoritarian democracy) และที่สำคัญ คือ ระบอบเผด็จการเสียงข้างมาก หรือทรราชย์ของประชาธิปไตย (Tyranny of democracy) ภายหลัง เช่นเดียวกับแนวคิดผู้ว่าราชการจังหวัดแบบ

บูรณาการ ขัดแย้งหรือตรงกันข้ามกับแนวคิดการกระจายอำนาจ ที่สำคัญ ขัดกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, 2558, หน้า 14-35)

ระบอบทักษิณมีรูปแบบสำคัญเป็นความสัมพันธ์ทางเครือข่าย (อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, 2557, หน้า 198-200) ที่มีนายทักษิณ ชินวัตร เป็นศูนย์กลาง จากสถาปนาอำนาจทางเครือข่าย จากโครงสร้าง กระบวนการ รูปแบบ วิธีการ กลยุทธ์ และยุทธวิธี ของความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ที่สถาปนาเครือข่ายทักษิณ นับเป็นเครือข่ายชนชั้นนำทางการเมืองที่สำคัญที่สุดของยุคสมัย แตกต่างและต่อเนื่องจากยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร หรือยุคสฤษดิ์-ถนอม-ประภาส ช่วงทศวรรษที่ 2500 และต้นถึงกลางทศวรรษที่ 2510 และยุคพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ หรือยุคประชาธิปไตยครึ่งใบ ช่วงทศวรรษที่ 2520 และต้นทศวรรษที่ 2530 นับเป็นนายกรัฐมนตรีที่เป็นพลเรือนที่มาจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาคนแรกที่สถาปนาเครือข่ายอย่างกว้างขวาง มั่นคง เข้มแข็ง และยั่งยืน มาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2540 เหนือกว่านายกรัฐมนตรีพลเรือนที่มาจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาคณอื่น ที่สำคัญ นายชวน หลีกภัย นายบรรหาร ศิลปอาชา พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เพราะต้องเผชิญกับรัฐบาลผสมที่ขาดประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ เสถียรภาพ และความชอบธรรม จนนำไปสู่การพ้นจากตำแหน่งภายหลังการบริหารประเทศระยะเวลาหนึ่ง และแตกต่างจากเครือข่ายพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ที่เป็นเครือข่ายอำนาจแบบเก่าที่ทรงพลังต่อเนื่องถึงทศวรรษที่ 2540 จากพลังทางการเมืองแบบเก่า ประกอบด้วย ทหาร ขุนนางนักวิชาการ ข้าราชการประจำระดับสูง นักการเมือง และนักธุรกิจ ที่สำคัญ คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน (กรอ.) ก่อตัวขณะที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

เครือข่ายอำนาจของนายทักษิณ ชินวัตร มาจากโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองแบบใหม่ (อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, 2557, หน้า 198-200) ที่ประกอบด้วย กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ที่มีบทบาททางการเมืองแบบเปิดเผยผ่านพรรคการเมืองและรัฐสภา ถือกำเนิดจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ที่ทำให้โครงสร้างเศรษฐกิจขนาดใหญ่เปลี่ยนแปลงทั้งหมด จากการมีหนี้สินจำนวนมหาศาล ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบของกลุ่มทุนทุกกลุ่ม ที่สำคัญ คือ กลุ่มทุนของธนาคารพาณิชย์ อุตสาหกรรม ผู้ค้าปลีกรายใหญ่ ล้มละลายหรือถูกซื้อกิจการจากต่างประเทศ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงองค์การธุรกิจอย่างกว้างขวาง การแสวงหาทางออกและทางรอดที่สำคัญ จากปัญหาหนี้สิน นำมาสู่การเข้าหาอำนาจทางการเมือง การถือกำเนิดของวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 นำมาสู่การจัดระเบียบความสัมพันธ์แบบใหม่ ที่ทำให้นักการเมืองที่มีเงินทุนจำนวนมาก ทำให้กลุ่มทุนขนาดใหญ่มีบทบาทนำทางการเมืองที่ไม่ต้องพึ่งพิงกลุ่มอำนาจเดิม ที่สำคัญ คือ กองทัพและระบบราชการ มากเท่ากับก่อนวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540

และนายทักษิณ ชินวัตร นับเป็นบุคคลที่มองเห็นโอกาสทางการเมือง เท่ากับการมีศักยภาพทางเศรษฐกิจมากที่สุด จากการครอบครองกลุ่มทุนขนาดใหญ่ที่เผชิญปัญหาอุปสรรคจากผลกระทบน้อยมากจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540

เครือข่ายทางการเมืองของนายทักษิณ ชินวัตร ก่อตัวมาจากภายหลังจากการดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ใน พ.ศ. 2538 และดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคพลังธรรมช่วงสั้น ภายหลังจากได้รับตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีสมัยนายบรรหาร ศิลปอาชา ใน พ.ศ. 2538 ก่อนลาออกจากตำแหน่งหัวหน้าพรรคพลังธรรม และก่อตั้งพรรคไทยรักไทยในวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2541 การถือกำเนิดของพรรคไทยรักไทย นำไปสู่การก่อตัวของเครือข่ายทางการเมืองของนายทักษิณ ชินวัตร จากนักการเมืองและนักธุรกิจที่หลากหลายจำนวนมากเป็นคนที่สนิทและไว้วางใจมากกว่านักธุรกิจที่ล้มละลายช่วงวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 แล้วเข้าหา เข้าพบ ขอมรับ สวามิภักดิ์ กับนายทักษิณ ชินวัตร ภายหลังจากการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีใน พ.ศ. 2544 นำมาสู่การพัฒนาเครือข่ายของนายทักษิณ ชินวัตร ที่ประกอบด้วย นักธุรกิจที่ประกอบธุรกิจขนาดใหญ่หลายกลุ่ม พรรคการเมือง กองทัพ ตำรวจ และข้าราชการพลเรือน มีการร้อยรัดเครือข่ายทั้งหลายเข้าด้วยกัน เชื่อมโยงกับนายทักษิณ ชินวัตร สมาชิกครอบครัว และเครือข่าย (อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, 2557, หน้า 196)

นายทักษิณ ชินวัตร สนับสนุนกับทหารและตำรวจที่เป็นเพื่อนและลูกน้องที่ส่วนใหญ่ นอกราชการ ทำให้มีหน้าที่สนับสนุนการเมืองมวลชน (Mass politics) นับเป็นกลยุทธ์หลักของนายทักษิณ ชินวัตร ภายหลังจากการรัฐประหารใน พ.ศ. 2549 มากกว่าการควบคุมอำนาจภายในกองทัพ ชั้นล่าง มีถิ่นพำนักในชนบท และภาคเกษตรกรรม หรือคนระดับรากหญ้ากลายเป็นแกนกลางสำคัญของเครือข่ายของนายทักษิณ ชินวัตร มีนักการเมืองระดับประเทศ นักการเมืองระดับท้องถิ่น ผู้นำชุมชน นักธุรกิจระดับกลางต่างจังหวัด นับเป็นเครือข่ายที่สำคัญ (อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, 2557, หน้า 196) และเป็นพลังที่สำคัญเพื่อการสนับสนุนนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่างการดำรงตำแหน่งและภายหลังจากการพ้นจากตำแหน่งนับตั้งแต่การรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549

ระบอบทักษิณก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมืองไทยอย่างกว้างขวาง นับเป็นผลกระทบที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยที่สำคัญ แบ่งเป็น ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม

3.1 ด้านการเมือง

ความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมือง ที่สำคัญ จากระบอบทักษิณ นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงของพรรคการเมือง การเลือกตั้ง รัฐสภา รัฐบาล ระบบราชการ และประชาสังคม

3.1.1 พรรคการเมือง

ความเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง ที่สำคัญ มาจากบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่ส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มทุนขนาดใหญ่ให้มีบทบาททางการเมือง จากการสนับสนุนพรรคการเมืองที่มีขนาดใหญ่มากกว่าพรรคการเมืองที่มีขนาดเล็ก และจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่ส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มทุนขนาดใหญ่ให้มีบทบาททางการเมือง เท่ากับลดอำนาจและบทบาทของนักการเมืองและนักการเมืองเลือกตั้งที่เสมือนเป็นตัวแสดงทางการเมืองด้านหน้าหรือเบื้องหน้า ที่มีกลุ่มทุนขนาดใหญ่และตัวแสดงที่เป็นนักการเมืองและนักธุรกิจเป็นตัวแสดงทางการเมืองที่เคยเป็นด้านหลังหรือเบื้องหลังให้เป็นนักการเมืองด้านหน้าหรือเบื้องหน้า และส่วนหนึ่งกลายเป็นแนวหน้าคนสำคัญ ดังนั้น ปัญหาที่สำคัญมาจากอคติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่สร้างปัญหาสำคัญของการเมืองไทยมาจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่มีอคติต่อพรรคการเมืองขนาดเล็ก และส่งเสริมสนับสนุนต่อพรรคการเมืองขนาดใหญ่ เพื่อนำไปสู่การถือกำเนิดระบบสองพรรคการเมืองขนาดใหญ่ มากกว่าระบบพรรคการเมืองหลายพรรค

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญมาจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 หลายมาตรา ที่กำหนดมาตรการส่งเสริมอำนาจหรือความเข้มแข็งของฝ่ายบริหาร ที่สำคัญ คือ หัวหน้าฝ่ายบริหาร คือ นายกรัฐมนตรี ให้มีอำนาจนำหรืออำนาจเหนือรัฐมนตรี แสดงถึง การเน้นความสำคัญของหัวหน้าพรรคที่เป็นนายกรัฐมนตรีที่มีอำนาจนำเหนือหัวหน้ากลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปักการเมือง ในพรรคการเมืองที่เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล และระหว่างพรรคการเมือง เป็นการแสดงถึงการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่เน้นความสำคัญของหัวหน้าพรรคมากกว่าหัวหน้ากลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปักการเมือง ก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพของพรรค นายทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคไทยรักไทย นับเป็นหัวหน้าพรรคขนาดใหญ่ที่มีบทบาทมากที่สุด จากการควบคุมสมาชิกพรรคทั้งหมด และลดบทบาทของกลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปักการเมือง ในพรรคการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ จากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ทำให้พ่อค้านักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม ระดับประเทศ และพ่อค่านักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม ระดับท้องถิ่น เจ้าพ่อ ผู้มีอิทธิพล อ่อนแอลงอย่างมาก การบริหารจัดการแก้ไขปัญหาและวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ผิดพลาดและล้มเหลว นำไปสู่การละเลย เพิกเฉย ปฏิเสธ และไม่ยอมรับ การส่งเสริมสนับสนุนพรรคประชาธิปไตยที่เป็นแกนนำรัฐบาลที่มีนายชวน หลีกภัย ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ระหว่าง พ.ศ. 2540 ถึง 2544 ตรงกันข้าม คนกลุ่มนี้จำนวนมากต่างส่งเสริมสนับสนุนพรรคไทยรักไทยอย่างเป็นระบบ เป็นขบวนการ นำไปสู่การเพิ่มอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจให้กับพรรคไทยรักไทยที่มีเจ้าของทุนขนาดใหญ่เสมือนหนึ่งเป็นเจ้าของพรรคเป็น

เบื้องหลัง ทำให้มีอำนาจนำเหนือกลุ่มทุนจากท้องถิ่นทั้งหลาย จากการแทรกแซง สั่งการ บงการ ควบคุม และครอบงำทางการเมือง อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด

การจัดตั้งพรรคไทยรักไทย การปรับเปลี่ยนของพรรคไทยรักไทย การกำหนดนโยบายของพรรคไทยรักไทย แสดงถึง การหยิบฉวยโอกาส จากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ มาเป็นประโยชน์กับพรรคการเมืองเท่ากับแปรเปลี่ยนจากวิกฤตให้เป็นโอกาสเพื่อเสริมสร้างอำนาจทางการเมืองให้กับพรรคไทยรักไทย และจากกรอบ กติกา และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จากอคติของการพรรคการเมืองขนาดเล็กจากระบบบัญชีรายชื่อที่มีสัดส่วนไม่ถึงร้อยละ 5 จากผู้ออกเสียงลงคะแนนจะทำให้พรรคถูกตัดสิทธิ์ การเน้นบทบาทของทุนกับการทำให้พรรคการเมืองมีขนาดใหญ่ การกำหนดเขตการเลือกตั้งแบบเขตเดียวคนเดียว การกำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ ไม่ใช่เป็นสิทธิ ล้วนแล้วแต่เป็นสาเหตุและเงื่อนไขสำคัญ ที่ทำให้ระบบพรรคการเมืองภายหลังมีความเป็นไปได้ตั้งแต่ระบบสองพรรคใหญ่จนถึงระบบพรรคเด่นพรรคเดียว

การกำหนดรายชื่อของบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนับเป็นหน้าตาของพรรคที่ต่างสรรหาบุคคลเพื่อให้ผู้ออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้ง พรรคไทยรักไทยนับเป็นพรรคการเมืองที่โดดเด่น จากการสรรหา คัดเลือก เลือกสรร และคัดกรอง ที่มีนายทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคไทยรักไทย และภายหลังดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เป็นบุคคลลำดับแรก และมีบทบาทสำคัญต่อการสรรหา คัดเลือก เลือกสรร และคัดกรอง ตามมาด้วยรองหัวหน้าพรรค กรรมการบริหารพรรค และบุคคลที่มีชื่อเสียง ที่สำคัญ เป็นนักการเมือง เป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อพรรค เคยเป็นรัฐมนตรี เคยมีบทบาททางการเมืองทำให้เป็นที่รู้จัก เคยเป็นข้าราชการประจำระดับสูง แสดงถึง การเป็นบุคคลที่เป็นที่รู้จัก มีชื่อเสียง เป็นบุคคลสาธารณะ เป็นบุคคลที่เป็นที่ยอมรับจากความคิด การบริหาร จากภาครัฐและภาคเอกชน เป็นบุคคลระดับประเทศ หรือหากเป็นนักการเมืองที่มาจากพื้นที่ต่างจังหวัด จะเป็นบุคคลที่เคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ที่สำคัญ เป็นนักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จ แสดงถึง การเตรียมการสรรหา คัดเลือก เลือกสรร และคัดกรอง เพื่อการเป็นรัฐมนตรี หากพรรคได้รับชัยชนะจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากเป็นอันดับหนึ่ง และจัดตั้งรัฐบาล และชัยชนะของพรรคไทยรักไทยจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 ที่ทำให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อจำนวน 48 คน การแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อเพื่อดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีทำให้ต้องพ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีการเลื่อนลำดับบุคคลหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบัญชีรายชื่อเพื่อดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี กว่า 70 รายชื่อ

ความมั่นใจของพรรคไทยรักไทยจากการกลับมาเป็นรัฐบาลภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2548 ทำให้มีการเสนอแนวคิดการจัดทำบัญชีรายชื่อสองบัญชี หรือสามบัญชีแต่ไม่เป็นผล ที่สำคัญ มีการกำหนดให้บุคคลที่เสียสละทำคุณประโยชน์กับพรรคให้อยู่บัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นลำดับท้ายหรือสุดท้าย ทำให้ไม่ได้รับการเลือกตั้ง และเมื่อมีการจัดตั้งรัฐบาลก็จะนำบุคคลเหล่านี้มาเป็นรัฐมนตรีเพื่อเป็นการตอบแทนความเสียสละที่อยู่ลำดับท้ายของบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง การปฏิบัติของพรรคไทยรักไทยเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญจากการกำหนดสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ แต่ที่มากกว่า คือ การกำหนดรายละเอียดการจัดวางผู้สมัครที่เป็นไปอย่างสลับซับซ้อน แยกเขต และก่อให้เกิดประโยชน์ภายหลังการจัดตั้งรัฐบาล เพราะทำให้ไม่มีการเลือกตั้งซ่อมจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบเขต ไม่มีปัญหาการช่วงชิงหรือแย่งชิงตำแหน่งรัฐมนตรีหรือฝ่ายบริหาร ลดความสำคัญของหัวหน้ากลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง และปีกการเมือง ของพรรคไทยรักไทยอย่างราบคาบ จากการรวมศูนย์อำนาจการบริหารที่นายทักษิณ ชินวัตร

การกำหนดผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อตามเจตนารมณ์ของผู้ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มุ่งเน้นการที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งมาจากหัวหน้าพรรค คณะกรรมการบริหารพรรค และบุคคลสำคัญของพรรค ทำให้หัวหน้าพรรคเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งลำดับหนึ่ง เพื่อดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หากพรรคการเมืองที่สังกัดมีคะแนนเสียงมากเป็นอันดับหนึ่ง ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อเป็นนายกรัฐมนตรีตามเจตนารมณ์เบื้องหลังของรัฐธรรมนูญ ระบบการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อเท่ากับเป็นการเลือกตั้งนายกรัฐมนตรีจากผู้ออกเสียงลงคะแนนทางตรง เท่ากับว่า ก่อให้เกิดการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี (โยชิฟูมิ ทามาตะ, 2551, หน้า 122) เพราะประธานาธิบดีที่เป็นประมุขของรัฐและหัวหน้าฝ่ายบริหารมาจากการเลือกตั้งของประชาชนที่เป็น การเลือกตั้งทางตรงหรือการเลือกตั้งทางอ้อม ทำให้ประธานาธิบดีมีอำนาจทางการเมืองสูงสุด จากการเสมือนหนึ่งสวมหมวกสองใบ คือ การเป็นประมุขของรัฐ และหัวหน้าฝ่ายบริหาร การปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดีมีการแบ่งแยกอำนาจระหว่างอำนาจนิติบัญญัติ คือ สภาองเกรส กับอำนาจบริหาร คือ รัฐบาล ก่อนข้างเด็ดขาด แตกต่างจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา เพราะนายกรัฐมนตรีที่จำนวนมากเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มาจากการเลือกตั้ง ที่ส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าพรรคการเมืองที่ใหญ่ที่สุด เป็นเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร จากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำให้นายกรัฐมนตรี รับผิดชอบต่อสภาผู้แทนราษฎร จากการแถลงนโยบายก่อนเข้ารับบริหารราชการแผ่นดิน การตอบข้อซักถามจากการตั้งกระทู้ การ

อภิปรายทั่วไป การอภิปรายทั่วไปพร้อมทั้งลงมติไม่ไว้วางใจ และการตรวจสอบจาก คณะกรรมาธิการ ระหว่างการบริหารราชการแผ่นดิน

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดให้นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา และการเพิ่มอำนาจพิเศษจากระบบการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ เท่ากับเพิ่มความชอบธรรมทางการเมือง ทำให้นายกรัฐมนตรีมีความชอบธรรมทางการเมืองเป็นสองเท่า นับเป็นลักษณะสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่เป็นระบบผสมผสานของหัวหน้าฝ่ายบริหารตามการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาที่นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และตามการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดีที่นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้งเป็นลำดับแรกหรือลำดับต้นจากบัญชีรายชื่อ การถือกำเนิดของกฎหมายสูงสุดของการปกครองประเทศที่ผสมผสานระหว่างตามการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภากับการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี ที่สำคัญคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 สอดคล้องกับเหตุการณ์ สถานการณ์ สภาพการณ์ ปรากฏการณ์ ที่สำคัญ ของประเทศพัฒนาแล้ว นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 จากการทำให้นายกรัฐมนตรีเป็นประธานาธิบดี หรือการเปลี่ยนแปลงจากนายกรัฐมนตรีเป็นประธานาธิบดี หรือจากการเป็นนายกรัฐมนตรีเพิ่มความป็นประธานาธิบดี นับเป็นการทำการเมืองให้เป็นแบบประธานาธิบดี (Presidentailization of politics) จากภาวะผู้นำ (Leadership) ที่เพิ่มสูงขึ้น (โยชิฟูมิ ทามาตะ, 2551, หน้า 122-123)

3.1.2 การเลือกตั้ง

การเลือกตั้งนับเป็นโครงสร้าง กระบวนการ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน ยุทธวิธี กลยุทธ์ เครื่องมือ และกลไก ที่สำคัญ ของผู้ออกเสียงลงคะแนน เพื่อเลือกนักการเมืองที่เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีคุณธรรมจริยธรรม ความรู้ความสามารถ เพื่อเป็นตัวแทนทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติ และทำหน้าที่สัมพันธ์กับฝ่ายบริหารหรือรัฐบาล การเลือกตั้งเป็นสัญลักษณ์ของประชาธิปไตยที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการควบคุมทางการเมืองจากการตรวจสอบถ่วงดุลทางการเมือง แต่ความหมายและความสำคัญของการเลือกตั้งของประเทศไทยหลายครั้งกลับถอยห่างจากเจตนารมณ์ของการถือกำเนิดและวัตถุประสงค์ของการเลือกตั้ง เพราะทำให้แทนที่จะได้ นักการเมืองกลับไปสู่การถือกำเนิดของนักเลือกตั้งหรือนักการเมืองที่มีนัยของการเป็นนักเลือกตั้งเพื่อหวังผลชัยชนะทางการเมืองจากการรังสรรค์และสรรค์สร้างผลประโยชน์สาธารณะเพื่อชัยชนะการเลือกตั้งภายหลังและผลประโยชน์อื่น นำไปสู่การตั้งคำถามถาม การตั้งข้อสงสัย การวิพากษ์วิจารณ์ การต่อต้านคัดค้าน ของสาธารณะจากบทบาทของนักการเมืองที่เป็นนักเลือกตั้ง

ทั้งหลาย และก่อให้เกิดการเน้นหรือการบูชาความถูกต้องทำให้การเลือกตั้งเป็นเรื่องการแสวงหาคนดีเพื่อเป็นตัวแทน นำไปสู่การจัดการเลือกตั้งอย่างเป็นระบบ ทำให้ละเลยการรายละเอียดที่สำคัญ คือ การใช้อำนาจรัฐ การใช้อำนาจและอิทธิพล การซื้อสิทธิขายเสียง การบูชาความถูกต้องของการเลือกตั้งทำให้การเลือกตั้งจากเดิมเป็นสิทธิกลายเป็นหน้าที่ จากสมมติฐานที่ว่าสิทธิออกเสียงลงคะแนนของประชาชนจำนวนมากเป็นการแสดงเจตนารมณ์ทางการเมือง นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงผลการเลือกตั้งที่พึงประสงค์ของผู้ออกเสียงลงคะแนน กลับกลายเป็นการเอื้ออำนาจประโยชน์ให้พรรคไทยรักไทย ที่สำคัญ การเลือกตั้งเป็นการจำลองภาพของการปะทะสังสรรค์ปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองของกลุ่มพลังทางการเมืองที่หลากหลาย แต่กลุ่มชนชั้นนำ ผู้ปกครองจะเป็นคนกลุ่มเดิมที่จะได้ประโยชน์จากการครองอำนาจเสมอ

การเลือกตั้งนับเป็นโครงสร้าง กระบวนการ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน ยุทธวิธี กลยุทธ์ เครื่องมือ และกลไกทางการเมือง ที่แยกผู้ปกครองออกจากประชาชน จากการใช้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง แต่พรรคไทยรักไทยช่วงการก่อตั้ง กลับมีการระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน เพื่อการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ นำมาสู่การที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างไม่เคยมีมาก่อน ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของการเลือกตั้งมาจากภาพสะท้อนของโครงสร้างและกระบวนการทางการเมืองของการเลือกตั้งเพื่อสถาปนาความเป็นพลเมือง (Citizenship) ของผู้ออกเสียงลงคะแนนผ่านการเลือกตั้งตัวแทน จากตัวอย่างที่สำคัญ คือ บทบาทการออกเสียงลงคะแนนของผู้ออกเสียงลงคะแนนที่มีการกำหนดให้เป็นหน้าที่มากกว่าสิทธิ จากคนทุกกลุ่ม ทุกประเภท ทุกชนชั้น ทุกรูปแบบ ที่สำคัญ คือ ผู้ออกเสียงลงคะแนนที่เป็นชนชั้นล่าง มีถิ่นพำนักในชนบท และภาคเกษตรกรรม นำไปสู่ชัยชนะของพรรคไทยรักไทยจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และ 2548 ส่วนหนึ่งเพราะทำให้คนกลุ่มนี้เกรงกลัวกับการสูญเสียสิทธิจากการถูกตัดสิทธิทางการเมืองที่ไม่ออกไปใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนน นับเป็นความรุนแรงทางการเมืองรูปแบบหนึ่งจากสภาพบังคับจากการกำหนดเป็นหน้าที่แทนที่เป็นสิทธิ และพรรคไทยรักไทยให้ประโยชน์ผ่านนโยบายสาธารณะจำนวนมากแก่คนกลุ่มนี้

การเลือกตั้งนับเป็นพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์และยิ่งใหญ่ สลับซับซ้อน ต่อเนื่อง และยาวนาน นับตั้งแต่การบริหารจัดการการเลือกตั้ง การประกาศการกำหนดเวลาสมัครรับเลือกตั้ง การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การกำหนดวันออกเสียงลงคะแนน การนับคะแนนการเลือกตั้ง การประกาศผลการเลือกตั้ง และการรายงานตัวของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ชนะการเลือกตั้ง เสมือนหนึ่งเป็นการป้องกันเพื่อไม่ให้มีการใช้ความรุนแรงทางการเมืองหลากหลายรูปแบบ ที่สำคัญ คือ การป้องกันการเกิดการรัฐประหาร แต่กลับกลายเป็นปัญหาทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญ คือ การกำหนดพื้นที่การเลือกตั้งนับเป็นพื้นที่พิเศษที่มีการใช้อำนาจรัฐเพื่อจัดการการเลือกตั้งให้มีประสิทธิภาพ

และประสิทธิผลมากที่สุด แต่กลับก่อให้เกิดปัญหา จากตัวอย่างที่สำคัญ คือ การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ที่มีการใช้อำนาจอิทธิพลหลากหลายรูปแบบจากเหตุการณ์ สถานการณ์ สถานการณ์ และปรากฏการณ์ ของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และ 2548 ที่มีจำนวนของปัญหาจากการซื้อสิทธิ์ขายเสียงไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก แม้พื้นที่หลายพื้นที่นักการเมืองเดิมที่เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเดิมและลงสมัครรับเลือกตั้งจำนวนมากจะไม่ได้รับการเลือกตั้ง แต่ปัญหาที่เคยมีมา คู่ขนานกัน และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น จากการใช้อำนาจรัฐผ่านกลุ่ม องค์กร หน่วยงาน และสถาบันที่หลากหลายจำนวนมาก นับเป็นตัวอย่างสำคัญที่มีบทบาทต่อการชี้ขาดชัยชนะจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การเลือกตั้งเป็น โครงสร้าง กระบวนการ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน ยุทธวิธี และกลยุทธ์ ที่สำคัญ เป็นกลไกสำคัญของความสัมพันธ์ เกี่ยวพัน เกี่ยวเนื่อง และเชื่อมโยง ระหว่างทัศนคติ ความคิด ทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ อารมณ์ ความรู้สึก อุดมการณ์ และโลกทัศน์ ของผู้ออกเสียงลงคะแนน กับนโยบายสาธารณะ มาจากความคิดของชนชั้นนำ นักการเมือง จากสมมติฐานที่ว่าประชาชนไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จากข้อจำกัดทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม การกำหนดนโยบายสาธารณะมาจากความต้องการของชนชั้นนำที่กำหนดนโยบายสาธารณะจากความรู้และความต้องการของประชาชน ทำให้การเลือกตั้งนับเป็นโครงสร้าง กระบวนการ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน ยุทธวิธี และกลยุทธ์ ที่สำคัญ เป็นกลไกที่ผลักดัน สร้างความชอบธรรมให้กับนักการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคการเมือง ที่ชนะการเลือกตั้ง ที่สำคัญ คือ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และ 2548 ที่พรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งอย่างถล่มทลาย เกือบครองเสียงครึ่งหนึ่งในสภาผู้แทนราษฎร ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และเกือบสี่ในห้าในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2548

จากมายาคติหรือมายาภาพภายหลังการสถาปนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยจากโครงสร้างและกระบวนการทางการเมือง ที่สำคัญ คือ การเลือกตั้ง นำไปสู่การยอมรับและเพิ่มความสำคัญจากชนชั้นนำจากการศึกษาเชิงประจักษ์ของประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีสมมติฐานว่าการเลือกตั้งนับเป็นวิธีการที่ทรงอำนาจของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่ใช้ควบคุม ตรวจสอบ และถ่วงดุล รัฐบาล ผ่านสถาบันทางการเมือง ที่สำคัญ คือ รัฐสภา การเลือกตั้งนับเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงประชาชนว่ามีอำนาจควบคุม ตรวจสอบ และถ่วงดุล รัฐบาล นับเป็นมุมมองด้านทฤษฎี แต่การเลือกตั้งเป็นพิธีกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของประเทศสำหรับการเปลี่ยนแปลงผู้ปกครอง ที่สำคัญ การรักษาหรือสืบทอดอำนาจหรือสืบทอดอำนาจของผู้ปกครอง ชนชั้นนำ ผู้มีอำนาจ ผู้มีอิทธิพล ทำให้การเลือกตั้งเป็นพิธีกรรมเพื่อสร้างความชอบ

กรรมการเมืองจากการสืบทอดอำนาจของผู้ปกครองมากกว่า นับเป็นมุมมองด้านปฏิบัติตามที่ปรากฏจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และ 2548

บทบาทของรัฐบาลที่มีอำนาจนำเหนือสถาบันทางการเมืองทั้งหมด ก่อให้เกิดความเคลือบแคลง สงสัย ตั้งคำถาม วิพากษ์วิจารณ์ จากการทำหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่มีความยุติธรรม ความเป็นกลาง ปราศจากอคติ ปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาล นิติธรรม และนิติรัฐที่สำคัญ คือ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2548 และ 2549 ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของคณะกรรมการการเลือกตั้งจากการจัดตั้งการเลือกตั้งโดยมิชอบในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2549 ที่สำคัญ บทบาทของรัฐบาลจากการสื่อสารกับประชาชนผ่านรายการนายกทักษิณ พบประชาชน เป็นการสื่อสารทางการเมือง ถูกตั้งคำถามถาม การตั้งข้อสงสัย การตั้งข้อสังเกต การวิพากษ์วิจารณ์ ว่าเข้าข่ายการรณรงค์หาเสียงก่อนการประกาศพระราชกฤษฎีกาการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่ และการกำหนดนโยบายสาธารณะที่เป็นที่ยอมรับจากสาธารณชนอย่างกว้างขวาง ตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่และประชานิยม นำมาสู่การตั้งคำถามถาม การตั้งข้อสงสัย การตั้งข้อสังเกต การวิพากษ์วิจารณ์ จากการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคการเมืองที่มีความเปลี่ยนแปลงเป็นการตลาดทางการเมือง (Political marketing) อย่างสมบูรณ์ ทำให้พรรคการเมืองอื่น ที่สำคัญ คือ พรรคประชาธิปัตย์ ที่มีโครงสร้างและกระบวนการเสมือนเป็นระบบราชการ ไม่สามารถปรับตัวได้ทัน ประกอบกับ ความโดดเด่นของหัวหน้าพรรค การบอบช้ำจากการเป็นรัฐบาลที่ล้มเหลวกับการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ ความแตกต่างด้านเงินทุน ทำให้พรรคประชาธิปัตย์ปราศัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และ 2548

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และ 2548 นับเป็นโครงสร้าง กระบวนการ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน ยุทธวิธี และกลยุทธ์ ที่สำคัญ เป็นกลไกสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เพื่อจัดตั้งรัฐบาล ตามความปรารถนาและความต้องการของประชาชน นับเป็นการจำกัดอำนาจหน้าที่บทบาทของรัฐบาลช่วงเวลานึงระหว่างการเลือกตั้ง และกลับมามีบทบาทต่อเนื่องอย่างมีนัยสำคัญภายหลังการเลือกตั้ง การเลือกตั้งนับเป็นโครงสร้าง กระบวนการ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน ยุทธวิธี และกลยุทธ์ ที่สำคัญ เป็นกลไกสำคัญของ การได้มาซึ่งอำนาจ จาก การผลักดันของกลุ่มทุน กลุ่มผลประโยชน์ เพื่อชนะการเลือกตั้ง การกำหนดนโยบายของรัฐบาล และการนำนโยบายไปปฏิบัติของรัฐบาลเป็นไปในลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มทุนและกลุ่มผลประโยชน์ มีการลดการต่อรองของกลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง และปีการเมือง ทำให้ลดการเลือกตั้งมีความหมายและความสำคัญเพิ่มมากขึ้น แต่กลับกลายเป็นว่าคะแนนเสียงที่ได้รับและเพิ่มมากขึ้น กลายเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความได้เปรียบของพรรคไทยรักไทยที่ชนะการเลือกตั้งจากการแสวงหาอำนาจและรักษาอำนาจอย่างต่อเนื่อง

การเลือกตั้งนับเป็นโครงสร้างและกระบวนการที่ต่อย่ออำนาจรัฐของชนชั้นนำจากเงื่อนไขตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่มีการกำหนดมาตรฐานส่วนกลางกำหนดการเลือกตั้งเพื่อเป็นที่ยอมรับการจัดการเลือกตั้งที่เป็นไปอย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรม จากความคิดที่ถือกำเนิดนำไปสู่ความสำคัญของการเลือกตั้งที่เป็นกระบวนการทางการเมืองที่สำคัญนำไปสู่การพัฒนาทางการเมืองจากการจัดตั้งสถาบันทางการเมืองเพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบ บริหารจัดการด้านการเลือกตั้ง นำไปสู่การจัดตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้ง การเลือกตั้งที่เป็นโครงสร้าง กระบวนการ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน ยุทธวิธี และกลยุทธ์ ที่สำคัญ เป็นกลไกสำคัญของระบอบประชาธิปไตยเพื่อให้ได้มาของตัวแทน นำไปสู่การคิดค้นรูปแบบวิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งความเป็นตัวแทนให้มากที่สุด นำไปสู่การกำหนดรูปแบบวิธีการการเลือกตั้งที่หลากหลาย และรัฐมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดเขตการเลือกตั้ง แต่การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2549 นับเป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง เท่ากับยุคทองสำหรับการแก้ปัญหาจากการแสวงหาทางออกเพื่อสร้างหรือเปิดโอกาสสำหรับการแก้ปัญหา และนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากการใช้ความรุนแรงภายหลังการรัฐประหารใน พ.ศ. 2549

การเลือกตั้งนับเป็นเครื่องมือของการเก็บกอดปิดกั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบอื่น ทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบอื่นลดหรือหมดคุณค่าลง ที่สำคัญ จากการลงประชามติ ประชาพิจารณ์ การคัดค้านกฎหมาย การเสนอร่างกฎหมาย และการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ที่เป็นในระบบและนอกระบบ ที่สำคัญ คือ การต่อต้านรัฐบาลจากการประท้วงบนท้องถนนภายหลังการจัดรายการเมืองไทยรายสัปดาห์สัญจรตามพื้นที่สาธารณะ ภายหลังการยุติรายการทางโทรทัศน์นับตั้งแต่ พ.ศ. 2548 นำไปสู่การต่อต้านอย่างกว้างขวาง จากการประท้วง ทำให้เป็นปัญหาอุปสรรคของรัฐบาลกับการบริหารประเทศ นำมาสู่การยุบสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ที่นำไปสู่การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 แต่การประท้วงต่อต้านการเลือกตั้งที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง มีการปิดหน่วยเลือกตั้ง นำมาสู่ความสับสนวุ่นวายทางการเมือง ทำให้การเลือกตั้งเท่ากับเป็นการจำกัดการยอมรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบอื่น ที่สำคัญ มีการขยายความคิดเรื่องการเลือกตั้งและระบอบประชาธิปไตยที่นำไปสู่การไม่ยอมรับพรรคการเมืองอื่นที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองแบบอื่น ไม่สอดคล้องกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย นับเป็นสาเหตุและเงื่อนไขสำคัญที่นำไปสู่การไม่สามารถจัดตั้งพรรคการเมืองแนวท่างอื่น จากตัวอย่างที่สำคัญ คือ พรรคคอมมิวนิสต์ จนนำไปสู่การปฏิบัติการทางการเมืองตลอดช่วงสงครามเย็น และการปฏิบัติการนอกแนวทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยผ่านการเลือกตั้ง จากตัวอย่างที่สำคัญ คือ การตัดสินใจให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 เป็นโมฆะจากการเลือกตั้งที่ไม่บริสุทธิ์

ยุติธรรม จากการจัดคูหาเลือกตั้งที่สามารถเห็นการลงคะแนนของผู้ออกเสียงลงคะแนน ทำให้ไม่เป็นความลับ เปิดเผย ส่งผลถึงคณะกรรมการการเลือกตั้งที่มีการตัดสินใจให้จำคุก ทำให้สิ้นสภาพการเป็นคณะกรรมการการเลือกตั้ง และการกล่าวหาว่ามีข้างพรรคการเมืองขนาดเล็กของพรรคไทยรักไทยภายหลังการคว่ำบาตรการเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย และพรรคมหาชน ทำให้พรรคไทยรักไทยถูกตัดสินให้ยุบพรรคเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 และตัดสิทธิ์กรรมการบริหารพรรคไทยรักไทยเป็นเวลา 5 ปี

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และ 2548 นับเป็นโครงสร้าง กระบวนการ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน ยุทธวิธี และกลยุทธ์ ที่สำคัญ เป็นกลไกสำคัญเสมือนหนึ่งเป็นการแสดงออกทางการเมืองจากความปรารถนาและความต้องการที่แตกต่างและหลากหลายของคนหรือกลุ่มคนจากการจัดสรรแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม นับเป็นการบูรณาการทางการเมืองเพื่อสร้างความเป็นเอกภาพทางการเมือง จากการเป็นเจ้าของประเทศ การเลือกตั้งนับเป็นพิธีกรรมที่สำคัญที่ทำให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของประเทศ แต่การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2549 กลับก่อให้เกิดทัศนคติ ความคิด ทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ อารมณ์ ความรู้สึก อุดมการณ์ และโลกทัศน์ ของผู้ออกเสียงลงคะแนน ที่ตรงกันข้าม จากการลงสมัครรับเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทย และการปฏิเสธการหรือการคว่ำบาตรการลงสมัครรับเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย และพรรคมหาชน นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากความแตกแยกที่ถือกำเนิดในสังคมการเมือง การขาดการประนีประนอม และนำไปสู่การใช้ความรุนแรงภายหลัง

3.1.3 รัฐสภา

สภาพการเมืองไทยมีลักษณะที่สลับซับซ้อน เพราะสภาพการเมืองไทยช่วงเวลานั้นมีความเป็นประชาธิปไตยสูงมาก นับตั้งแต่ภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬใน พ.ศ. 2535 จากการที่ประชาชนเข้าร่วมเหตุการณ์เพื่อต่อต้านรัฐบาล พลเอกสุจินดา คราประยูร ความกระตือรือร้นของประชาชนที่เป็นไปอย่างกว้างขวางนำมาสู่การปฏิรูปการเมือง นำมาสู่การถือกำเนิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างต่อเนื่องนำไปสู่การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาในวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2543 จำนวนกว่าร้อยละ 72 และการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2544 จำนวนเกือบร้อยละ 70 นับเป็นช่วงเวลาที่การเมืองไทยมีเสถียรภาพทางการเมืองสูงจากรัฐบาลที่มีพรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากเขตรวมจำนวน 200 คน และจากบัญชีรายชื่อจำนวน 48 คน รวมจำนวน 248 คน จากจำนวนกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดจำนวน 500 คน

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของรัฐสภาจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ใน พ.ศ. 2544 เพราะนับเป็นเส้นทางการเพิ่มอำนาจรัฐที่ใช้กฎหมายกำหนดการเมืองจากความปรารถนาและความต้องการให้พรรคการเมืองเข้มแข็ง นำไปสู่การสนับสนุนเพื่อก่อให้เกิดระบบพรรคการเมืองสองพรรคใหญ่หรือระบบสองพรรคใหญ่ ตามแนวคิดของระบบพรรคการเมืองแบบแองโกลแซกซอน เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลทางการเมือง ทำให้เพิ่มพูนความสำคัญของพรรคการเมืองขนาดใหญ่จำนวนสองพรรค แสดงถึงความสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาที่พรรคการเมืองเป็นตัวแสดงทางการเมืองสำคัญผ่านรัฐสภา ขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงของประเทศ ทำให้รัฐสภาเป็นสถาบันทางการเมืองที่สำคัญที่สุดของการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาทางทฤษฎี แต่การขาดความเป็นสถาบันทางการเมือง (Political Institutionalization) ของพรรคการเมือง ทำให้พรรคการเมืองของประเทศไทยเสมือนเป็นที่รวมของกลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปีกการเมือง ของกลุ่มการเมืองแต่ละกลุ่ม และหัวหน้ามุ้งที่มีอำนาจมากที่สุดเป็นหัวหน้าพรรคการเมือง การครองเสียงข้างมากของพรรคไทยรักไทย เท่ากับการรวมศูนย์อำนาจหรือการขยายขอบวงของอำนาจที่ควรอยู่ที่พรรคการเมือง กลับกลายเป็นอยู่ที่นายทักษิณ ชินวัตร ที่เสมือนสวมหมวกสี่ใบ จากการเป็นหัวหน้ากลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปีกการเมือง ของกลุ่มการเมืองที่ใหญ่ที่สุดของพรรคไทยรักไทย ที่สำคัญ ภายหลังการควมรวมพรรคการเมืองอื่น การเป็นหัวหน้าพรรคการเมืองที่ใหญ่ที่สุดในสภาผู้แทนราษฎร การเป็นผู้นำเสียงข้างมากของสภาผู้แทนราษฎรภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และ 2548 ที่มีนัยของการมีอำนาจและอิทธิพลเหนือหรืออำนาจนำเหนือประธานสภาผู้แทนราษฎรที่มีบทบาทต่อการเสนอชื่อนายกรัฐมนตรี และเป็นประธานรัฐสภาโดยตำแหน่ง และที่สำคัญ การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ที่เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร ทำให้การเลือกตั้งนับเป็นขั้นตอนแรกของการเข้าสู่อำนาจอย่างชอบธรรมในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา

รัฐสภานับเป็นพื้นที่สาธารณะที่เป็นโครงสร้าง กระบวนการ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน ยุทธวิธี กลยุทธ์ เครื่องมือ และกลไก ที่สำคัญของผู้ปกครองเพื่อการจัดสรรแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม จากการจัดสรรอำนาจ งบประมาณ ทรัพยากรอื่น เพื่อผลประโยชน์ของสมาชิกสภาที่สำคัญ คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ละคน แต่จากการรวมศูนย์อำนาจที่นายทักษิณ ชินวัตร ที่เสมือนสวมหมวกสี่ใบ เท่ากับลดอำนาจของกลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง และปีกการเมือง ทำให้หมดอำนาจต่อตรง ที่สังกัดพรรคการเมืองเดียวกัน คือ พรรคไทยรักไทย เช่นเดียวกับพรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย และพรรคมหาชน ที่เป็นฝ่ายค้าน ภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2548 ที่แทบไม่ได้รับการจัดสรรผลประโยชน์เช่นกัน ความเข้มแข็งของพรรคร่วมรัฐบาล ที่สำคัญ คือ พรรคไทยรักไทย ภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

ราษฎรใน พ.ศ. 2544 และพรรคไทยรักไทยที่เป็นรัฐบาลพรรคเดียว มาจากชัยชนะจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และ 2548 เสมือนเป็นการรวมเสียงของพรรคไทยรักไทย เพื่อให้มีคะแนนเสียงมากที่สุดจากระบบเสียงข้างมากรอบเดียวที่ประเทศไทยใช้อย่างต่อเนื่องนำไปสู่การชัยชนะของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากการรวมเสียงที่มีคะแนนเสียงสูงสุด แม้จะมีผู้ออกเสียงลงคะแนนจำนวนน้อย หรือไม่ถึงครึ่งหนึ่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภายหลัง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจาก การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 ที่สำคัญ จากพรรคไทยรักไทย ชนะการเลือกตั้งอย่างต่อเนื่อง จากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2548 และ 2549 แสดงถึงการเลือกตั้งที่ถือกำเนิดเป็นจำนวนมากหรือเกิดขึ้นบ่อยครั้ง เสมือนหนึ่งเป็นการมอบอำนาจจากการเพิ่มอำนาจให้กับประชาชนในทางทฤษฎี จากการขจัดนักการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่ปรารถนาหรือต้องการ แต่กลับเป็นการลดอำนาจของประชาชนในทางปฏิบัติ เพราะนักการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนมากปรับตัวให้สอดคล้องกับระบบการเลือกตั้งที่เปลี่ยนแปลง จากอำนาจ บารมี ทูณ เครือข่ายทางการเมือง ระบบอุปถัมภ์ นับเป็นความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งกับผู้ออกเสียงลงคะแนน หรือความสัมพันธ์ทางอำนาจกับเครือข่ายทางสังคม ส่งผลทำให้นักการเมืองลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีโอกาสกลับมาชนะการเลือกตั้งสูง ที่สำคัญ คือ พรรคไทยรักไทย ทำให้การเลือกตั้งเป็นระบบอุปถัมภ์ที่สำคัญ จากการเล่นพรรคเล่นพวก การเบี่ยงเบนพฤติกรรมทางการเมือง การเน้นความสำคัญของบุคคลมากกว่าพรรค และการลดความเป็นสถาบันทางการเมืองลง ทำให้สถาบันทางการเมืองทั้งหลายอ่อนแอ

การเลือกตั้งตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เพิ่มความสำคัญและคุณค่าทางการเมืองจากการลดอำนาจหรืออิทธิพลของกลุ่มการเมือง มุ่งการเมืองและปีกการเมือง ลงอย่างมาก จากการไม่ได้รับการเลือกตั้ง การสิ้นสุดอำนาจการต่อรองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชุดภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 ทำให้แตกต่างจากจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับก่อน และแตกต่างจากการเมืองการปกครองไทยก่อน พ.ศ. 2544 ช่วงที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาที่กลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง และปีกการเมือง ของพรรคการเมืองมีอำนาจต่อรองภายหลังการนับคะแนนเสียงการเลือกตั้งสิ้นสุดลง การรายงานตัว และการเข้ามาใบทบทวนในสภาผู้แทนราษฎร ที่สำคัญ ความมั่นคง ความเข้มแข็ง ความเป็นเอกภาพ และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ของรัฐบาล ทำให้การบริหารประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี หัวหน้าพรรคไทยรักไทย ผู้นำเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร หรือรัฐสภา กำกับ

ดูแลควบคุมรัฐมนตรีให้เป็นเอกภาพ ขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะของรัฐบาลไปในทิศทางเดียวกัน เทียบกับสร้างความชอบธรรมทางการเมือง จากการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งอย่างต่อเนื่อง และก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของรัฐสภา เพราะทำให้ฝ่ายค้านที่มีจำนวนที่นั่งน้อยอยู่แล้ว หมดพลัง สำหรับการตรวจสอบและถ่วงดุล แต่กลับก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างพรรครัฐบาลกับพรรคฝ่ายค้าน

ความขัดแย้งที่เผชิญหน้าระหว่างพรรคไทยรักไทยกับพรรคฝ่ายค้านที่สำคัญ คือ พรรคประชาธิปัตย์ ที่สำคัญ ภายหลังจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2548 อย่างต่อเนื่อง และการปฏิเสศการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ของพรรคไทยรักไทยภายหลังจากการยุบสภาผู้แทนราษฎรและจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2549 นำมาสู่การเสนอตัวเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2549 ของพรรคไทยรักไทย จากพรรคการเมืองใหญ่เพียงพรรคการเมืองเดียว แสดงถึงการปฏิเสศการเข้าร่วมเลือกตั้งของพรรคการเมืองขนาดใหญ่พรรคการเมืองอื่น ทำให้คุณค่าจากการเลือกตั้งลดลง จนนำไปสู่การเลือกตั้งที่เป็นโมฆะภายหลัง สะท้อนถึงความขัดแย้งในสภาผู้แทนราษฎรที่ต่อเนื่องและยาวนาน นำมาสู่การสิ้นสุดของการปกครองระบอบประชาธิปไตยภายหลังจากการรัฐประหารใน พ.ศ. 2549

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 คือ การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา แสดงถึง ความก้าวหน้าของการปกครองระบอบประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองจากการที่ประชาชนใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งอย่างกว้างขวาง จำนวนกว่าร้อยละ 72 มีการตัดสิทธิ์การเลือกตั้งหลายครั้งจากพื้นที่ที่หลากหลาย เป็นเวลายาวนานกว่า 5 เดือน ทำให้ได้สมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการผสมผสานระหว่างนักการเมือง บุคคลแวดล้อม นักการเมือง ที่สำคัญ คือ สามีมภรรยา บุตร เครือญาติ บริวาร อดีตข้าราชการ ที่ประกอบด้วย ทหาร ตำรวจ และข้าราชการพลเรือน บุคคลที่เป็นแกนนำองค์การพัฒนาเอกชน (Pongpaichit & Baker, 2001, pp. 235-236 อ้างถึงใน อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, 2544, หน้า 11) และบุคคลกลุ่มนี้จำนวนหนึ่งมีความสัมพันธ์ที่ดีกับพรรคไทยรักไทย และรัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงของบทบาทของสมาชิกวุฒิสภาที่ถอยห่างจากเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่ต้องการความเป็นกลางการเมือง ทำให้ไม่สังกัดพรรคการเมือง การแนะนำตัวเองไม่ใช่การรณรงค์หาเสียง มีวุฒิภาวะมากกว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของบทบาทของสมาชิกวุฒิสภา ที่สำคัญ คือ การแต่งตั้งบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่สำคัญ คือ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และ

ผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภา ที่ก่อให้เกิดการตั้งข้อสังเกต เคลือบแคลงสงสัย วิพากษ์วิจารณ์ ไม่ยอมรับ ปฏิเสธ คัดค้าน และต่อต้าน ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือ ความชอบธรรม ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ที่สำคัญ คือ การทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลผู้ปกครอง รัฐบาล และพรรคการเมือง ที่จัดตั้งรัฐบาล ที่สำคัญ คือ นายกรัฐมนตรี ที่เป็นปัญหาภายหลัง

3.1.4 รัฐบาล

ความเปลี่ยนแปลงจากการถือกำเนิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่สำคัญ คือ การจัดตั้งรัฐบาลที่มีเสถียรภาพ มีความชอบธรรม มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ที่เป็นผลจากการปฏิรูปการเมืองตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญตามที่กำหนด ทำให้รัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร ที่จัดตั้งภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 มีเสถียรภาพทางการเมืองสูงมาก ทำให้บริหารประเทศครบ 4 ปี นับเป็นครั้งแรกทางประวัติศาสตร์ที่รัฐบาลพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้งที่บริหารประเทศครบตามวาระ จากกรณีที่พรรคไทยรักไทยเป็นพรรคการเมืองที่ใหญ่ที่สุดของรัฐสภา มีจำนวนที่นั่งมากที่สุด มีจำนวน 248 คน จากจำนวนทั้งหมด 500 คน การผนวกรวมพรรคการเมืองอื่นที่มีขนาดเล็กช่วงแรก จำนวน 14 คน ทำให้มีจำนวนที่นั่งเกินครึ่งหนึ่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แสดงถึง ความเปลี่ยนแปลงของพรรคการเมืองที่การจัดตั้งรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ที่สำคัญ นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2530 เผชิญปัญหาเสถียรภาพของรัฐบาลจากการเป็นรัฐบาลผสม พรรคไทยรักไทยเป็นพรรคการเมืองขนาดใหญ่ จนถึงขนาดใหญ่มากเป็นพิเศษภายหลังการผนวกรวมกับพรรคการเมืองจำนวนหนึ่ง ทำให้ไม่ก่อให้เกิดปัญหาการขาดเสถียรภาพทางการเมือง ที่สำคัญ นายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี หัวหน้าพรรคไทยรักไทย กลับเลือกการจัดตั้งรัฐบาลผสม เพื่อเพิ่มเสถียรภาพทางการเมืองของรัฐบาล และความหวาดเกรงจากความขัดแย้ง ที่สำคัญ ของกลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปีกการเมือง หรือพรรคการเมือง สิ้นสุดลง จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เพราะสมาชิกพรรคไทยรักไทยต่างกลัวที่ถูกขับออกจากพรรคทำให้หมดสมาชิกภาพและหมดสิทธิ์ลงสมัครรับเลือกตั้งจากพรรคการเมืองที่มีโอกาสชนะการเลือกตั้ง เท่ากับหมดอนาคตทางการเมือง ทำให้แตกต่างจากอดีตที่พรรคการเมืองขนาดใหญ่ที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จากการเข้าสังกัดพรรคการเมือง ของกลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปีกการเมือง มีอำนาจและอิทธิพลเหนือพรรคการเมือง หากกลุ่มการเมือง มีขนาดใหญ่ใกล้เคียงหรือมากกว่าพรรคการเมืองที่สังกัด ทำให้พรรคการเมืองมีอำนาจการต่อรอง น้อยกว่ากลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปีกการเมือง ทำให้หัวหน้ากลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปีกการเมือง มีอำนาจมากกว่าหรือเหนือกว่าหัวหน้าพรรค ที่สำคัญ หากหัวหน้าพรรคการเมืองดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ทำให้หัวหน้ากลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปีกการเมือง มีอำนาจต่อรอง

ทางการเมืองเหนือหัวหน้าพรรคการเมือง และทำให้เป็นปัญหาเกี่ยวกับพรรคการเมืองจนหมดสภาพ ความเป็นเอกภาพของพรรคการเมือง นำไปสู่การสิ้นสุดการเป็นรัฐบาลจากการลาออกหรือยุบสภาผู้แทนราษฎรของนายกรัฐมนตรี และกลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปีกการเมือง ออกจากพรรคการเมืองที่สังกัด เพื่อหาพรรคการเมืองใหม่สังกัด จัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ นำพรรคการเมืองเก่ามาปรับเปลี่ยน โครงสร้างและกระบวนการที่กลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปีกการเมือง สวมแทน (โยชิฟูมิ ทามาตะ, 2551, หน้า 120)

ชัยชนะจากการเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทยจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 ที่มีจำนวน 248 คน และ พ.ศ. 2548 จำนวน 377 คน จากจำนวน 500 ที่นั่ง ทำให้กลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปีกการเมือง ทำให้ไม่สามารถต่อรอง คัดค้าน ก่อหวอด ก่อกบฏ แสดงจุดยืน ชัด กับมติพรรคไทยรักไทย ลดบทบาททางการเมือง สิ้นสุดอำนาจต่อรองทางการเมือง จากสาเหตุที่สำคัญ ขนาดของพรรคไทยรักไทยที่มีขนาดใหญ่ ทำให้สัดส่วนของกลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปีกการเมือง มีขนาดไม่ใหญ่มากเพียงพอจะมีอำนาจและอิทธิพลเหนือพรรคการเมือง ที่สำคัญ การที่พรรคไทยรักไทย ประกอบด้วย พรรคการเมืองที่หลากหลายมาผสมกันภายในพรรค เสมือนเป็นพหุพรรค ที่สำคัญ คือ พรรคกิจสังคม พรรคพลังธรรม และพรรคประชากรไทย ก่อนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และรวมกับพรรคความหวังใหม่ พรรคชาติพัฒนา และพรรคเสรีธรรม จากการควมรวมพรรค ภายหลังกเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 ทำให้โครงสร้างและกระบวนการภายในของพรรคไทยรักไทย ประกอบด้วยพรรคการเมืองหลายพรรค หรือเป็นพหุพรรคในพรรคการเมืองเดียว ส่งผลทำให้อำนาจการต่อรองกระจายไป ที่สำคัญ การรวมศูนย์อำนาจทางการเมืองที่นายทักษิณ ชินวัตร จากการครอบครองทุนที่ใหญ่ที่สุดของพรรค และการสนับสนุนให้กลุ่มทุนของพรรค ที่สำคัญ คือ นางเยาวภา วงศ์สวัสดิ์ น้องสาวของนายทักษิณ ชินวัตร จัดตั้งกลุ่มวังบัวบานที่เป็นกลุ่มการเมืองภายในของพรรคที่มีขนาดใหญ่ ทำให้อำนาจการต่อรองทางการเมืองของกลุ่มการเมืองอื่นแทบเป็นไปไม่ได้เลย ที่สำคัญ คือ กลุ่มวังน้ำเย็น ของนายเสนาะ เทียนทอง ที่กลายเป็นพันธมิตรที่แนบแน่นของนายทักษิณ ชินวัตร ภายหลังก

นายกรัฐมนตรี ก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ช่วงการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา เสมือนหนึ่งเป็นหัวหน้าของหัวหน้ากลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปีกการเมือง ที่มีอำนาจจัดการแจกจ่ายอำนาจและผลประโยชน์จากหัวหน้ากลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปีกการเมือง ผ่านเครือข่ายนักการเมือง ที่ประกอบด้วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นตัวแสดงสำคัญ เป็นความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ทำให้อำนาจต่อรองของนายกรัฐมนตรี

จำกัด คณะรัฐมนตรีเสมือนหนึ่งเป็นที่ประชุมของคณะกรรมการบริหารผลประโยชน์ของหัวหน้า
กลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปักการเมือง ที่หน้าที่จัดสรรผลประโยชน์ทางการเมือง

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของตำแหน่งนายกรัฐมนตรีที่นำไปสู่การทำการเมืองให้
เป็นแบบประธานาธิบดีด้านนิตินัยมาจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.
2540 ที่กำหนดให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจนำเหนือสถาบันทางการเมืองอื่น ที่สำคัญ คือ รัฐสภา และ
ศาล ก่อให้เกิดการเสียดุลจากการตรวจสอบและถ่วงดุล เสมือนทำให้ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็น
ประธานาธิบดี และด้านพฤตินัย มีสาเหตุสำคัญมาจาก ความรู้ความสามารถ ความเชื่อ ความรู้สึก
ทัศนคติ มุมมอง ค่านิยม โลกทัศน์ ประสบการณ์ สักยภาพ หรืออื่นใด ของบุคคลที่เป็น
นายกรัฐมนตรี ทำให้บุคคลที่เป็นนายกรัฐมนตรี ที่สำคัญ คือ นายทักษิณ ชินวัตร มีความแตกต่าง
จากบุคคลอื่นอย่างมาก จากการเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์สูง ทั้งประสบความสำเร็จ และประสบ
ความล้มเหลว ผ่านประสบการณ์การทำงานจากการรับราชการ เป็นตำรวจ เป็นนักธุรกิจ
ระดับประเทศ ทำให้มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง ที่สำคัญ คือ การประสบความสำเร็จทางธุรกิจจน
สามารถครอบครองกลุ่มทุนขนาดใหญ่ และเป็นทุนที่สำคัญที่สุดของพรรคไทยรักไทย ทำให้นาย
ทักษิณ ชินวัตร มีความโดดเด่นเหนือบุคคลอื่น ที่สำคัญ คือ หัวหน้าพรรคการเมืองอื่นอย่างมาก

การกำหนดนโยบายสาธารณะจากรัฐบาลของพรรคไทยรักไทยจากแนวคิด
เสรีนิยมใหม่และประชานิยม ถึงประชาชนผู้เสี่ยงลงคะแนน สนองตอบต่อแนวคิดระบบ
เศรษฐกิจแบบทุนนิยม เสมือนหนึ่งเป็นการขายตรง (Direct sales) ที่เป็นการทำตลาดสินค้าและ
เสนอขายต่อผู้บริโภคโดยตรง เพื่อภายหลังพัฒนาเป็นตลาดเครือข่าย (Network marketing) ที่เป็
นการประสานสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างประชาชนผู้เสี่ยงลงคะแนนกับพรรคไทยรักไทย ผู้สมัคร
รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคไทยรักไทย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค
ไทยรักไทย และนายทักษิณ ชินวัตร จากกลุ่มชนชั้นกลาง คนที่พำนักที่เมือง และทำงานประจำหรือ
เป็นพนักงานที่ทำงานภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม เน้นนโยบายเศรษฐกิจเพื่อแก้ปัญหา
วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การจัดตั้งบริษัทบริหารสินทรัพย์ไทย เพื่อรับโอนหนี
ยจากธนาคารพาณิชย์ และกลุ่มชนชั้นล่าง มีถิ่นพำนักในชนบท และภาคเกษตรกรรม จาก
นโยบายสาธารณะหลากหลายประเภท เพื่อเรียกร้องเอกราชและอำนาจอธิปไตยทางเศรษฐกิจ
(Ockey, 2003, pp. 663-680 อ้างถึงใน เกษียร เตชะพีระ, 2547, หน้า 67-68)

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทยในวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2544
แสดงถึงปัญหาเรื่องเสถียรภาพทางการเมืองของประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตย จากการขาด
การจรรโลงหรือการสร้างคามเข้มแข็ง (Consolidation) ประชาธิปไตยอย่างพอเพียง เพราะ
ภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการจัดตั้งรัฐบาล นายทักษิณ ชินวัตร และรัฐบาล

ไม่ให้ความสำคัญกับการปรับปรุงคุณภาพของประชาธิปไตย (Case, 2001, pp. 171-180) นำมาสู่ปัญหาที่สำคัญมาจากภายหลังการผ่านการปฏิรูปการเมือง และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จากความเชื่อถือและยึดมั่นของการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาที่นำไปสู่การเป็นเผด็จการรัฐสภา นำไปสู่วิกฤตการณ์ทางการเมืองที่เป็นวิกฤตการณ์ประชาธิปไตยภายหลัง (พิทยา ว่องกุล, 2543, หน้า 2) และนักการเมืองไม่มีความเปลี่ยนแปลงมากนัก เพราะประกอบด้วยนักธุรกิจการเมือง พ่อค้านักธุรกิจ เจ้าพ่อท้องถิ่น นายทุนอุตสาหกรรม และบุคคลที่ประกอบธุรกิจสีเทา (พิทยา ว่องกุล, 2543, หน้า 2) นักการเมืองไทยยังเป็นกลุ่มการเมืองเดิมที่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจส่วนตัวมากกว่าส่วนรวมหรือสาธารณะ

3.1.5 ระบบราชการ

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญช่วงรัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร มาจากการมีอำนาจแต่งตั้งโยกย้ายข้าราชการประจำที่เป็นพลเรือนและทหารจำนวนมาก ข้าราชการพลเรือน ที่สำคัญคือ กลุ่มข้าราชการพลเรือนที่เป็นขุนนางนักวิชาการ มีการปรับเปลี่ยนสลับสับเปลี่ยน หมุนเวียนโยกย้าย ตำแหน่ง จากตัวอย่างของตำแหน่งที่สำคัญ คือ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย เลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่แทนที่ด้วยบุคคลของรัฐบาล มีการแต่งตั้งเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติให้เป็นหัวหน้าคณะที่ปรึกษา นายกรัฐมนตรี ขณะที่กรรมการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจำนวนหนึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพรรคไทยรักไทย เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ถูกโยกย้ายตัดสินใจลาออกจากตำแหน่งภายหลังจากที่มีความขัดแย้งกับรัฐบาลหลายกรณี ทั้งที่มีเวลาราชการเหลือเป็นเวลาหลายปี ท่ามกลางบทบาทของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ที่ลดลง

การแต่งตั้งข้าราชการ โยกย้ายข้าราชการพลเรือนระดับสูง นับเป็นความขัดแย้งที่สำคัญกับธรรมเนียมปฏิบัติของระบบราชการ ที่สำคัญ นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2520 เพราะการแต่งตั้งข้าราชการระดับสูงจำนวนมากเป็นไปตามหลักอาวุโสและมีเส้นทางการเข้าสู่ตำแหน่งชัดเจนแน่นอน ข้าราชการจำนวนมากแต่ละสายงานผ่านตำแหน่งที่ชัดเจนแน่นอนจำนวนหนึ่งก่อนดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้น และมีการโยกย้ายข้าราชการระดับสูงข้ามกระทรวงจำนวนน้อยมาก ธรรมเนียมปฏิบัติการบริหารบุคคลที่ต่อเนื่องมาอย่างยาวนานทำให้ระบบราชการมีเสถียรภาพสูง ขณะเดียวกันเป็นระบบการขาดการปะทะสังสรรค์และปฏิสัมพันธ์กับภายนอก มีวัฒนธรรมองค์การแบบอนุรักษ์นิยม ไม่ยอมรับ ปฏิเสธ ละเลย และเพิกเฉย ต่อการตั้งคำถามถาม ตั้งข้อสังเกต วิพากษ์วิจารณ์ และแสดงความคิดเห็นจากภายนอก การบริหารงานบุคคลของนายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี นับเป็นการปฏิวัติกฎหมาย ระเบียบ กฎเกณฑ์ กติกา ข้อบังคับ และธรรมเนียมปฏิบัติ

อย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญ นายทักษิณ ชินวัตร มอบอำนาจให้รัฐมนตรีเป็นผู้คัดเลือกแต่งตั้งบุคลากรระดับอธิบดีโดยตรง และแต่งตั้งได้ทั้งจากกรมเดียวกันและนอกกรมเดียวกัน การอนุญาตแต่งตั้งข้าราชการที่มีอาวุโสน้อยข้ามชั้นได้โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงระดับความอาวุโสหรือสายงานวิชาชีพ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ นายจักรมณฑ์ ผาสุกวณิช เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ไปดำรงตำแหน่งเป็นปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม และแต่งตั้งนายอำพล กิตติอำพล รองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (Suehiro, 2007, pp. 22-27 อ้างถึงใน อภิชาติ สถิตนิรามัย, 2556, หน้า 305)

ความสัมพันธ์ทางเครือข่ายอำนาจของนายทักษิณ ชินวัตร เป็นการจัดการความสัมพันธ์ทางอำนาจ เป็นการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างนายกรัฐมนตรีที่เป็นพลเรือน นับเป็นการสถาปนาอำนาจนำเหนือข้าราชการทั้งหมด ภายหลังจากการจัดตั้งรัฐบาลใน พ.ศ. 2544 นายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี มอบอำนาจการตัดสินใจด้านกองทัพให้ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม พลเอกยุทธศักดิ์ ศศิประภา รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม และพลเอกธรรมรักษ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีที่รับผิดชอบด้านความมั่นคง ทั้งหมด ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือกำเนิดจากการโยกย้ายทหารประจำปีใน พ.ศ. 2544 จากการเติบโตของลูกพี่ลูกน้องของตระกูลชินวัตร ที่สำคัญ คือ พลโทอุทัย ชินวัตร รองผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนกลาโหม ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนกลาโหม อัตรพลเอก และพลโทชัยสิทธิ์ ชินวัตร ที่ปรึกษากองทัพบก ดำรงตำแหน่งเป็นรองผู้บัญชาการ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา และจากการเติบโตของเพื่อนเตรียมทหารรุ่นที่ 10 (ต.ท. 10) และมีการโยกย้ายสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้น ที่สำคัญ คือ พลตรีทรงกิตติ จักกบาตร์ รองเจ้ากรมข่าวทหาร เป็นรองแม่ทัพกองทัพภาคที่ 4 พลตรีสุริโย อินทร์บำรุง ผู้ทรงคุณวุฒิกองทัพบก ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการมณฑลทหารบก 33 รับผิดชอบพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย ทั้งที่ทั้งสองคนไม่มีประสบการณ์จากการคุมพื้นที่จากการครองตำแหน่ง (อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, 2557, หน้า 202-203)

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดของกองทัพช่วงการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายทักษิณ ชินวัตร คือ การโยกย้ายพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ผู้บัญชาการทหารบก ระหว่าง พ.ศ. 2541 ถึง 2545 ไปดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด จากความขัดแย้งที่สืบเนื่องมาจากกาหนดและดำเนินนโยบายที่แข็งกร้าวส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่า เพราะกองทัพมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดความสัมพันธ์ไทย-พม่า ต่อเนื่องจากช่วงสงครามเย็น ที่สำคัญ คือ ชายแดน แทนกระทรวงการต่างประเทศ และรัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร มีนโยบายปราบปราม

ยาเสพติดที่มีการลำเลียงจากประเทศเพื่อนบ้าน ผลจากการโยกย้ายทำให้พลเอกสมศักดิ์ อัดตะนันท์ บุตรชายของจอมพลเกรียงไกร อัดตะนันท์ ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก แทน เป็นเวลาหนึ่งปี ระหว่าง พ.ศ. 2545 ถึง 2546 และพลเอกชัยสิทธิ์ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก แทน เป็นเวลาหนึ่งปี ระหว่าง พ.ศ. 2546 ถึง 2547 ก่อนที่พลเอกประวิตร วงษ์สุวรรณ ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก เป็นเวลาหนึ่งปี ระหว่าง พ.ศ. 2547 ถึง 2548 และพลเอกสนธิ บุญชรัตกลิน ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก เป็นเวลาสองปี ระหว่าง พ.ศ. 2548 ถึง 2550 ส่วนหนึ่งเพื่อแก้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, 2557, หน้า 203)

การดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกของพลเอกชัยสิทธิ์ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2546 ถึง 2547 นำมาสู่การคุมกำลังของเครือข่ายของนายทักษิณ ชินวัตร จากเตรียมทหารรุ่น 10 จำนวน 35 คน จากการคุมกองกำลังหลักในกองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ กองบัญชาการทหารสูงสุดหรือกองบัญชาการกองทัพไทยในปัจจุบันและสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม ที่ควบคุมด้านนโยบาย แผนงาน โครงการ และงบประมาณ (อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, 2557, หน้า 203-204) มีการแต่งตั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องกับนายทักษิณ ชินวัตร จากเพื่อนร่วมชั้นเรียนเตรียมทหาร 10 เครือญาติ และทหารที่มีสายสัมพันธ์หรือความสัมพันธ์กับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเพื่อดำรงตำแหน่งสำคัญในกองทัพจำนวน 38 ตำแหน่ง และมีการแต่งตั้งลูกพี่ลูกน้องนายทักษิณ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกภายหลัง (Ukrit Pattamanand, 2005, pp. 142-146 อ้างถึงใน อภิชาติ สถิตินิรามัย, 2556, หน้า 304) ทำให้นายทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรีพลเรือนคนแรกที่ควบคุมทหารและกองทัพผ่านเครือญาติ พรรคพวก เพื่อนฝูง เพื่อนสนิท จำนวนมาก (อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, 2557, หน้า 203-204)

การปฏิรูประบบราชการช่วงสมัยนายทักษิณ ชินวัตร จากการแต่งตั้งโยกย้ายข้าราชการประจำระดับสูงที่เป็นพลเรือนและทหาร นับเป็นการแทรกแซงข้าราชการประจำของฝ่ายการเมือง จากการแต่งตั้งพรรคพวก บุคคลที่ใกล้ชิดกับรัฐบาล เพื่อทำหน้าที่ควบคุมระบบราชการ ก่อให้เกิดการตั้งคำถามถาม การตั้งข้อสงสัย การตั้งข้อสังเกต การวิพากษ์วิจารณ์ ถึงเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่เป็นเบื้องหลังการปฏิรูป แต่การปฏิรูประบบราชการครั้งนี้เท่ากับเป็นการเพิ่มอำนาจให้กับฝ่ายการเมืองเพื่อควบคุมระบบราชการของข้าราชการประจำที่สูงมาก ก่อให้เกิดกระบวนการรวมศูนย์อำนาจการบริหารประเทศทั้งหมดที่นายกรัฐมนตรี (Prime Ministerialization) นับเป็นโครงสร้างและกระบวนการถ่ายโอนอำนาจออกจากรัฐมนตรีและข้าราชการประจำสู่นายกรัฐมนตรี ตามแนวคิดการบริหารงานของประธานกรรมการบริษัทหรือซีอีโอที่เป็นศูนย์กลางทุกอย่าง (Lauridsen, 2008, p. 847 อ้างถึงใน อภิชาติ สถิตินิรามัย, 2556, หน้า 305-306)

3.1.6 ประชาสังคม

ความเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การปฏิรูปการเมืองภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬใน พ.ศ. 2535 ก่อกำเนิดเป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ทำให้การเมืองภาคประชาชนหยั่งรากลึกด้านการเมือง เป็นการมองประชาธิปไตยด้านมุมกว้าง มากกว่าการเลือกตั้ง การกำหนดคให้ประชาชนเป็นตัวของตัวเอง ความเคลื่อนไหวทางการเมืองแสดงถึงการมองประชาธิปไตยที่ไม่จำกัดเฉพาะการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative democracy) เป็นประชาธิปไตยที่มีความหมายถึงความเสมอภาค ความยุติธรรม และความยั่งยืน (นฤมล ทับจุมพล และจรัส ดิษฐากฤษัย, 2544, หน้า 7 อ้างถึงใน อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, 2548, 2540ก, หน้า 6-7) การเมืองภาคประชาชน นับเป็นการเปิดพื้นที่ทางการเมืองนับเป็นที่มาของความเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ที่สำคัญ คือ การกำหนดนโยบายสาธารณะที่มีผลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพเพิ่มมากขึ้น ตัวอย่างที่สำคัญ คือ สิทธิที่อยู่อาศัย สิทธิการจัดสรรทรัพยากรของท้องถิ่น สิทธิการศึกษาทางเลือก สิทธิการได้รับการชดเชยทางสังคมจากนโยบายการพัฒนาจากรัฐ การมีองค์การอิสระที่หลากหลายเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของนักการเมืองและข้าราชการระดับสูง การเมืองภาคประชาชนนับเป็นพื้นที่ทางการเมืองใหม่ที่เพิ่มความเข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง ท่ามกลางสังคมการเมืองเพิ่มความรุนแรงทางการเมืองมากขึ้นเป็นลำดับ (อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, 2544ก, หน้า 7)

ความเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองที่สำคัญ มาจากการถือกำเนิดขององค์กรอิสระ ที่สำคัญ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภา ทำงานตามความคาดหวังของพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน ประชาชนมีความกระตือรือร้นเพื่อไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา แต่กลับนำไปสู่ปัญหาที่หลากหลาย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การเลือกตั้งซ้ำในเขตการเลือกตั้งที่เป็นปัญหาจากการทุจริตการเลือกตั้งที่ทำให้ผู้ชนะการเลือกตั้งได้รับในเหลือและใบแดง ที่ทำให้มีการเลือกตั้งรอบใหม่ ที่มีจำนวนผู้ออกเสียงลงคะแนนใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งลดลงเป็นลำดับ และมีสัดส่วนของบัตรเสียและบุคคลที่ไม่ประสงค์ลงคะแนนเพิ่มมากขึ้น แสดงถึง การปฏิเสธ ละเลย เพิกเฉย ไม่ยอมรับ กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคการเมือง ที่สำคัญ คือ การจัดการลงคะแนนรอบหลัง (อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, 2544ก, หน้า 15-16)

การครองอำนาจและการครอบงำทางการเมืองของนายทักษิณ ชินวัตร รัฐบาลพรรคไทยรักไทย และพรรคไทยรักไทย อย่างต่อเนื่อง ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง 2549 นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมืองไทยที่แตกต่างจากวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการปฏิรูปการเมือง ที่สำคัญ คือ การเพิ่มสิทธิเสรีภาพของประชาชน การเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง การ

ควบคุมการใช้อำนาจ และการเมืองภาคประชาชน (ลิขิต ชีรเวคิน, 2546, หน้า 53-54) ถ้อยห่าง หรือแตกต่างจากที่คณะกรรมการปฏิรูปการเมืองกำหนด และที่สำคัญ คือ สิทธิเสรีภาพของประชาชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน การปฏิรูปการตรวจสอบสถาบันทางการเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมือง และการใช้อำนาจรัฐ ถ้อยห่าง หรือแตกต่างจากที่สภาร่างรัฐธรรมนูญกำหนด (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2540, หน้า 10)

การครองอำนาจทางการเมืองของนายทักษิณ ชินวัตร รัฐบาลพรรคไทยรักไทย และพรรคไทยรักไทย แสดงถึงการเผชิญความขัดแย้งทางความคิดและอุดมการณ์สองด้าน ด้านหนึ่งเป็นกลุ่มที่เรียกร่องประสิทธิภาพและประสิทธิผลจากความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง กับด้านหนึ่งเป็นกลุ่มที่เรียกร่องประชาธิปไตย นับเป็นความเป็นจริงรูปแบบใหม่ผ่านรัฐธรรมนูญที่แสดงถึงความล้มเหลวที่ไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนด ที่สำคัญ จากสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้ง แต่กลับเป็นตัวแทนของกลุ่มการเมือง ปีกการเมือง หรือพรรคการเมือง ที่นำไปสู่การตั้งคำถามถึงการแต่งตั้ง อำนาจหน้าที่ บทบาท และความเป็นกลางของบุคคลในองค์กรอิสระ ที่สำคัญ คือ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภา แสดงถึงการที่รัฐธรรมนูญไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจนลุล่วง (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2544, หน้า 6) นับเป็นปัญหาจากความก้าวหน้าที่ของประชาธิปไตยผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 การจัดตั้งองค์กรอิสระเพื่อทำหน้าที่ใช้อำนาจธิปไตยครบถ้วนทั้งสามด้านจากงานที่เป็นการเฉพาะ ที่สำคัญ คือ การวินิจฉัยข้อขัดแย้งกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ การวินิจฉัยข้อขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน การเลือกตั้ง การป้องกันและปราบปรามการคอร์รัปชัน และการปกป้องและพิทักษ์สิทธิเสรีภาพของประชาชน กับการปฏิเสธ ละเลย เพิกเฉย ไม่ยอมรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่สำคัญ คือ บทบาทของสมาชิกองค์กรอิสระ ทำให้เกิดความไม่น่าเชื่อถือ

ความล้มเหลวของสถาบันทางการเมือง ที่สำคัญ คือ สภาผู้แทนราษฎรที่มีฝ่ายค้าน มีบทบาทนำ วุฒิสภาที่มีหลากหลายกลุ่มแต่ล้มเหลวกับการรวบรวมคะแนนเสียงเป็นปีกแผ่น และองค์กรอิสระที่เผชิญปัญหาจากการแทรกแซงจากภายนอกส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผล และนำไปสู่ความล้มเหลวของการตรวจสอบ ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่นำมาสู่การรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อการต่อต้านนายทักษิณ ชินวัตร รัฐบาลพรรคไทยรักไทย พรรคไทยรักไทย มีจุดเริ่มต้นจากการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อชาติและราชบัลลังก์ ประกอบด้วย อดีตรัฐมนตรี นักธุรกิจ ทหาร จำนวนหนึ่ง มีการจัดชุมนุมประท้วงที่กรุงเทพฯ และการจัดรายการผ่านสื่อวิทยุชุมชน นับตั้งแต่ พ.ศ. 2547 จุดเปลี่ยนที่สำคัญมาจากการยุติรายการเมืองไทยรายสัปดาห์ของนาย

สนธิ ลิ้มทองกุล ที่จัดรายการทางช่อง 9 อสมท. หรือโมเดิร์นไนน์ ทีวี ของบริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ภายหลังจากการวิพากษ์วิจารณ์ ตั้งข้อสังเกต ตั้งข้อสงสัย และตั้งคำถามถาม กับรัฐบาล นายทักษิณ ชินวัตร จากก่อนหน้าในที่เคยสนับสนุน นำไปสู่การถือกำเนิดรายการเมืองไทยสัปดาห์ สัญจร ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญมาจากบริษัท ชินคอร์ปอเรชัน จำกัด (มหาชน) ขายหุ้นที่มีมูลค่ากว่า 73,000 ล้านบาท เป็นจำนวนร้อยละ 49.595 ของทั้งหมด แก่บริษัท เทมาเส็ก โฮลดิ้ง จำกัด ของสิงคโปร์ ใน พ.ศ. 2549 นำไปสู่การก่อตั้งและมีการเปิดตัวกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (People's Alliance for Democracy: PAD) (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, 2558, หน้า 14-42)

ความล้มเหลว ปัญหาอุปสรรค จากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 นำไปสู่การตั้งคำถาม ตั้งข้อสังเกต ตั้งข้อสงสัย วิพากษ์วิจารณ์ การปฏิเสธ การต่อต้าน การไม่ยอมรับ นำมาสู่ปัญหาที่ไม่สิ้นสุดภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2549 เป็นวิกฤตการณ์ของประเทศมากที่สุดเพราะไม่มีทางออกให้กับประเทศ ระหว่างที่มีการรับรองสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรช่วงเดือนเมษายน เมื่อนายอักษราทร จุฬารัตน ประธานศาลปกครองสูงสุด นำตุลาการศาลปกครองสูงสุดเข้าเฝ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณเพื่อรับตำแหน่งหน้าที่ และนายชาญชัย ลิขิตจิตถะ ประธานศาลฎีกา นำคณะผู้พิพากษาประจำศาล สำนักงานศาลยุติธรรม เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับตำแหน่งหน้าที่ ในวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2549 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระราชดำรัสเสนอแนะให้คณะตุลาการศาลปกครองและผู้พิพากษาศาลฎีกามีบทบาทแก้วิกฤตการณ์เพื่อนำไปสู่ทางออกของประเทศไทย นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากการประชุมของประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ และประธานศาลปกครอง ร่วมกัน นำไปสู่การตัดสินใจให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 เป็นโมฆะ จากการจับคู่หาการเลือกตั้งเป็นปัญหาที่ไม่เป็นการลงคะแนนลับ นับเป็นบทบาทของสถาบันทางการเมืองที่ใช้อำนาจตุลาการเพื่อแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ทางการเมือง นับเป็นตุลาการวิวัฒน์ที่สำคัญ (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, 2558, หน้า 14-43)

ความเคลื่อนไหวทางการเมืองจากการต่อต้านนายทักษิณ ชินวัตร ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น จากการจัดกิจกรรมต่อต้านอย่างกว้างขวางในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2549 และเบาบางลงในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2549 จากการเฉลิมฉลองสิริราชสมบัติของการครองราชย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชครบ 60 ปี และเพิ่มความรุนแรงในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2549 จากการจัดการชุมนุม สัมมนา เสวนา อภิปราย จำนวนมาก มีการจัดรายการเมืองไทยรายสัปดาห์สัญจร เป็นคอนเสิร์ตการเมืองที่สำคัญ นับเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่นายถาวร เสนเนียม รองเลขาธิการพรรค

ประชาธิปไตย ขึ้นฟ้องคณะกรรมการการเลือกตั้ง จากความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ความผิดต่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ความผิดต่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ที่ทำให้คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องโทษจำคุกทำให้พ้นจากตำแหน่งและมีการสรรหาคณะกรรมการการเลือกตั้งใหม่ทั้งหมด วิกฤตการณ์ทางการเมืองที่ต่อเนื่องนำไปสู่การเผชิญหน้าอย่างกว้างขวางระหว่างกลุ่มผู้สนับสนุนและกลุ่มผู้คัดค้านนายทักษิณ ชินวัตร หลากหลายกลุ่ม มีการเผชิญหน้าระหว่างกลุ่มผู้สนับสนุนและกลุ่มผู้คัดค้านนายทักษิณ ชินวัตร หลายครั้งนำไปสู่ความรุนแรง มีการรวมกลุ่ม ตัวอย่างที่สำคัญ คือ เครือข่ายประชาสังคมหยุดระบอบทักษิณ ความขัดแย้งที่ทวีความรุนแรงและขยายตัวสิ้นสุดลงเมื่อเกิดการรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ระหว่างที่นายทักษิณ ชินวัตร เดินทางไปพบปะนักธุรกิจที่สภาของการระหว่างประเทศ (Council of Foreign Relations: CFR) สหรัฐอเมริกา (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, 2558, หน้า 14-44)

3.2 ด้านเศรษฐกิจ

การถือกำเนิดของระบอบทักษิณจากการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายทักษิณ ชินวัตร นำไปสู่การถือกำเนิดของระบบเศรษฐกิจแบบทักษิณหรือทักษิโนมิกส์ (Thaksinomics) จากการคำเรียกของนางกลอเรีย มาคาปากัล อาร์โรโย ประธานาธิบดีแห่งฟิลิปปินส์ จากสุนทรพจน์งานประชุมความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก ใน ค.ศ. 2003 และการสนับสนุนแดเนี่ยล เลียน นักเศรษฐศาสตร์จากมอร์แกน สแตนเลย์ จากสมมติฐานด้านเศรษฐกิจของระบอบทักษิณที่ว่าความล้มเหลวจากการแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 การนำเสนอนโยบายพรรคไทยรักไทยของนายทักษิณ ชินวัตร ผู้สาธาณชน ชัยชนะจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค การจัดตั้งรัฐบาลที่มีความชอบธรรมและมีอำนาจที่มีโน้มเอียงแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ที่สำคัญ บทบาทของนายทักษิณ ชินวัตร ที่เป็นนักธุรกิจ เป็นนักสู้ เป็นนักอ่าน เป็นบุคคลที่ตัดสินใจรวดเร็ว เด็ดขาด ตามการเปลี่ยนแปลงของโลก ทำให้ประสบความสำเร็จ (วรวัธน์ โรจพล, 2562, หน้า 13-16 และ 13-22) นำไปสู่การปฏิบัติตามแนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบทักษิณ

การขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจแบบทักษิณมาจากการรวบรวมหรือผนวกรวม โครงสร้าง กระบวนการ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน ยุทธวิธี กลยุทธ์ เครื่องมือ และกลไก ที่หลากหลาย นำมาสู่การกำหนดระบบเศรษฐกิจแบบคู่ขนาน (Dual track) ประกอบด้วย แนวทางที่หนึ่ง (First track) จากกระบวนทัศน์การมองจากภายนอก (Outward looking paradigm) จากการเน้นการส่งออกเป็นฐาน (Export-base) ที่เน้นการลงทุนของภาคอุตสาหกรรมขนาดใหญ่จากเงินทุนของต่างประเทศ และแนวทางที่สอง (Second track) จากกระบวนทัศน์การมองจากภายใน (Inward looking paradigm) จากการเน้นกิจการ วิสาหกิจ ที่เป็นขนาดเล็กและขนาดกลางภายในประเทศ จาก

ความชำนาญและการใช้ทรัพยากรภายในประเทศ เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในประเทศ (ณัฐเศรษฐ์ พูลเจริญ, 2548, หน้า 92)

คุณค่าของแนวคิดเศรษฐกิจแบบทักษิณ เน้นการใช้จ่ายภาครัฐ การสร้างรายได้จากการส่งออกและการท่องเที่ยว มาจากความถดถอยทางเศรษฐกิจภายหลังวิกฤตการณ์เศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 มุ่งเน้นการแทรกแซงกลไกตลาดทุกระดับ จากการใช้นโยบายการคลัง ที่สำคัญ คือ การกำหนดงบประมาณแผ่นดิน และการเก็บภาษี มากกว่าการใช้นโยบายการเงิน ที่สำคัญ คือ การกำหนดอัตราดอกเบี้ย ทำให้การใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดินสูง ที่สำคัญ คือ เงินงบประมาณของรัฐบาลและเงินนอกงบประมาณของรัฐบาลผ่านรัฐวิสาหกิจ การมุ่งเน้นการกระตุ้นเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ให้ฟื้นกลับมาภายหลัง จากการส่งเสริมการบริโภคของประชาชน เพื่อยกระดับอุปสงค์รวมของประชาชนทั้งประเทศ นำไปสู่การลดการพึ่งพาการส่งออกที่มีความผันผวน ภายหลังจากเศรษฐกิจภายในประเทศมีเสถียรภาพแล้ว มุ่งกระตุ้นการลงทุนจากภาครัฐและเอกชน เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนต่อเนื่อง จากวิธีการสำคัญ คือ การกระจายทรัพยากรทางการเงินไปสู่ประชาชนระดับล่าง หรือระดับรากหญ้า ที่สำคัญ ผ่านนโยบายสาธารณะ และโครงการสาธารณะภาครัฐ ที่สำคัญ คือ นโยบายการพักชำระหนี้ของเกษตรกร นโยบายธนาคารประชาชน นโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง นโยบายบ้านเอื้ออาทร (วรวลัญช์ โรจนพล, 2562, หน้า 13-17)

สาระสำคัญของแนวคิดเศรษฐกิจแบบทักษิณ คือ การกำหนดและปฏิบัติตามแนวคิดนโยบายเศรษฐกิจแบบสองแนวทาง (Dual track policy) แนวทางที่หนึ่ง เป็นการกำหนดนโยบายสาธารณะตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ คือ การกระตุ้นการส่งออก การลงทุนจากต่างประเทศ การท่องเที่ยวเพื่อนำเงินตราต่างประเทศจากภายนอกเข้ามาในประเทศ เน้นนโยบายต่างประเทศ จากนโยบายการค้าระหว่างประเทศ ที่สำคัญ คือ การจัดตั้งเขตการค้าเสรี (Free Trade Area: FTA) ที่ไม่มีการเก็บภาษีการค้าระหว่างกันหรือการเก็บภาษีการค้าระหว่างประเทศของประเทศที่ทำความตกลงเป็นศูนย์ แนวทางที่สอง เป็นการกำหนดนโยบายสาธารณะตามแนวคิดประชานิยม การกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับรากหญ้า การมุ่งให้เกษตรกรช่วยเหลือผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม และการสร้างผู้ประกอบการรายใหม่ เป็นนโยบายภายในประเทศ ที่สำคัญ คือ นโยบายพักหนี้ให้เกษตรกร นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (สามสิบบาทรักษาทุกคน) นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง นโยบายธนาคารประชาชน และนโยบายหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล (Shinawatra, 2003; Asia Monitor, 2003 อ้างถึงใน วรวลัญช์ โรจนพล, 2562, หน้า 13-17)

การกำหนดนโยบายสาธารณะตามแนวคิดประชานิยมทำให้ถูกตั้งคำถาม ตั้งข้อสังเกต ตั้งข้อสงสัย วิพากษ์วิจารณ์ กับการมุ่งเน้นการสร้างการยอมรับและความนิยมจากบุคคลที่เป็นผู้นำ

ไม่เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนที่เสมือนเป็นผู้รับการอุปถัมภ์ จากการแทรกแซงของ รัฐที่มีต่อสังคมแทนกลไกตลาด รัฐบาลที่กำหนดนโยบายสาธารณะและการนำนโยบายสาธารณะ ไปปฏิบัติตามแนวคิดประชานิยมทำหน้าที่แจกจ่ายและกระจายทรัพยากรแทนระบบตลาดแก่ ประชาชน ทำให้รัฐบาลเสมือนทำหน้าที่ขายตรงสินค้าและบริการ (วรวลัยช์ โรจนพล, 2551, หน้า 304) นับเป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อสร้างความนิยมของการยอมรับนายทักษิณ ชินวัตร อย่างกว้างขวาง

วิวัฒนาการขั้นที่หนึ่งของนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทักษิณมุ่งเน้นการ แก้ปัญหาระดับฐานราก มาจากการเน้นการจัดความยากจน ที่สำคัญ พื้นที่ชนบท ภาคเกษตรกรรม และชนชั้นล่าง จากการจัดสรรงบประมาณจำแนกแยกย่อยเป็นงบประมาณจำนวนน้อย เพื่อจัดสรร ตามความต้องการในชนบท จากการฟื้นฟูทรัพยากรและการพัฒนาวิสาหกิจขนาดเล็ก นำไปสู่การ กำหนดและการนำนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจระดับรากหญ้า จากการพักหนี้ของธนาคารเพื่อ การเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นเวลา 3 ปี เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร การมอบหมายให้ธนาคาร ออมสินปล่อยกู้ให้กับพ่อค้าแม่ค้าหาบเร่แผงลอย การกำหนดให้มอบเงินจำนวน 30 เท่า ของ เงินเดือนครั้งสุดท้ายของข้าราชการที่เสียชีวิตให้กับครอบครัว การกำหนดหมุนเวียนสำหรับเมือง และชนบทเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของชนบท การจัดตั้งธนาคารประชาชนเพื่ออำนวยความสะดวก ด้านเงินกู้เพื่อทำธุรกิจขนาดเล็ก เป็นธนาคารวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprise Bank: SME Bank) โครงการหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล ที่จัดทำทั่วประเทศ เพื่อ สร้างความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบกับจากสินค้าและบริการที่แตกต่างกัน และนโยบายเอื้ออาทร ต่อเนื่องภายหลัง (ฉัฐเชษฐ พูลเจริญ, 2548, หน้า 93-96)

วิวัฒนาการขั้นที่สองของนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทักษิณมาจากการพัฒนา ระดับส่วนบน ที่สำคัญ คือ การแปลงสินทรัพย์เป็นทุน จากการนิยามและจัดลำดับขั้นทางทรัพย์สิน ใหม่ตามแนวคิดของเฮร์นันโด เด โซโต (Hernando de Soto) เป็นการถือครองทรัพย์สิน ทรัพย์สินทางปัญญา และทรัพย์สินจากเครื่องจักร วัสดุอุปกรณ์ เพื่อเข้าถึงแหล่งทุน มีการกำหนดให้ ธนาคารภาครัฐสนับสนุนจากงบประมาณจำนวนกว่า 20,000 ล้านบาท การลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ขนาดใหญ่ (Mega project) การลดภาษีหลายประเภท มีการกำหนดนโยบาย สาธารณะที่สำคัญอื่น คือ กรุงเทพฯ เมืองแฟชั่น การตรึงราคาน้ำมัน การจัดตั้งเขตการค้าเสรี และ การยกระดับราคาสินค้าเกษตร (ฉัฐเชษฐ พูลเจริญ, 2548, หน้า 96-99)

จุดเด่นจุดด้อยของนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทักษิณ ประกอบด้วย จุดเด่นของ นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทักษิณ มาจากสมมติฐานที่ว่าระบบเศรษฐกิจของประเทศและ ระดับสากลมีวิวัฒนาการไปสู่ฐานความรู้ การมีคู่แข่งจำนวนมาก การช่วงชิงตลาดจากโอกาสที่ไม่ เท่าเทียมกัน การแข่งขันยุคดิจิทัล และการรับข้อมูลข่าวสารที่ไม่เท่าเทียมกัน นำไปสู่บทบาทของ

กลุ่มทุนขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศ เป็นตัวแทนของเศรษฐกิจการเมืองไทย และการพัฒนาระบบเศรษฐกิจจากฐานและการเพิ่มขีดความสามารถด้านการแข่งขันทางเศรษฐกิจเพื่อการส่งออก ก่อให้เกิดผลประโยชน์สาธารณะอย่างกว้างขวาง (ณัฐเศรษฐ์ พูลเจริญ, 2548, หน้า 100-102)

จุดค้อยของนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทักษิณ ประกอบด้วย ประการแรก การแสวงหาผลประโยชน์ของนักการเมือง การขาดการดูแลรับผิดชอบและปล่อยปละละเลยจากการแสวงหาผลประโยชน์ของข้าราชการ นำไปสู่การตั้งข้อสงสัย ตั้งข้อสังเกต และเป็นปัญหา จากตัวอย่างที่สำคัญ คือ นโยบายการจัดตั้งเขตการค้าเสรีที่เอื้ออำนวยต่อกลุ่มธุรกิจของกลุ่มธุรกิจที่สัมพันธ์กับรัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรีมากกว่ากลุ่มธุรกิจอื่นที่ไม่เกี่ยวกับการเมือง การจัดเก็บภาษีสรรพสามิตและโทรมคมนาคม ประการที่สอง ความล้มเหลวจากนโยบายสาธารณะและโครงการภาครัฐจากนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทักษิณ จากตัวอย่างที่สำคัญ คือ การเปิดเสรีของสุรา พื้นที่บางที่ภายหลังแทบไม่เหลือผู้ผลิตจากที่มีเป็นจำนวนมากในระยะแรก กรุงเทพฯ เมืองแพชั่น จากความล่าช้าและการขาดผู้ปฏิบัติที่มีความรู้เรื่องแพชั่นอย่างแท้จริง (ณัฐเศรษฐ์ พูลเจริญ, 2548, หน้า 103-104)

3.3 ด้านสังคม

ความเปลี่ยนแปลงสำคัญที่ถือกำเนิดจากระบบทักษิณ นำไปสู่ปัญหาด้านสังคมจนนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างกว้างขวาง จากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และ 2548 ที่มีข้อครหาและการกล่าวหาจากสังคมหลากหลายอย่างกว้างขวาง จากการได้มาของอำนาจทางการเมืองของนายทักษิณ ชินวัตร ว่าขาดความชอบธรรม จากการทุจริตการเลือกตั้งจำนวนมาก มีการใช้เงินเพื่อซื้อสิทธิ์ขายเสียงจากผู้ออกเสียงลงคะแนน การใช้อำนาจรัฐที่สำคัญ คือ การใช้ข้าราชการ ที่สำคัญ คือ ทหาร ตำรวจ และฝ่ายปกครอง เป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐบาลในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองสำคัญที่เป็นปัญหาด้านสังคมจากการบริหารประเทศมาจากข้อครหา ที่สำคัญ (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, 2558, หน้า 14-39)

ประการแรก การละเลยกระบวนการยุติธรรม ตามหลักนิติธรรม (rule of law) จากตัวอย่างที่สำคัญ คือ การละเลยการอุ้มฆ่าประชาชนชาวไทยมุสลิมของจังหวัดสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การละเลยการอุ้มฆ่าประชาชนจากนโยบายปราบปรามยาเสพติดจากการกล่าวอ้างการฆ่าตัดตอนและการการสังหารระหว่างกัน ปราศจากการพิสูจน์ตามหลักฐานของกระบวนการยุติธรรม

ประการที่สอง การถือกำเนิดของความขัดแย้งสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จากเหตุการณ์การปล้นปืนเมื่อวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2547 และขยายใหญ่เป็นวงกว้าง นับเป็นความขัดแย้งที่รุนแรงภายหลังการสิ้นสุดของความขัดแย้งด้านอุดมการณ์จากสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ของ

พรรคคอมมิวนิสต์ช่วงสงครามเย็น จากการใช้ความรุนแรง ป่าเถื่อน จนนำไปสู่ปัญหาอื่นอย่าง กว้างขวาง ที่สำคัญ คือ การละเมิดสิทธิมนุษยชน จากเหตุการณ์ตากใบและมัสยิดกรือเซะ และ ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างไทยพุทธกับมุสลิม

ประการที่สาม การทำลายสิทธิเสรีภาพของประชาชนขั้นพื้นฐานของประชาชนและ สื่อมวลชน จากการปฏิเสธ ละเลย เพิกเฉย ไม่สนใจ ไม่ให้ความสำคัญ หรืออื่นใด กับประชาชนที่มีความคิดเห็นที่แตกต่าง นำไปสู่ข้อครหาและตั้งข้อสงสัยกับการกลั่นแกล้ง คุกคาม บุคคลที่มีความคิดเห็นที่แตกต่าง ด้านการเมืองจากการใช้อำนาจรัฐคุกคามพ่อค้านักธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม ที่ตรงข้ามกับรัฐบาล ด้านเศรษฐกิจจากการใช้มาตรการภาษีเพื่อจัดการกับพ่อค้านักธุรกิจ นายทุน อุตสาหกรรม ที่ตรงข้ามกับรัฐบาล และด้านสังคม จากการใช้อำนาจรัฐคุกคามสื่อมวลชนและ ประชาชนที่ตรงข้ามกับรัฐบาล ที่สำคัญ คือ การแทรกแซงวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์

ประการที่สี่ การใช้อำนาจรัฐและอำนาจทุนแทรกแซง สั่งการ บงการ ควบคุม และ ครอบงำ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่สำคัญ คือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (คตส.) ศาลรัฐธรรมนูญ ก่อให้เกิดการทำหน้าที่ตามบทบาทและ อำนาจหน้าที่แตกต่างจากเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่สำคัญ มี ข้อครหาจากการปฏิบัติการของการใช้อำนาจรัฐและอำนาจทุนแทรกแซง สั่งการ บงการ ควบคุม และครอบงำ สมาชิกวุฒิสภา ทำให้โครงสร้างและกระบวนการควบคุมตรวจสอบและถ่วงดุล ล้มเหลว แตกต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

ประการที่ห้า การถือกำเนิดของการคอร์รัปชันเชิงนโยบาย จากการถูกกล่าวหาจาก การใช้อำนาจรัฐและช่องว่างของกฎหมายทุจริตคอร์รัปชันประเทศและประชาชน การแสวงหา ผลประโยชน์ส่วนตัวจากผลประโยชน์สาธารณะ ก่อให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์ (Conflict of Interest) ที่เป็นผลประโยชน์ทับซ้อน เท่ากับเป็นปัญหาและขัดกับหลักคุณธรรมและจริยธรรมของ ผู้ปกครอง เท่ากับทำลายเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่สำคัญ เท่ากับทำลายอุดมการณ์ของการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม

ประการที่หก การขายหุ้นบริษัท ซินคอร์ปอเรชัน จำกัด ให้สิงคโปร์ ก่อให้เกิดปัญหา ด้านผลประโยชน์ทับซ้อนอย่างรุนแรง ที่สำคัญ ก่อให้เกิดผลกระทบด้านความมั่นคงทางการทหาร จากการที่สิงคโปร์จะเป็นเจ้าของดาวเทียมไทยคมแทนที่จะเป็นบริษัทของประเทศไทย ทำให้ใช้ หรือเป็นประโยชน์ทางด้านความมั่นคงของประเทศหลากหลายประการ ที่สำคัญ คือ ด้านการทหาร และความมั่นคง และการที่คลื่นโทรคมนาคมเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งบริษัท ซินคอร์ปอเรชัน จำกัด รับผิดชอบ เป็นสมบัติของประเทศไทยและประชาชนคนไทยทั้งประเทศ นับเป็นเรื่องที่ไม่

ถูกต้อง ที่สำคัญ มีการวางแผนจากการออกพระราชบัญญัติประกอบกิจการโทรคมนาคม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2549 เพื่อรองรับการถือครองบริษัทจากสัดส่วนหุ้นร้อยละ 25 เป็นร้อยละ 49 ก่อให้เกิดข้อกล่าวหาจากการเป็นภัยต่อความมั่นคงและการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวจากการบริหารประเทศของผู้ปกครอง

การตั้งข้อสังเกต ความเคลือบแคลงสงสัย การวิพากษ์วิจารณ์ การไม่ยอมรับ การปฏิเสธ การคัดค้าน การต่อต้าน นายทักษิณ ชินวัตร นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญมาจากการวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักหน่วงถือกำเนิดครั้งแรกนับตั้งแต่ พ.ศ. 2546 จากอดีตผู้ก่อตั้งพรรคไทยรักไทยจำนวนหนึ่ง จากความแตกแยกของพรรคไทยรักไทยที่ปรากฏเป็นลำดับ ที่สำคัญคือ บทบาทของนายเสนาะ เทียนทอง แกนนำของพรรคไทยรักไทย และความเคลื่อนไหวเรียกร้องทางการเมืองของประชาชนที่รวมกันเป็นกลุ่มการเมือง ใช้ชื่อว่า กลุ่มประชาชนเพื่อชาติและราชบัลลังก์ เพื่อขับไล่ นายทักษิณ ชินวัตร ถือกำเนิดครั้งแรกนับตั้งแต่ พ.ศ. 2547 ก่อนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2548 การปราศรัยขับไล่ นายทักษิณ ชินวัตร ถือกำเนิดครั้งแรกเมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2547 และขยายเป็นวงกว้างช่วงปลาย พ.ศ. 2548 ส่วนสำคัญมาจากบทบาทนำของนายสนธิ ลิ้มทองกุล จาการายการเมืองไทยรายสัปดาห์ทางช่อง 9 อสมท และขยายไปสู่บุคคลที่หลากหลายวงการและสาขาอาชีพ ภายหลัง (วรวิญญู โรจนพล, 2562, หน้า 13-14)

การปฏิเสธการลงสมัครรับเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองที่สำคัญจำนวนสามพรรค ประกอบด้วย พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย และพรรคมหาชน ภายหลังการปฏิเสธของพรรคไทยรักไทยที่จะแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ภายหลังการยุบสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2549 นำมาสู่การตั้งข้อสังเกต ความเคลือบแคลงสงสัย การวิพากษ์วิจารณ์ การไม่ยอมรับ การปฏิเสธ การคัดค้าน การต่อต้าน การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2549 มีพรรคไทยรักไทยและพรรคการเมืองขนาดเล็กจำนวนหนึ่งลงสมัครรับเลือกตั้ง พรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2549 จากคะแนนจำนวนร้อยละ 56.45 จากผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ แต่จำนวนคะแนนเสียงที่พรรคไทยรักไทยได้รับมีคะแนนและสัดส่วนที่ลดลง จากปรากฏการณ์ไม่เอาทักษิณของพื้นที่หลายพื้นที่ แสดงออกจากการที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทยมีคะแนนน้อยกว่าผู้งดออกเสียงและบัตรเสีย ความผิดปกติจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 นำมาสู่การตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นโมฆะภายหลังมีการยื่นเรื่องเพื่อพิจารณา และมีการกำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่ในวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2549 ภายหลัง (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, 2558, หน้า 14-39 – 14-40)

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญภายหลังการรัฐประหารวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 คือ การถือกำเนิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาจากความปรารถนาที่ไม่ต้องการหรือป้องกันไม่ให้เกิดนักการเมืองแบบนายทักษิณ ชินวัตร คนที่สอง นับเป็นเป้าหมายสำคัญทางการเมือง และปรารถนาของอำนาจตุลาการเพื่อควบคุมนักการเมือง จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 การลดอำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ คือ รัฐสภา และเพิ่มอำนาจให้กับฝ่ายบริหาร คือ รัฐบาล ทำให้ฝ่ายบริหาร ที่สำคัญ คือ รัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร เข้มแข็งมาก นำไปสู่การกำหนดในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่กำหนดการเพิ่มอำนาจให้ฝ่ายตุลาการ คือ ศาล เพื่อควบคุมฝ่ายนิติบัญญัติ คือ รัฐสภา และฝ่ายบริหาร คือ รัฐบาล ส่งผลต่อการควบคุม ตรวจสอบ และถ่วงดุล ระหว่างอำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการสูญเสียอีกรูปแบบหนึ่ง แต่การเพิ่มอำนาจให้ฝ่ายตุลาการ คือ ศาล นำไปสู่การตั้งคำถาม การเกิดข้อสงสัย ข้อกังวล การวิพากษ์วิจารณ์ การพินิจพิเคราะห์ หรืออื่นใด ถึงความสัมพันธ์ของสถาบันนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ จากการตรวจสอบถ่วงดุลในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่สำคัญ คือ ที่มาของบุคคลที่ทำหน้าที่ในรัฐสภา ที่สำคัญ คือ สภาผู้แทนราษฎร มาจากการเลือกตั้งจากประชาชน และรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งนายกรัฐมนตรีในสภาผู้แทนราษฎรและรัฐมนตรีที่ประกอบกันเป็นคณะรัฐมนตรีหรือรัฐบาล ผ่านการตรวจสอบถ่วงดุลจากสภาผู้แทนราษฎรจากโครงสร้างและกระบวนการ ก่อนเข้ารับบริหารราชการแผ่นดิน ที่สำคัญ คือ การแถลงนโยบาย และระหว่างการบริหารราชการแผ่นดิน ที่สำคัญ คือ การตั้งกระทู้ การเปิดอภิปรายทั่วไป การเปิดอภิปรายทั่วไปพร้อมทั้งลงมติไม่ไว้วางใจ การซักฟอกจากคณะกรรมการ แต่ต่างจากศาล ที่เป็นข้าราชการประจำ ไม่มีการตรวจสอบถ่วงดุลในระบอบประชาธิปไตยเหมือนต่างประเทศ ที่สำคัญ จากบทบาทของสมาชิกวุฒิสภาที่มาจาก การเลือกตั้งและมีอำนาจหน้าที่ให้ความเห็นชอบการแต่งตั้งผู้พิพากษาระดับสูง จากตัวอย่างที่สำคัญ คือ สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ที่สำคัญ เป็นบทบาทของศาลที่สูงที่สัมพันธ์กับการแต่งตั้งบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่องค์การอิสระตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 นับเป็นปัญหาพื้นฐานเบื้องต้นสำหรับการปกครองระบอบประชาธิปไตยก่อนนำไปสู่ปัญหาอุปสรรคอื่นที่เผชิญภายหลัง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 ที่เป็นภาพรวม มาจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีรากฐานทางความคิดจากสัมพันธภาพทางอำนาจ (เสนห์ จามริก, 2529) และการจัดสรรอำนาจ (ทามาตะ, 2544 อ้างถึงใน อุกฤษณ์ ปัทมานันท์, 2544, หน้า 1-43) นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยร่วมสมัย

การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. ปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 2. สาระสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่างพ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 3. ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่างพ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 จากแนวคิดสังคมการเมืองนำไปสู่การเน้นสถาบันและกระบวนการทางการเมืองที่มีทุนเป็นกลไกขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ และงานวิจัยให้คุณค่ากับความเปลี่ยนแปลงจากการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) ที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของประเทศผ่านสถาบันและกระบวนการทางการเมืองที่กำหนดเป็นหน่วยวิเคราะห์ การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) กำหนดระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการวิจัยเอกสารที่เป็นเอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรอง นำไปสู่การพรรณนา อธิบาย วิเคราะห์ สังเคราะห์ จากการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ทำให้ประมวลผลการวิจัยแบ่งเป็น การสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัย แบ่งตามกรอบการวิจัยเป็นสามส่วน ประกอบด้วย 1. ปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 2. สาระสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 3. ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549

1. ปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549

ปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 แบ่งเป็นสองส่วน คือ ปัจจัยภายนอกที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 และปัจจัยภายในที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549

1.1 ปัจจัยภายนอกที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549

การกดดันของสหรัฐอเมริกาที่มีนายโรนัลด์รีแกน เป็นประธานาธิบดี และอังกฤษที่มีนางมากาเร็ต แทตเชอร์ เป็นนายกรัฐมนตรี นำมาสู่การดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์สหภาพโซเวียตของนายมิกอิล กอร์บาชอฟ ที่เปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศด้วยการยุติการแทรกแซงภายนอก ก่อให้เกิดการล่มสลายของระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ของประเทศในยุโรปตะวันออกใน ค.ศ. 1989 และการเปลี่ยนแปลงนโยบายสาธารณะในประเทศ เป็นการเปิดกว้างทางการเมืองและการปฏิรูปเศรษฐกิจ นำมาสู่การล่มสลายของสหภาพโซเวียตใน ค.ศ. 1991 ทำให้โลกเข้าสู่ยุคหลังสงครามเย็นนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 จากการสิ้นสุดของความขัดแย้งด้านอุดมการณ์ การเพิ่มความร่วมมือด้านเศรษฐกิจที่นำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มความร่วมมือทั้งระดับโลก ภูมิภาค และอนุภูมิภาค และการเปิดเผยถึงความขัดแย้ง ที่สำคัญ คือ พรมแดน ทรัพยากรธรรมชาติ เชื้อชาติ ความเชื่อและศาสนา ที่ถูกกดทับ แสดงออกเป็นความขัดแย้งใหม่ บนระบบขั้วอำนาจเดียว ผสมผสานกับระบบหลายขั้วอำนาจ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

1.1.1 ด้านการเมือง

ความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกจากโลกาภิวัตน์ที่มาจากการสิ้นสุดลงของความขัดแย้งด้านอุดมการณ์หรือช่วงก่อนความขัดแย้งด้านอุดมการณ์สิ้นสุดลงกว่าหนึ่งทศวรรษ นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 แสดงถึงประเทศแต่ละประเทศเผชิญปัญหาที่หลากหลายด้านระบอบการปกครองก่อนทศวรรษที่ 1980 ที่สำคัญ คือ ปัญหาการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย จากความล้มเหลวของการปกครองระบอบประชาธิปไตย และการเผชิญปัญหาจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ไม่เข้มแข็ง ส่วนหนึ่งเป็นปัญหาของระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน นำมาสู่การปฏิรูปการเมืองนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 ถึง 1990 ของประเทศหลายประเทศในทวีปเอเชีย ของภูมิภาคเอเชียตะวันออก ที่สำคัญ คือ ญี่ปุ่นที่มีปัญหาด้านการคอร์รัปชันและพรรคการเมืองนำสู่การปฏิรูประบบเลือกตั้งใน ค.ศ. 1994 เกาหลีใต้ที่มีปัญหาจากการปกครองแบบเผด็จการและการละเมิดสิทธิมนุษยชนนำไปสู่การแก้ไขรัฐธรรมนูญและประกาศใช้นับตั้งแต่ ค.ศ. 1987 ได้วันที่มี

ปัญหาจากการปกครองเผด็จการอำนาจนิยมนำไปสู่การผ่อนคลายทางการเมืองใน ค.ศ. 1986 และแก้ไขรัฐธรรมนูญใน ค.ศ. 1991 1992 และ 1994 นำไปสู่การปฏิรูปการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยจากการแข่งขันของพรรคการเมืองสองพรรคใหญ่ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่สำคัญคือฟิลิปปินส์ที่มีปัญหาจากการปกครองระบอบเผด็จการอำนาจนิยมนับตั้งแต่ ค.ศ. 1972 การลุกฮือของประชาชนจนล้มล้างใน ค.ศ. 1986 นำไปสู่การถือกำเนิดของรัฐธรรมนูญใน ค.ศ. 1986 ที่เป็นการฟื้นฟูประชาธิปไตย และอินโดนีเซียที่มีปัญหาการปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยมและการละเมิดสิทธิมนุษยชนนับตั้งแต่ ค.ศ. 1965 การเปลี่ยนแปลงประธานาธิบดีนำไปสู่การปฏิรูปการเมืองสู่ความเป็นประชาธิปไตยนับตั้งแต่ ค.ศ. 1998 ที่ต่อเนื่องถึงปัจจุบัน

1.1.2 ด้านเศรษฐกิจ

การก่อตัวของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ที่น่าไปสู่ความเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ถือกำเนิดนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 และ 1980 ของสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาสมัยนายโรนัลด์รีแกน ประธานาธิบดี จากบุคคลแวดล้อมที่มีแนวคิดเสรีนิยมใหม่และอนุรักษ์นิยมใหม่ สถาบันวิจัย และมูลนิธิเอกชน จำนวนมาก นำมาสู่การปรับเปลี่ยนจากแนวคิดสู่การปฏิบัติ ก่อให้เกิดแนวคิดเศรษฐกิจแบบบริแทนที่เน้นอุปทานและอังกฤษสมัยนางมาร์กาเร็ต แทตเชอร์ นายกรัฐมนตรี จากบุคคลแวดล้อมที่มีแนวคิดเสรีนิยมใหม่และอนุรักษ์นิยมใหม่ สถาบันวิจัย และนักข่าวจากสำนักข่าวและสื่อสำคัญระดับโลก จำนวนมาก นำมาสู่แนวคิดหรือลัทธิเรตเชอร์ ที่เน้นยุทธศาสตร์ด้านการเงินและภาษีอากร ต่อเนื่องถึงทศวรรษที่ 1990 ของสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ จากการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาของนายบิล คลินตัน ที่เน้นความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจเพื่อขับเคลื่อนความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา และจากการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอังกฤษของนายโทนี แบลร์ ที่เสนอแนวคิดแนวทางที่สาม เพื่อการรักษาสมดุลระหว่างเศรษฐกิจภายในกับเศรษฐกิจภายนอกหรือระหว่างประเทศ แนวคิดเสรีนิยมใหม่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ แบ่งเป็น ด้านการพัฒนา การค้า การเงิน การลงทุน และความช่วยเหลือ ด้านการพัฒนา มุ่งเน้นการลดการแทรกแซงระบบเศรษฐกิจของภาครัฐเพื่อให้เอกชนมีบทบาทแทน และปฏิรูปภาครัฐตามแนวคิดธรรมาภิบาลด้านการค้า มุ่งเน้นการเปิดการค้าเสรีทั่วโลกตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่เพื่อลดการขาดดุลการค้าของสหรัฐอเมริกา ด้านการเงิน การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ไปสู่การเปิดเสรีทางการเงินที่เป็นที่มาของวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในเอเชียใน ค.ศ. 1997 ด้านการลงทุน การลงทุนที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ มีการนำเข้าเครื่องจักรเพื่อส่งเสริมการส่งออก นำไปสู่วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน ค.ศ. 1997 ด้านความช่วยเหลือ กองทุนการเงินระหว่างประเทศมีบทบาทให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดผลกระทบเป็นวงกว้าง

1.1.3 ด้านสังคม

ความเปลี่ยนแปลงจากเทคโนโลยีสารสนเทศนับเป็นการก่อกำเนิดโลกาภิวัตน์ร่วมสมัยนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง จากการกล่อมเกลาทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง พฤติกรรมทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ร่วมสมัยจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่โทรทัศน์มีบทบาทสำคัญหลากหลาย จากการประกอบสร้างความเป็นตัวตนของบุคคลสาธารณะ ที่สำคัญ คือ นักการเมือง และกลุ่มทุนที่มีบทบาทสำคัญ และการขยายตัวของทุนนับเป็นการก่อกำเนิดโลกาภิวัตน์ร่วมสมัยนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 มีรากฐานจากแนวคิดเสรีนิยมใหม่ จากการผลักดันของประธานาธิบดีและนายกรัฐมนตรีของประเทศมหาอำนาจที่สำคัญ คือ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมนี และญี่ปุ่น เพื่อลดอำนาจรัฐ และเพิ่มพลังอำนาจทางการตลาดขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ จากเศรษฐกิจระหว่างประเทศหรือโลกที่ไร้พรมแดน เท่ากับเสริมสร้างความมั่งคั่งให้กับชนชั้นนำทางเศรษฐกิจที่กลายเป็นชนชั้นนำทางการเมือง แตกต่างจากชนชั้นกลางส่วนใหญ่ที่ละเลย เพิกเฉย ปฏิเสธ ไม่ยอมรับ ไม่สนใจ ความเปลี่ยนแปลงภายนอก ที่สำคัญ คือ ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เพราะมีวิถีชีวิตที่สะดวกสบายเป็นอิสระ มีความเป็นปัจเจก มีความเป็นส่วนตัว แตกต่างจากชนชั้นกลางนับตั้งแต่อดีตที่เป็นแกนกลางต่อสู้กับการปกครองแบบเผด็จการ ความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ และความยุติธรรมทางสังคม การรวมกลุ่มทางสังคมเป็นประชาสังคมที่ลดลง ปัญหาและความล้มเหลวทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ทำให้แนวคิดประชานิยมครอบงำสังคมของนักการเมืองที่มีความคิดที่แยกขาด ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จากการนำเสนอการแก้ปัญหาโดยเฉพาะที่ชนชั้นล่างเผชิญ ทำให้พลังอำนาจของการเมืองภาคประชาชนหรือการเมืองแบบพลเมืองถดถอยลง

1.2 ปัจจัยภายในที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่างพ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549

ปัจจัยภายในที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 แบ่งเป็นสามด้าน คือ ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

1.2.1 ด้านการเมือง

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญมาจากการรัฐประหารของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ใน พ.ศ. 2534 ทำให้ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 มีการจัดตั้งรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ใน พ.ศ. 2534 แต่ความพยายามกลับเข้าสู่อำนาจทางการเมืองของทหารภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2535 ก่อให้เกิดการต่อต้าน คัดค้าน ปฏิเสธ ไม่เห็นด้วย จากประชาชนจำนวนมาก นำมาสู่เหตุการณ์ระหว่างวันที่ 17 ถึง 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 หรือเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ นำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นครั้งที่ 2

ใน พ.ศ. 2535 เพื่อจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์ชนะการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นอันดับหนึ่ง ทำให้ นายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีใน พ.ศ. 2535 นำไปสู่การปฏิรูปการเมืองตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมที่เป็นไปอย่างล่าช้า จนเมื่อมีการยุบสภาใน พ.ศ. 2538 นายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี มีบทบาทสำคัญต่อการผลักดันการปฏิรูปการเมืองอย่างเป็นรูปธรรม ต่อเนื่องถึงพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรี ภายหลังจากการยุบสภาใน พ.ศ. 2539 และเป็นที่มาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่มีสาระสำคัญแตกต่างจากฉบับอื่น จากการกำหนดกรอบใหญ่จำนวนสามกรอบ ประกอบด้วย การส่งเสริมสิทธิเสรีภาพและคุ้มครองของประชาชน การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และมาตรการเพื่อการปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผล นำมาสู่การปฏิรูปการเมืองผ่านสถาบันและกระบวนการทางการเมือง ก่อให้เกิดการกำหนดสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อและแบบเขต การกำหนดคุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สูงกว่าผู้ออกเสียงลงคะแนน การกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้ง การมุ่งเน้นการตรวจสอบทางการเมือง การกำหนดจำนวนและคุณสมบัติของรัฐมนตรีที่แตกต่างจากเดิม และการจัดตั้งองค์กรอิสระจำนวนมาก ที่สำคัญ คือ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.)

1.2.2 ด้านเศรษฐกิจ

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศจากแนวคิดเสรีนิยมใหม่จากโลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยนับตั้งแต่สมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ระหว่าง พ.ศ. 2531 ถึง 2534 จากการผ่อนคลายทางการเงิน ที่สำคัญ คือ แรก การรับพันธะข้อ 8 ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศใน พ.ศ. 2533 การอนุญาตให้สถาบันการเงินขยายขอบเขตการประกอบธุรกิจ การคงความต่อเนื่องจากการเปลี่ยนจากระบบการผูกติดสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐเป็นการผูกติดกับระบบตรกร้าเงินที่อิงกับสกุลเงินที่สำคัญของโลกภายหลังการลดค่าเงินบาทใน พ.ศ. 2527 ทำให้ประเทศไทยเกิดปัญหาดุลบัญชีเดินสะพัดขาดดุลเรื้อรัง การพึ่งพาเงินกู้จากต่างประเทศจำนวนมาก แต่เป็นการกู้ระยะสั้นเพื่อมาปล่อยสินเชื่อระยะปานกลางและระยะยาว ก่อให้เกิดหนี้เสียจำนวนมาก นำไปสู่การส่งออกที่ลดลงนับตั้งแต่ พ.ศ. 2539 วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทยมีสาเหตุของปัญหา ที่สำคัญ มาจากการพัฒนาเศรษฐกิจแบบฟองสบู่ การเปิดเสรีการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศและการควบคุมดูแลสถาบันการเงิน และการขาดดุลเงินตราต่างประเทศและการลดค่าเงินบาท การเผชิญวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ของประเทศไทย ทำให้รัฐบาลตัดสินใจขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ แต่

เงื่อนไขหลักของกองทุนการเงินระหว่างประเทศสำหรับการปล่อยกู้กับประเทศทุกประเทศ มีจำนวน 4 มาตรการ ประกอบด้วย การสร้างเสถียรภาพ การเปิดเสรีทางการเงินการลงทุน การยกเลิกการควบคุม และการแปรรูปรัฐวิสาหกิจจากกิจการของรัฐให้เป็นของเอกชน วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ส่งผลกระทบด้านเศรษฐกิจของประเทศไทย เป็นผลกระทบระดับมหภาคที่ยาวนานกับภาคส่วนทั้งหลาย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การสั่งปิดบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์จำนวน 58 แห่ง ใน พ.ศ. 2540 ก่อให้เกิดปัญหาสังคมจำนวนมาก

1.2.3 ด้านสังคม

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศนับตั้งแต่การกำหนดตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ใน พ.ศ. 2501 เท่ากับเป็นการนำรายได้ภาคเกษตรกรรมที่มาจาก การส่งออกสินค้าเกษตรกรรม ที่สำคัญ คือ ข้าว ป่าไม้ ดิบบุก และยางพารา มาพัฒนาภาคอุตสาหกรรม ที่สำคัญ คือ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดความไม่สมดุลด้านการพัฒนา ระหว่างเมือง ชนชั้นกลาง และอุตสาหกรรม กับชนบท ชนชั้นล่าง และภาคเกษตรกรรม จากยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากกว่าการกระจายรายได้ ก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างต่อเนื่อง และเป็นวงกว้าง นับตั้งแต่สมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ระหว่าง พ.ศ. 2531 ถึง 2534 ที่มีความขัดแย้งอย่างรุนแรงจากการใช้ทรัพยากร ที่สำคัญ คือ ที่ดิน น้ำ ป่าไม้ เป็นความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เป็นปัญหาจากการรุกคืบของทุนเข้ามากว้านซื้อที่ดินเพื่อการเก็งกำไรและการพัฒนาที่ดินเป็น โรงงานอุตสาหกรรม โรงแรม รีสอร์ท สนามกอล์ฟ และกิจการอื่น และโครงการพัฒนาของรัฐ ขณะที่คนชนบท ชนชั้นล่าง และเกษตรกรเผชิญปัญหาการขาดแคลนปัจจัยสี่ ปัจจัยพื้นฐาน ปัจจัยการผลิต ที่สำคัญ คือ ที่ดินเพื่อการทำมาหากินและการเลี้ยงชีพ รายได้ที่ได้จากการขายทรัพย์สินไปลงทุนในสินทรัพย์ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 นำมาสู่ปัญหาทางสังคมอย่างกว้างขวางนับตั้งแต่การว่างงาน นำไปสู่การประท้วงต่อต้าน คัดค้าน เดินขบวน อย่างต่อเนื่อง นำไปสู่ปัญหาอาชญากรรม และธุรกิจที่ผิดกฎหมายจำนวน 6 ประเภท ที่สำคัญ คือ โสเภณี ยาเสพติด แรงงานเถื่อน น้ำมันเถื่อน อาวุธสงคราม และบ่อนการพนัน มีการหลั่งไหลของแรงงานเถื่อน มีการอพยพของประชาชนจำนวนมาก จากเมือง ภาคธุรกิจและอุตสาหกรรม ชุมชนบท และภาคเกษตรกรรม และก่อให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองจากการช่วงชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีภายหลังการก่อกบฏจนทำให้พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ขณะเดียวกัน ภาคประชาสังคมมีความเคลื่อนไหวอย่างกว้างขวางเพื่อต้องการการปฏิรูปการเมืองและการแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540

2. สาระสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549

สาระสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 แบ่งเป็นหกส่วน คือ พรรคการเมือง การเลือกตั้ง รัฐสภา รัฐบาล ระบบราชการ และประชาสังคม ที่มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 พรรคการเมือง

พรรคไทยรักไทยนับเป็นพรรคการเมืองแรกที่เกิดกำเนิดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 พรรคไทยรักไทยถือกำเนิดจากบุคคลผู้ร่วมก่อตั้งพรรคจากบุคคลหลากหลายวงการ เป็นนักวิชาการ นักธุรกิจ นักการเมือง อดีตข้าราชการพลเรือนและข้าราชการทหาร มีนายทักษิณ ชินวัตร เป็นหัวหน้าพรรค และแกนนำคนสำคัญ มีบทบาทสำคัญจากการครอบครองกลุ่มทุนขนาดใหญ่ พรรคไทยรักไทยมีที่มาจากการรวมกันของกลุ่มทุนขนาดใหญ่หลากหลายกลุ่มที่เป็นทุน โทรมคมนาคม ทุนธนาคาร ทุนอุตสาหกรรม ทุนอสังหาริมทรัพย์ ทุนบันเทิง และการรวมกันเป็นพรรคไทยรักไทยที่โครงสร้างภายในประกอบด้วยพรรคการเมืองหลายพรรค หรือพหุพรรค กลุ่มการเมืองหลายกลุ่ม มุ่งการเมืองหลายมุ่ง และปีกการเมืองหลายปีก ความหลากหลายของทุนทางเศรษฐกิจที่กลายเป็นทุนการเมือง จากแหล่งที่มาจากกลุ่มทุนที่แตกต่าง และความหลากหลายของพรรคการเมือง กลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง และปีกการเมือง ที่ผนวกรวมหรือผสมผสานในพรรคไทยรักไทย แต่กลับไม่ก่อให้เกิดปัญหาเพราะมีการรวมศูนย์อำนาจทางการบริหารจัดการและการเงินที่นายทักษิณ ชินวัตร ผ่านการจัดโครงสร้างองค์กรของพรรค มีกระบวนการที่ซิด โยงกับนายทักษิณ ชินวัตร มีการกำหนดยุทธศาสตร์การรณรงค์หาเสียงของพรรคไทยรักไทยแบบการตลาดทางการเมือง นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงสังคมการเมือง จากชัยชนะของพรรคไทยรักไทยที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ออกเสียงลงคะแนน

2.2 การเลือกตั้ง

การเลือกตั้งนับเป็น โครงสร้าง กระบวนการ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน ยุทธวิธี กลยุทธ์ เครื่องมือ และกลไก ที่สำคัญ ของผู้ออกเสียงลงคะแนน จากการมีส่วนร่วมทางการเมือง นำไปสู่การชักจูงผู้ออกเสียงลงคะแนนเพื่อเลือกพรรคการเมืองที่ปรารถนา ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ สร้างความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากการกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่สูงกว่าผู้ออกเสียงลงคะแนน การกำหนดให้การออกเสียงลงคะแนนของผู้ออกเสียงลงคะแนนเป็นหน้าที่ เขตการเลือกตั้งแบบเขตเดียวคนเดียวที่มีขนาดเล็กและเขตการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อเป็นเขตเดียวทั่วประเทศ

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวนรวม 500 คน แบ่งเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบเขตมีจำนวน 400 คน และแบบบัญชีรายชื่อมีจำนวน 100 คน มีคณะกรรมการการเลือกตั้งทำหน้าที่แทน กระทรวงมหาดไทย ทำให้พรรคการเมืองที่มีทุนขนาดใหญ่สนับสนุน ที่สำคัญ คือ พรรคไทยรักไทย และหัวหน้าพรรคที่โดดเด่น ที่สำคัญ คือ นายทักษิณ ชินวัตร มีความได้เปรียบในการเลือกตั้ง มีการกำหนดนโยบายของพรรคไทยรักไทยตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่และประชานิยม มีการนำแนวคิดการตลาดทางการเมือง แตกต่างจากพรรคการเมืองอื่น ที่สำคัญ คือ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคความหวังใหม่ พรรคชาติไทย พรรคชาติพัฒนา และพรรคเสรีธรรม ที่ปราชัยในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และพรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย และพรรคมหาชน ที่ปราชัยในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2548

2.3 รัฐสภา

ภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและไม่เปลี่ยนแปลงของรัฐสภาทางด้าน โครงสร้าง กระบวนการ บทบาท และ พฤติกรรม ด้าน โครงสร้าง เป็นความเปลี่ยนแปลงและไม่เปลี่ยนแปลงของรัฐสภาที่เน้นสภาผู้แทนราษฎร มาจากภูมิหลังด้านอาชีพ การศึกษา และอายุ ที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และ 2548 ไม่แตกต่างจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2538 และ 2539 ที่ส่วนใหญ่เป็นนักธุรกิจ มีการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรี และมีอายุเฉลี่ยอายุ 25 ถึง 60 ปี แต่อายุระหว่าง 41 ถึง 50 ปี และอายุ 51 ถึง 60 ปี มีสัดส่วนสูงขึ้น ทำให้ไม่สามารถให้คนรุ่นใหม่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้น ส่วนขนาดของพรรคการเมืองมีความแตกต่างอย่างมากจากสัดส่วนจำนวนที่นั่งของพรรคการเมืองขนาดใหญ่ของพรรคการเมืองขนาดใหญ่ภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2529 2531 2535 ครั้งที่ 1 2535 ครั้งที่ 2 2538 และ 2539 ที่พรรคการเมืองขนาดใหญ่จำนวน สองพรรคการเมืองอันดับหนึ่งและอันดับสองมีที่รวมกันไม่เกินร้อยละ 63 แตกต่างจากพรรคไทยรักไทย พรรคการเมืองขนาดใหญ่เพียงพรรคเดียว ภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และ 2548 ที่มีสัดส่วนที่นั่งร้อยละ 49 และร้อยละ 75 ตามลำดับ แสดงถึงความเปลี่ยนแปลงของระบบพรรคการเมืองจากระบบหลายพรรคเป็นระบบสองพรรคการเมือง และมีแนวโน้มเป็นระบบพรรคเด่นพรรคเดียว ด้านกระบวนการที่มีปัญหาหลากหลายรูปแบบจากการออกกฎหมายและการควบคุมรัฐบาล ด้านพฤติกรรมที่นายทักษิณ ชินวัตร พรรคไทยรักไทย มีอำนาจครอบงำเหนือสภาผู้แทนราษฎร

2.4 รัฐบาล

ชัยชนะของพรรคไทยรักไทยนำมาสู่การจัดตั้งรัฐบาลที่มีนายทักษิณ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี การเติบโตของพรรคไทยรักไทยที่เน้นการเติบโตภายนอกจากการรวมกัน

ของกลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปีกการเมือง และพรรคการเมืองอื่นที่หลากหลาย เสมือนเป็นการควมรวมกิจการของบริษัท แต่การครองที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรเกือบครึ่งหนึ่งและการหลีกเลี่ยงการอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี และนำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลผสม ที่ส่วนหนึ่งมีการผนวกรวมพรรคการเมือง คือ พรรคความหวังใหม่ และพรรคเสรีธรรม ที่ร่วมจัดตั้งรัฐบาล เป็นส่วนหนึ่งของพรรคไทยรักไทย การครองอำนาจทางการเมืองของนายทักษิณ ชินวัตร การเป็นเจ้าของทุนที่สำคัญที่สุดของพรรคไทยรักไทย การมีเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรของพรรคไทยรักไทย และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องพ้นจากการตำแหน่งหากเป็นรัฐมนตรี ทำให้การแย่งชิงตำแหน่งรัฐมนตรีลดความสำคัญลง นำไปสู่การปรับคณะรัฐมนตรีจำนวนมาก แต่กลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปีกการเมือง นับเป็นตัวแสดงทางการเมืองที่สำคัญ การครองพื้นที่ของกลุ่มทุนในคณะรัฐมนตรีนับเป็นการขยายตัวของกลุ่มทุนที่มีต่อขอบเขตทางการเมือง มีการกำหนดนโยบายสาธารณะจากแนวคิดเสรีนิยมใหม่และประชานิยม เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานรากและเศรษฐกิจระดับมหภาค นำมาสู่ชัยชนะของพรรคไทยรักไทยในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2548 และจัดตั้งรัฐบาลที่มีนายทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคไทยรักไทย ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสมัยที่สอง แต่เผชิญปัญหาและความขัดแย้งทางการเมือง นำไปสู่การยุบสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2549 และการรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549

2.5 ระบบราชการ

การปฏิรูประบบราชการของนายทักษิณ ชินวัตร ถือกำเนิดนับตั้งแต่การรณรงค์หาเสียงจากการลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 ชัยชนะของพรรคไทยรักไทยนำมาสู่แนวคิดการปฏิรูประบบราชการที่เป็นการทำใหม่มากกว่าคิดใหม่ จากการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) เพื่อเป็นหน่วยงานสำคัญสำหรับการปฏิรูประบบราชการ ไม่มีฐานะเป็นกรม ไม่เป็นนิติบุคคล และสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี มีอำนาจหน้าที่เสนอแนะ ประสานงาน และผลักดัน การปฏิรูประบบราชการ การปฏิรูประบบราชการมาจากการเสนอร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม และร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ใน พ.ศ. 2544 ที่นำไปสู่การปฏิรูประบบราชการส่วนกลาง จากการปรับกระทรวงจากเดิมจำนวน 14 กระทรวง 1 ทบวง เป็นการปรับเป็นจำนวน 20 กระทรวง ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและกระบวนการภายในอย่างกว้างขวาง ที่สำคัญ คือ การปรับเปลี่ยนสำนักงานเลขานุการรัฐมนตรี เป็นสำนักงานรัฐมนตรี อาจมีการโยกย้ายกรมหรือเทียบเท่าในสังกัดกระทรวงเดิมไปสังกัดกระทรวงใหม่ มีการกำหนดให้ภายในกระทรวงมีการจัดกลุ่มภารกิจของงานจากการรวมกรมตั้งแต่สองกรม และการกำหนดตำแหน่งหัวหน้าคณะผู้แทนของการบริหารราชการ

ในต่างประเทศ ไม่มีการปฏิรูประบอบราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น แต่มีแนวคิดผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ ด้านงบประมาณมีการกำหนดการจัดสรรงบประมาณแบบแผนงานตามยุทธศาสตร์จากแนวคิดประชานิยม และการรวมศูนย์อำนาจที่นายกรัฐมนตรีทำให้มีอำนาจจัดสรรงบประมาณผ่านสำนักนายกรัฐมนตรีจากนโยบายสาธารณะที่หลากหลาย ด้านการบริหารงานบุคคล มุ่งเน้นการโยกย้ายบุคคลตามระบบคุณธรรมตามความรู้ความสามารถ

2.6 ประชาสังคัม

การถือกำเนิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรใน พ.ศ. 2540 การถือกำเนิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 และความล้มเหลวจากการแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย นำไปสู่การสนับสนุนนายทักษิณ ชินวัตร และพรรคไทยรักไทย จากประชาชนอย่างกว้างขวาง การสนับสนุนจากประชาสังคัมเป็นไปอย่างต่อเนื่องตลอดเป็นเวลาหนึ่งปีใน พ.ศ. 2544 การถือกำเนิดของรายการนายกฯ ทักษิณคุยกับประชาชน นับเป็นความพยายามของนายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เข้าถึงประชาชน การจัดทำผู้นำนายกฯ ทักษิณ นับเป็นการรับฟังเรื่องร้องเรียนของประชาชน มีที่ทำการตั้งที่หน้าบ้านพักผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด และหน้าบ้านพิษณุโลก กรุงเทพมหานคร ใน พ.ศ. 2547 นับเป็นกิจกรรมที่สร้างการยอมรับจากประชาชน ความเปลี่ยนแปลงของประชาสังคัมที่นำมาสู่การต่อต้าน คัดค้าน กับนายทักษิณ ชินวัตร รัฐบาล และพรรคไทยรักไทยที่สำคัญมาจากการลอบหนาทของนักวิชาการที่วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอย่างต่อเนื่อง การควบคุมกองบรรณาธิการข่าวของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ของบริษัท ไอทีวี จำกัด (มหาชน) จุดเปลี่ยนที่สำคัญที่มีต่อประชาสังคัมถือกำเนิดภายหลังการตัดสินใจตัดสินคดีชุกหุน ในวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2544 ให้นายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีพ้นผิด ทำให้รัฐบาลมีเสถียรภาพเพิ่มขึ้น การครองอำนาจทางการเมืองภายหลังการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายทักษิณ ชินวัตร นำไปสู่การเผชิญหน้ากับประชาสังคัมที่เป็นความขัดแย้งอย่างต่อเนื่องและกว้างขวาง การขายหุ้นของบริษัท ชิน คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ของนายทักษิณ ชินวัตร และครอบครัว ให้กับบริษัท เทมาเส็ก โฮลดิ้ง จำกัด ของสิงคโปร์ ใน พ.ศ. 2549 ก่อให้เกิดการต่อต้านอย่างกว้างขวาง และมีปัญหาทางการเมืองต่อเนื่องตามมา จนนำไปสู่การรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549

3. ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสังคัมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสังคัมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร นับตั้งแต่ พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 ที่สำคัญ คือ การถือกำเนิดของระบอบทักษิณ (Thaksinocracy or Thaksin Regime) ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลกระทบกับประเทศไทยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องหลายทศวรรษ

ระบอบทักษิณ คือ การเมืองการปกครองที่มีรากฐานทางความคิดจากแนวคิดของนายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีของประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง 2549 สัมพันธ์กับโครงสร้างกระบวนการ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน ยุทธวิธี กลยุทธ์ เครื่องมือ และกลไก ที่เป็นความสัมพันธ์ทางอำนาจจากการจัดสรรแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม เป็นการจัดความสัมพันธ์ทางอำนาจที่มิใช่ทักษิณ ชินวัตร เป็นศูนย์กลางและแกนกลางของระบอบ ระบอบทักษิณถือกำเนิดจากปัจจัยภายนอกที่สำคัญ คือ ความเปลี่ยนแปลงจากโลกาภิวัตน์ที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่สัมพันธ์กันและมีอำนาจและอิทธิพลต่อนายทักษิณ ชินวัตร และปัจจัยภายในเป็นความเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ ที่สำคัญ คือ การถือกำเนิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 และความต้องการของประชาชนในสังคม

ระบอบทักษิณมีลักษณะสำคัญ ประการแรก การรวมศูนย์ทุกอย่างที่นายทักษิณ ชินวัตร จากสถานะและฐานของนายทักษิณ ชินวัตร ประการที่สอง จากรากฐานทางความคิดแบบนักธุรกิจของนายทักษิณ ชินวัตร ที่มีประสบการณ์ด้านบริหารธุรกิจที่เป็นบริษัทกิจการคนเดียวเป็นเจ้าของที่ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบริหารของบริษัท นำมาใช้เพื่อการบริหารราชการแผ่นดินเสมือนเป็นบริษัทที่มีกิจการคนเดียวเป็นเจ้าของ ประการที่สาม ระบอบทักษิณมีรูปแบบการเมืองการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยที่ไม่เสรี โน้มเอียงการปกครองสู่อำนาจนิยม สารสำคัญของระบอบทักษิณมาจากสมมติฐานและค่านิยมของนักธุรกิจทำให้นายทักษิณ ชินวัตร มีความคิด ทักษะ ทักษะคติ มุมมอง ค่านิยม ความเชื่อ ความรู้สึก โลกทัศน์ ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีที่เน้นการบริหารงานแบบประธานกรรมการบริษัท ระบอบทักษิณมีรูปแบบสำคัญเป็นความสัมพันธ์ทางเครือข่าย ที่วางบนพื้นฐาน โครงสร้างสังคมการเมืองแบบใหม่ ที่มีสายสัมพันธ์เป็นความสัมพันธ์กับกลุ่มทุน กลุ่มการเมือง กลุ่มข้าราชการ ประกอบด้วย นักธุรกิจที่ประกอบธุรกิจขนาดใหญ่หลายกลุ่ม พรรคการเมือง กองทัพ ตำรวจ และข้าราชการพลเรือน และสัมพันธ์กับเครือข่ายมวลชนจำนวนมาก ภายหลัง

ระบอบทักษิณก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมืองไทยอย่างกว้างขวาง นับเป็นผลกระทบที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยที่สำคัญ แบ่งเป็น ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม

3.1 ด้านการเมือง

ความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมือง ที่สำคัญ จากรบอบทักษิณ นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงของพรรคการเมือง การเลือกตั้ง รัฐสภา รัฐบาล ระบบราชการ และประชาสังคม

3.1.1 พรรคการเมือง

การถือกำเนิดของพรรคไทยรักไทยมาจากความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์เท่ากับลดทอน ยุติ ชัดขวาง แทรกแซง สั่งการ บงการ ควบคุม และครอบงำการสนับสนุนและการเรียกร้อง ผลประโยชน์ที่หลากหลาย จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ทำให้ ทุนมีบทบาทที่สำคัญ และทำให้ออกคิดต่อขนาดที่ทำให้พรรคการเมืองขนาดเล็กที่ได้รับคะแนนเสียง เลือกลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อไม่ถึงร้อยละ 5 ถูกตัดสิทธิ์ เท่ากับเพิ่มขนาดของ พรรคการเมืองขนาดใหญ่ให้มีขนาดใหญ่เพิ่มมากขึ้น การกำหนดหนดสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อของพรรคไทยรักไทย แสดงถึง การหลุดพ้นจากการแทรกแซง สั่งการ บงการ ควบคุม ครอบงำ จากการเมืองระดับท้องถิ่น เป็นบุคคลสาธารณะระดับประเทศที่มีชื่อเสียง นายทักษิณ ชินวัตร นับเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการจัดวางบุคคลเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ทำให้ไม่มีปัญหาความขัดแย้งของกลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง และปีกการเมือง ของพรรคไทยรักไทย จากการลดบทบาทของหัวหน้ากลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง และปีกการเมือง ทำให้ไม่มีปัญหาการจัดตั้งรัฐบาลภายหลัง และการกำหนดการ เลือกลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เสมือนหนึ่งเป็นการสถาปนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบ ประชาธิปไตยผ่านนายกรัฐมนตรีนับเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชี รายชื่อลำดับแรกที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน ก่อให้เกิดภาวะผู้นำที่เพิ่มสูงขึ้น

3.1.2 การเลือกตั้ง

การเลือกตั้งของประเทศไทยหลายครั้งก็กลับถอยห่างจากเจตนารมณ์ของการถือ กำเนิดและวัตถุประสงค์ของการเลือกตั้ง เพราะทำให้ได้นักเลือกตั้งหรือนักการเมืองที่มีนัยของการ เป็นนักเลือกตั้งเพื่อหวังผลชัยชนะทางการเมืองมากกว่า การเลือกตั้งนับเป็นการระดมประชาชนให้ มีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อแก้ปัญหาของประเทศ ที่สำคัญ คือ ด้านเศรษฐกิจ บทบาทการออกเสียง ลงคะแนนของผู้ออกเสียงลงคะแนนที่มีการกำหนดให้เป็นหน้าที่มากกว่าสิทธิ จากคนทุกกลุ่ม ทุก ประเภท ทุกชนชั้น ทุกรูปแบบ พิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ของการเลือกตั้งเสมือนหนึ่งเป็นการป้องกันเพื่อ ไม่ให้มีการใช้ความรุนแรงทางการเมืองหลากหลาย บทบาทของรัฐบาลที่มีอำนาจนำเหนือสถาบัน ทางการเมืองทั้งหมด ก่อให้เกิดความเคลือบแคลง สงสัย ตั้งคำถาม วิพากษ์วิจารณ์ จากการทำหน้าที่ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง การเลือกตั้งนับเป็นโครงสร้าง กระบวนการ รูปแบบ วิธีการ ขึ้นตอน ยุทธวิธี และกลยุทธ์ ที่สำคัญ เป็นกลไกสำคัญ ของการได้มาซึ่งอำนาจ จากการผลักดันของ กลุ่มทุน กลุ่มผลประโยชน์ เพื่อชนะการเลือกตั้ง ตอกย้ำอำนาจรัฐของชนชั้นนำ จากเงื่อนไขตาม บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 การเลือกตั้งนับเป็นเครื่องมือของการ เก็บกดปิดกั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบอื่น ทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบอื่น

ลดหรือหมดคุณค่าลง และนำไปสู่ปัญหาทางการเมือง เป็นความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง จากความแตกแยกที่ถือกำเนิดในสังคมการเมือง การขาดการประนีประนอม และนำไปสู่การใช้ความรุนแรงภายหลัง

3.1.3 รัฐสภา

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของรัฐสภามาจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ใน พ.ศ. 2544 นับเป็นเส้นทางเพิ่มอำนาจรัฐที่ใช้กฎหมายกำหนดการเมืองจากความปรารถนาและความต้องการให้พรรคการเมืองเข้มแข็งตามระบบพรรคการเมืองสองพรรค เพื่อให้รัฐสภามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงของประเทศ การขาดความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคการเมือง ทำให้พรรคการเมืองของประเทศไทยเสมือนเป็นที่รวมของกลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง ปีกการเมือง ของกลุ่มการเมืองแต่ละกลุ่ม ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของรัฐสภา ชัยชนะในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคไทยรักไทย แสดงถึง การปรับตัวของนักการเมืองที่ชนะการเลือกตั้งจากการใช้อำนาจ บารมี ทุน เครือข่ายทางการเมือง ระบบอุปถัมภ์ ทำให้เบี่ยงเบนหรือถอยห่างออกจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ควรจะเป็น ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เพิ่มความสำคัญและคุณค่าทางการเมืองจากการลดอำนาจหรืออิทธิพลของกลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง และปีกการเมือง ลงอย่างมากเท่ากับเพิ่มอำนาจให้กับหัวหน้าพรรค ที่สำคัญ คือ พรรคไทยรักไทย ที่พรรคไทยรักไทยมีที่นั่งจำนวนมากจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 การผสมกับพรรคการเมืองอื่นเพื่อจัดตั้งรัฐบาลใน พ.ศ. 2544 และการชนะอย่างถล่มทลายในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2548 นำไปสู่การลดความสำคัญของสภาผู้แทนราษฎรจากหมอดำนาจการตรวจสอบและถ่วงดุล ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง จนนำไปสู่การสิ้นสุดการปกครองระบอบประชาธิปไตยภายหลังการรัฐประหารใน พ.ศ. 2549

3.1.4 รัฐบาล

การจัดตั้งรัฐบาลผสมช่วงการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นการผสมจากพรรคการเมืองที่ชนะการเลือกตั้งจำนวนพรรคการเมืองน้อยที่สุด แต่เมื่อรวมจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือที่นั่งแล้ว มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกินครึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดเพื่อความปลอดภัย ความเปลี่ยนแปลงจากการถือกำเนิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่สำคัญ คือ การจัดตั้งรัฐบาลที่มีเสถียรภาพ มีความชอบธรรม มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ที่เป็นผลจากการปฏิรูปการเมืองตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญตามที่กำหนด นำไปสู่ความมีเสถียรภาพของรัฐบาลจากขนาดของพรรคไทยรักไทยที่ใหญ่เกินกว่ากลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง

หรือปิดการเมืองใด จะครอบงำพรรค ที่สำคัญ คือ มีการรวมศูนย์ที่หัวหน้าพรรคไทยรักไทย นายทักษิณ ชินวัตร จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นรัฐมนตรีต้องพ้นจากตำแหน่ง ทำให้นักการเมืองของกลุ่มการเมือง มุ่งการเมือง หรือปิดการเมืองหมดอำนาจต่อรอง และเพิ่มความโดดเด่นให้กับนายกรัฐมนตรี นายทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคไทยรักไทย นับเป็นบุคคลที่มีบุคลิกลักษณะสอดคล้องกับการทำให้การเมืองเป็นแบบประธานาธิบดีมากที่สุด

3.1.5 ระบบราชการ

ระบบราชการแต่เดิมก่อนการปฏิรูประบบราชการสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ใน พ.ศ. 2545 มีลักษณะเป็นโครงสร้างรัฐรวมศูนย์ที่สูงมากแต่ขาดความเป็นเอกภาพ เสมือนเป็นพีระมิดแตกเสี้ยน เป็นสัมพันธภาพที่โน้มเอียงไปทางรัฐมากกว่าสังคม ทำให้ขาดสมดุล นับตั้งแต่สมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ใน พ.ศ. 2531 นำมาสู่การลดความสำคัญของกลุ่มขุนนางนักวิชาการอย่างเด่นชัด ที่มีจุดเริ่มต้นนับตั้งแต่ภายหลังเหตุการณ์วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 และแทนที่ด้วยนักการเมืองที่นำไปสู่วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญช่วงรัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร มาจากการมีอำนาจแต่งตั้งโยกย้ายข้าราชการประจำที่เป็นพลเรือนและทหารจำนวนมาก ที่ล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพรรคไทยรักไทย ข้าราชการพลเรือน ที่สำคัญคือ กลุ่มข้าราชการพลเรือนที่เป็นขุนนางนักวิชาการลดบทบาทความสำคัญลง จากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นับเป็นตัวอย่างของหน่วยงานราชการที่สำคัญ มีการโยกย้ายข้าราชการพลเรือนจำนวนมาก ส่วนข้าราชการทหารช่วงแรก นายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี มอบหมายให้พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รับผิดชอบแทน ภายหลังเข้ามารับผิดชอบจากการเติบโตของเครือข่าย พรรคพวก เพื่อนฝูง ผ่านความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ จากการเติบโตของเครือข่ายชินวัตร และเตรียมทหารรุ่น 10 ที่สำคัญ คือ การโยกย้ายผู้บัญชาการทหารบก ที่นำไปสู่ความขัดแย้งภายหลัง

3.1.6 ประชาสังคม

ความเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การปฏิรูปการเมืองภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬใน พ.ศ. 2535 ก่อกำเนิดเป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ทำให้การเมืองภาคประชาชนยังรากลึกด้านการเมือง การครองอำนาจและการครอบงำทางการเมืองของนายทักษิณ ชินวัตร รัฐบาลพรรคไทยรักไทย และพรรคไทยรักไทย อย่างต่อเนื่อง ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง 2549 นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมืองไทยที่แตกต่างจากวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการปฏิรูปการเมือง แสดงถึงการเผชิญความ

ขัดแย้งทางความคิดและอุดมการณ์ ความล้มเหลวของสถาบันทางการเมือง ที่สำคัญ คือ สภาผู้แทนราษฎร ที่มีฝ่ายค้านมีบทบาทนำ วุฒิสภาที่มีหลากหลายกลุ่มแต่ล้มเหลวกับการรวบรวมคะแนนเสียงเป็นปีกแผ่น และองค์กรอิสระที่เผชิญปัญหาจากการแทรกแซงจากภายนอกส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลและนำไปสู่ความล้มเหลวของการตรวจสอบ การถอดรายการเมืองไทยรายสัปดาห์ ออกจากผังรายการของทางช่อง 9 อสมท. นำไปสู่การถือกำเนิดรายการเมืองไทยสัปดาห์สัญจร ใน พ.ศ. 2548 ก่อให้เกิดการต่อต้านนายทักษิณ ชินวัตร รัฐบาลพรรคไทยรักไทย และพรรคไทยรักไทย อย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การรัฐประหารใน พ.ศ. 2549 ภายหลัง

3.2 ด้านเศรษฐกิจ

การถือกำเนิดของระบอบทักษิณจากการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายทักษิณ ชินวัตร นำไปสู่การถือกำเนิดของระบบเศรษฐกิจแบบทักษิณหรือทักษิณโมดิกซ์ จากสมมติฐานด้านเศรษฐกิจของระบอบทักษิณมีความปรารถนาการแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 นำไปสู่การปฏิบัติตามแนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบทักษิณ เป้าหมายของระบบเศรษฐกิจแบบทักษิณ คือ การสร้างงานที่มีรายได้สูงจากการนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาสู่ประเทศไทย และแนวทางที่สอง คือ การยกระดับเศรษฐกิจของประเทศไทยจากการพึ่งพาการส่งออก เป็นการเพิ่มการพึ่งพาเศรษฐกิจภายในประเทศ คุณค่าของแนวคิดเศรษฐกิจแบบทักษิณ เน้นการใช้จ่ายภาครัฐ การสร้างรายได้จากการส่งออกและการท่องเที่ยว สาระสำคัญของแนวคิดเศรษฐกิจแบบทักษิณ คือ แนวคิดนโยบายเศรษฐกิจแบบสองแนวทาง แนวทางที่หนึ่ง เป็นการกำหนดนโยบายสาธารณะตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ คือ การกระตุ้นการส่งออก การลงทุนจากต่างประเทศ การท่องเที่ยว แนวทางที่สอง เป็นการกำหนดนโยบายสาธารณะตามแนวคิดประชานิยม การกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับรากหญ้า การมุ่งให้เกษตรกรช่วยเหลือผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม และการสร้างผู้ประกอบการรายใหม่ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง

3.3 ด้านสังคม

ความเปลี่ยนแปลงสำคัญที่ถือกำเนิดจากรบอบทักษิณ นำไปสู่ปัญหาด้านสังคมจนนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างกว้างขวาง จากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และ 2548 ที่มีข้อครหาและการกล่าวหาจากสังคมหลากหลายอย่างกว้างขวาง จากการได้มาของอำนาจทางการเมืองของนายทักษิณ ชินวัตร ว่าขาดความชอบธรรม จากการทุจริตการเลือกตั้งจำนวนมาก มีการใช้เงินเพื่อซื้อสิทธิ์ขายเสียงจากผู้ออกเสียงลงคะแนน การใช้อำนาจรัฐที่สำคัญ คือ การใช้ข้าราชการ ที่สำคัญ คือ ทหาร ตำรวจ และฝ่ายปกครอง เป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐบาลในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองสำคัญที่เป็นปัญหาด้านสังคมจากการบริหารประเทศมาจากข้อครหา ที่หลากหลาย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การละเลย

กระบวนการยุติธรรมและตามหลักนิติธรรม การถือกำเนิดของความขัดแย้งสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การทำลายสิทธิเสรีภาพของประชาชนขั้นพื้นฐานของประชาชนและสื่อมวลชน การใช้อำนาจรัฐและอำนาจทุนแทรกแซง สั่งการ บงการ ควบคุม และครอบงำ องค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 การถือกำเนิดของการคอร์รัปชันเชิงนโยบาย การขายหุ้นบริษัท ชินคอร์ปอเรชัน จำกัด ให้สิงคโปร์ ก่อให้เกิดปัญหาด้านผลประโยชน์ทับซ้อนอย่างรุนแรง นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากการรัฐประหารใน พ.ศ. 2549

การอภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัย แบ่งตามกรอบกรอบการวิจัยและวัตถุประสงค์ของศึกษา

1. ปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 2. สาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 3. ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่างพ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549

1. ปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549

ปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 แบ่งเป็นสองส่วน คือ ปัจจัยภายนอกที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง 2549 และปัจจัยภายในที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง 2549

1.1 ปัจจัยภายนอกที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่างพ.ศ. 2544 ถึง 2549

การสิ้นสุดความขัดแย้งของสงครามเย็นจากการล่มสลายของระบอบสังคมนิยมในยุโรปตะวันออกใน ค.ศ. 1989 และการล่มสลายของสหภาพโซเวียตใน ค.ศ. 1991 ทำให้นายจอร์จ บุช ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ประกาศนโยบายการจัดระเบียบโลกใหม่ใน ค.ศ. 1991 ที่เน้นระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และสังคมที่เน้นสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับแนวคิดของของเคนนิซี โอเม (Ohmae, 1990) ที่กระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงทำให้โลกเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์จากการถือกำเนิดของคอมพิวเตอร์นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 และแพร่ขยายนับเป็นที่มาของเทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็นเครื่องมือสำคัญของการขยายตัวของทุนในทศวรรษที่ 1990 นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม และชิริโก (Chirico, 2014 , pp.15-19) แนวคิดโลกาภิวัตน์สรรค์สร้างที่ถักทอเครือข่ายท่ามกลางสังคมต่อเนื่อง

ที่แผ่ขยาย นับเป็นแนวคิดที่อ่อนไหวและลื่นไหล ครอบคลุมองค์ประกอบระหว่างประเทศและข้ามชาติที่เป็นความหมายของสรรพสิ่ง

1.1.1 ด้านการเมือง

ความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกจากโลกาภิวัตน์ที่มาจากการสิ้นสุดลงของความขัดแย้งด้านอุดมการณ์หรือช่วงก่อนความขัดแย้งด้านอุดมการณ์สิ้นสุดลงกว่าหนึ่งทศวรรษ นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 แสดงถึงประเทศแต่ละประเทศเผชิญปัญหาที่หลากหลายด้านระบอบการปกครองก่อนทศวรรษที่ 1980 ที่หลากหลาย แต่ความเปลี่ยนแปลงที่ถือกำเนิดขึ้นนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงที่มีแนวโน้มเป็นประชาธิปไตย สอดคล้องกับแนวคิดของชิริโค (Chirico, 2014, pp. 15-19) ที่ว่ากระบวนการ โลกาภิวัตน์ด้านการเมืองนำไปสู่การพัฒนาการเมืองในสังคม เป็นผลจากโครงสร้างของรัฐและกระบวนการทางการเมืองที่เป็นเอกภาพหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รัฐธรรมนูญที่ปกคลุมรัฐมีความเปลี่ยนแปลง การแพร่ขยายของประชาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญ นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมือง สอดคล้องกับแนวคิดของเอก ตั้งทรัพย์วัฒนา (2547, หน้า 107-108) ที่แบ่งเป็นสองกลุ่ม กลุ่มแรก ชนชั้นนำและรัฐนิยม เน้นรัฐเป็นแกนกลาง และกลุ่มที่สอง พหุนิยมและมาร์กซิสต์ เน้นสังคมเป็นแกนกลาง

1.1.2 ด้านเศรษฐกิจ

แนวคิดเสรีนิยมใหม่เป็นชุดความคิดที่เป็นปฏิบัติการที่ทรงพลังเฉพาะตัวของ โรนัลด์รีแกน และมาร์กาเร็ต แทตเชอร์ ที่ผสมผสานระหว่างแนวคิดเสรีนิยมใหม่กับอนุรักษนิยมใหม่ จากความเห็นพ้องต้องกันเรื่องตลาดเสรี การค้าเสรี อำนาจของบริษัท และการปกครองของชนชั้นนำ สอดคล้องกับแนวคิดของวรวิทย์ เจริญเลิศ (2543, หน้า 42-43) ของสาระสำคัญจากหลักการที่สำคัญจำนวน 3 ประการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลการผลิตสินค้าและบริการ ประกอบด้วย ประการแรก เสรีภาพ จากการลดบทบาทของรัฐที่มีโครงสร้าง กระบวนการ และพฤติกรรม ที่แทรกแซง สั่งการ บงการ ควบคุม และครอบงำ ทำให้ประชาชนขาดเสรีภาพ และเน้นการส่งเสริมสนับสนุนเสรีภาพของเอกชนตามกลไกตลาดเพื่อจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล ประการที่สอง ความไม่เสมอภาค จากสมมติฐานที่ว่า ไม่สามารถทำให้ประชาชนทุกคนรวยเท่ากันได้ ทำให้มุ่งเน้นที่ผลประโยชน์สาธารณะ ผลประโยชน์ส่วนรวม การขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับคนเสียเปรียบ คนชายขอบ คนชนบท และคนยากไร้ ในสังคม ประการที่สาม ความยืดหยุ่น จากการลดข้อจำกัดจากกติกา กฎ ระเบียบ และกฎหมาย เพื่อเพิ่มการลงทุนระหว่างประเทศ ไม่มีการประกันค่าจ้าง

1.1.3 ด้านสังคม

ความเปลี่ยนแปลงด้านสังคมที่มาจากโลกาภิวัตน์ มาจากความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศและการขยายตัวของทุน ความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศ มาจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่สำคัญคือ โทรศัพท์ ที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อวิถีชีวิตประชาชนยุคโลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สอดคล้องกับวิทยานิพนธ์เรื่องการตลาดทางการเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีการใช้สื่อในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทย ในเขตกรุงเทพมหานคร ของนางสาวปานหทัย ดันติเดชา (2546) ที่พรรคไทยรักไทยดำเนินกลยุทธ์การตลาดแบบครบวงจร มีการใช้สื่อหลากหลายประเภท ความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่นำไปสู่ความแตกต่างของชนชั้นนำกับประชาชนที่ส่วนหนึ่งเป็นผู้ออกเสียงลงคะแนนนำไปสู่ความแตกต่างหลากหลาย สอดคล้องกับแนวคิดของเอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2549, หน้า 1-23) ที่จัดแบ่งแนวคิดประชานิยมเป็นความหมายทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม และความหมายของประชานิยมทางการเมือง แบ่งตามพื้นที่ หรือประเทศ หรือภูมิภาค หรือทวีป ที่สำคัญ ประกอบด้วย รัสเซีย สหรัฐอเมริกา ประเทศตะวันตกอื่น และละตินอเมริกา

1.2 ปัจจัยภายในที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่างพ.ศ. 2544 ถึง 2549

1.2.1 ด้านการเมือง

แนวคิดการปฏิรูปการเมืองที่แพร่ขยายในประเทศไทยภายหลังจากเหตุการณ์วันที่ 17 ถึง 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากการระดมความคิดเห็นทุกภาคส่วน สอดคล้องกับแนวคิดของไฮเดน คอร์ท และเมสซ์ (Hyden Court & Mease, 2003) ที่ว่าสังคมการเมืองสัมพันธ์กับโครงข่ายการปกครอง มีขอบเขตเป็นพลเมืองที่เป็นตัวแทนที่ทำหน้าที่รวบรวมและจัดทำเป็นชุดของความต้องการและข้อเสนอของนโยบายที่เฉพาะเจาะจง นับเป็นแนวคิดที่ปฏิรูปการเมืองสู่ประชาธิปไตย สอดคล้องกับสาระสำคัญของซารารี (Zakaria, 1997, p. 24) ที่เป็นแนวคิดที่มีสาระสำคัญมุ่งเน้นการเลือกตั้ง การเปิดกว้าง เสรี และยุติธรรม เพื่อสร้างความเป็นสถาบันทางการเมือง นำมาสู่การถือกำเนิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 สอดคล้องกับแนวคิดของวิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน (2545ก, หน้า 61-63) ที่ว่ารัฐธรรมนูญคือกฎหมายสูงสุดเพื่อปกครองประเทศ มีลักษณะพิเศษที่สำคัญหลายประการ จากแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมเพื่อสร้างความเป็นสถาบันทางการเมือง สอดคล้องกับแนวคิดของฮันติงตัน (Huntington, 1968, pp. 12-24) ที่กล่าวถึงความเป็นสถาบันทางการเมือง ประกอบด้วย ความสามารถในการปรับตัว ความสลบซับซ้อนของสถาบัน ความเป็นอิสระ และความเป็นปึกแผ่น

1.2.2 ด้านเศรษฐกิจ

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทยใน พ.ศ. 2540 นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างกว้างขวาง มีจุดเริ่มต้นมาจากรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จากกระแสโลกาภิวัตน์ที่รับแนวคิดเสรีนิยมใหม่ สอดคล้องกับวิทยานิพนธ์เรื่องโลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่กับความพ่ายแพ้ของประเทศไทย ของวินัย ผลเจริญ (2550) ที่ว่า ผลกระทบของโลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่ที่มีต่อประเทศไทย และปฏิกิริยาตอบโต้/ตอบสนองของรัฐและสังคมไทยที่มีต่อโลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2531 ถึง พ.ศ. 2550 ประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2531 เป็นต้นมา ดำเนินนโยบายเสรีนิยมใหม่มาอย่างต่อเนื่องเริ่มด้วยการเปิดเสรีทางการเงิน สอดคล้องกับแนวคิดของภักดี วีระภาสพงษ์ (2551, หน้า 58-64) ที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ จากแนวคิดที่ว่า ความอยู่ดีกินดีของมนุษย์จะบรรลุได้ด้วยการปล่อยให้กลไกตลาดทำงานด้วยตัวเอง เพื่อให้รัฐแทรกแซงน้อยที่สุด การขยายตลาดและกลไกตลาดนำไปสู่ความอยู่ดีกินดีและความมั่งคั่งทางวัตถุของมนุษยชาติ นับเป็นเป้าหมายทางปรัชญาของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ นำไปสู่วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540

1.2.3 ด้านสังคม

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทยใน พ.ศ. 2540 นำมาสู่ปัญหาสังคมของประเทศไทยอย่างกว้างขวาง จากการว่างงาน นำไปสู่การนำแนวคิดประชานิยมที่นำมาใช้ภายหลังอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สอดคล้องกับแนวคิดของเอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2549, หน้า 1-23) ที่ว่าแนวคิดประชานิยมเน้นการให้คุณค่ากับชนชั้นล่าง คนชายขอบ คนยากคนจน คนยากไร้ในสังคม และความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่สำคัญ ภายหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ นำไปสู่การรวมกันเป็นประชาสังคม ส่วนหนึ่งเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงในประเทศอย่างกว้างขวาง ต่อเนื่องนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2530 สอดคล้องกับวิทยานิพนธ์เรื่องพัฒนาการความคิดประชาสังคมไทย ของนายเชษฐา ทรัพย์เย็น (2547) ที่กล่าวถึงพัฒนาการของประชาสังคมที่ส่งผลต่อด้านบวกและลบต่อรัฐและระบอบประชาธิปไตยของไทย ที่สำคัญ มิติของรัฐ ประชาสังคมส่งผลต่อปัญหาด้านความชอบธรรมในการปกครองและการดำเนินการของรัฐ ส่วนมิติประชาธิปไตย ประชาสังคมก่อให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตยที่เพิ่มขึ้น แม้มีด้านลบก็ตาม

2. สาระสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549

สาระสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 แบ่งเป็นหกส่วน คือ พรรคการเมือง การเลือกตั้ง รัฐสภา รัฐบาล ระบบราชการ และประชาสังคม ที่มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 พรรคการเมือง

พรรคไทยรักไทยถือกำเนิดภายหลังรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 นับเป็นพรรคการเมืองที่ถือกำเนิดตามกฎหมาย แต่กลับเป็นการรวมกันของกลุ่มการเมืองและกลุ่มทุนขนาดใหญ่ที่ผสมผสานกับกลุ่มทุนภูมิภาค ทำให้ความหมายพรรคการเมืองของพรรคไทยรักไทยถอยห่างจากแนวคิดของโรมัส สอบส์ จอห์น ล็อก ฌอง ฌาค รุสโซ และมองเตสกีเออร์ ที่พรรคการเมืองเป็นที่รวมของบุคคลที่มีเจตนาารมณ์ทางการเมืองเดียวกัน การระดมเพื่อก่อกำเนิดสมาชิกพรรคจำนวนมากทำให้พรรคไทยรักไทยถอยห่างจากความหมายของพรรคการเมืองที่เป็นพรรคมวลชน ตามแนวคิดของดูเวอร์เซ่ (Duverger, 1972) ความคาดหวังที่มีต่อชัยชนะในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 ทำให้พรรคไทยรักไทยนำแนวคิดการตลาดทางการเมืองแบบครบวงจรมาใช้ จนนำไปสู่ชัยชนะทางการเมือง สอดคล้องกับวิทยานิพนธ์เรื่องนโยบายหาเสียงแนวทางประชานิยมกับอำนาจทางเศรษฐกิจ: การศึกษาเชิงเศรษฐกิจการเมืองเกี่ยวกับความสำเร็จในการเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทย ของนาย บุญอริ ยี่หมะ (2547) ที่ความสำเร็จในการเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทยมาจากปฏิสัมพันธ์ที่สอดคล้องกันระหว่างบริบททางโครงสร้างขณะนั้น กับการดำเนินกลยุทธ์ทางการเมืองของพรรคไทยรักไทย ที่สังคมไทยเผชิญกับปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 บริบททางโครงสร้างเช่นนี้ทำให้พรรคไทยรักไทยเลือกดำเนินกลยุทธ์ทางการเมืองแบบประชานิยม

2.2 การเลือกตั้ง

วัตถุประสงค์สำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ตามแนวคิดการปฏิรูปการเมืองตามแนวทางรัฐธรรมนูญนิยม กำหนดให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นไปอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของแมกสแตดท์ (Magstadt, 2006, p. 321) ที่ว่าเป็นการเลือกตั้งเสรี ที่สัมพันธ์กับแนวคิดความเป็นตัวแทน การแสดงออก และพฤติกรรมการออกเสียงลงคะแนนของผู้ออกเสียงลงคะแนนเพื่อตัดสินใจเลือกสมาชิกรัฐสภาหรือรัฐบาล และจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงกับระบบการเลือกตั้งที่สอดคล้องกับแนวคิดของรีฟและแวย์ (Reeve & Ware, 1992, pp. 64-68) ที่ประกอบด้วย โครงสร้างเขตการเลือกตั้ง และสูตรการเลือกตั้ง และโครงสร้างบัตรลงคะแนน พรรคไทยรักไทยมีการนำแนวคิดการตลาดทางการเมืองมาใช้อย่างเป็นระบบจนทำให้ชนะการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และ 2548 สอดคล้องกับวิทยานิพนธ์เรื่องการตลาดทางการเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีการใช้สื่อในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทย ในเขตกรุงเทพมหานคร ของนางสาวปานหทัย ดันติเดชา (2546) ที่ว่า พรรคไทยรักไทยมีการใช้สื่อ

หลากหลายประเภท สอดคล้องกับกลยุทธ์การตลาดแบบครบวงจรอย่างเป็นระบบ สามารถสื่อภาพลักษณ์ทางการเมืองเป็นอย่างดี

2.3 รัฐสภา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีบทบัญญัติให้รัฐสภาเป็นสถาบันทางการเมืองที่สำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา สอดคล้องกับแนวคิดของ โกลินทร์ วงศ์สุรวัฒน์ (2518, หน้า 1-23) ที่กล่าวถึงหลักการสำคัญของรัฐสภา คือ หลักการการแบ่งแยกอำนาจ หลักการการมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สัมพันธ์กับประชาชน และหลักการตามกฎหมายที่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง แต่มีรายละเอียดบางประการแตกต่างจากแนวคิดของ โกลินทร์ วงศ์สุรวัฒน์ ที่สำคัญ คือ การห้ามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นรัฐมนตรี ทำให้ไม่สอดคล้องกับแนวคิดการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาแบบดั้งเดิมทั้งหมด และทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันรัฐสภากับรัฐบาลไม่สอดคล้องกับทฤษฎีดุลยภาพตามแนวคิดของ โกลินทร์ วงศ์สุรวัฒน์ (2518, หน้า 24-28) ที่ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสภากับรัฐบาล หรือระหว่างสถาบันทางการเมืองที่ใช้อำนาจนิติบัญญัติกับสถาบันทางการเมืองที่ใช้อำนาจบริหารต้องเป็นไปอย่างสมดุล แต่ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดให้รัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรีหรือสถาบันทางการเมืองที่ใช้อำนาจบริหารมีสถานะสูงกว่าสถาบันทางการเมืองอื่น ที่สำคัญ คือ รัฐสภา

2.4 รัฐบาล

การปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาของประเทศไทยภายหลังการเลือกตั้งมักไม่มีพรรคการเมืองใดมีเสียงข้างมากเบ็ดเสร็จเด็ดขาดเพียงพอกับการจัดตั้งรัฐบาลพรรคการเมืองเดียว นำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลผสม สอดคล้องกับแนวคิดของพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2544) เพราะประกอบด้วยพรรคการเมืองมากกว่าหนึ่งพรรคร่วมมือกันจัดตั้งรัฐบาล การจัดตั้งรัฐบาลของพรรคไทยรักไทยสอดคล้องกับแนวคิดของพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2544, หน้า 15-16) ที่ว่า ความยั่งยืนของรัฐบาลผสมมาจากจำนวนพรรคที่น้อยที่สุดร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลเพื่อให้ได้เสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรเพียงพอก่อให้เกิดรัฐบาลที่เข้มแข็ง แต่เพิ่มเติมเข้ามา คือ การรวมเสียงจัดตั้งรัฐบาลผสมเป็นไปเพื่อให้มีคะแนนเสียงมากพอที่ทำให้พรรคการเมืองฝ่ายค้านไม่สามารถอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีได้ การผนวกรวมกันของกลุ่มทุนและกลุ่มการเมืองที่หลากหลาย แต่จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่เพิ่มอำนาจหัวหน้าพรรคที่เป็นนายกรัฐมนตรี ส่งผลให้รัฐบาลมีเสถียรภาพที่มั่นคงและยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2544, หน้า 14-18) ที่ว่า การเป็นรัฐบาลผสมที่มีพรรคการเมืองที่มีเสถียรภาพหลายพรรค เป็นแบบผสมน้อยพรรคที่สุด

2.5 ระบบราชการ

ความล้มเหลวจากระบบราชการสมัยใหม่นำมาสู่การปฏิรูประบบราชการของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง การปฏิรูประบบราชการตามแนวคิดการจัดการสมัยใหม่ สอดคล้องกับแนวคิดเสรีนิยมใหม่ของสเตเกอร์และรวี (2559) ที่กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดเสรีนิยมใหม่กับแนวคิดฉันทามติอสังค์ตัน ก่อตัวและถือกำเนิดนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 มีสาระสำคัญ ส่วนหนึ่งมุ่งเน้นการปฏิรูประบบราชการ และสอดคล้องกับแนวคิดของเรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ (2546, หน้า 228-230) ที่ว่าการจัดการภาครัฐแนวใหม่ คือ การปรับปรุงระบบบริหารที่เป็นมิตรกับลูกค้าและพนักงาน จากบทบาทของรัฐบาลที่กระตุ้นให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐอื่นปฏิบัติต่อประชาชนเหมือนลูกค้าที่ปฏิบัติในภาคเอกชน การกำหนดให้ลูกค้าเลือกบริการที่หลากหลายจากภาครัฐ เพื่อทำลายการผูกขาดของรัฐที่มีมาอย่างยาวนาน การปฏิรูประบบราชการของประเทศไทย สมัยนายทักษิณ ชินวัตร ส่วนหนึ่งเป็นการปฏิรูปตามแนวคิดหรือปรับระบบของสหรัฐอเมริกา สอดคล้องกับแนวคิดของออสบอร์นและเกอร์เบอร์ (Osborne & Gaebler, 1992) ที่มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนบทบาทภาครัฐทำหน้าที่กระตุ้น การให้ชุมชนเป็นเจ้าของภาครัฐ ภาครัฐทำหน้าที่แข่งขัน ภาครัฐบาลขับเคลื่อนด้วยพันธกิจ ภาครัฐเน้นที่ผลลัพธ์ ภาครัฐขับเคลื่อนด้วยลูกค้า ภาครัฐมุ่งเน้นการหารายได้ ภาครัฐเน้นการคาดการณ์ถึงอนาคต ภาครัฐเน้นกระจายอำนาจ และภาครัฐเน้นการตลาด

2.6 ประชาสังคม

ความเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยอย่างกว้างขวาง ที่สำคัญ นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2530 นำมาสู่การถือกำเนิดของประชาสังคมร่วมสมัยจากความขัดแย้งเรื่องดิน น้ำ ป่าไม้ และการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีรัฐและนายทุนเป็นคู่กรณี ทำให้สอดคล้องกับแนวคิดของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2540, หน้า 56) และเอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2542, หน้า 35) ที่ว่าประชาสังคมนับเป็นคำที่มีความหมายว่าการรวมกลุ่มของประชาชนระหว่างครอบครัวจนถึงรัฐ จากความสมัครใจ ปราศจากการบังคับจากภายนอก ที่สำคัญ คือ รัฐ ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากรัฐบาลนายชวน หลีกภัย เป็นรัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร ท่ามกลางการสนับสนุนอย่างกว้างขวางจากประชาสังคม นับเป็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตามครรลองในระบอบประชาธิปไตย สอดคล้องกับแนวคิดของอนุสรณ์ ล้อมณี (2542, หน้า 11-15) ที่ว่าประชาสังคมส่วนหนึ่งเป็นการรวมกลุ่มเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การส่งเสริมสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย นำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตย การจรรโลงประชาธิปไตยให้ยั่งยืนสืบไป ต่อเนื่องภายหลัง

3. ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549

การถือกำเนิดของระบอบทักษิณ นับเป็นการเมืองการปกครองที่มีรากฐานทางความคิดจากแนวคิดของนายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีของประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง 2549 ที่มีนายทักษิณ ชินวัตร เป็นศูนย์กลางของอำนาจการเมืองการปกครอง สอดคล้องกับแนวคิดของ โดแนลด์ (Donell, 1994, pp. 55-69) ที่ว่าเป็นระบอบการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย เป็นระบอบลูกผสม จากความเปลี่ยนแปลงของระบอบประชาธิปไตยหรือเสรีนิยมประชาธิปไตยสู่ความไม่เป็นประชาธิปไตย เป็นระบอบการปกครองที่ตั้งอยู่ระหว่างการปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยมกับประชาธิปไตย บทบาททางการเมืองของนายทักษิณ ชินวัตร ผ่านระบอบทักษิณ แสดงถึงการครอบงำ สังการ บงการ และควบคุม สังคมการเมืองไทย สอดคล้องกับวิทยานิพนธ์เรื่องรัฐทูนนิยมประชาธิปไตยชนชั้นกระดุมฎีไทย พ.ศ. 2535-2548: รัฐ ในฐานะเครื่องมือแห่งชนชั้นการครอบงำ ของของนายทวิศักดิ์ สุรชาติธำรงรัตน์ (2550) ที่ว่าบรรยากาศทางการเมืองประชาธิปไตยเป็นเงื่อนไขให้กระดุมฎีเอกชนได้ยกระดับพลังการผลิตที่ก้าวหน้าวางรากฐานการผลิตรองรับทุนนิยมโลกาภิวัตน์ การจัดระเบียบเศรษฐกิจใหม่ได้กระทำอย่างรีบเร่ง พร้อมกันนี้จำเป็นต้องสร้างพันธมิตรทางชนชั้นกับชนชั้นกลาง ชนชั้นกรรมาชีพ และการจัดโครงสร้างทางการเมืองใหม่ ผ่านกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 เพื่อรองรับความชอบธรรมของรูปแบบรัฐประชาธิปไตยกระดุมฎี

รากฐานทางความคิดของนายทักษิณ ชินวัตร ที่นำไปสู่การถือกำเนิดของระบอบทักษิณ สอดคล้องกับแนวคิดเสรีนิยมใหม่ของกักวดี วีระภาสพงษ์ (2551, หน้า 58-64) หลากหลายประการที่สำคัญ คือ การมองประเทศไทยเป็นเสมือนบริษัท นายกรัฐมนตรีเป็นเสมือนประธานกรรมการบริหารบริษัท หรือประธานกรรมการบริษัท นำไปสู่การสถาปนาเครือข่ายทักษิณภายหลังการเข้าสู่อำนาจของนายทักษิณ ชินวัตร มาจากเงื่อนไขและปัจจัยที่สำคัญหลายประการ สอดคล้องกับวิทยานิพนธ์เรื่อง ความถดถอยของประชาธิปไตยภายใต้รัฐบาลทักษิณและปูติน: ความท้าทายต่อกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย ของนายชุมพล อุ่นพัฒนาศิลป์ (2553) รัฐบาลทักษิณและรัฐบาลปูตินเข้าสู่ตำแหน่งและบริหารประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญที่มีกลไกเอื้อให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างมาก การมีความชอบธรรมด้านภูมิหลัง จากอำนาจบารมีและอำนาจตามกฎหมายและเหตุผลรองรับ แต่ภายใต้การบริหารประเทศของรัฐบาลทักษิณและรัฐบาลปูติน กลับไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตย เพราะมีสาเหตุมาจากรัฐบาลทั้งสองใช้รัฐธรรมนูญ อำนาจความชอบธรรม และความนิยมชมชอบจากประชาชนสร้างรัฐที่เป็นผู้ล่า นับเป็นพฤติกรรมประชาธิปไตยแบบมอบอำนาจหรือมอบฉันทะเพื่อให้ตัวแทน

ระบอบทักษิณก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมืองไทยอย่างกว้างขวาง นับเป็นผลกระทบที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยที่สำคัญ แบ่งเป็น ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม

3.1 ด้านการเมือง

ความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมือง ที่สำคัญจากระบอบทักษิณ นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงของพรรคการเมือง การเลือกตั้ง รัฐสภา รัฐบาล ระบบราชการ และประชาสังคม

3.1.1 พรรคการเมือง

การถือกำเนิดของพรรคไทยรักไทยที่คาดหวังกับการจัดตั้งและเป็นรัฐบาล ทำให้พรรคมีขนาดใหญ่ ไม่สอดคล้องกับแนวคิดของเอปสแตน (Epstein, 1967) ที่ว่าพรรคการเมืองที่ไม่จำเป็นต้องมีพรรคการเมืองขนาดใหญ่ เป็นพรรคการเมืองที่มีขนาดเล็ก มีสมาชิกจำนวนน้อย หรือไม่จำกัดจำนวน ที่สำคัญ คือ มีความเชื่อคล้ายคลึงกัน การส่งผู้สมัคร ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้สมัครของพรรคชนะการเลือกตั้ง และมีการจัดตั้งองค์การที่มีประสิทธิภาพ เพื่อการปกครองประเทศ การเป็นพรรคการเมืองขนาดใหญ่ก่อให้เกิดการรวมกันของกลุ่มทุนเพื่อนำไปสู่การต่อสู้แข่งขันทางการเมืองที่มีนัยตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มุ่งเน้นการสร้างระบบสองพรรคการเมืองใหญ่ สอดคล้องกับแนวคิดระบบการแข่งขันของสตาเมน (Stamen, 1981, pp. 47-49) ช่วงแรก จากเดิมที่เคยเป็นระบบความร่วมมือ ประสาน ผสมผสาน และกลมกลืน ของระบบพรรคการเมืองหลายพรรค แต่กลายเป็นระบบการผูกขาดตามระบบพรรคเด่น พรรคเดียวภายหลัง ทำให้ทุนมีบทบาทสำคัญ หรือแรงจูงใจจากอุดมการณ์ ก่อให้เกิดแนวคิดการเมืองแบบจักรกล จากความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ที่สำคัญ ระหว่างนักการเมืองของพรรคกับผู้สนับสนุนผ่านผลประโยชน์ต่างตอบแทน มีการรวมกันของพรรคการเมืองอื่นเข้าเป็นส่วนหนึ่งของพรรคไทยรักไทย สอดคล้องกับวิทยานิพนธ์เรื่องการรวมพรรคการเมือง: ศึกษากรณีการรวมพรรคไทยรักไทยกับพรรคความหวังใหม่ ของนายภูริวัชร ใจสำราญ (2546) ที่ว่า การรวมกันของพรรคมาจากปัจจัยด้านผลประโยชน์ด้านธุรกิจและการเงิน ปัจจัยด้านคะแนนเสียงในสภาผู้แทนราษฎร

3.1.2 การเลือกตั้ง

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และ 2548 ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างกว้างขวางจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่กำหนดให้การออกเสียงลงคะแนนเป็นหน้าที่มากกว่าเป็นสิทธิ แสดงถึง การให้คุณค่ากับการเลือกตั้งตามแนวคิดของบัตเลอร์ เพนนีแมน และเรนนี (Butler, Penniman & Renny, 1981, p. 344) ที่ว่า การมีส่วนร่วมนับเป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อการตัดสินใจของผู้ออกเสียงลงคะแนนใน

กิจการสาธารณะที่มีขอบเขตกว้างขวาง ทำให้พรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 และ 2548 สอดคล้องกับตามแนวคิดของบัตเลอร์ เพนนิแมน และเรนนี (Butler, Penniman & Renny, 1981, p. 344) ที่ว่าด้วยแนวคิดนั้นตามมติ จากการกำหนดขอบเขต ตำแหน่ง จำนวน ที่มาจากการเลือกตั้ง เป็นผลมาจากการแปลงคะแนนของผู้ออกเสียงลงคะแนนให้เป็นสัดส่วนจำนวนที่นั่งที่ชนะการเลือกตั้ง และสอดคล้องกับแนวคิดของบัตเลอร์ เพนนิแมน และเรนนี (Butler, Penniman & Renny, 1981, p. 344) ที่ว่า การสร้างรัฐบาลที่เข้มแข็ง จากการสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อความร่วมมืออย่างมีศักยภาพเพื่อเผชิญหน้ากับประเด็นปัญหาที่ทำลาย แต่ชัยชนะการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคไทยรักไทยนำมาสู่การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรค สอดคล้องกับแนวคิดของไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร์ (2540, หน้า 21-22) ที่ว่าการเลือกตั้งกลับกลายเป็นพิธีกรรมที่สร้างความชอบธรรมให้กับผู้ปกครอง

3.1.3 รัฐสภา

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดให้การควบคุมรัฐบาลของรัฐสภาเป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีดุลยภาพ (โกลินทร์ วงศ์สุวรรณ, 2518, หน้า 24-28) ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสกากับรัฐบาล หรือระหว่างสถาบันทางการเมืองที่ใช้อำนาจนิติบัญญัติกับสถาบันทางการเมืองที่ใช้อำนาจบริหาร จากการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ที่สำคัญ คือ รัฐสภาให้ความเห็นชอบรัฐบาลจากการแถลงนโยบายสาธารณะ การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน ประกอบด้วย การตั้งกระทู้ถาม การอภิปรายทั่วไป และการอภิปรายทั่วไปพร้อมทั้งลงมติไม่ไว้วางใจ การควบคุมรัฐบาลผ่านกรรมาธิการจากการเรียกเจ้าหน้าที่ของรัฐชี้แจง การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อตรวจสอบเฉพาะเรื่อง หากรัฐบาลทั้งคณะถูกอภิปรายทั่วไปพร้อมทั้งลงมติไม่ไว้วางใจ หากปราชัยต้องลาออกหรือยุบสภาผู้แทนราษฎรตามแนวคิดทฤษฎีความรับผิดชอบทางการเมือง แต่การกำหนดให้รัฐบาลหรือสถาบันบริหารมีอำนาจเหนือกว่ารัฐสภาหรือสถาบันนิติบัญญัติ ทำให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาของไทยถอยห่างจากการควบคุมรัฐบาลของรัฐสภาเป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีดุลยภาพ เพราะทำให้รัฐบาลมีอำนาจเหนือ จนทำให้สั่งการ บงการ ควบคุม และครอบงำ รัฐสภา ผ่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้ง ทำให้อำนาจหน้าที่และบทบาทแตกต่างกันไปจากที่ควรจะเป็น สอดคล้องกับแนวคิดของบอยน์ตันและคิต ที่แสดงถึงปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของรัฐสภาและแสดงถึงแนวโน้มที่เป็นปัญหาด้านระบบโครงสร้างของรัฐสภาของไทย

3.1.4 รัฐบาล

ชัยชนะของพรรคไทยรักไทยในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2544 นำมาสู่การถือกำเนิดของรัฐบาลที่มีพรรคไทยรักไทยเป็นแกนนำ นำมาสู่การจัดตั้งรัฐบาลผสม สอดคล้องกับวิทยานิพนธ์เรื่องการก่อเกิดรัฐบาลพรรคเดียวในเมืองไทย: ศึกษากรณีพรรคไทยรักไทย วิทยานิพนธ์ ของนางสาวนพรัตน์ วงศ์วิทยาพาณิชย์ (2550) ที่มีปัจจัยที่สำคัญ 4 ประการ คือ สภาวะเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงจากการปฏิรูปการเมืองและนำไปสู่การถือกำเนิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ภาวะผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ที่มีวิสัยทัศน์เหมาะสมกับการบริหารประเทศ นโยบายพรรคการเมืองที่เป็นรูปธรรม และความอ่อนแอของพรรคการเมืองคู่แข่ง รัฐบาลนับเป็นสถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่ด้านบริหาร ทำให้รัฐบาลกับระบบราชการมีหน้าที่สำคัญกับการบริหารราชการแผ่นดิน สอดคล้องกับแนวคิดของจุมพล หนีมพานิช (2541, หน้า 364) ชัยชนะของพรรคไทยรักไทยนำไปสู่การกำหนดนโยบายตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ สอดคล้องกับแนวคิดของภักดี วีระภาสพงษ์ (2548, หน้า 58-64) ที่รัฐมีบทบาทสำคัญที่ทำให้กลไกตลาดมีบทบาทนำ และประชานิยม สอดคล้องกับแนวคิดของเอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2549, หน้า 1-23) ที่มุ่งเน้นการสร้างคามเข้มแข็งภายใน ลดการพึ่งพาจากต่างประเทศ

3.1.5 ระบบราชการ

การปฏิรูประบบราชการตามแนวคิดของนายทักษิณ ชินวัตร ใน พ.ศ. 2545 ที่มีรากฐานทางความคิดแบบเสรีนิยมใหม่ สอดคล้องกับภักดี วีระภาสพงษ์ (2548, หน้า 58-64) ที่เป็นการขยายตลาดและกลไกตลาดออกไปอย่างกว้างขวาง และเป็นการนำแนวคิดการจัดการภาครัฐสมัยใหม่มาใช้ ก่อให้เกิดคำถามถาม การตั้งข้อสงสัย การตั้งข้อสังเกต การวิพากษ์วิจารณ์ และการแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ของเรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ (2546) ที่มุ่งเน้นจุดด้อยของแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ มาจากการตั้งคำถามจากการนำแนวคิดภาคเอกชนประยุกต์กับภาครัฐผ่านระบบราชการ ที่สำคัญ การบริการสาธารณะ มุ่งเน้นต้นทุนผลได้มากกว่าต้นทุนกำไร เน้นภาคสังคมมากกว่าการตลาด เน้นการสนับสนุนการแทรกแซงเศรษฐกิจเพื่อบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมมากกว่ากลไกตลาด และเน้นกระบวนการมากกว่าผลลัพธ์การแสวงหาผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตัวอย่างที่สำคัญคือนักการเมือง ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ พ่อค้าธุรกิจ นายทุนอุตสาหกรรม และชนชั้นนำอื่นทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จากการจัดการภาครัฐแนวใหม่ และส่งผลต่อการเติบโตของเครือข่ายทักษิณภายหลัง

3.1.6 ประชาสังคม

ประชาสังคมที่ถือกำเนิดช่วงทศวรรษที่ 2530 เป็นประชาสังคมทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นวงกว้าง ประชาสังคมจำนวนมากมีส่วนอย่างสำคัญอย่างมากต่อการสนับสนุนการปฏิรูปการเมือง มีการรวมกลุ่มเพื่อผลักดันความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สอดคล้องกับแนวคิดของอนุสรณ์ ลิ่มมณี (2542, หน้า 11-15) ที่ว่าประชาสังคมส่วนหนึ่งเป็นการรวมกลุ่มเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การส่งเสริมสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย นำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตย ส่วนหนึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอนุสรณ์ ลิ่มมณี (2542, หน้า 11-15) ที่ว่าการจรรโลงประชาธิปไตยให้ยั่งยืนสืบไป ต่อเนื่องภายหลัง แต่อีกส่วนหนึ่งไม่สอดคล้องจากการที่ประชาสังคมหลากหลายกลุ่มต่างมีส่วนทำลาย ชัยชัย ยุติ หรือสิ้นสุด การปกครองระบอบประชาธิปไตย จากความเคลื่อนไหวทางการเมือง ที่ภายหลังนำไปสู่การรัฐประหารของกองทัพในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 สอดคล้องกับหนังสือเรื่องการเมืองภาคประชาชน ของอุษณห์ เชียงเสน (2561) เป็นหนังสือที่ปรับมาจากวิทยานิพนธ์เรื่องประวัติศาสตร์การเมืองภาคประชาชน: ความคิดและการปฏิบัติการของ “นักกิจกรรมทางการเมือง” ในปัจจุบัน ที่ความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ของรัฐกับขบวนการเคลื่อนไหวหรือองค์การภาคประชาชน ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวาง ที่สำคัญ คือ การก่อตัวและถือกำเนิดขบวนการพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยใน พ.ศ. 2548 เพื่อโค่นล้มรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญ จากการสนับสนุนการรัฐประหารใน พ.ศ. 2549

3.2 ด้านเศรษฐกิจ

การถือกำเนิดของระบอบทักษิณจากการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายทักษิณ ชินวัตร นำไปสู่การถือกำเนิดของระบบเศรษฐกิจแบบทักษิณหรือทักษิณนิคมิกส์ สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของโลกจากกระแสโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผล การผลิตสินค้าและบริการ ตามแนวคิดของวรวิทย์ เจริญเลิศ (2543, หน้า 42-43) ประกอบด้วย ประการแรก เสรีภาพ จากการลดบทบาทของรัฐที่มีโครงสร้าง กระบวนการ และพฤติกรรม ที่แทรกแซง สั่งการ บงการ ควบคุม และครอบงำ ทำให้ประชาชนขาดเสรีภาพ และเน้นการส่งเสริมสนับสนุนเสรีภาพของเอกชนตามกลไกตลาดเพื่อจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล ประการที่สอง ความไม่เสมอภาค จากสมมติฐานที่ว่า ไม่สามารถทำให้ประชาชนทุกคนรวยเท่ากันได้ ทำให้มุ่งเน้นที่ผลประโยชน์สาธารณะ ผลประโยชน์ส่วนรวม การขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับคนเสียเปรียบในสังคม ประการที่สาม ความยืดหยุ่น จากการลดข้อจำกัดจากกติกา กฎ ระเบียบ และกฎหมาย เพื่อเพิ่มการลงทุนระหว่างประเทศ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง

ด้านการพัฒนาระหว่างประเทศ การค้าระหว่างประเทศ การเงินระหว่างประเทศ การลงทุนระหว่างประเทศ และความช่วยเหลือระหว่างประเทศ

การถือกำเนิดของระบบเศรษฐกิจแบบทักษิณหรือทักษิโณมิกส์ที่มีรากฐานทางความคิดตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ สอดคล้องกับแนวคิดของนักคิด วิเคราะห์ (2548, หน้า 58-64) ที่ให้คุณค่ากับการคงอยู่และการปฏิบัติตามกลไกตลาดทำให้มีอำนาจนำการประพฤติปฏิบัติทั้งหมดของมนุษย์ แนวคิดเสรีนิยมใหม่ให้คุณค่ากับการตลาด มีหน่วยการวิเคราะห์ ที่เปรียบเทียบแนวคิดทฤษฎีด้านการตลาดกับหน่วยการวิเคราะห์เล็กกว่าหรือย่อยลงกว่าระดับประเทศ และระดับปัจเจกบุคคล แนวคิดทฤษฎีด้านการตลาดกับหน่วยการวิเคราะห์เล็กกว่าหรือย่อยลงกว่าระดับประเทศ เป็นระดับรอง ที่สำคัญ คือ ระดับรัฐ มณฑล จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน หน่วยการปกครองทำเสมือนหนึ่งเป็นผู้ประกอบการขายสินค้า การขายทางการตลาดแบ่งเป็นสองแบบ คือ การขายสินค้าและบริการ จากการผลิตสินค้าและบริการ และมีสาระสำคัญที่เชื่อมั่นในเสรีภาพของปัจเจกบุคคล ตลาดเสรี การค้าเสรี กรรมสิทธิ์เอกชน และนำไปสู่ปัญหาสอดคล้องกับแนวคิดของสเตเกอร์ และรวี (2559, หน้า 202-203) ที่ว่า ปัญหาจากรูปแบบและผลลัพธ์ที่แตกต่างจากสูตรสำเร็จของแนวคิดเสรีนิยมใหม่จากปัจจัย บริบท และสภาพแวดล้อม ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่แตกต่างกัน ที่สำคัญ คือ กำไรสูงสุด และความเป็นผู้ประกอบการ ไม่ใช่ค่านิยมสำคัญของประเทศกำลังพัฒนา และวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ถือกำเนิดภายหลัง นำไปสู่การตั้งคำถามของประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี และคนสำคัญอื่น ของประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา ที่มีต่อธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศจากแนวคิดเสรีนิยมใหม่ที่มาจากรากฐานฉันทามติอสังคัม

การถือกำเนิดของระบบเศรษฐกิจแบบทักษิณหรือทักษิโณมิกส์ที่มีรากฐานทางความคิดตามแนวคิดประชานิยม สอดคล้องกับเอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2549, หน้า 1-23) ที่ว่าเน้นความเป็นเกษตรกรรม ความเป็นชนบท และความเป็นตะวันออก สหกรณ์นับเป็นตัวอย่างรูปแบบการพัฒนาที่สำคัญ ที่ส่วนหนึ่งเป็นนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ธนาคารประชาชน หรืออื่นใด ประชานิยมจากความหมายทางเศรษฐกิจครอบคลุมมากกว่าการจำกัดเฉพาะบทบาทของผู้นำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา และนโยบายสาธารณะ ที่เป็นไปตามแนวคิดประชานิยมทางเศรษฐกิจ เน้นการให้คุณค่ากับชนชั้นล่าง คนชายขอบ คนยากคนจน คนยากไร้ แต่กลับนำไปสู่ปัญหาสอดคล้องกับแนวคิดของมูเดส และกัลต์วัสเซอร์ จากแนวคิดเศรษฐศาสตร์ประชานิยม (Populist economics) ที่หมายถึงหลักของนโยบายทางการเมืองที่ขาดความรับผิดชอบเพราะเป็นปัญหาจากการกระจายความมั่งคั่งและการใช้จ่ายงบประมาณที่มากเกินไป การสนับสนุนแนวคิดเสรีนิยมใหม่ นำมาสู่การสูญเสียการสนับสนุนจากนักประชานิยมรุ่นหลัง แนวทางการศึกษา

ประชานิยมระยะหลัง นับเป็นยุทธศาสตร์ทางการเมืองที่สำคัญ มาจากผู้นำทางการเมืองที่ปกครอง และบริหารประเทศบนพื้นฐานการสนับสนุนของผู้สนับสนุน บริวาร ผู้ถูกอุปถัมภ์

3.3 ด้านสังคม

การถือกำเนิดของระบอบประชาธิปไตยที่ไม่เสรีผ่านระบอบทักษิณ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสังคมการเมืองของไทยอย่างกว้างขวาง สอดคล้องกับแนวคิดของมาร์ติน และวราลัณช์ โรจนพล (Martin, 2007, p. 4 ; วราลัณช์ โรจนพล, 2558, หน้า 6-12) ทำให้ผู้ปกครอง มีความสำคัญมากกว่าสถาบัน มีอำนาจกว้างขวาง ไม่จำกัด มีอำนาจเหนือคณะรัฐมนตรีและ สถาบันทางการเมืองอื่นทั้งหมด การตรวจสอบและถ่วงดุลทางการเมืองล้มเหลว การเลือกตั้งเป็น เครื่องมือเพื่อเข้าสู่ รั้งรักษา และกลับสู่อำนาจทางการเมือง มีการใช้อำนาจและอิทธิพล นโยบาย สาธารณะ และกฎหมาย เกินขอบเขต เพื่อเป็นเครื่องมือแทรกแซง สั่งการ บงการ ควบคุม และ ครอบงำ บุคคล กลุ่ม หน่วยงาน องค์กร สถาบัน ที่สำคัญ คือ ฝ่ายค้าน สื่อมวลชน และฝ่ายตรงข้าม อื่น มีการคุกคามสิทธิเสรีภาพของประชาชน นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากบทบาท ของนายทักษิณ ชินวัตร ที่ใช้ประโยชน์จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ก่อตัวนับตั้งแต่การจัดตั้ง พรรคการเมือง การเลือกตั้ง การดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี การจัดตั้งรัฐบาลและการกำหนดให้บุคคลดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี การตรวจสอบและ ถ่วงดุลของฝ่ายค้าน การกำหนดนโยบายสาธารณะของรัฐบาล และการนำนโยบายสาธารณะไป ปฏิบัติของระบบราชการ ความเปลี่ยนแปลงของประชาชนในภาคประชาสังคม ก่อให้เกิดการ ต่อต้าน คัดค้าน ต่อสู้ กับนายทักษิณ ชินวัตร รัฐบาล และพรรคไทยรักไทย

การก่อตัวของเครือข่ายจำนวนมาก สอดคล้องกับแนวคิดของนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2540, หน้า 56) และเอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2542, หน้า 35) ที่ว่าการรวมกลุ่มของประชาชนระหว่าง ครอบครัวจนถึงรัฐ จากความสมัครใจ ปราศจากการบังคับจากภายนอก ที่สำคัญ คือ รัฐ มีพื้นฐาน แนวคิดเบื้องต้นสอดคล้องกับแนวคิดของอนุสรณ์ ลิ้มมณี (2542, หน้า 11-15) ที่ว่าประชาสังคมมี วัตถุประสงค์ เป้าหมาย เป้าประสงค์ ความต้องการ ความปรารถนาที่หลากหลาย ด้านการเมือง ที่ สำคัญ คือ การรวมกลุ่มเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การส่งเสริม สนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย ต่อต้านการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ไม่เสรี มีการเรียกร้องความเป็นธรรม ความยุติธรรม ในสังคม แต่ภายหลังกลับถอยห่างแนวคิด ประชาธิปไตย นำไปสู่การรัฐประหารภายหลัง

ข้อเสนอแนะของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ อธิบายและวิเคราะห์ 1. ปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 2. สาระสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่างพ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 3. ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ระหว่างพ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 นับเป็นประโยชน์ด้านทฤษฎี (Theoretical contribution) ที่เป็นการบูรณาการทฤษฎีที่มีเพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ แบ่งเป็น ข้อเสนอแนะการนำไปใช้ กับข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

จากคำถามการวิจัยที่ว่า การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) เป็นอย่างไร นำไปสู่การกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่สำคัญสามส่วน คือ ปัจจัย สาระสำคัญ และผลกระทบ จากการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) และการทบทวนวรรณกรรม ที่พัฒนาเป็นกรอบคิดหรือกรอบการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย นำไปสู่การพัฒนาแนวคิดทฤษฎีที่ออกแบบและใช้ในการอธิบายและวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) แบ่งเป็นสองส่วน การออกแบบสังคมการเมืองของประเทศไทยผ่านรัฐธรรมนูญ และการประยุกต์ใช้รายละเอียดของข้อเสนอที่นำไปใช้

1.1 การออกแบบสังคมการเมืองของประเทศไทยผ่านรัฐธรรมนูญ

การออกแบบสังคมการเมืองของประเทศไทยผ่านรัฐธรรมนูญ มาจากการปฏิรูปการเมืองของประเทศไทยที่เริ่มต้นจากการนำแนวคิดและหลักการของประชาธิปไตยแบบตะวันตกหรือประชาธิปไตยที่เป็นสากลตามแนวคิดเสรีนิยมเป็นพื้นฐานเพื่อกำหนดกติกา กฎ กฎหมาย กฎระเบียบ ก่อกำเนิดเป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อกำหนดรูปแบบการเมืองยึดถือหลักนิติรัฐและนิติธรรม การตรวจสอบถ่วงดุล ที่สำคัญที่สุด คือ ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันและกระบวนการทางการเมืองกับประชาชน ตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมเพื่อให้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือสำคัญสร้างความเข้มแข็งการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เนื้อหาของรัฐธรรมนูญเริ่มจากอารัมภบท รัฐ โครงสร้างทางอำนาจ สถาบันและกระบวนการทางการเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันและกระบวนการทางการเมือง และหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน (ธโรธร ตู้อองคำ, 2561ค, หน้า 15-30; 15-33)

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยสัมพันธ์กับโครงสร้างทางอำนาจสถาบันทางการเมืองและกระบวนการทางการเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันและ

กระบวนการทางการเมืองกับประชาชน ตามรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ก่อให้เกิดดุลยภาพกับตัวแสดงที่หลากหลาย เพื่อไม่ให้ได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างกัน เป็นเหตุให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนอกกติกา เป็นการประท้วงแบบอนาρχะ ไปจนถึงการรัฐประหารและการปฏิวัติ และเพื่อไม่ให้ประชาชนรู้สึกแปลกแยกจากสังคมการเมือง

สถาบันพระมหากษัตริย์นับสถาบันทางการเมืองที่สำคัญที่สุด พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งเป็นประมุขของรัฐ ทรงเป็นที่เคารพสักการะ ทรงอยู่เหนือการเมือง และมีบทบัญญัติอื่นที่สำคัญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

สถาบันรัฐสภานับเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีความสำคัญมากที่สุดของการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา เพราะเป็นที่มาของตัวแทนประชาชนที่หลากหลาย ความเป็นตัวแทนของสมาชิกรัฐสภามีทั้งการเป็นตัวแทนพื้นที่และตัวแทนกลุ่ม ทำให้มีระบบสองสภา ประกอบด้วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนตามพื้นที่ และสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนตามกลุ่ม จากความหลากหลายของประชากรที่มีประชากรจำนวนเกือบ 70 ล้านคน ความเป็นตัวแทนสัมพันธ์กับอำนาจหน้าที่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจหน้าที่สำคัญ คือ การออกกฎหมาย ที่สำคัญ คือ พระราชบัญญัติ และการควบคุมรัฐบาล ผ่านการเห็นชอบการแถลงนโยบายของรัฐบาล การตั้งกระทู้ การเปิดอภิปรายทั่วไป การเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ และบทบาทของคณะกรรมการ และหน้าที่อื่น ที่สำคัญ คือ การประกาศสงคราม การให้ความเห็นชอบในการสืบสันตติวงศ์

ส่วนสมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งของประชาชน สัมพันธ์กับอำนาจหน้าที่ หากสมาชิกวุฒิสภามาจากการแต่งตั้งหรือสรรหาเสมือนเป็นสภาเพื่อทำหน้าที่กลั่นกรองกฎหมาย หากเป็นสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้งทำให้เสมือนเป็นสภาตรวจสอบ เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง ดังนั้นการตรวจสอบนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งจากการทำหน้าที่โดยตรงและผ่านองค์การอิสระหรือสถาบันทางการเมืองอื่น ทำให้สมาชิกวุฒิสภาต้องมาจากการเลือกตั้งเพื่อความสมดุล ที่สำคัญ คือ สมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้งย่อมมีอำนาจหน้าที่แต่งตั้งผู้ตรวจสอบนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง ที่สำคัญ คือ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลปกครอง คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบแห่งชาติ ผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภา คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และมีอำนาจหน้าที่แต่งตั้งข้าราชการประจำระดับสูงและเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับสูง เพื่อความเป็นธรรมและยุติธรรมกับข้าราชการประจำที่ฝ่ายบริหารแต่งตั้ง หลีกเลี่ยงการใช้ดุลยพินิจของฝ่ายบริหารเพียงลำพัง ก่อให้เกิดการตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างกัน

รัฐบาลเป็นสถาบันทางการเมืองฝ่ายบริหาร ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี ประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี เพื่อทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน รัฐมนตรีมีเป็นจำนวนมากหากมีการกระจายอำนาจทำให้ท้องถิ่นมีบทบาทการแก้ปัญหา เท่ากับลดปัญหาที่รัฐบาลรับผิดชอบ ทำให้ไม่ต้องมีรัฐมนตรีจำนวนมากนายกรัฐมนตรีเป็นหนึ่งในบรรดารัฐมนตรีที่เท่าเทียมกัน (First Among Equal) รัฐมนตรีมีอำนาจหน้าที่ตามที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายและบริหารหน่วยงานที่รับผิดชอบ สถาบันฝ่ายบริหารไม่มีอำนาจเหนือสถาบันฝ่ายอื่น เพื่อไม่ให้เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างกัน

การตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างรัฐบาลกับรัฐสภาเป็นไปตามรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา การแถลงนโยบายของรัฐบาลต้องผ่านความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร นายกรัฐมนตรีมีอำนาจยุบสภาผู้แทนราษฎร การแต่งตั้งข้าราชการระดับสูงของรัฐบาลต้องผ่านความเห็นชอบจากวุฒิสภา เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกวุฒิสภาตั้งข้อสังเกต ตั้งคำถามถาม วิพากษ์วิจารณ์ ชักฟอก ชักถาม ท้วงติง เสนอแนะ บุคคลที่ถูกเสนอชื่อแต่งตั้งถึงคุณสมบัติและความเหมาะสม ก่อนทูลเกล้าฯ ต่อพระมหากษัตริย์

ศาลมีอำนาจหน้าที่ด้านตุลาการ แต่สัมพันธ์กับประชาชนหรือตัวแทน ที่สำคัญคือ ตำแหน่งประธานศาลฎีกา บุคคลที่ดำรงตำแหน่งมาจากการเสนอชื่อของคณะกรรมการข้าราชการตุลาการ ผ่านคณะรัฐมนตรี เข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุมวุฒิสภาให้ความเห็นชอบ และนำเสนอทูลเกล้าฯ ต่อพระมหากษัตริย์

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยควรมีบทบัญญัติพิเศษเพื่อแก้ปัญหาสถานการณ์วิกฤตของประเทศที่มีความสำคัญสูงสุด เป็นคณะบุคคลประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี ประธานรัฐสภา ประธานศาลฎีกา ผู้นำฝ่ายค้าน ประธานองค์กรอิสระทั้งหลาย ประชุมปรึกษาหารือกัน เพื่อแก้ปัญหาสถานการณ์ฉุกเฉินเกินกว่าสถาบันทางการเมืองใดสถาบันทางการเมืองหนึ่งรับผิดชอบ

ระบบราชการมีอำนาจหน้าที่นำนโยบายไปปฏิบัติ สัมพันธ์กับประชาชนทั้งทางตรงและผ่านตัวแทน กำหนดราชการส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นที่ข้าราชการเติบโตอย่างเท่าเทียมกันจากระบบคุณธรรม (Merit system) ที่มีนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด

กรรมการขององค์กรอิสระทั้งหลายมาจากการเสนอชื่อที่หลากหลายผู้ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อให้สมาชิกวุฒิสภาให้ความเห็นชอบการแต่งตั้ง การดำรงตำแหน่ง การทำหน้าที่ระหว่างดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่จัดการเลือกตั้ง ระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบ่งเป็นสองแบบ ประกอบด้วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบเขตเดียวคนเดียวมาจากการเลือกตั้งในเขตการเลือกตั้งตามจังหวัด อำเภอ และตำบล เพื่อทำหน้าที่ด้านนิติ

บัญญัติ และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ มาจากการเลือกตั้งที่ประเทศไทยทั้งประเทศ เป็นเขตการเลือกตั้งเขตเดียว เพื่อทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร หากพรรคที่สังกัดจัดตั้ง รัฐบาล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสองส่วนแบบควรมีสัดส่วนจำนวนเท่ากัน จากตัวอย่างที่สำคัญ คือ มีจำนวน 200 คนเท่ากัน หรือใกล้เคียงกัน กำหนดให้สัดส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบ เขตเดียวคนเดียวมีจำนวนมากกว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อเล็กน้อย จากตัวอย่าง ที่สำคัญ คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบเขตเดียวคนเดียวจำนวน 300 คน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อจำนวน 200 คน เพื่อเพิ่มความสำคัญของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สัมพันธ์กับ พื้นที่ มีการคำนวณคะแนนตามระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของเยอรมนีปัจจุบัน

ส่วนสมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งจากประชาชนหลากหลายมิติด้วยการกำหนด เงื่อนไขและคุณสมบัติของบุคคลที่ดำรงตำแหน่งแตกต่างจากการเลือกตั้งและบุคคลที่ดำรงตำแหน่ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จากตัวอย่างที่สำคัญ มาจากการเลือกตั้งตามเขตการปกครองของ จังหวัด การเป็นตัวแทนของกลุ่มคนที่หลากหลายจากเกณฑ์จากการเป็นสมาชิกกลุ่ม ที่สำคัญ คือ เพศ อาชีพ อายุ ศาสนา เชื้อชาติหรือชาติพันธุ์ กลุ่มชนหรือชนเผ่าหรือชนกลุ่มน้อย การเป็นสมาชิก องค์กรที่สำคัญ เป็นกลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน สหกรณ์ องค์กรชุมชน หรือการเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น ที่มาจากการเลือกตั้ง แล้วเลือกกันเองเพื่อให้ดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกวุฒิสภาให้ทำหน้าที่ใน วุฒิสภา เท่ากับว่าต้องพ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่น โดยอัตโนมัติ หรือผสมผสานจากที่มา ของสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้งให้มีความหลากหลาย หรือผสมผสานกันทั้งหมด เท่ากับ เปิดพื้นที่ให้โอกาสประชาชนทุกภาคส่วนเข้ามีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกัน สมาชิกวุฒิสภาควรมี จำนวน 200 คน สังกัดหรือไม่สังกัดพรรคการเมืองสัมพันธ์กับสถาบันทางการเมืองอื่น ที่สำคัญ คือ สภาผู้แทนราษฎร รัฐบาล ศาล และองค์กรอิสระ

การจัดตั้งพรรคการเมืองต้องมีบทบัญญัติจัดตั้งพรรคการเมืองในง่ายที่สุด เพื่อสะท้อน ความหลากหลายและความเป็นตัวแทน ให้มีที่นั่งและทำหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎร ไม่เป็นปัญหา อุปสรรคหรือมีน้อยที่สุดกับเสถียรภาพ ความมั่นคง ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ของรัฐบาล

ผู้บริหารท้องถิ่นสูงสุดมาจากการเลือกตั้งของประชาชน มีอำนาจหน้าที่หลายประการ จากการกระจายอำนาจด้านการบริหารและอำนาจทางการเงินและการคลังให้มากที่สุดตามรูปแบบ ของรัฐเดี่ยวจากส่วนกลาง กำหนดรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่น (ก) เป็นองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นรูปแบบทั่วไป เป็นจังหวัดและเทศบาล และ (ข) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ที่สำคัญ คือ กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา สุวรรณภูมิ ภูเก็ต เกาะสมุย หัวหิน และเขตเศรษฐกิจพิเศษ อื่น ที่สำคัญ คือ แม่สอด แม่สาย แหลมฉบังและมาบตาพุด

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยต้องสร้างหลักประกันสิทธิเสรีภาพให้กับประชาชนอย่างกว้างขวางตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มีศาลปกครองทำหน้าที่พิจารณาข้อพิพาทระหว่างรัฐกับประชาชน

ความเปลี่ยนแปลงตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนับเป็นก้าวสำคัญของการเปลี่ยนแปลงแก้ไขปรับปรุงประเทศเพื่อสร้างนวัตกรรมทางการเมืองใหม่ มีการจัดตั้งคณะกรรมการสมานฉันท์ที่มาจากทุกฝ่าย ใช้สันติวิธีเพื่อการเจรจา พบปะ พุดคุย สานเสวนา ปรึกษาหารือ เพื่อให้การแก้ปัญหาความขัดแย้งสำเร็จลุล่วง

1.2 การประยุกต์ใช้รายละเอียดของข้อเสนอที่นำไปใช้

การประยุกต์ใช้รายละเอียดของข้อเสนอที่นำไปใช้ มีรายละเอียดสำคัญ ประกอบด้วย

1.2.1 การสร้างความชัดเจนในการให้ภาพของทุนที่มีต่อบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) ที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เป็นระดับมหภาค แสดงถึงการนำแนวคิดสังคมการเมืองที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัตรโดยรวม

1.2.2 ตัวแสดงทางการเมืองเริ่มต้นแสวงหาทุนทางการเมืองการปกครอง คือ อำนาจรัฐ ทุนทางเศรษฐกิจคือ ทุนทางการเงิน และทุนทางสังคม คือ ความรู้ความสามารถ เพื่อเริ่มต้นการจัดตั้งหรือเป็นส่วนหนึ่งของสังคมการเมืองในภาพรวม

1.2.3 ตัวแสดงทางการเมืองต้องเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม องค์กร สถาบัน หรือหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์ เพื่อเรียนรู้ พัฒนา สนองตอบ ต่อปัจจัย สภาพแวดล้อม และบริบท ที่เปลี่ยนแปลง ให้เหมาะสมเพื่อให้ตัวแสดงทางการเมืองมีโครงสร้าง กระบวนการ และพฤติกรรม ที่สอดคล้อง และเหมาะสม กับความเปลี่ยนแปลงระดับมหภาค

1.2.4 ตัวแสดงทางการเมืองต้องจัดวางโครงสร้าง กระบวนการ ขั้นตอน รูปแบบวิธีการ นโยบาย ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ ยุทธวิธี ภายในตัวแสดงทางการเมือง ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับทรัพยากร ที่มีภายใน เพื่อให้ขับเคลื่อนความปรารถนาขององค์กรอย่างเหมาะสม และบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

1.2.5 ตัวแสดงทางการเมืองต้องมีความสามารถด้านความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์กับภายนอก จากการรับการสนับสนุนจากภายนอกอย่างกว้างขวาง ที่สำคัญ จากภายในประเทศ จากผู้ให้ทุน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประชาชน ผู้รับบริการ มวลชน และอื่นใด เพื่อให้ขับเคลื่อนความปรารถนาขององค์กรอย่างเหมาะสม และบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

1.2.6 ตัวแสดงทางการเมืองต้องแสวงหาช่องทางสำหรับการแสดงความรู้ความสามารถและศักยภาพที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมืองจากการนำเสนอสิ่งใหม่

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ประกอบด้วย

2.1 การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) เป็นงานวิจัยที่มาจากการบูรณาการแนวคิดทฤษฎีที่สำคัญ ประกอบด้วย สังคมการเมืองที่ประกอบด้วย ระบบการปกครอง รัฐธรรมนูญ สถาบันทางการเมือง และกระบวนการทางการเมือง เน้นปัจจัย เนื้อหาสาระ และผลกระทบ การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) ที่มาจากสังคมการเมืองที่สำคัญ คือ สถาบันและกระบวนการทางการเมืองภายในประเทศ ทำให้การวิจัยครั้งต่อไปควรนำกรอบแนวคิดมาอธิบายและวิเคราะห์กับรัฐบาลชุดอื่น ที่สำคัญ คือ รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา

2.2 การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) เป็นงานวิจัยที่มาจากการบูรณาการแนวคิดทฤษฎีที่สำคัญ ประกอบด้วย สังคมการเมืองที่ประกอบด้วย ระบบการปกครอง รัฐธรรมนูญ สถาบันทางการเมือง และกระบวนการทางการเมือง เน้นปัจจัย เนื้อหาสาระ และผลกระทบ ดังนั้นการวิจัยครั้งต่อไปจึงควรเน้นความเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยจากปัจจัยภายนอก ที่สำคัญ คือ กระแสโลกาภิวัตน์ อำนาจและอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อสังคมการเมืองไทยช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง อำนาจและอิทธิพลของจีนที่มีต่อสังคมการเมืองไทยช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง บทบาทขององค์การระหว่างประเทศบางองค์การที่มีต่อสังคมการเมืองไทยช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง

2.3 การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) เป็นงานวิจัยที่มาจากการบูรณาการแนวคิดทฤษฎีที่สำคัญ ประกอบด้วย สังคมการเมืองที่ประกอบด้วย ระบบการปกครอง รัฐธรรมนูญ สถาบันทางการเมือง และกระบวนการทางการเมือง เน้นปัจจัย เนื้อหาสาระ และผลกระทบ ดังนั้นการวิจัยครั้งต่อไปจึงควรเน้นความเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยจากปัจจัยภายใน ที่สำคัญ คือ การเข้ามาของกลุ่มทุนที่แตกต่างหลากหลาย การขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงของประเทศจากสถาบันและกระบวนการทางการเมืองที่แตกต่างกันแต่ละยุคแต่ละสมัย การขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงของประเทศจากสถาบันและกระบวนการทางการเมืองอื่นหรือตัวแสดงทางการเมืองอื่น ที่สำคัญ คือ องค์การอิสระ

2.4 การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยสมัยนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) มีจุดเน้นในเนื้อหาสาระที่หลากหลาย การวิจัยครั้งต่อไปจึงควรศึกษาประเด็นที่

หลากหลาย ที่สำคัญ คือ บทบาทของกลุ่มการเมืองอื่น กลุ่มทุนอื่น กลุ่มผลประโยชน์อื่น กลุ่มชนชั้น
นำอื่น ที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยภายหลังการสิ้นสุดอำนาจของนายทักษิณ
ชินวัตร ที่นำมาสู่ระบอบการเมืองอื่น ที่สำคัญ คือ ระบอบประยุทธ์ ที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลง
สังคมการเมืองอย่างกว้างขวาง

- กมล กมลตระกูล. (2541). *ประวัติและบทบาทของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ IMF วิกฤตเศรษฐกิจไทยและผลกระทบจากการรับเงินกู้ IMF และทางออกสำหรับประชาชน*. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.
- กาวาจิตต์ สิงห์. (2543). *ทฤษฎีการเงินโลก*. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.
- เกษียร เตชะพีระ. (2558). *กระบวนการกำหนดนโยบายของไทย: ที่มา ที่เป็น และที่ไป เปิดกล่องนโยบายสาธารณะ: หลากมุมมองในการศึกษานโยบายสาธารณะร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เก๋อ หย่ง-กวาง. (2542). *เดอะ สตอรี่ ออฟ ได้หัว “การเมือง”*. กรุงเทพฯ: อักษรสัมพันธ์.
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2559). หน่วยที่ 1 แนวคิดว่าด้วยสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย หน่วยที่ 1-5* (หน้า 1-26). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- โกสินทร์ วงศ์สุรวัฒน์. (2518). *ความเป็นมาของการปกครองในระบบรัฐสภาและระบบรัฐสภาในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.
- โคริน เฟื่องเกษม. (2536). *ความสัมพันธ์และนโยบายต่างประเทศของไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จรรยา สุภาพ. (2538). *ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- จันทนา กระแสร์แสน. (2541). *นโยบายการเปิดการค้าเสรีของสหรัฐอเมริกาผ่านกลุ่มเอเปค ปี 1993-1997*. สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จุมพล หนิมพานิช. (2541). หน่วยที่ 1 ความหมาย ขอบข่าย และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับศาสตร์อื่น. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย หน่วยที่ 1-7* (หน้า 364). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- จุมพล หนิมพานิช. (2548). หน่วยที่ 6 การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพในทางรัฐศาสตร์. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและวิธีวิเคราะห์การเมืองสมัยใหม่ หน่วยที่ 7-15* (หน้า 230-248). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ชัยวัฒน์ ธีรพันธ์. (2547). *มองอนาคตการเมืองไทยกับทิศทางประชาธิปไตยโลก: บทวิเคราะห์ว่าด้วยประชาสังคมกับการเมืองภาคประชาชนผ่านวิถีคิดเชิงกระบวนการระบบ*. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ และสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2547). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

- ชุมพล อุ่นพัฒนาศิลป์. (2553). *ความถดถอยของประชาธิปไตยภายใต้รัฐบาลทักษิณและปูดิน: ความท้าทายต่อกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการปกครอง, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เชษฐา ทรัพย์เย็น. (2547). *พัฒนาการความคิดประชาสังคมไทย*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เชษฐา ทรัพย์เย็น. (2547). ประชาสังคมไทย: บทสังเคราะห์แนวคิดการก่อร่างสำนักคิดแบบไทย และนัยเชิงนิติ-พุดินนัยต่อการเมืองไทย. *รัฐศาสตร์สาร*, 25(1), 328-380.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2540). *รัฐศาสตร์ บริหารรัฐกิจ ทฤษฎี: หนึ่งทศวรรษรัฐศาสตร์แนววิพากษ์*. กรุงเทพฯ: วิทยา.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2542). *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ และความเป็นอื่น*. กรุงเทพฯ: วิทยา.
- ณัฐเชษฐ์ พุดเจริญ. (2548). “วิวัฒนาการและชะตากรรมของทักษิณโมมิสต์” *ทางออกไทยยุคทักษิณกินเมือง*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ทวีเกียรติ ประเสริฐสุขเจริญ. (2541). “ผลกระทบของการปฏิบัติตามเงื่อนไขของ IMF ต่อภาคประชาชนและข้อเสนอที่เป็นทางออกสำหรับประชาชน” *วิกฤตการณ์เศรษฐกิจไทย: ผลกระทบจากการรับเงื่อนไข IMF และทางออกสำหรับประชาชน*. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.
- ทวีศักดิ์ สุททกวาทิน. (2545). *รวมบทความวิชาการการบริหาร*. กรุงเทพฯ: ทีพีเอ็น เพรส.
- ทวีศักดิ์ สุรชาติธำรงรัตน์. (2550). *รัฐทูนนิยมประชาธิปไตยชนชั้นกระดุมฎีไทย พ.ศ. 2535-2548: รัฐในฐานะเครื่องมือแห่งชนชั้นการครอบงำ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธโรธร ผู้ทองคำ. (2545ก). *วาทกรรมการเลือกตั้งของประเทศไทย*. *วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช*, 15(2), 90-104.
- ธโรธร ผู้ทองคำ. (2548ก). หน่วยที่ 1 การเมืองการปกครองของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการเมืองการปกครองของประเทศในเอเชีย หน่วยที่ 1-7 (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1)* (หน้า 1-48). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ธโรธร ผู้ทองคำ. (2548ข). หน่วยที่ 13 อำนาจนิตินบัญญัติและอำนาจบริหาร. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการเมืองการปกครองไทย หน่วยที่ 11-15* (หน้า 230-248). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

- ธโสธร ตู้ทองคำ. (2551ก). หน่วยที่ 2 ประชาสังคม และชุมชนท้องถิ่นยุคโลกาภิวัตน์. ใน เอกสาร การสอนชุดวิชาประมวลสาระชุดวิชาการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยที่ 1-7 (หน้า 1-60). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ธโสธร ตู้ทองคำ. (2551ข). หน่วยที่ 13 ปฏิสัมพันธ์ทางการเมือง. ใน เอกสารการสอนชุดวิชา เศรษฐศาสตร์ การเมืองและการปกครองสำหรับผู้นำชุมชน หน่วยที่ 9-15 (หน้า 11-15). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ธโสธร ตู้ทองคำ. (2551ค). หน่วยที่ 15 นโยบายสาธารณะ ประชาสังคม การเมืองภาคประชาชน และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาเศรษฐศาสตร์ การเมือง และการปกครองสำหรับผู้นำชุมชน หน่วยที่ 9-15 (หน้า 15-42). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ธโสธร ตู้ทองคำ. (2551ง). แนวคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์และผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ในประเทศไทย. นนทบุรี: พิมพ์อักษร.
- ธโสธร ตู้ทองคำ. (2553). แนวคิดว่าด้วยรัฐ: ข้อสังเกตบางประการ. กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร.
- ธโสธร ตู้ทองคำ. (2558ก). หน่วยที่ 3 ญี่ปุ่นกับยุทธศาสตร์การพัฒนา. ใน เอกสารการสอนชุดวิชา ลัทธิการเมืองและยุทธศาสตร์ในการพัฒนา หน่วยที่ 1-7 (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1) (หน้า 3-45). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ธโสธร ตู้ทองคำ. (2558ข). หน่วยที่ 5 ได้วันกับยุทธศาสตร์การพัฒนา. ใน เอกสารการสอนชุดวิชา ลัทธิการเมืองและยุทธศาสตร์ในการพัฒนา หน่วยที่ 1-7 (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1). (หน้า 5-46). นนทบุรี: นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ธโสธร ตู้ทองคำ. (2559). การเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากรัฐชาติสู่รัฐตลาด. คุยฉีนิพนธ์ปรัชญา คุยฉีบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธโสธร ตู้ทองคำ. (2560). หน่วยที่ 11 ระบบพรรคการเมืองและระบบการเลือกตั้งเปรียบเทียบ. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการเมืองเปรียบเทียบ หน่วยที่ 1-7 (หน้า 11-24). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ธโสธร ตู้ทองคำ. (2561ก). หน่วยที่ 1 กระแสโลกและบริบทโลก. ใน เอกสารการสอนชุดวิชา นโยบายสาธารณะในบริบทโลก หน่วยที่ 1-7 (หน้า 2-7). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ธโสธร ตู้ทองคำ. (2561ข). หน่วยที่ 15 แนวโน้มและทิศทางนโยบายสาธารณะในบริบทโลก. ใน เอกสารการสอนชุดวิชา นโยบายสาธารณะในบริบทโลก หน่วยที่ 1-7 (หน้า 9-16). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

- ชโสรฐ ตู๋ทองคำ. (2561ค). หน่วยที่ 15 แนวโน้มและทิศทางนโยบายสาธารณะในบริบทโลก. ใน เอกสารการสอนชุดวิชา นโยบายสาธารณะในบริบทโลก หน่วยที่ 1-7. (ฉบับร่าง) (หน้า 15-33). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชโสรฐ ตู๋ทองคำ. (2562). หน่วยที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการระหว่างประเทศของไทย หน่วยที่ 1-7. (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2) (หน้า 6-77). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ และสมชาย ปัญญาเจริญ. (2557). หน่วยที่ 4 สถาบันนิติบัญญัติกับการพัฒนาการเมืองไทย. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาปัญหาพัฒนาการเมืองไทย หน่วยที่ 1-7 (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2) (หน้า 4-42). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. (2558). หน่วยที่ 14 การเมืองการปกครองไทย พ.ศ. 2535-2550. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาประวัติศาสตร์สังคมการเมืองไทย หน่วยที่ 8-15 (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1) (หน้า 4-37). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธีระ นุชเปี่ยม. (2549). ปัญหา แนวโน้ม และทางเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนา. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นพรัตน์ วงศ์วิทยาพาณิชย์. (2550). การก่อเกิดรัฐบาลพรรคเดียวในการเมืองไทย: ศึกษากรณีพรรคไทยรักไทย. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการปกครอง, คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นันทนา นันทวโรภาส. (2549). ชนะการเลือกตั้งด้วยพลังการตลาด. กรุงเทพฯ: ตะวันออก.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2540). ประชาสังคม พรรคชนนักรคิดในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: มติชน.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2544). รัฐธรรมนูญผู้โดดเดี่ยว. กรุงเทพฯ: มติชน.
- บุญอริ ยี่หะ. (2547). นโยบายการหาเสียงแนวประชานิยมกับอำนาจทางเศรษฐกิจ: การศึกษาเชิงเศรษฐกิจการเมืองเกี่ยวกับความสำเร็จในการเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทย. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2548). และแล้วความเคลื่อนไหวก็ปรากฏ...การเมืองวัฒนธรรมของนักศึกษาและปัญญาชนก่อน 14 ตุลา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปวีณา อินวะสา. (2544). บทบาทขององค์การพัฒนาเอกชนในการผลักดันการปฏิรูปการเมือง. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ปานหทัย ดันติเดชา. (2546). *การตลาดทางการเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีการใช้สื่อในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทย ในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการปกครอง, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พจน์ เลิศพรเจริญ. ว่าที่ร้อยตำรวจเอก. (2544). *การเลือกสรรและจัดลำดับผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองไทย: ศึกษากรณีพรรคประชาธิปัตย์ พรรคไทยรักไทย พรรคชาติพัฒนา พรรคชาติไทย และพรรคความหวังใหม่*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการปกครอง, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรใจ ลีทองอินทร์. (2545). *การสถาปนาอำนาจของประชาชนในระดับรากหญ้า*. คุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรคุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2544). *รัฐบาลผสม*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิถีไทย สมาคมรัฐศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- พัชราภา ดันตราจิน. (2558). “*คณะที่ปรึกษา นโยบายนายกรัฐมนตรี (คณะทำงานที่ปรึกษาบ้านพิษณุโลก) สมัยรัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ: กำเนิด บทบาท และผลสืบเนื่องต่อการกำหนดนโยบายของรัฐไทย*” *เปิดกล่องนโยบายสาธารณะ: หลากมุมมองในการศึกษานโยบายสาธารณะร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พัชรี สิโรต และธีรพัฒน์ อังศุขवाल. (2558). “*เปิดกล่องนโยบายศึกษา (Unpacking Policy Studies): ว่าด้วยที่มา ที่เป็น และที่ไป ของการศึกษานโยบายสาธารณะ*” *เปิดกล่องนโยบายสาธารณะ: หลากมุมมองในการศึกษานโยบายสาธารณะร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิทยา ว่องกุล. (2543). *บทนำ: เศรษฐกิจรัฐธรรมนูญและวิกฤติประชาธิปไตย ทรรศนะรัฐสภา*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญาและมูลนิธิร่วมด้วยช่วยกัน.
- ภัควดี วีระภาสพงษ์. (2551). Neoliberalism ลัทธิเสรีนิยมใหม่. *ฟ้าเดียวกัน*, 6(6), 58-64.
- ภูริวรรชกั ใจสำราญ. (2546). *การรวมพรรคการเมือง: ศึกษากรณีการรวมพรรคไทยรักไทยกับพรรคความหวังใหม่*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการปกครอง, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มีชัย ฤชุพันธุ์. (2541). *ปัญหาในกระบวนการนำเสนอและการพิจารณาร่างกฎหมาย*. กรุงเทพฯ: รัฐสภา.

- มูเคส์, คาส และคัลด์วีสเซอร์, คริสโตวัล โรวีรา. (2561). *ประชานิยม*. เกษียร เตชะพีระ (แปล) กรุงเทพฯ: โอเพนเวิร์ด.
- โยชิฟูมิ ทามาตะ. (2551). ประชาธิปไตย การทำให้เป็นประชาธิปไตย และการออกจากประชาธิปไตยของประเทศไทย. *ฟ้าเดียวกัน*, 6(4), 98-139.
- โยชิน แสวงดี. (2554). *การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- รตวรรณ อยู่เมือง. (2550). *ปัจจัยเชิงโครงสร้างและผู้กระทำการในการเกิดการเมืองแบบประชานิยมของไทย: ศึกษากรณีรัฐบาลพรรคไทยรักไทย*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ, คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ระดม วงษ์น้อย. (2541). *เอกสารการบรรยายวิชาการ. 621 สัมมนาพรรคการเมืองและกลุ่มอิทธิพล*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์. (2543). *สังคมเศรษฐกิจไทยในทศวรรษที่ 2550 ยุทธศาสตร์การพัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์. (2544). *คู่มือการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2546). *กำเนิดระบบราชการและการปฏิรูปในยุคคลาสสิก*. กรุงเทพฯ: บพิตรการพิมพ์.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2556). *การจัดการภาครัฐแนวใหม่*. กรุงเทพฯ: บพิตรการพิมพ์.
- ลิขิต ชีรเวคิน. (2546). รัฐธรรมนูญ: การปฏิรูปการเมืองและการบริหาร. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 1, 53-71.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2540). *สภาร่างรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: กองการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- วรพิทย์ มีมาก. (2548). หน่วยที่ 5 การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพในทางรัฐศาสตร์. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและวิธีวิเคราะห์การเมืองสมัยใหม่ หน่วยที่ 7-15 (ฉบับปรับปรุง)*. (หน้า 164-165). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วรวัลณ์ ไรจนพล. (2551). *การเมืองของนโยบายการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย*. คุษฎีนิพนธ์รัฐศาสตรคุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรวัลณ์ ไรจนพล. (2558). หน่วยที่ 6 รัฐบาล. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย หน่วยที่ 6-10 (ฉบับปรับปรุงที่ 2)* (หน้า 6-12). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

- วรวัลณ์ช์ ไรจนพล. (2562). หน่วยที่ 13 การเมืองและเศรษฐกิจในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาประวัติศาสตร์การเมืองและเศรษฐกิจไทย* หน่วยที่ 8-15 (หน้า 13-22). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วรวิทย์ เจริญเลิศ. (2543). “*IMF และ WB* กับการแปรรูปสังคมไทย” *แปรรูปแปรเพื่อใคร. เศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน)*. กรุงเทพฯ: เอดิสันเพรส โปรดักส์.
- วิเชียร อินทะสี. (2555). สองทศวรรษการพัฒนาประชาธิปไตยในเกาหลีใต้: ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรค. *วารสารสังคมศาสตร์*, 8(1), 67-108.
- วิทยากร เชียงกุล. (2541). *นโยบายของรัฐบาลด้านเศรษฐกิจ: การทับซ้อนของผลประโยชน์ทางธุรกิจ (Conflict of Interest)*. กรุงเทพฯ: เอ. พี. กราฟฟิคดีไซน์และการพิมพ์.
- วินัย ผลเจริญ. (2550). *โลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่กับความพ่ายแพ้ของประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิวัฒน์ เขียมไพรวัน. (2545ก). หน่วยที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเมืองไทย. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาประวัติศาสตร์สังคมและการเมืองไทย* หน่วยที่ 1-7 (หน้า 61-79). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วิวัฒน์ เขียมไพรวัน. (2545ข). หน่วยที่ 2 รัฐธรรมนูญ. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย* หน่วยที่ 1-8 (หน้า 128-156). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สเตเกอร์ เมนเฟิร์ด และรวี รอย. (2559). *เสรีนิยมใหม่: ความรู้ฉบับพกพา*. วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง (แปล) กรุงเทพฯ: โอเพนเวิร์ล.
- สร้อยตระกูล (ศิวยานนท์) อรรถมานะ. (2533). *สาธารณบริหารศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2540). *สภาร่างรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: กองการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สุชาย ตรีรัตน์. (2521). แนวความคิดใหม่เกี่ยวกับสถาบันทางการเมือง. *วารสารสังคมศาสตร์*, 15(1), 94-95.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2535). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสน่ห์ จามริก. (2529). *การเมืองไทยกับการพัฒนาการรัฐธรรมนูญ สถาบันไทยคดีศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- อนุสรณ์ ลีมนณี. (2548). *การปฏิรูปการเมือง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- อภิชาติ สถิตนิรามัย. (2556). *รัฐไทยกับการปฏิรูปเศรษฐกิจ: จากกำเนิดทุนนิยมนายธนาคารถึงวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ 2540*. นนทบุรี: ฟ้าเดียวกัน.
- อมร รักษาสัตย์. (2532). *ประชาธิปไตยโดยหลากรส*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิคอนราด อเดนาวร์.
- อุเชนทร์ เชียงเสน. (2561). *การเมืองภาคประชาชน*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ (2557). “เครือข่ายอำนาจทักษิณ: โครงสร้าง บทบาท และพลวัตร” *สู่สังคมไทยเสมอหน้า*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์. (2546). *วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจกับการปรับตัวของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: เซเวนเพรส แอนด์โปรโมชั่น
- อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ (2544). “โครงสร้างทางการเมืองใหม่: สถานภาพและปัญหา” 2540 *จุดเปลี่ยนประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: พีเพรส.
- เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา (2547). หน่วยที่ 8 การศึกษาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบแนวทางการรัฐและสังคม. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ หน่วยที่ 6-10* (หน้า 107-109). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2536). “มือบมือถือ”: *ชนชั้นกลางและนักธุรกิจกับพัฒนาการประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2542). *ส่วนรวมมิใช่ส่วนตัว ความหมายของประชาสังคม ขบวนการประชาสังคมไทย: ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2549). *ทักษิณ-ประชานิยม: ความหมาย ปัญหา และทางออก*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- Bailey, K. D. (1994). *Methods of social research*. New York: The Free Press.
- Bunte, M. (2001). “Consolidating Thai democracy” *Thailand’s new politics KPI Yearbook 2001*. Bangkok: White Lotus.
- Butler, D., Penniman, H. R., & Renny, A. (1981). *Democracy at the polis: A comparative study of competitive national elections*. Washington D.C.: The American Enterprise Institute for Public Policy Research.
- Case, W. F. (2001). Thai democracy, 2001: Out of equilibrium. *Asian Survey*, *XLI*, 171-180.
- Chirico, J. (2014). *Globalization: Prospects and problems*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Davis, C. (1980). *Theology and political society*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Duverger, M. (1972). *Political parties: Their organization and activities*. London: Methuen.

- Epstein, L. D. (1967). *Political parties in Western democracies*. New York: Frederick A. Praeger
- Freeman, C. (1987). *The challenge of new technologies*. Paris: OECD.
- Giddens, A. (1994). *Sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Hay, C., & Lister, M. (2006). "Introduction: Theories of the State," *The State theories and issues*. New York: Palgrave Macmillan.
- Herbert, W. R., Johann, B. M., Willi, O., & Darrol, M. B. (1974). *Religion and political society*. New York: Harper & Row.
- Huntington, S. P. (1968). *Political order in changing societies*. New Haven: Yale University.
- Hyden, G., Court, J., & Mease, K. (2003). *Making sense and governance: The need of involving local*. Retrieved from <https://gsdrc.org/document-library/making-sense-of-governance-the-need-for-involving-local-stakeholders/>
- Magstadt, T. M. (2006). *Understanding politics: Idea, institutions, and issues*. Belmont, CA: Thompson Wardsworth.
- Martin, R. (2007). *Comparative government and politics: An introduction*. New York: Palgrave Macmillan.
- Merkel, W. (1998). The consolidation of post-autocratic democracies: A multi-level model. *Democratization*, 5(30), 33-67.
- Mogalakwe, M. (2006). The Use of documentary research method in social research. *African Sociological Review*, 10(1), 221-230.
- Ohmae, K. (1990). *The borderless World: Power and strategy in the interlinked economy*. New York: Free Press.
- Osborne, D., & Gaebler, T. (1992). *Reinventing government: How the entrepreneur spirit is transforming to public sector from school house to state house, City hall to Pentagon*. Reading, MASS: Addison-Wesley
- Reeve, A., & Ware, A. (1992). *Electoral system: A comparative and theoretical introduction*. London: Routledge.
- Scott, J. (1990). *A matter of record documentary sources*. Cambridge: Polity.
- Stamen, T. (1981). *Political parties in Europe*. Connecticut: Meckler.
- Zakaria, F. (1997). "The rise of illiberal democracy" *Foreign affairs*. Retrieved from <http://msuweb.montclair.edu/~lebelp/FZakariaIlliberalDemocracy1997.pdf>

ต้นฉบับไม่ปรากฏ

ภาคผนวก